

**A WTO EGYEZMÉNY HATÁSA
A MAGYAR AGRÁRPOLITIKA JELENÉRE,
JÖVŐJÉRE ÉS TEENDŐIRE**

**Budapest
2001**

Kiadja:

az Agrárgazdasági Kutató és Informatikai Intézet

Főigazgató:

Kapronczai István

Szerkesztőbizottság:

Alvincz József, Dorgai László, Harza Lajos, Kamarásné Hegedűs Nóra (titkár),
Kartali János, Kapronczai István, Popp József, Varga Gyula

Témavezető és szerkesztő:

Kartali János

Szerzők:

Orbáné Nagy Mária (1., 2., 3. fejezet)

Kürthy Gyöngyi (4., 6. fejezet)

Kartali János (5. fejezet)

Gábor Judit (7. fejezet)

Juhász Anikó (8. fejezet)

Közreműködött:

Bürger Béláné

Kürtösi Edina

Opponensek:

Szabó Jenő, főtanácsos,
Földművelésügyi és Vidékfejlesztési Minisztérium

Várkonyi László, főosztályvezető,
Külügyminisztérium

TARTALOMJEGYZÉK

Összefoglalás.....	7
Bevezetés.....	7
1. A 2002. évi WTO vállalási szintre csökkentendő exporttámogatás várható hatásai	7
1.1. Várható világpiaci ártendenciák	7
1.2. Veszteséges és nyereséges exporttermékek a támogatott körből.....	7
1.3. EU – magyar exporttámogatási szintek	7
2. Javaslat a WTO tárgyalásokon képviselendő magyar exporttámogatási állásponthez	7
2.1. Nemzetközi álláspontok.....	7
2.2. Javaslatok a magyar álláspont kialakításához.....	7
3. A zöld dobozos támogatások súlyának erősítése a nemzetközi tapasztalatok tükrében.....	7
3.1. A zöld dobozos támogatások nemzetközi gyakorlata.....	7
3.1.1. Kutatás	7
3.1.2. Kártevők és megbetegedések elleni védekezés	7
3.1.3. Általános és szakértői képzés	7
3.1.4. Továbbképzés, tanácsadás és információáramlás.....	7
3.1.5. Inspekciós (egészségügyi, biztonsági, figyelő, ellenőrző és minősítő) szolgáltatások.....	7
3.1.6. Marketing szolgáltatások.....	7
3.1.7. Infrastrukturális szolgáltatások.....	7
3.1.8. Állami készletezés élelmiszerbiztonsági célból	7
3.1.9. Belföldi élelmiszersegély	7
3.1.10. Leválasztott jövedelemtámogatás – termelőknek nyújtott közvetlen kifizetések.....	7
3.1.11. A termelés mennyiségével és értékével nem arányos támogatás	7
3.1.12. Jövedelembiztosítás és biztonsági háló program.....	7
3.1.13. Természeti katasztrófák enyhítése.....	7
3.1.14. Strukturális alkalmazkodás – korai nyugdíjaztatási és a mezőgazdasági termelésből történő kivonulási program	7
3.1.15. Strukturális alkalmazkodás erőforrás kivonással	7
3.1.16. Strukturális alkalmazkodás beruházási segéllyel	7
3.1.17. Környezetvédelmi programok.....	7
3.1.18. Regionális támogatási programok	7
3.2. Javaslatok a zöld dobozos támogatások súlyának növelésére	7

4. A Belső Támogatottsági Mutató (AMS) számítási módszereinek értékelése és a különböző változások hatása a WTO tárgyalásokon képviselt magyar álláspontra	7
4.1. A Belső Támogatottsági Mutató (AMS)	7
4.2. Az AMS számítása	7
4.3. A valorizáció kérdése	7
4.4. Javaslatok a támogatási rendszer WTO konform módosításához	7
4.5. Javaslatok a tárgyalási pozíció kialakításához	7
5. A WTO mezőgazdasági megállapodásában tett vállalásaink, illetve az EU és Magyarország közötti agrárkülkereskedelem további liberalizálására vonatkozó megállapodás összefüggései	7
5.1. Az új magyar - EU agrárkülkereskedelmi megállapodás	7
5.1.1. „Kétnullás lista”	7
5.1.2. „Négynullás” vagy más szóval „előcsatlakozási” lista	7
5.1.3. „Klasszikus” lista	7
5.1.4. Feldolgozott termékek listája	7
5.2. A többi közép- és kelet-európai országgal kötött agrármegállapodások	7
5.3. Az exporttámogatások kérdése	7
5.4. A vámcsökkentések kérdése	7
6. A CEFTA országok által betervezett javaslat (a „CEFTA-Paper”)	7
6.1. A „CEFTA-Paper”-ről általában	7
6.2. A CEFTA Paper-rel kapcsolatos magyar álláspontot megalapozó főbb indokok	7
7. A speciális védintézkedések (SSG) alkalmazásának alakulása	7
7.1. A Mezőgazdasági Egyezmény 5. cikkelye által biztosított importvédelmi lehetőség, az SSG (special safeguard) lényege, típusai, alkalmazásának feltételei	7
7.1.1. Mit is értünk special safeguard alatt?	7
7.2. A special safeguard alkalmazásának elterjedtsége a tagországok között	7
7.2.1. A special safeguard alkalmazási lehetőségének fenntartása	7
7.2.2. Az SSG notifikálásának alakulása	7
7.2.3. A special safeguard konkrét alkalmazásának alakulása	7
7.3. Az SSG magyarországi alkalmazásának alakulása	7
7.4. A védintézkedések megítélése az egyes országok, ország-csoportok szemszögéből	7
7.4.1. A speciális védintézkedéseket támogató WTO tagországok főbb érvei a klauzula további alkalmazása mellett	7
7.4.2. A speciális védintézkedéseket ellenzők érvelésének főbb sarokpontjai	7
7.4.3. A special safeguard jövőbeli szerepének megítélése	7
7.5. Az SSG alkalmazásának problémái, lehetséges jövőbeli szerepe Magyarországon	7
7.5.1. Az SSG magyarországi alkalmazhatóságának problémái	7

8. A minimális piacrajutási kvótáink felülvizsgálata hazánk megváltozott fogyasztási szerkezetének tükrében	7
8.1. A minimális piacrajutás helye a Mezőgazdasági Egyezményben és a korábbi kutatási eredmények	7
8.2. A számítások során felmerült problémák.....	7
8.3. A minimális piacrajutási kvóták számításának módszertani megjegyzései.....	7
8.4. A minimális piacrajutási kvóták újraszámításának eredményei	7
8.4.1. Csak a fogyasztási szint változását vizsgálva.....	7
8.4.2. Számítási eredmények a fogyasztási- és az importszint együttes változását vizsgálva	7
A tanulmányban használt szakkifejezések és rövidítések	7
Irodalomjegyzék	7
Mellékletek	7
Summary.....	7
A sorozatban eddig megjelent tanulmányok	7

Összefoglalás

1. A 2002-től csökkenő exporttámogatás várható hatásai

A WTO egyezmény szerint 2002. január 1-jétől Magyarország csak 16 terméket támogathat. Ebből a körből jelenleg csak négy termék (vágósertés, félsertés, egész csirke, fűszerpaprika) kap export szubvenciót. 2002 után ezen termékek egységnyi támogathatósága a felére fog csökkenni.

Ár-, költség- és támogatás vizsgálatok alapján megállapítható, hogy 2002 után a ma még támogatott termékkörből a **sertéságazat** exportjának egy része a leginkább veszélyeztetett, közelebbről a szeletelt húsok, az USA piacára kifejlesztett dobozos és fóliás sonka konzervek és a májkrémek. (A kolbász és a szalámitfélék nyereségesek, a félsertés pedig 2002 után is támogatható.) A világpiacon árprognózisok szerint húzáremelkedésre nem lehet számítani, az exportárból a támogatás aránya magas (13-19%), és az említett termékek exportja támogatással együtt is veszteséges.

A **baromfiágazat** előnye támogatás szempontjából a sertéságazattal szemben, hogy kivételnek háromnegyed része az EU-ban talál vevőre, amely viszonylatban már kölcsönösen megszűnt a támogatás. Feltehető, hogy csirkecomból a feleslegek levezetése 2002 után gondot fog okozni, mivel támogatottsága az árhoz képest közel 10 százalék, a költség–jövedelem adatok szerint szubvencióval együtt is csak veszteségesen exportálható.

A **feldolgozott zöldség-gyümölcs ágazatban** a főbb zöldségkonzervek támogatásának az aránya az exportban viszonylag magas, 11-17%, a konzerv gyümölcsféléké és a gyorsfagyasztott kertészeti termékeké alacsonyabb, döntően 10 százalék körüli. Azonban több, nagyobb tételű exporttermék – gurulós málna, csemegekukorica konzerv, csemege uborka – támogatás nélkül is nyereséges. A vállalatok nem minden esetben veszik igénybe az exporttámogatást. Úgy tűnik, hogy a felsorolt termékek piacrajutása 2002 után sincs veszélyben, ha fennmarad az alapanyagok beruházási támogatása.

A 2002 utáni EU – magyar exportszintek összehasonlításából megállapítható, hogy számunkra nagyon előnytelen kimenetele lenne a szubvenció versenynek, mert az EU-ban adható egységnyi szubvenció többszöröse a magyarnak.

2. WTO tárgyalásokon képviselendő magyar álláspont

A WTO tagországok többsége nem alkalmazza a direkt exporttámogatást. A 137 ország kevesebb, mint 20%-a, mindössze 25 állam él ezzel a szubvencionálási lehetőséggel. Ezért nem meglepő, hogy az egyes tagállamok, országcsoportok nagy része az exporttámogatás megszüntetése mellett voksol, így pl. az USA, a Cairns-i csoport és a fejlődő országok.

A WTO tárgyalásokon **Magyarországnak érdeke támogatni az exporthitel és –biztosítás rendezésére vonatkozó EU és Cairns-i csoport javaslatot**, mert az erősen kereskedelem torzító és az USA gyakorlatában burkolt exporttámogatásként funkcionál.

Magyarországnak szintén érdeke támogatni az állami (monopol) kereskedelem korlátozására vonatkozó USA és Cairns-i csoport javaslatot, mivel ilyen tevékenységet nem folytatunk és ez a kereskedelmi forma is burkolt támogatásként funkcionál.

Az exporttámogatások kérdésében Magyarországnak az az érdeke, hogy az exportszubszidiát csökkenteni kívánók táborához csatlakozzon.

3. Zöld dobozos támogatások

A nemzetközi és a hazai zöld dobozos támogatások vizsgálatából kitűnik, hogy a **magyar gyakorlat a jogcímekeket tekintve alig tér el a nemzetközitől**, mert Magyarország is alkalmazza azokat a mentesített támogatási formákat, amelyek más országok gyakorlatában fellelhetők. A probléma inkább az, hogy a zöld dobozos támogatások aránya alacsony az összes támogatásból, 24%, míg számos vizsgált országban eléri a 70-90%-ot. Ezért a fő cél az lehet, hogy növeljük ezen támogatási forma összegét és arányát az összes támogatáson belül. Nagyobb támogatási keret kellene a szolgáltatások széles körének fejlesztésére, a strukturális alkalmazkodásra, az infrastruktúrára, a környezetvédelemre, egyes elmaradott régiók fejlesztésére és a katasztrófaenyhítésre.

További cél lehet, hogy a már jelenleg is érvényben lévő állat- és növényegészségügyi, valamint minősítési költségek részleges támogatása helyett **teljes költségtérítést** vezessünk be. (Állatorvosi, prevenciós, állatgyógyszer költségek, ATEV, növényegészségügyi vizsgálatok, szalmonella és Aujeszky kór elleni védekezés.)

Új zöld dobozos támogatási jogcímek bevezetését ajánljuk az alábbi területeken:

- a belföldi élelmiszersegélyben részesülők körének bővítése. Bevezetése előtt vizsgálatot igényel, hogy ki legyen a megcélzott réteg (pl. iskolások étkeztetése vagy alacsony jövedelműek) és hogy milyen formában kapják (élelmiszerjegy, iskolai étkeztetést ellátó szervezetek stb.),
- a nem biztosítható mezőgazdasági károk enyhítésének kiterjesztése az állattartókra a takarmánynövényekben esett rendkívüli károk kompenzálására
- logisztikai rendszert fejlesztő csomagoló, hűtő és tárolóközpontok létesítésének támogatása,
- marketing, piacrajutás, piaci információk elérhetőségének segítése,
- pilot (minta) és demonstrációs központok létesítése a családi gazdaságok ismeretanyagának fejlesztésére, farm management oktatása,
- termékgarancia és földrajzi eredetvédelem igazolásához szükséges infrastrukturális háttér kiépítése, nyomonkövethetőség megvalósítása,

- címkézés, áru- és eredet-megjelölés költségeinek támogatása,
- integrált minőségbiztosítási rendszerek bevezetésének támogatása a baromfi, a sertés és a kertészeti ágazatokban.

Az új jogcímek bevezetése, egyes keretek felemelése és részleges költségtérítés helyett teljes költségátvállalás az említett területeken biztosíthatná, hogy a ma még jórészt ár és költségtámogatásra épülő szubvenciók rendszer a zöld dobozos- korlátozás nélkül adható – támogatások felé mozduljon el.

4. A Belső Támogatottsági Mutató értékelése

A Mezőgazdasági Megállapodás egyik fontos eleme a belső támogatások csökkentése. A Megállapodás a támogatottsági szint meghatározására egy aggregált mutatószámot alkalmaz, az AMS-t (Aggregate Measurement of Support), vagy Belső Támogatottsági Mutatót, mely egy összegben fejezi ki az adott évben az agrártermelők részére juttatott termékspecifikus és nem termékspecifikus támogatásokat.

Az AMS azonban nem egyezik meg a teljes támogatási kifizetésekkel, ugyanis több csökkentési lehetőség kínálkozik a tagországok számára. Az egyik, hogy bizonyos támogatási jogcímek teljes mértékben mentesülnek a beszámítási kötelezettség alól. Ezeknek két csoportja van, a termeléskorlátozó programokhoz kapcsolódó támogatások (kék doboz) és amelyek nem, vagy csak csekély mértékben torzítják a kereskedelmet (zöld doboz). A magyar támogatások között csak az utóbbi kategória létezik.

A másik fontos csökkentési lehetőség az ún. "de-minimis" szabály, melynek értelmében az egyébként AMS-be beszámítandó, csökkentési kötelezettség alá tartozó támogatások (sárga doboz) mentesülnek a beszámítás alól, ha összegük termékspecifikus támogatás esetén az adott termék, nem termékspecifikus támogatás esetén pedig a teljes mezőgazdasági bruttó termelési érték 5 %-ánál alacsonyabb.

Ellenkező irányú, nevezetesen AMS-t növelő hatással bír viszont az ún. Piaci Ártámogatás számítása (MPS=Market Price Support). A piaci ártámogatás a rögzített külső referenciaár és az adott tagországban alkalmazott adminisztratív (garantált) ár közötti különbség és a szabályozott árra jogosult mennyiség szorzata. Ez sokszor fiktív, ki sem fizetett összeg (ha adott évben nem szükséges állami felvásárlással beavatkozni a piaci folyamatokba), de a Megállapodás logikája szerint a garantált árak meghirdetése önmagában is befolyásolja a termelési kedvet, mert egyfajta biztonsági garanciát nyújt, és emiatt – mint kereskedelem torzító eszközt – vissza kell szorítani.

Leegyszerűsítve tehát egy tagország által kifizetett belső támogatások összege a zöld, kék és sárga dobozos támogatások összegével egyenlő. Az AMS pedig a "de-minimis" szabály alá eső tételekkel csökkentett termékspecifikus és nem termékspecifikus támogatások (sárga doboz), és a Piaci Ártámogatások (MPS) összege.

Az AMS csökkentési kötelezettség alapja az 1986-88. évekre képzett bázisszint volt, melynek összege 42 260 millió forint. A Megállapodás értelmében ezt az összeget kell évi 20%-kal csökkentenünk 1995 és 2000 között, 2000-re elérve a 33 808 millió forintos végeredményt. Az egyezmény betarthatóságát nehezíti, hogy a vállalásainkat forintban határozták meg, és még nem tisztázott kérdés, hogy milyen mértékben és módszerrel lehet figyelembe venni az időközben lejajlott inflációt.

Munkánk során 1999-re és 2000-re végeztük el az AMS kiszámítását, hogy megvizsgáljuk, mennyire tudjuk betartani vállalásainkat. Számításaink eredményét az alábbiakban foglaltuk össze röviden:

Az AMS számítását három módszerrel is elvégeztük, mert a Megállapodásban lefektetett piaci ártámogatások számítási metodikája többféle értelmezési lehetőséget kínál. Az első értelmezési mód szerint a tényleges költségvetési kifizetések szerint vettük számba a Piaci Ártámogatásokat, másodsorra a referenciaár és az adminisztratív ár különbségének és a jogosult mennyiségnek a szorzatát vettük, de a referenciaárat jelenértékre hoztuk az ECU/Ft árfolyam alapján végzett korrekcióval, harmadszorra ugyanezt végeztük el, de árfolyam korrekció nélkül.

Mindkét általunk vizsgált évben az első módszer a legkedvezőbb, ennek alkalmazásával az inflációs hatás ellenére is be tudjuk tartani a vállalt csökkentési kötelezettségeinket. (Ezt a módszert követve 1999-ben 16 297 millió, 2000-ben 6 577 millió forint az eredmény.)

A második módszer alkalmazásával 2000-re kapott AMS összeg (20 870 millió forint) is a vállalási küszöb alatt marad, ám az 1999-re számított érték (50 622 millió forint) csak abban az esetben felel meg a Megállapodásban foglaltaknak, ha a vállalási értékeinket valorizáljuk, vagyis valamilyen módszerrel jelen értékre hozzuk.

A harmadik változat eredményezi a legnagyobb AMS értéket mindkét évben (1999-ben 149 425 millió forintot, 2000-ben 121 855 millió forintot). Az ezzel a módszerrel számolt Belső Támogatottsági Mutató is csak abban az esetben felel meg a vállalt csökkentési kötelezettségünknek, ha valorizálunk, de nem mindegy, hogy hogyan. Az 1999-es AMS értéket tekintve csak az inflációs rátával, az ipari árindekszel és az USD/HUF árfolyammal lehet valorizálni, a 2000-es évet illetően nincsen ilyen megkötés, de valamiféle valorizációra szükség van.

5. A WTO mezőgazdasági megállapodásában tett vállalásaink, illetve az EU és Magyarország közötti agrárkülkereskedelem további liberalizálására vonatkozó megállapodás összefüggései

Az Európai Unió a 2000. év első felében új megállapodásokat kötött a közép- és kelet-európai országokkal az agrárkereskedelem további liberalizációjáról. A Magyarországgal kötött megállapodás négy listába foglalja az érintett mezőgazdasági és élelmiszeripari termékeket. A „**kétnullás**” lista esetében mindkét fél kölcsönösen eltörli a vámokat, mennyiségi megkötés nélkül. A „**négynullás**” listába sorolt termékeknél mindkét fél eltörli a vámokat és az exportszubszenciákat is. A „**klasszikus**” lista az 1991-es társulási megállapodásban rögzített kedvezménytípusokat alkalmazza, azaz a vámkedvezményes kvótákat. A **feldolgozott termékek listájába tartozó cikkek** vámkedvezményeit bonyolult számítással fogják megállapítani, mivel az ipari hányad vámja már korábban megszűnt és a mostani csökkentés csak a mezőgazdasági hányad vámjának mérséklésére irányul. Becslések szerint az új megállapodás az agrárkivitel értékét mindkét fél vonatkozásában mintegy 60%-ban érinti.

Tanulmányunkban megvizsgáltuk a magyar-EU agrár-megállapodás és a WTO vállalások összefüggéseit az exporttámogatások és a vámok tekintetében. A legfontosabb megállapítások a következők:

Az exporttámogatások tekintetében különbség mutatkozik a 2001. és a 2002. évi helyzet között abban a vonatkozásban, hogy a WTO és az EU vállalásunk közötti eltérés a WTO felmentés (waiver) lejárta miatt tovább nő. A WTO és az EU megállapodás nem ütközik egyetlen – a waiverben szereplő – termék esetében sem, azaz egyik sem lehetetleníti el a másikat. (Az EU megállapodás nagyobb kedvezményeket jelent, mint amit a WTO-ban vállaltunk, de mivel a WTO vállalás a szubszenciák és a vámok tekintetében egyaránt a minimumot jelenti, annál nagyobb mértékű csökkentést szabad vállalni). A WTO waiver az EU kvótás termékeknél gyakorlatilag az EU-n kívüli piacokra irányuló exportmennyiségek támogatását teszi lehetővé, ami a tényleges 1999. évi exportot figyelembe véve a felmentés adta támogatási lehetőség kihasználtságát korlátozná azoknál a termékeknél, ahol az egyéb piacokra irányuló kivitel várhatóan nem éri el a waiver-nek az EU kvótával csökkentett mennyiségét. Ezt a korlátozást azonban lényegében semmissé teszi az a tény, hogy a vizsgált termékek közül a legfontosabbak már jelenleg sem kapnak támogatást.

Mindebből az következik, hogy az EU és Magyarország közötti új, 2000. évi megállapodás a nem EU piacokon legfeljebb egészen minimális mértékben korlátozhatja a támogatási lehetőségeket, a fő korlát maga a WTO vállalás, továbbá a már eddig sem támogatott (de a WTO kötelezettségvállalás alapján támogatható) termékek újbóli támogatásának valószínűtlensége.

A vámok vonatkozásában az 1999. évi tényleges vámbevételek figyelembe vételével elvégzett számításaink eredménye azt mutatja, hogy a 2001. évi vámszint az EU-ból származó mezőgazdasági és élelmiszeripari termékek importjánál

mintegy felét teszi ki az 1999. évi tényleges vámszintnek. Termékcsoportonként a vámszint jelentősen szóródik: 1999-ben 0,67 és 48,49% között; 2000-ben pedig 0 és 41,88% között.

Abból a szempontból vizsgálva a kérdést, hogy a WTO és az EU megállapodás ellentétben áll-e, a következő megállapítás tehető: az EU és Magyarország közötti kvótás és kvóta nélküli (azaz a teljes importmennyiségre vonatkozó) vámcsökkentés nem áll ellentétben a WTO korábbi, évi 6%-os vámcsökkentés vállalásával. Ha feltételezzük, hogy a továbbiakban is évi 6%-os csökkentést fog előírni az új WTO megállapodás, és ez a vállalás minimumának tekinthető, az EU-val szemben vállalt – ezt meghaladó – vámcsökkentés nem tekinthető ezzel ellentétesnek. A GATT Uruguay-i fordulóját lezáró Marrakesh-i Egyezmény ugyanis nem írja elő, hogy a szabadkereskedelmi egyezményekben viszonyossági alapon alkalmazott, az általánosan vállalt vámcsökkentést meghaladó mértékű vámcsökkentést az egyezményen kívüliekre is alkalmazzák. Ez összhangban van a GATT alapokmányával is, amely a legnagyobb kedvezményes elbánás elvének alkalmazása során kivételként kezeli a szabadkereskedelmi egyezményeket is, s a magyar-EU megállapodás ennek minősül.

6. A CEFTA országok által beterjesztett javaslat („CEFTA-Paper”)

A CEFTA országok először az 1998 októberében beterjesztett javaslatukban vetették fel, hogy mentesség illetné meg a rendszerváltáson átesett országokat bizonyos fejlesztési beruházások és a mezőgazdaság finanszírozási gondjait megoldani hivatott kamat- és inpu ttámogatások csökkentési kötelezettsége alól.

2000. november 14-én már kibővült kör, Albánia, Bulgária, Csehország, Horvátország, Kirgízia, Lettország, Litvánia, Magyarország, Mongólia, Örményország, Szlovákia és Szlovénia is aláírta azt az előterjesztést, melyben átmeneti mentességet kérnek a már említett támogatások csökkentési kötelezettsége alól, továbbá a "de-minimis" küszöb felemelését is javasolták ezen országok esetében.

A kérelem indoklásában az említett országok a rendszerváltás utáni átmeneti időszak negatív tendenciáit emelték ki, melyek ezen országok agrárgazdaságában komoly visszaesést okoztak. A tulajdonváltás, az ehhez kapcsolódó, az üzemméretben, termelési szerkezetben bekövetkező változások ugyanis éppen akkor idéztek elő megnövekedett beruházási igényt, amikor tőkehiánnyal kellett szembenéznük az új tulajdonosoknak. Mindehhez járult az infláció, mely az input költségekben jobban éreztette hatását, mint a mezőgazdasági termékek áraiban, vagyis nagyobbra nyílt az agrárölló.

Az agrárgazdaságban bekövetkezett veszteségeket csak jól átgondolt fejlesztésekkel, ideiglenesen nagyobb volumenű beruházásokkal lehetne orvosolni, de ezek objektív okok miatt nem valósíthatóak meg sem a kék, sem a zöld doboz keretein belül. Éppen ezért jogos igényként értékelhetjük a benyújtott javaslatban szereplő mentességi kérelmet. A javaslat elfogadása az elkövetkezendő tárgyalások kimenetelétől függ.

7. A speciális védintézkedések

Az importvédelmi eszközök struktúrájában a safeguard intézkedések súlya az Uruguay-i fordulót megelőzően marginális volt. Ez elsősorban a többi importvédelmi intézkedés felhasználásának könnyebb voltára, a safeguard intézkedések alkalmazási feltételrendszerének szigorúságára volt visszavezethető. Az Uruguay-i fordulót követően ezen a téren gyökeres változás állt be: a **Mezőgazdasági Egyezmény** részeként kialakították a **special safeguard** intézkedések lehetőségét is, amelyek megkönnyítették az ilyen típusú importvédelmi eszközöknek az igénybevételét, növelték alkalmazásuk gyakoriságát. A lehetőség azonban nem jelentette azt, hogy az új eszköz, a special safeguard robbanásszerűen tört volna be a nemzetközi kereskedelem színterére.

Mivel a special safeguard az Uruguay-i forduló kapcsán megkötött Mezőgazdasági Egyezmény értelmében csak a reformfolyamat végéig marad érvényben, s ez rövidesen lejár, így igen élesen vetődik fel az újabb körtárgyalásra készülöben annak a kérdése, hogy szükség van-e a jövőben az SSG-re, az általa nyújtott előnyök kompenzálhatják-e az alkalmazásával esetlegesen kiváltott, vagy vélelmezett liberalizáció- és GATT ellenes következményeket. Az előtárgyalások során értelemszerűen igen heves vita folyik azok között az országok között, akik az SSG továbbélése mellett foglalnak állást (EU, Japán, Dél-Korea, Lengyelország), illetve akik azzal érvelnek, hogy a normál GATT safeguard klauzula elegendő, s nincs szükség a speciális védintézkedések további alkalmazására (USA és a Cairns-i csoport).

Az **országok egy részének véleménye** szerint rendkívüli jelentőségű volt a special safeguard intézkedések bevezetése. Egyfelől a speciális védintézkedések védelmet nyújtanak a mezőgazdasági és élelmiszeripari termékeknek a GATT liberalizációval, a piacok megnyitásával, a piacrajutási lehetőségek biztosítási kötelezettségével szemben. Olyan védelmet, amelyet az eddigi normál safeguard klauzula nem tudott biztosítani, mivel a normál safeguard alkalmazásához szükséges „komoly károkozás” technikailag nehezen demonstrálható egy ilyen szerteágazó szektorban, mint a mezőgazdaság. Több tagország felvetette ugyan az utóbbi időben, hogy meg kellene szüntetni az SSG-t, hiszen adott a GATT normál safeguard lehetősége, ám a normál safeguard károkozási tesztje költséges és időt rabló, ezért ez nem vonzó a tagországok számára. A speciális védintézkedések jelentős erényének könyvelik el másfelől, hogy bevezetése döntő mértékben hozzájárult a teljes "piacrajutási-csomag" elfogadtatásához. A védintézkedéseknek ugyanis általában megvan az a "pszichológiai" szerepük, hogy enyhítik az országoknak a keményebb piacnyitástól való félelmét.

A speciális safeguard **alkalmazásának vannak természetesen ellenzői is**. Szerintük a speciális védintézkedésekkel kapcsolatos problémák egy része a GATT alapelveinek esetleges megsértésén alapul, másik csoportja pedig magának az importvédelmi eszközöknek az alkalmazhatóságát érinti.

A Mezőgazdasági Megállapodás törvényben való kihirdetésére Magyarországon relatíve nagy késéssel került csak sor, míg ezt pl. az EU-ban már 1995 elején megtették. Az 1998. évi IX. törvényben március 15-i hatállyal végül is kihirdetésre kerültek a különleges védintézkedésekre vonatkozó rendelkezések. A törvény megszületésével a Mezőgazdasági Megállapodás a belső jog részévé vált, s elhárult a jogi akadály az SSG gyakorlati alkalmazása elől.

A törvény életbelépése előtt Magyarország 117 mezőgazdasági és élelmiszeripari termékcsoportha (hozzávetőleg 1000 termékre) jelezte, hogy esetlegesen élni kíván az SSG alkalmazásának lehetőségével.

A törvény adta lehetőségekkel azonban csak igen korlátozott mértékben élt Magyarország. Az SSG alkalmazási korlátai miatt – a folyó és a minimális piacrajutási lehetőségekhez kötődő kvótákon lebonyolított import nem lehet alanya az SSG-nek, viszont a jelzőmennyiség elérésének megállapításához ezeken a kvótákon lebonyolódó importot is figyelembe kell venni -, az SSG bevezetése rendkívül bonyolult monitoring rendszert követel meg. **A naprakész megfigyelést biztosító hazai statisztikai rendszer hiánya** végül is elsősorban a **mennyiségi alapú pótvámok** alkalmazhatóságát nehezíti meg. Ez a bonyolult, s adatbázissal nem kellőképpen alátámasztott számbavételi rendszer az egyik fő akadálya annak, hogy hazánk számos országgal, így pl. Lengyelországgal ellentétben nem aktív a speciális védintézkedések alkalmazása terén: az SSG életbelépését követően nagy késéssel, s mindössze egyetlen évben notifikáltuk két termékcsoportha (a nyers és a fehér-cukorra) az ár-alapú pótvámok bevezetését.

Az SSG életben maradásáról folytatott tárgyalások, véleménynyilvánítások az elkövetkezendő időszakban **sűrűsödni fognak**, hiszen ennek az eszköznek az alkalmazhatósága lassan lejár. Számos ország mellett mind az EU, mind pedig a velünk együtt csatlakozni kívánó Lengyelország kiállt az SSG további alkalmazhatóságáért. Véleményünk szerint **Magyarországnak is szüksége van** ennek az importvédelmi eszköznek a fennmaradására, hiszen a special safeguard kiváló lehetőséget biztosíthatna Magyarország számára az EU-hoz történő csatlakozás zökkenőmentesebb megvalósításában, és jelentősebb szerepet játszhatna kereskedelempolitikai eszköztárunkban a hazai mezőgazdaság és élelmiszeripar importvédelmének biztosításában.

8. A minimális piacrajutás (Minimum Access)

A GATT Uruguay-i fordulójának 1993-as lezárásakor a forduló eredményeit a Záródokumentumban foglalták össze. A Záródokumentumnak részét képezi a Mezőgazdasági Egyezmény, amelynek a piacrajutási lehetőségek további liberalizációját tárgyaló része, tartalmazza a minimális piacrajutás szabályozását.

A minimális piacrajutás a vámosítással érintett termékek körében olyan további piacnyitást jelent, amely kedvezményes importmennyiséget nyit meg azon termékek számára, amelyek importja a bázis időszak (1986-88) alatt nem érte el a fogyasztás 5%-át. „A kedvezményes piacrajutás lehetőségét

kedvezményes vámtételű vámkontingens keretében, a vámosítás előtti vagy más, de a vámegyenértéknél alacsonyabb vám alkalmazásával elvileg a legnagyobb kedvezményes elbánás alapján kell nyújtani.”(Glattfelder, 1994)

A GATT Uruguay-i fordulójának tárgyalássorozatán képviselendő álláspontunk megalapozásaként Intézetünkben Spitálszky Márta és Mészáros Sándor elkészítette a „Vámegyenérték- és importliberalizálási számítások a GATT-egyezményhez” című tanulmányát, amelynek számítási módszerét használtuk, de számításokat két szempont szerint is elvégeztük.

Az első esetben csak a fogyasztási szint változásának vizsgálatát tűztük ki célul, így az eredeti (1986-88-as) referencia időszak importjával, de a jelenlegi, azaz 1996-1998 közötti időszak fogyasztásával számoltunk. Ezzel a fogyasztási szint csökkenésének, vagy emelkedésének a vállalási listára gyakorolt hatását szeretnénk volna nyomon követni. Mivel azonban tisztában vagyunk vele, hogy a fogyasztásunk mellett az élelmiszerek külkereskedelmében is óriási változások mentek végbe a nyolcvanas évek vége óta, ezért a második esetben az importszerkezetünk változását is figyelembe vettük, azaz a jelenlegi piacra jutást az új referencia időszak, vagyis 1996-98 importjának átlagaként határoztuk meg.

A számítások eredményeként kapott kvóta mennyiségek alapján mindkét esetben a következő csoportokat különítettük el:

- Az adott termék importja már meghaladja a fogyasztásunk 3, illetve 5 %-át, tehát már nem kellene rá kedvezményes kvótát nyitnunk.
- Az adott termék importja már meghaladja a fogyasztásunk 3 %-át, de még nem éri el az 5 %-át, azaz csupán a vállalás végén kellene kedvezményes kvótát nyitnunk.
- Az adott termék importja nem éri el a fogyasztásunk 3, illetve 5%-át, de kisebb kvótát kellene nyitnunk, mint az eredeti vállalásban.
- Az adott termék importja nem éri el a fogyasztásunk 3, illetve 5%-át, sőt nagyobb kvótát kellene nyitnunk, mint az eredeti vállalásban

A két számítás eredményeit vizsgálva megállapítható, hogy abban az esetben, ha csupán a fogyasztás változását vesszük figyelembe, akkor a termékek legtöbbszörénél (42%) a jelenlegi vállalásnál nagyobb kvótát kellene nyitnunk. Mivel azonban a nyolcvanas évek vége óta a fogyasztás változásánál az import növekedése a legtöbb termék esetében jelentősebb volt, ezért a második számítás szerint a vizsgált termékkörök mintegy felénél (48%) ma már nem kellene minimális piacrajutási kvótát nyitnunk, a termékek további 10%-ának esetében pedig csak a végső (5%-os) kvótát kellene alkalmaznunk. Meg kell természetesen említenünk azt is, hogy a jelenlegi referencia időszakkal (1996-1998) számolva is a termékek 29%-nál, amelyek között olyan jelentős termékcsoporthoz is találhatók, mint a gyümölcs- és zöldséglevél, a sertés-, vagy a baromfitermékek az eredeti vállalásnál nagyobb kedvezményes kvótákat kellene hazánknak nyitnia.

Bevezetés

A GATT évtizedek óta a világkereskedelem liberalizálása érdekében tartotta körtárgyalásait, melyek körül az 1994-ben befejeződött Uruguay-i Forduló néven emlegetett tárgyalás-sorozat volt a legeredményesebb. Különösen igaz ez az agrártermékekre vonatkozóan, amelyek először ezen a fordulón kerültek fel a kereskedelem-liberalizáció listájára. A GATT utódszervezete, a WTO folytatja elődje ez irányú tevékenységét és legfőbb feladatai között tartja számon a világkereskedelem előtt tornyosuló akadályok leépítését, különösen a vámok mérséklését és a közvetlen exporttámogatások csökkentését.

Magyarország is aláírta az említett GATT fordulón született Mezőgazdasági Megállapodást, amely ránk nézve is vám- és exportszubszidiák csökkentési előírásokat tartalmaz. Tekintettel arra, hogy az egykor rosszul megállapított magyar exporttámogatási vállalás szinte teljesen ellehetetlenítette volna agrárexportunkat, a WTO-tól bizonyos felmentést (waiver) kértünk és kaptunk 2001. december 31-i lejáratral az exportszubszidiák túlzott korlátozása alól.

A WTO nem csupán az export és import közvetlen korlátait, illetve az azokat torzító tényezőket kívánja kiszűrni, megszüntetni, hanem az adott esetben ezeket helyettesíthető, és ugyancsak piactorzító belföldi támogatásokat is. Még pontosabban: összesített támogatási mutatókkal számol és ezeket is korlátozza, illetve az aláíró felek által vállalt önkorlátozás alkalmazását teszi kötelezővé.

Ugyancsak az agrártermékek külkereskedelmét korlátozó lépésként kezeli az importot érintő speciális védintézkedéseket (SSG), és ezek alkalmazását is szabályozza. Előírja továbbá (természetesen azt is az Egyezményt aláíró országok vállalása alapján), hogy az országok az élelmiszerfogyasztás növekvő hányadát engedjék importból beérkezni (minimális piacrajutás = minimum access).

A CEFTA-országok javasolták, hogy a rendszerváltást végrehajtott országokat a GATT kötelezettségek egy része alól mentesség illesse meg az agrárium finanszírozási gondjainak megoldása érdekében.

Munkánkkal kettős célunk volt. Egyfelől megfelelő bázist igyekeztünk nyújtani az agrárdiplomáciai tárgyalásokhoz, a magyar pozíció javításához, melynek keretében nyolc részanyagot adtunk át „munícióként” a tárgyaló delegációnak. Másfelől viszont olyan hiánypótló mű elkészítésére vállalkoztunk, amely mind a témával foglalkozó, mind pedig a tájékozódni szándékozó szakembereknek nyújt alapos, átfogó áttekintést a WTO és Magyarország kapcsolatrendszerének főbb agrárpolitikai vonatkozásairól. A múltira történő koncentráció helyett igyekeztünk naprakészen bemutatni és elemezni az up-to-date jelenségeket, s az ezekből levonható következtetéseket, valamint a jövőre vonatkozó tennivalókat, javaslatokat helyeztük előtérbe.

Tanulmánykötetünk nem csupán agrárdiplomáciai, illetve szabályozó-előkészítési eszközként szolgál, hanem a háttér-információk, a vizsgálati módszerek és a szerteágazó kérdések együttes kezelése távolabbi tudományos és gyakorlati célokat is szolgálhat.

Az egyes kérdések megközelítése eltérő módszereket kívánt. Közös vonása azonban minden fejezetnek, hogy feltárja, bemutatja az adott jelenséget, problémát és mellé illeszti annak a magyar agrárgazdaság szabályozása, külkereskedelme vonatkozásában történő értékelését, illetve lehetőség szerint a hazai teendőkre irányuló javaslatokat is. A javaslatok is több rétegűek:

- a kényszerhelyzetek megoldása
- a kényszerhelyzeten való változtatás lehetősége
- a külföldi tapasztalatok alkalmazásának lehetősége
- ahol nem lehet változtatni, ott a várható hatások felmérése.

Végezetül megjegyezzük, hogy köszönettel tartozunk az FVM Informatikai és Elemzési Főosztálya főtanácsosának, Szabó Jenőnek, aki önzetlenül rendelkezésünkre bocsátotta a rendelkezésére álló valamennyi WTO dokumentumot és folyamatos konzultációval segítette munkánkat.

1. A 2002. évi WTO vállalási szintre csökkentendő exporttámogatás várható hatásai

2001 végén lejár annak a felmentésnek (waiver) a hatálya, amely lehetővé tette, hogy az eredeti WTO exporttámogatási keretnél szélesebb körű és nagyobb összegű támogatást adhasson a kormányzat. 2002. január 1-jétől vissza kell térni az eredeti vállaláshoz, amely mindössze 16 termék szubvencionálását engedi meg. Ennek a 16 terméknek a kétharmada azonban már ma sincs támogatva, többségük már legalább öt éve nem kap exporttámogatást, kisebb részük az utóbbi két-három évben esett ki a szubvencionált körből.

Ha megvizsgáljuk, hogy hogyan aránylik a jelenleg támogatott és 2002 után is támogatható termékkör exportja, igen kis értéket, mindössze 10 százalékot kapunk. (1. táblázat)

Amennyiben 2002 után a megengedett teljes mennyiségi kvótát támogatni kívánjuk ezekből a cikkekből, úgy a jelenlegi szubvenció Ft/kg értékének mintegy felét adhatjuk csak. (Vö. az 1. táblázat utolsó két oszlopát.)

1999-ben az agrárexport értékének 29,4 százaléka volt támogatva. Ha ebből levonjuk azt az értéket, ami a magyar-EU 2000. július 1.-től érvényes megállapodás alapján kiesik a támogatott exportkörből (4x0-s) akkor még kisebb, 20 százaléknyi értéket kapunk, mivel számításaink szerint 226 millió USD-t tett ki 1999-ben az az export, amit az egyezmény értelmében támogatás nélkül exportálhatunk, és vám sem terheli az eladott terméket.

Amennyiben az 1999. évi exportszubvenció értékét (21,9 md Ft) a teljes export összegéhez (548,2 md Ft) viszonyítjuk, a támogatottság mindössze 4 százalék.

1. táblázat

2002 után is támogatható export értéke
(az 1999. évi export értéke alapján, a 2000-ben támogatott termékkörből)

HS kód	Megnevezés	1999. évi export értéke 1000 USD	2000. évi támogatási kulcs	2002-től adható támogatás
010392	Vágósertés, 50 kg-nál nagyobb	10118	50 Ft/kg	22 Ft/kg
020311	Egész v. félsertés	11634	60 Ft/kg, 99 Ft/kg FÁK	33 Ft/kg
020712	Brojlercsirke, egész, fagyasztott (nem EU)	12843	55Ft/kg 70 Ft/kg FÁK	32 Ft/kg
090420	Fűszerpaprika őrlemény	12219	65 Ft/kg	35 Ft/kg
	Összesen	46814		
	Összes támogatott export (4x0-ás nélkül)	452984		
	2002-ben támogatható export aránya a 2000-ben támogatottból	10,3		

Forrás: saját számítás

Melyek azok a termékek, amik 2002 után is támogathatók lennének, de már jelenleg sem kapnak támogatást?

Keménybúza	cukor	vágójuh
Kukorica ¹	fehér krémsajt	juhhús
Napraforgómag	vágómarha	hordósbor
Napraforgóolaj	friss, előhűtött egész vagy fél marha	étkezési alma

A 2002 után támogatható 16 exportcikkből tehát 12 termék már jelenleg sem kap szubvenciót.

Költségvetési szempontból vizsgálva, a maradék négy exporttermék WTO támogatási plafonja összesen 7,6 milliárd Ft, ami az 1999-ben kifizetett 21,9 milliárd exporttámogatási összeg 35 százaléka. (8. melléklet) 1999-ben erre a négy termékre csak 3,3 md Ft exportszubvenciót fizettek ki, ami a teljes exporttámogatás 15 százaléka.

¹ A kukorica export 2000-ben 200 millió Ft eseti támogatást kapott.

1.1. Várható világpiacon ártendenciák

Az exporttámogatásból kieső termékek piacrajutását segítheti, ha a világpiacon áremelkedés várható, mert ez pótolhatja az elmaradt szubvenciót. A kritikus termékcsoportokból árprognózissal az egyes húsfélékre és tejtermékekre rendelkezünk, emellett még a takarmányárak szempontjából fontos gabonafélékre. A friss és a feldolgozott zöldségfélék kiesnek a prognózis készítő látóköréből, nyilván azért, mert minőségtől, fajtától, a feldolgozottság fokától függően az árak rendkívül szóródnak és a fajtaválaszték is nagyon széles.

A FAPRI (USA, IOWA Egyetem) legfrissebb prognózisa szerint a **húsfélék ára** 2005-ig alig mozdul ki a jelenlegi, meglehetősen nyomott szintről. A 2000-2005 közötti időszak alatt csupán a marhahús árára prognosztizálnak enyhe, 2-4 százaléknyi emelkedést, a sertés- és a baromfihús árában említésre méltó változás nem várható. Majd 2009-ig évi 1 százalékos sertésár erősödésre számítanak, míg a baromfi és a marhahús ára stagnálni fog. (1. melléklet)

A korábbi prognózisok is borúlátóak a húsfélék világpiacon áráról (2. melléklet).

A **gabonaféléken** belül a búzánál várják a nagyobb áremelkedést, öt év alatt összesen 25-30 százaléknyi. Ez a kedvező tendencia az évtized végéig megmarad. Várhatóan az árpa és a kukorica ára is emelkedni fog, de mérsékelt ütemben, öt év alatt 18-20 százalékkal. (3. melléklet) Ez az áremelkedés nagyobb, mint amit a korábbi prognózisok jeleztek. (4. melléklet)

A fenti árprognózisokból az a következtetés szűrhető le, hogy azon termékkörben lesz nagyobb áremelkedés, amit eddig nem támogattunk. A gabonafélék áremelkedése negatívan érinti a sertés- és baromfihús előállítás költségeit, emellett itt áremelkedést sem jeleznek a prognózisok. **Az exporttámogatási körből kieső húsfélék esetében nem számíthatunk arra, hogy a világpiacon áremelkedés kompenzálja a termelők elmaradt szubvenció bevételeit.**

Megvizsgáltuk, hogy a főbb, támogatott termékeknél a 2000-ben érvényes támogatás értéke hogyan viszonyul az exportárhoz, azaz **hány százalékát teszi ki a támogatás az exportárnak**. Feltételezhető ugyanis, hogy azoknál a termékcsoportoknál, ahol ez az arány kicsi, a termelők könnyebben kigazdálkodják a kieső támogatást, mint ahol az arány magas. (2. táblázat)

A táblázatból látható, hogy **a leginkább veszélyeztetett termékcsoportok a csontos, és csont nélküli szeletelt húskok**, ahol a támogatás és az exportár viszonya 13-19 százalék között mozog, **valamint egyes tartósított zöldségfélék**, ahol a támogatás aránya az exportárban 11-17 százalék. Kisebb, 6-10 százalék közötti értéket kapunk a baromfitermékeknél és egyes feldolgozott gyümölcsféléknél, a bornál pedig 10 százalékot. Kedvezően alacsony, 3-4 százalék az érték a marhahúsnál és a kolbászféléknél. Ez utóbbi termékcsoportok védhetik ki legkönnyebben a szubvenció megszűnésének negatív hatásait.

2. táblázat

Exportár és támogatás viszonya a nagyobb tételű, támogatott exporttermékeknél

HS	Megnevezés	2000. I.VI.	2000.		Támo- gatás aránya az árhoz képest, %
		Ár USD/100 kg	Támogatás		
			Ft/100 kg	USD/100 kg ^{2/}	
02012050	Marhahús, hátsó negyed	222,79	2000	7,45	3,3
02031200	Comb, lapocka, csontos, friss	150,12	6000	22,34	14,9
02032211	Comb, lapocka, csontos, fagyasztott	175,51	6000	22,34	12,7
02032955	Tarja, karaj, csont nélkül	197,89	9900 ^{1/}	36,87	18,6
16010091	Kolbász	672,75	7500	27,93	4,2
02071310	Csirkedarabok, csont nélkül, friss ³	294,44	5500	20,48	7,0
02071410	Csirkedarabok, csont nélkül, fagyasztott	212,81	5500	20,48	9,6
02072610	Pulykadarabok, csont nélkül, fagyasztott	317,67	3800	14,15	4,5
02073319	63%-os kacsá ⁴	133,42	2800	10,43	7,8
07104000	Csemege kukorica, fagyasztott	49,35	1500	5,59	11,3
20011000	Uborka, tartósítva	45,18	2000	7,45	16,5
20054000	Borsó, tartósítva	52,84	2000	7,45	14,1
20058000	Csemege kukorica, tartósítva	67,41	2000	7,45	11,0
08112031	Málna, gurulós, fagyasztott	152,96	4000	14,90	9,7
20086061	Meggybefőtt	96,65	1500	5,59	5,8
20097019	Almalé, sűrített	122,94	3200	11,92	9,7
20097099	Almalé, cukor nélkül	80,92	1200	4,47	5,5
22042179	Bor, fehér, palackozott	92,75	2500	9,31	10,0
22042180	Más bor, palackozott	88,11	2500	9,31	10,6

¹ EU-n és CEFTA-n kívül² USD = 268,52 Ft (2000. jan.-jún. középárfolyam)³ Főleg csirkemell⁴ Kacsá fej, láb és belsőség nélkül

Forrás: Saját számítás

1.2. Veszteséges és nyereséges exporttermékek a támogatott körből

A támogatott exporttermékek jövőbeni várható – szubvenció nélküli - piaci helyzetét olyan szempontból is vizsgáltuk, hogy az utóbbi négy évben melyek voltak közülük az exporttámogatás nélkül is nyereséges cikkek, melyek azok, amelyek csak támogatással nyereségesek és melyek azok, amelyek még támogatással együtt is veszteségesek. (3. táblázat)

A vizsgált 34 exportcikk **egyharmada** olyan termék, amely a költség-jövedelem számítások szerint **exporttámogatással együtt is veszteséges**. Ezek tehát a leginkább veszélyeztetett áruk, mert ma sem hoznak nyereséget a vállalatoknak, még szubvenció mellett sem. A sertéságazatból ilyen termékek a szeletelt, csontos vagy csont nélküli húsok egy része, minden továbbfeldolgozott sonkatermék és a májkonzervek. A baromfitermékek közül a fagyasztott egész csirke és csirkecomb, a zöldségfélék közül a gyorsfagyasztott zöldbab és a fűszerpaprika őrlemény. Ezeknek a termékeknek a deviza-kitermelési mutatói is magasak, a hivatalos árfolyamot 30-50 százalékkal meghaladják. Kiemelkedően rossz az USA-féle sonkakonzervek devizakitermelési mutatója. (6. és 7. melléklet) A felsorolt áruk közül csak a fagyasztott egész csirke és a fűszerpaprika őrlemény támogatható 2002 után, de a jelenleginél kisebb arányban.

Legkedvezőbb helyzetben azok a termékek vannak, amelyek, bár kapnak szubvenciót, **támogatás nélkül is nyereségesek**. Ebbe a kategóriába tartozik a negyedelt marhahús, a szárazkolbász, a hízott libamell (1997-ig volt támogatva), a gurulós málna, a csemegekukorica konzerv és az üveges, apró csemegeuborka.

A többi, vizsgált 15 termék nyereséges-veszteséges volta változó (8 termék) illetve csak támogatással együtt nyereséges. (7 termék). Ez utóbbi kategóriából legtöbb a sertés ágazatban található. (3. táblázat)

Összegezőképp megállapítható, hogy a vizsgált termékkörből csaknem kétszer annyi a támogatás mellett is veszteséges termékek aránya, mint a támogatás nélkül nyereségeseké.

A fenti ár és támogatásvizsgálatok alapján úgy tűnik, hogy 2002 után a **sertéságazat** exportjának egy része a leginkább veszélyeztetett, közelebbről a szeletelt húsok, az USA féle dobozos és fóliás sonka konzervek és a májkrémek. (A kolbász és a szalámifélék nyereségesek, a félsertés pedig 2002 után is támogatható.) Ezt a feltevést arra alapozzuk, hogy a világpiacon árprognózisok szerint áremelkedésre nem lehet számítani, az exportárból a támogatás aránya magas, és az említett termékek exportja támogatással együtt is veszteséges. Ezen a helyzeten enyhíthet a sertéságazatot is érintő zöld dobozos támogatások körének és értékének bővítése (lásd később) és az AMS korlátot figyelembe vevő belső támogatásokból a minőségi támogatás és a nevelés hatékonyságát javító műszaki-beruházási támogatás megtartása, ill. ez utóbbi növelése. Emellett nagyon fontos, hogy a félsertés 2002 után is szubvencionálható marad, mert ez a termék szolgál leginkább a piaci zavarok levezetésére. Igaz, hogy ez a termékfajta leginkább csak Kelet-Európába és olcsón exportálható.

3. táblázat

Nyereséges és veszteséges exporttermékek, 1996-1999

Termékek	Támogatás nélkül is nyereséges	Csak támoga- tással nyereséges	Támoga- tással együtt is veszteséges	Vál- tozó	2002 után is támogat- ható
	legalább 3 évben				
Bőrös, szalonnás félsertés				x	T
Lehúzott félsertés fej, láb nélkül		x			T
Csontos marhahús, negyedelt	x				
Marha hátulja (pisztolycomb)	x				
Nyers comb, csontos			x		
Nyers sonka-lapocka, csont nélkül			x		
Nyers karaj, csontos		x			
Nyers tarja, csont nélkül		x			
Párizsi			x		
Gyulai száraz kolbász	x				
Farmerkolbász		x			
Szeletelt bacon				x	
Dobozolt USA sonka-comb			x		
Fóliás USA sonka-comb			x		
Sertésmájkrém 1/10 doboz, 65 g			x		
Marhamájkrém 1/10 doboz, 65 g			x		
Csirke grillfertig, fagyasztott			x		T
Csirke bratfertig, fagyasztott			x		T
Hízott libamell (1998-ben és 1999-ben nincs támogatva)	x				
Csirkecomb, fagyasztott, csonttal			x		
Csirkemell, fagy., csont és bőr nélkül		x			
Pecsenye kacsá				x	
Gyf. zöldborsó, zsenge, ömlesztett				x	
Gyf. zöldbab, vágott, ömlesztett			x		
Gyf. kukorica, ömlesztett		x			
Paradicsom ivólé				x	
Gyf. gurulós málna	x				
Őszibaracklé, rostos				x	
Csemegekukorica, morzsolt, 1/2 dob.	x				
Csemegeuborka, apró 1/1 üveg	x				
Zöldborsó konzerv, 1/1 doboz				x	
Meggybefőtt magozott, 1/1 üveg		x			
Fűszerpaprika őrlemény, édes zsákos			x		T
Fűszerpaprika őrlemény, csemege zsákos				x	T
Összesen 34 termék:	7	7	12	8	

Forrás: A fontosabb élelmiszeripari termékek 1999. évi költség- és jövedelem adatai, AKII, 2000. alapján saját számítás. Lásd bővebben az 5. mellékletben

A **baromfiágazat** előnye támogatás szempontjából a sertéságazattal szemben, hogy kivételnek háromnegyed része az EU-ban talál vevőre, amely viszonylatban már kölcsönösen megszűnt a támogatás. (A sertéságazat termékeinek több mint a fele nem a Közösség piacain értékesül.) A libaágazat exportja már több éve nem élvez támogatást, a pulykatermékek és egyes kacsatermékek támogatás nélkül is nyereségesek. Probléma a piaci felesleg levezetését is szolgáló fagyasztott egész csirke, de az 2002 után is támogatható lesz, bár a jelenleginél kisebb arányban. Feltehető azonban, hogy csirkecombból a feleslegek levezetése 2002 után gondot fog okozni, mivel támogatottsága az árhoz képest közel 10 százalék, a költség – jövedelem adatok szerint szubvencióval együtt is csak veszteségesen exportálható. A csirkecombot a fejlett országokban a kereslet hiánya miatt nem lehet értékesíteni.

A versenyképesség javítása céljából – a zöld dobozos támogatásokon kívül – ebben az ágazatban is szükség lesz a baromfitartás hatékonyságát növelő beruházási (épület-felújítási és műszaki-berendezés) támogatásra.

A **feldolgozott zöldség-gyümölcs ágazatban** a főbb zöldségkonzervek támogatásának az aránya az exportban viszonylag magas, 11-17 százalék, a konzerv gyümölcsféléké és a gyorsfagyasztott kertészeti termékeké alacsonyabb, döntően 10 százalék körüli. A költség-jövedelemszámításokból leszűrhető összegezés viszont azt mutatja, hogy több, nagyobb tételű exporttermék – gurulós málna, csemegekukorica konzerv, csemege uborka – támogatás nélkül is nyereséges. A Konzervgyártók Szövetsége szerint a borsó is ide sorolható. A vállalatok nem minden esetben veszik igénybe az exporttámogatást. Úgy tűnik, hogy a felsorolt termékek piacrajutása 2002 után sincs veszélyben, ha fennmarad az alapanyagok beruházási támogatása. A Szövetség szerint szükség lenne a rendkívül alacsony tőkésítettség miatt forgóeszköz-kamattámogatásra is, ez azonban csak az AMS keret erejéig adható. Problémát fog okozni viszont az évről-évre kevesebb exportot produkáló sűrített paradicsom várható jövőbeni szereplése, mert kivitele már jelenleg is gazdaságtalan, minőségi támogatása pedig az uniós szint töredéke.

A **borértékesítéssel** foglalkozó szakemberek úgy vélik, hogy marketing- és ármunkával tudják majd kigazdálkodni az elmaradt exporttámogatást. Ez nem lesz könnyű feladat, mert 1996-99 között a palackozott bor exportára 1,1-1,2 USD/kg között ingadozott, nem mutatkozik határozott irányú javulás.

Szakértők szerint a **száraztészta** támogatásának a megszűnése komoly problémát fog okozni az exportálóknak, mert rendkívül éles árharc dül ezen a területen. Az orosz piacon főleg az olasz és a török termékekkel kell versenyeznünk.

1.3. EU – magyar exporttámogatási szintek

Összehasonlító számításokat végeztünk arra vonatkozóan, hogy 2002-től milyen támogatási szintkülönbségek lesznek az Európai Unió és Magyarország között az exporttermékek körében. (4. táblázat)

Amellett, hogy a szubvencionálható magyar termékek köre 16-ra csökken, a támogatottsági szint is sokkal alacsonyabb lesz. Az esetek többségében még a 10 százalékot sem éri el a magyar termékek szubvenciók szintje az EU-hoz képest. Ennél csak a magyar félsertés, az egész csirke és a hordós bor támogathatósága magasabb az EU-hoz képest, mert annak 30-40 százalékát éri el. Megállapítható tehát, hogy **nagyon előnytelen kimenetele lesz (lenne) az EU-magyar exportszubvenciók versenynek 2002 után.**

A táblázatból az is kitűnik, hogy nem azonos az EU-ban támogatható termékkör a hazaiakkal. Nagyobb csokor az, ami az Unióban szubvencionálható, nálunk viszont nincs benne a támogatható körben: rizs, repcemag, olívaolaj, vaj, sovány tejpor, sajtfélék, egyéb tejtermékek, tojás, friss és feldolgozott zöldség és gyümölcs, nyers dohány, alkohol. Magyarországon támogatható, de az EU-ban nem: élőjuh, juhhús, napraforgómag és olaj.

A csatlakozási tárgyalások pozitív hozománya lehet magyar részről a búza, a vágómarha, a friss marha és a bor meglehetősen nagy kerete, amit Magyarország jelenleg nem támogat, és amelyek segíthetnek az EU strukturális feleslegeinek levezetésében.

A WTO támogatási lehetőség és a ténylegesen igénybe vett szubvenció azonban nem mindig esik egybe, ezért érdemes megvizsgálni, hogy a tényleges exporttámogatási kifizetések hogyan aránylanak a WTO kerethez az Európai Unióban.

Előre kell bocsátani, hogy a vizsgált 1999/2000 gazdasági év a túltermelés esztendeje volt sok fontos mezőgazdasági termékből, így pl. gabonából és sertéshúsból is. Az EU ezeknél a termékeknél a korábbi évek fel nem használt szubvenciók keretét is igénybe vette az 1999. évi támogatáshoz, ezáltal túllépte a vizsgált év támogatási keretét. Ezt a megoldást a WTO Titkárság utólag vitatta. A WTO megállapodás erről nem rendelkezik egyértelműen. Voltak azonban olyan termékek is, ahol a támogatási keret egy része – pl. tejtermékek -, vagy egésze – olívaolaj – kihasználatlanul maradt. (5. táblázat)

4. táblázat

**Magyarország és az EU exporttámogatási plafonjainak összehasonlítása,
2002. január 1.**

EU		Magyarország			Magyarország támogatása az EU százalékában euró/t
Termék	euró/t	Termék	Ft/t	euró/t ^{1/}	
Búza, búzaliszt	84,93	Búza, durum	1152,5	4,27	5,0
Takarmány gabona	88,53	Kukorica	902,4	3,34	3,8
Rizs	274,29	-	-	-	-
Repcemag	259,77	Napraforgómag	3056,3	11,32	4,4
Olívaolaj	470,49	Napraforgóolaj	5020,5	18,59	4,0
Cukor	389,07	Cukor	4656,2	17,25	4,4
Vaj	2304,27	-	-	-	-
Sovány tejpor	973,70	-	-	-	-
Sajt	927,34	Krémfehérsajt	15500,0	57,41	6,2
Egyéb tejtermék	687,55	-	-	-	-
-	-	Vágómarha	18581,8	68,82	-
Marhahús	1541,30	Marhahús, egész v. fél (friss v. hűtött)	35821,4	132,67	8,6
-	-	Vágósertés, 50 kg felett	22171,4	82,12	-
Sertéshús	292,19	Egész v. fél sertés	33307,7	123,36	42,2
-	-	Vágójuh	22826,1	84,54	-
-	-	Juhhús	54500,0	201,85	-
Baromfihús	315,21	Brojlercsirke, fagy.	31657,6	117,25	37,2
Tojás	306,12	-	-	-	-
Bor	16,97	Hordós bor	1316,2	4,87	28,7
Friss gyümölcs és zöldség	72,67	Alma, étkezési	3390,8	12,56	..
		Fűszerpaprika	35000,0	129,63	..
Feldolgozott zöldség és gyümölcs	6,24	-	-	-	-
Nyers dohány	357,0	-	-	-	-
Alkohol	83,7	-	-	-	-

^{1/} 270.-Ft/euró árfolyammal számolva

Forrás: WTO megállapodások alapján saját számítás

5. táblázat

**Az EU támogatott exportja a GATT vállaláshoz képest,
1999/2000 és 2000/01 (tonna)**

Megnevezés	1999/2000			2000/01
	GATT vállalási plafon	Exportált mennyiség	Kihasználás %	GATT vállalási plafon
Összes cereália	27042,3	(32967,0)	(121,9)	
Búza	15630,0	15920,0	101,9	14400,0
Takarmány	11412,3	17047,0	149,4	10800,0
Összes tejtermék	(2048,0)	(2029,0)	(99,1)	(1951,0)
Vaj/vajolaj	417,0	195,0	46,8	399,0
Sovány tejpor	285,0	418,0	68,2	273,0
Sajt	342,0	307,0	89,8	321,0
Egyéb	1004,0	1109,0	110,5	958,0
Tojás	110,0	100,4	91,29	98,8
Baromfi	315,6	317,8	100,70	286,0
Sertéshús	463,2	702,3	151,7	444,0
Marhahús	884,6	819,4	92,63	821,7
Rizs*	144,64	(144,62)	(99,99)	
Bor*	2460,0	(2150,0)	(87)	
Olívaolaj**	120,1	0***	0	

Megjegyzés: Az export meghaladhatja a vállalási plafonokat az előző évek fel nem használt keretei miatt. A cereália adata magában foglalja a búza és az árpa támogatás nélküli exportját.

* gazdasági év szept.-aug.

** gazdasági év nov.-okt.

*** a támogatás nélküli export több mint 150 ezer tonna volt.

Forrás: Agra Focus gyűjtése az export engedélyek alapján, 2000. 7. 20.

2. Javaslat a WTO tárgyalásokon képviselendő magyar exporttámogatási állásponthez

2.1. Nemzetközi álláspontok

A WTO tagországok többsége nem alkalmazza a direkt exporttámogatást. A 137 ország kevesebb, mint 20 százaléka, mindössze 25 állam él evvel a szubvencionálási lehetőséggel. Ezért nem meglepő, hogy az egyes tagállamok, országcsoportok nagy része az exporttámogatás megszüntetése mellett voksol.

A WTO tárgyalásokon döntő szerepet játszó államok, országcsoportok, integrációk álláspontja az exporttámogatással kapcsolatban az alábbiak szerint körvonalazható:

1. Az **Európai Unió** az exporttámogatásról nem kíván lemondani, bár hajlandó tárgyalni a szubvenció csökkentéséről. Ebbe a tárgyalási körbe szándékozik viszont bevonni az export–hitellel és –garanciával kapcsolatos tárgyalást, amit legnagyobb mértékben az USA alkalmaz. Az exporthittel történő piacrajutási támogatást az EU szigorú irányelvek szerint kívánja szabályozni.
2. Az **USA** meg akarja szüntetni az exporttámogatást („nulla megoldás”) a szubvenció fokozatos csökkentésével. Emellett korlátozni kívánja az állami monopolvereskedelmet, amin keresztül burkolt exporttámogatást nyújtanak az ezt alkalmazó országok (pl. Új-Zéland, Ausztrália), de nincs szándékában korlátozni az exporthitel segítségével történő támogatást, bár a rendszabályok bevezetését támogatja. (Számításaink szerint az USA összes exporttámogatási keretéből 90 százalékot exporthitelre és -biztosításra fordít, ami nem számít bele a csökkentendő támogatási formák közé.)
3. A **Cairns-i csoport** az USA-hoz hasonlóan meg kívánja szüntetni az exporttámogatást. Szűkíteni akarja a zöld dobozt, szigorú szabályokkal rendezni az export-hitellel történő támogatást, megreformálni az állami kereskedelmi vállalatokon keresztül történő exportot. A támogatás felszámolását úgy hajtánák végre, hogy a bevezetési időszak első évében legalább 50 százalékkal mérsékelnék a szubvenciót, majd gyorsított csökkentési folyamattal érnék el a teljes exporttámogatás megvonást. A csökkentési folyamat kezdő időpontja a fejlett országokban a 2000. évre, a fejlődő országokban a 2004. évre lekötött exporttámogatási plafon lenne.
4. A **fejlődő országok** az exporttámogatás minden, közvetlen és közvetett fajtájának azonnali megszüntetését pártolják.

2.2. Javaslatoz a magyar álláspont kialakításához

Magyarországnak érdeke támogatni az exporthitel és –biztosítás rendezésére vonatkozó EU és Cairns-i csoport javaslatot, mert az erősen kereskedelem torzító és az USA gyakorlatában burkolt exporttámogatásként

funkcionál. A rendezés nem jelenti a teljes megszüntetést, hanem a hitelnyújtás futamidejének és mértékének a szabályozását, amit az OECD is támogat. Magyarország egyrészt költségvetési korlátok miatt nem veheti fel a versenyt az exporthitel és –garancia kérdésében az USA-val, másrészt a magyar agrárexportnak az USA-hoz viszonyított kis tételei, elaprózottsága nem is teszi kifizetődővé az ilyen hitel és garancia nyújtás lényeges növelését.

Magyarországnak szintén érdeke támogatni az állami (monopol) kereskedelem korlátozására vonatkozó USA és Cairns-i csoport javaslatot, mivel ilyen tevékenységet nem folytatunk és ez a kereskedelmi forma is burkolt szubvencióként funkcionál.

Ugyanakkor **nem érdekünk támogatni azt, hogy szűkítsék a zöld doboz lehetőségeit,** amit a Cairns-i csoport szorgalmaz, de sem az USA, sem az Unió tervei között nem szerepel, mivel ez az egyetlen, támogatáscsökkentés alá nem eső szubvencionálási lehetőség. A zöld doboz rendelkezései amúgy is eléggé szigorúak, azt tovább csökkenteni nem áll érdekünkben.

Az exporrtámogatások kérdésében Magyarországnak az az érdeke, hogy az exportszubvenciót csökkenteni kívánók táborá mellé álljon.

Ez azzal indokolható, hogy 2002. január elsejétől alig marad olyan támogatható exporttermékünk, amelyek jelenleg is élveznek exportszubvenciót. Az exporrtámogatási szint a jelenlegi 20 százalékról 2 százalékra esik le (amennyiben továbbra sem támogatjuk azokat a 2002 után szubvencionálható termékeket, amelyek a világpiaci árak és a piaci helyzet miatt jelenleg nem élveznek támogatást). (Felsorolásukat lásd az előző fejezetben.) Költségvetési szempontból ez azt jelenti, hogy az 1999. évi 21,9 md Ft exporrtámogatás helyett a jelenleg is támogatott négy termékre (vágósertés, félsertés, egész csirke, fűszerpaprika) 7,6 md Ft exporrtámogatást fizethetünk ki felső plafonként. 1999-ben ez a négy termék 3,2 milliárd Ft exporrtámogatást kapott.

Minden, ma exportszubvenciót élvező ágazatban vannak olyan termékek, amelyek piacrajutása a támogatás eltörlésével jelentősen megnehezül, mert a támogatás az exportár 15-20 százalékát is eléri, és/vagy csak veszteséggel exportálhatók. (Lásd erről részletesen az előző fejezetben.) Ha a konkurens országok saját hasonló áruikat támogathatják, mi viszont nem, a magyar termékek piacrajutása még nehezebb lesz, esetenként teljesen ellehetetlenül.

3. A zöld dobozos támogatások súlyának erősítése a nemzetközi tapasztalatok tükrében

3.1. A zöld dobozos támogatások nemzetközi gyakorlata

Az 1994. évi GATT/WTO megállapodás 2. melléklete szerint a zöld dobozba tartozó, 12 speciális, termeléshez és árhoz nem kötődő támogatási forma korlátozás nélkül adható.

Nem meglepő, hogy az országok igyekeznek úgy alakítani támogatási rendszerüket, hogy minél több támogatási forma legyen átsorolható a zöld dobozos szubvenciók közé. Egy OECD tanulmányból levont konklúzió szerint „**a csökkentési kötelezettség tehát nem váltotta ki a teljes támogatási össz volumen mérséklődését, hanem csupán a támogatások belső struktúrájának átrendeződését.**” (Szabó J. 2000.) Továbbá „**az 1996-os gyakorlat szerint az úgynevezett zöld dobozban kiadott támogatások összege már meg is haladta az AMS-hez tartozó támogatások szintjét.**” (Szabó J. uo.)

A WTO Titkárság felmérése szerint a 137 tagállam közül kevesen notifikálták (jelentették be a WTO titkárságon), hogy belső támogatást és/vagy zöld dobozos támogatást igénybe vettek volna. Vélhetőleg sokkal nagyobb azon országok köre, akik ugyan alkalmaznak ilyen szubvenciókat, de azt nem jelzik a WTO Titkárságnak.

A továbbiakban azokat az országokat tudjuk vizsgálni a WTO Titkársága által készített 1999. és 2000. évi összegező jelentés alapján, akik eleget tettek a notifikációs kötelezettségüknek.

6. táblázat

Zöld dobozos támogatást notifikáló országok száma

	1995	1996	1997	1998
Belső támogatást notifikáló országok száma	56	57	53	31
Zöld dobozos támogatást notifikáló országok száma	46	47	43	26

Forrás: WTO, G/AG/NG/S/2, 2000. április

1995-98 között a vizsgált 40 országból 15-ben emelkedett a zöld dobozos támogatások aránya az összes belső támogatáson belül, 5 államban valamelyest csökkent. (10. melléklet) A táblázatban nem szereplő húsz ország esetében határozott trend nem volt megfigyelhető.

Vannak államok, amelyek úgy alakították támogatási szerkezetüket, hogy a zöld doboz részesedése a belső támogatásból eléri, vagy meg is haladja a 85 százalékot: Ausztrália, Brazília, Chile, Indonézia, Lengyelország, Új-Zéland, Pakisztán, Paraguay és az USA tartoznak ebbe a csoportba.

Ehhez képest az **Európai Unióban** meglehetősen alacsony a zöld dobozos szubvenció aránya, mindössze 22 százalék. Feltételezhetnénk, hogy azért, mert az Unió kiharcolta magának a kék doboz alkalmazását és erre tereli a támogatásait. A vizsgálatok azonban nem ezt mutatják, erre a támogatási formára is csak 23 százaléknyi arányt biztosít a Közösség, szubvencióinak zöme a csökkentési kötelezettség alá eső AMS kategóriában található. (7. táblázat)

(Magyarországgal kapcsolatban meg kell jegyeznünk, hogy csak 1995-ban notifikálta a WTO Titkárság felé a támogatásokat.)

7. táblázat

Támogatási arányok kategóriánként (1995-1998)

	AMS összesen	Zöld doboz	Kék doboz	De minimis
Ausztrália	12	88	-	-
Kanada	19	51	-	30
Cseh Közt.	21	79	-	-
EU	54	22	23	1
Magyarország	-	39	-	61
Japán	53	46	-	1
Mexikó	17	60	-	-
Új-Zéland	-	100	-	-
Norvégia	48	18	34	-
Lengyelország	11	89	-	-
USA	10	84	4	2
OECD átlag	38	49	10	3

Forrás: Szabó J. 2000. (OECD titkársági anyag alapján)

A vizsgált 11 OECD ország közel fele igen nagymértékben, 80 százaléknyi, vagy azt meghaladó arányban támaszkodik a csökkentési kötelezettség alá nem eső szubvencióra. A csökkentési kötelezettség alá szintén nem tartozó kék dobozt az EU mellett csak Norvégia és igen kis mértékben az USA alkalmazza.

A GATT/WTO mezőgazdasági megállapodás 2. melléklete szerint 12 jogcímen adható mentesség a támogatás csökkentésének kötelezettsége alól. Vannak olyan jogcímek, amelyek több részből állnak, ezért a WTO Titkárság összesen 18 kategóriát különített el és vizsgálta ezek alkalmazásának gyakoriságát az egyes országok között. (11. melléklet) A 18 féle jogcím közül három olyan van, amelyet az államok háromnegyede ad az ágazatának. Ezek a leggyakrabban alkalmazott zöld dobozos támogatási formák mindegyike az általános szolgáltatások

körébe tartozik: kutatás, tanácsadás, valamint a kártevők és a betegségek elleni védelem. További 6 kategória olyan, amelyet az országok legalább fele igénybe vesz:

Leggyakrabban alkalmazott jogcímek	Alkalmazás gyakorisága, %
Kutatás; tanácsadás; kártevő, betegség elleni védekezés	70 – 75
Inspekció; infrastruktúra; természeti katasztrófa	50 - 60
Marketing; képzés; strukturális beruházás	40 - 50

(Bővebben lásd a 11. mellékletben.)

1995-97 között **az egyes országok összesített zöld dobozos támogatásaiból több mint 50 százalékot két jogcímre, infrastrukturális támogatásra és belföldi élelmiszersegélyre fizettek ki**, a többi 16 támogatás fajtára jutott a kifizetések kevesebb, mint fele, meglehetősen nagy szóródás mellett. Míg az infrastrukturális támogatásra fordított kiadás az ilyen jogcímet alkalmazó országok között viszonylag egyenletesen oszlik meg, addig az élelmiszersegélyre fordított kiadás azért ilyen magas, mert az USA meglehetősen nagy, évi 46-50 milliárd USD értékű zöld dobozos kiadásainak 70-80 százalékát belső élelmiszersegélyre fordítja. (12 – 14. mellékletek.)

Az országonkénti **zöld dobozos támogatások nagyságát tekintve messze kiemelkedik három állam: az USA, Japán és az EU**. A már említett USA mellett az EU 28 milliárd USD-t, Japán átlagban 25 milliárd USD-t fordít ilyen célokra. A többi ország néhány milliárdot vagy csak néhány százmillió USD-t szán ilyen célokra. (14. melléklet)

A WTO tárgyalásokon feltehetőleg legbefolyásosabb két ország, az **USA és az EU zöld dobozos támogatási szerkezetét megvizsgálva** megállapítható, hogy az merőben különbözik egymástól. Az **USA**, mint említettük, belső élelmiszersegélyre fizeti ki a zöld utat kapott támogatásainak 70 százalékát és ezek kívül még két támogatási csoportra, az általános szolgáltatásokra (főleg intézmények finanszírozására) és leválasztott jövedelemtámogatásra költ nagyobb összegeket. A többi 9 támogatási cím vagy egyáltalán nem szerepel a palettán, vagy csak elenyésző összegekkel. (15. melléklet)

Az **Európai Unió** kiadásai az USA-éhoz képest egyenletesebben oszlanak meg az egyes jogcímek között. Az általános szolgáltatások (döntően kártevő elleni védekezés, tanfolyamok és infrastrukturális kiadások) kötik le a zöld dobozos szubvenciók 30 százalékát. További három jogcím, nevezetesen a beruházási segély, a környezetvédelem és a regionális programok azok, amelyekre az összes zöld dobozos kiadásoknak egyenként 15-25 százaléka jut. A nyugdíjaztatási és a forráskivonási program is szerepel az Unió támogatási palettáján. (16. melléklet)

A Magyarországon alkalmazott zöld dobozos támogatások körének bővítése céljából érdemes megvizsgálni, hogy **a különböző jogcímeken belül milyen konkrét célra folyósítanak szubvenciót az egyes országok**. A zöld dobozba sorolható magyar támogatások jobb áttekinthetősége céljából készítettük el az e pont

végén lévő 8. táblázatot, amelyben a WTO nomenklatúra szerint választottuk ki azokat a magyar támogatási jogcímeket, amelyek véleményünk szerint a zöld dobozba tartoznak.

A WTO Megállapodás zöld dobozra vonatkozó részében az 1. szám nem támogatási jogcímet takar, hanem a mentesség kritériumait sorolja fel. (A zöld dobozos mentességeket az 9 melléklet tartalmazza.) Az első nagy támogatási blokk az **általános szolgáltatások**, ami hét alfejezetre oszlik. (3.1.1. – 3.1.7. alpontok)

3.1.1. Kutatás

A notifikációt benyújtó országok zöme költ kutatásra, de Ausztráliát és Új-Zélandot kivéve meglehetősen kis összegeket.

Ebben a kategóriában a Magyarországon is alkalmazott 6 támogatási elemnél a nemzetközi gyakorlatból két további támogatási forma említhető meg, amellyel szélesíthető lenne a támogatási jogcímekek köre:

- Ausztrália és Chile külön jogcímen kezeli a fenntartható fejlődés szociális, közgazdasági és környezeti aspektusaival foglalkozó kutatásokat
- Az Európai Unió ún. pilot (minta) és demonstrációs programokat szervez a mezőgazdaságban dolgozók részére új ismeretek, kutatási eredmények átadására.

Ezt a kutatási-képzési formát a tanácsadók programja köré lehetne szervezni, különös tekintettel arra, hogy a családi gazdaságokhoz kapcsolódó mintagazdaságok kialakítására mindeddig kevés figyelem jutott.

3.1.2. Kártevők és megbetegedések elleni védekezés

Ebben a támogatási formában 4 magyar jogcím is található, ami megegyezik a nemzetközi gyakorlattal. Néhány ország, köztük az EU, ide sorolja a növény- és állategészségügyi ellenőrzés és védekezés költségeit is, amit az országok zöme a 3.2.5 kategóriába (ellenőrzés, minősítés) tartozónak ítélt.

3.1.3. Általános és szakértői képzés

Ide tartoznak a különböző tanfolyamok szervezése és finanszírozása. Ausztrália külön jogcímen futtatja a minőségbiztosítással egybekötött tiszta (bio) élelmiszerek termelése oktatásának programját. Az Unió a farmerek részére képzési központokat létesít, és ezek fenntartását finanszírozza. Ez utóbbi támogatási formára nálunk is szükség lenne.

3.1.4. Továbbképzés, tanácsadás és információáramlás

Olyan képzési és tanácsadási formák, amelyekben az üzleti tanácsadástól kezdve az új technológiák átvételéig sokféle program megtalálható. Főleg kis- és

középvállalkozások számára szervezik. Az információs hálózat kiépítése és az információáramlás biztosítása is ide tartozik. Ezen kategória alatt a magyar támogatási gyakorlat hasonló a nemzetközi tapasztalathoz, hét támogatási jogcím sorolható ehhez a kategóriához.

3.1.5. Inspekciós (egészségügyi, biztonsági, figyelő, ellenőrző és minősítő) szolgáltatások

Az inspekciós szolgáltatások mellett az egyes országok ide sorolják a minőségbiztosítással és minőségvizsgálattal kapcsolatos kiadásait is. Az EU két fő jogcímet jelölt meg: állategészségügyi figyelőszolgálatot és minőségellenőrzést. A magyar gyakorlat ebben a kategóriában is megegyezik a nemzetközivel, hét jogcímen folyósítunk ilyen jellegű támogatásokat.

3.1.6. Marketing szolgáltatások

A szokásos kiállítás- és vásárszervezés, valamint hirdetési, promóciós és célzott exportkutatási kiadásokon túl számos egyéb támogatási formát sorolnak ebbe a kategóriába a WTO tagállamok.

Ausztrália kiemelten kezeli a „Tiszta környezetből exportra!” (Clean Food Export Program) szlogenű programját ebben a támogatási csoportban.

Brazília a piaci disztribúciós rendszer – termékosztályozás, szabványosítás, raktárak és berendezések – kialakítását és működtetését sorolja ide.

Az Európai Unió a termelői csoportok alapításának támogatását ezen jogcím alatt számolja el. Ide sorolja még a marketing hálózat javítására, a termékek minőségére és megjelenésére, a tanúsítványokra és a földrajzi eredetvédelemre fordított kiadásokat is.

A fenti támogatási formák Magyarországon is ismertek, de az összegük feltehetően újragondolást kíván. Többet kellene fordítani a márkázott termékek körének szélesítésére csakúgy, mint a földrajzi eredetvédelemmel ellátott termékek arányának a növelésére.

3.1.7. Infrastrukturális szolgáltatások

Ebben a kategóriában jellemző támogatási cím a csatornázás, bekötő utak építése, árvízvédelem és az öntözés kiépítése. Több ország ide sorolja az öntözés támogatását is, bár vitatható, hogy az zöld dobozos támogatás lenne. Brazília, Chile, Kanada, Venezuela itt számolja el az öntözés támogatását.

Korea ebből a keretből oldja meg a nagybani piacok létesítésének és működésének szubvencionálását. Norvégia ide sorolja a földregisztráció támogatását, míg Lengyelország a mezőgazdasági termelők öngazgatási csoportjainak támogatását finanszírozza a fenti címszó alatt.

Magyarország csupán két jogcímen ad infrastruktúrához kapcsolható szubvenciót a mezőgazdasági támogatási keretből, holott ez a kategória sokkal nagyobb figyelmet érdemelne. „Számunkra fontos, hogy az unió majdani tagjaként oldjuk azt az infrastrukturális elmaradottságot, a tengeri kikötőktől való elszakítottágunkat, a drága és korszerűtlen szállítási eszközrendszert és eszközparkot, a vízi utak alacsony kihasználtságát. Fokozott támogatást igényelne ez a terület is.” (Szabó J. 2000)

Néhány ország a szolgáltatásokra fordított kiadásait az előző jogcímek egyikébe sem sorolta be, hanem összevont kategóriaként kezelte. Ezekből kiemelendő Új-Zélandnak az állatjólét vizsgálatára és megvalósítására fordított ilyen kiadása, ami számunkra is előremutató lehet. Az Európai Unió a farm menedzsmentre és a könyvelésre ad ilyen címen szubvenciót. Az USA itt számolja el az összes szövetségi szolgálati intézményeinek költségeit, úgy mint Vidékfejlesztési Szolgálat, Állat- és Növényegészségügyi Figyelő Szolgálat, Élelmiszerbiztonsági Figyelő Szolgálat, Nemzeti Mezőgazdasági Statisztikai Szolgálat, Mezőgazdasági Kutató Szolgálat.

3.1.8. Állami készletezés élelmiszerbiztonsági célból

Ebbe a kategóriába azok a támogatások tartoznak, amelyek a különböző gabonafélék (Svájcban burgonya) állami készleteinek begyűjtését, tárolását, készletezését szolgálják.

Magyarországon is van központi készletezés, de arra külön alapot képeztek, nem a támogatási keret terhére számolják el. A közraktározási támogatás nem tartozik a központi célú készletezésbe. (Megjegyzendő, hogy az EU-ban nincs központi készletezés, azt az intervenciók támogatással oldják meg.)

3.1.9. Belföldi élelmiszersegély

A belföldi élelmiszersegély eléggé elterjedt támogatási forma a WTO tagországok között. Gazdag (pl. USA, EU, Svájc, Japán) és szegény (Venezuela, Paraguay, Mexikó, Brazília, Guyana, Kuba) országok egyaránt alkalmazzák. A korábbiakban már volt szó arról, hogy az USA zöld dobozos költségvetésében kiemelt szerepet játszik, 1995-97 között évente 36-38 milliárd USD-t fordítottak ilyen célra, ami az összes zöld dobozba tartozó szubvenció 70-80 százalékát tette ki a szóban forgó években. Ehhez a hatalmas összeghez képest a többi ország ilyen célra fordított kiadása eltörpül, még az Unióé is, ahol belföldi élelmiszersegélyre mindössze félmilliárd USD-t fordítanak.

Milyen célokra és milyen rétegeknek juttatnak élelmiszersegélyeket?
Leggyakoribb támogatási célcsoport az **iskolások**, akik vagy iskolatej akcióban vesznek részt (pl. EU, Venezuela) vagy iskolai étkeztetéshez kapnak hozzájárulást (pl. Japán, Korea). A másik megcélzott réteg a **szegény sorsú emberek**, akik élelmiszervásárlásra kapnak támogatást (pl. Brazília, Venezuela, Indonézia, Európai

Unió.) Az Európai Unió elsősorban a tejfeleslegét kívánja az élelmiszersegély programokkal levezetni, mert az iskolatej akciói mellett kiemelt figyelmet fordít a vajhegyek ily módon történő csökkentésére is (non-profit szervezeteknek, hadseregnek és szegény rétegeknek juttatnak vajjat).

Az USA 12 féle jogcímen oszt élelmiszersegélyt. Ezek közül a legnagyobb értéket az élelmiszerjegy program képviseli, ami 1995-97 között évi 25 milliárd USD-t tett ki. Ezeket az élelmiszerjegyeket az alacsony jövedelmű rétegek kapják élelmiszervásárlásra. Az USA belföldi élelmiszer programjairól összefoglalóan megállapítható, hogy nincs olyan szegény réteg, társadalmilag hátrányos helyzetű csoport, etnikai kisebbség (pl. puerto-ricóiak, indiánok), vagy fokozott figyelmű táplálkozást igénylő csoport (szegénysorú iskolások, terhes nők, kisgyermekes anyák, idősek), akiket az élelmiszersegély valamely része el ne érne. Ezek a programok egyben kiszámítható keresletet biztosítanak a gyártóknak és feltehetően hozzájárulnak a belföldi piac stabilitásához.

Magyarországon létezik ugyan iskolatej akció, de általános élelmiszersegély programról nem beszélhetünk. A hiányos táplálkozású szegény rétegek élelmiszersegély javítása céljából csakúgy mint a belföldi piac stabilitása érdekében megfontolandó ezen támogatási forma szélesebb körű alkalmazása.

3.1.10. Leválasztott jövedelemtámogatás – termelőknek nyújtott közvetlen kifizetések.

Csupán 9 ország nyújt ilyen címen támogatást. Részben farmereknek adott szociális segélyként alkalmazzák (Argentína, Ausztrália), részben az EU-hoz hasonlóan, közelebről nem részletezett pénzügyi segélyként (agri-monetary aid) és átalakulási segélyként (transitional aid) jut el a termelőkhez.

Az USA évi 5 md USD fölötti összeget fizet ki ebben a kategóriában rugalmas termelési szerződések (Production Flexibility Contract Payments) címen az 1996. évi Farm Bill alapján. Ilyen támogatásban csak azok a farmerek részesülhetnek, akik már korábban is kaptak szubvenciót a veszteségtérítéses (árkiegyenlítési) rendszerben. A korábban támogatott termékek a gabonafélék, a rizs és a gyapot voltak.

3.1.11. A termelés mennyiségével és értékével nem arányos támogatás

Ez a jogcím a következő hat támogatási kategória adhatóságának ismérveit sorolja fel. Kimondja, hogy – a későbbiekben részletezett szubvenciók – nem kapcsolódhatnak a termelés típusához, mennyiségéhez és árhoz.

3.1.12. Jövedelembiztosítás és biztonsági háló program

Kevés tagország, mindössze 6 állam alkalmazza ezt a támogatási formát. Az Unió áldoz erre nagyobb összegeket. Néhány ország a biztosítást sorolja ide, illetve a következő ponthoz tartozó, katasztrófát enyhítő kifizetéseit.

A magyar támogatási rendszerből szintén a biztosítási díjakra fordított kifizetések tartoznak ebbe a kategóriába.

3.1.13. Természeti katasztrófák enyhítése

Csaknem minden ország szerepeltet ilyen jogcímen támogatást a legkülönbözőbb természeti katasztrófák által okozott kár enyhítésére. Több országban elkülönített alap áll rendelkezésre ilyen célra. Leggyakrabban a szárazság okozta kár mérséklése a cél.

Az Unió az időjárás viszontagságai miatti kompenzációs kifizetést jelölte meg ebben a kategóriában. Az USA 9 címen ad ilyen jellegű szubvenciót, ebből a legtöbbet a rendkívüli takarmány programra költ (állattenyésztők kompenzációja a takarmánynövényekben esett rendkívüli károkért).

Megfontolandó, hogy a magyar támogatási rendszerből ide sorolható jogcímet (lásd 7. táblázat) nem lenne-e célszerű kiterjeszteni az állattenyésztők kompenzációjára is rendkívüli természeti kár esetén, mivel az állattenyésztők ma csak raktározási támogatást kapnak. A jogszabály szerint ebből a támogatásból jelenleg a növénytermesztők, a szőlő- és gyümölcstermelők, illetve az erdő- és vadgazdálkodást valamint a halászatot folytatók részesülhetnek.

3.1.14. Strukturális alkalmazkodás – korai nyugdíjaztatási és a mezőgazdasági termelésből történő kivonulási program

Csupán öt ország fizet ki ebben a kategóriában támogatást. Ausztrália pl. a farmot elhagyókat támogatja, az EU pedig azokat a legalább 55 éves farmereket kompenzálja, akik felhagynak a mezőgazdasági termeléssel. Segítik az Unióban a korai nyugdíjaztatást választókat is.

Nálunk ebben a kategóriában nincs jogcím, pedig ez is fontos lenne a fiatal agrárvállalkozók támogatása mellett.

3.1.15. Strukturális alkalmazkodás erőforrás kivonással

Általában az erdőtelepítési programok, a füvesítés, legelők kialakítása tartoznak ezen jogcím alá. Az Európai Unió a set-aside programjának ide illő részét (hosszabb időszakra szóló földpihentetés) sorolta ehhez a jogcímhez. Az USA egy olyan 10 éves programot jelölt meg, amely az erózió csökkentésére irányul növénytelepítés segítségével. További amerikai támogatás azon tejtermelőknek szól, akik 5 év alatt felhagynak a termeléssel.

Magyarországon ilyen jogcímen nincs kifizetés, mert az erdőgazdálkodással és -védelemmel kapcsolatos minden kifizetést a környezetvédelmi kiadásokhoz soroltunk. A nemzetközi gyakorlat is megoszlik abban, hogy az erdővel kapcsolatos kiadások ide vagy a környezetvédelemhez tartozzanak-e. A jelenleg is (hosszabb időszak óta) parlagon hagyott földterületekre kiterjeszhető lenne ez a típusú támogatás.

3.1.16. Strukturális alkalmazkodás beruházási segéllyel

Az egyes tagországok meglehetősen sokféle támogatási formát soroltak a beruházási segélyhez. Közös jellemzőjük, hogy **döntően kamattámogatás formájában kapják a jogosultak**. Ausztrália a farmegyesítésre ad kamattámogatást és fiatal farmereknek nyújt kamatkedvezményt, valamint a vidékfejlesztési programját is ide sorolta. Kolumbia szintén földmegújításra és földvásárlásra nyújt támogatást, valamint mezőgazdasági hitelt finanszíroz kistermelők részére. A Cseh Köztársaság a szőlőfelújításra adott támogatását számolja el itt, valamint a kárpótlást is ebből a kategóriából fizeti.

Az Európai Unió többfajta támogatási formát sorol a fenti jogcím alá: feldolgozó, csomagoló és raktárközpontok építése és berendezése; segély vagy kamattámogatás farm modernizációra (gép, berendezés, állatok és növények vásárlása); segély fiatal farmereknek.

Japán, Norvégia nem részletezett célokra szintén kamattámogatást ad.

Az USA a Farm Hitel Program keretében rövid- és hosszú távú kölcsönökhöz nyújt kamattámogatást és magán bankkölcsönökhöz állami garanciát vállal. Kikötés, hogy ez a támogatás csak strukturális hátrányok kiküszöbölésére vehető igénybe.

Azt is meg kell állapítanunk, hogy a notifikációt benyújtó országok többsége - az USA-t kivéve - óvakodott attól, hogy pontosan megjelölje, hogy milyen címen adott hitelt vagy kamattámogatást, ezért nem világos, hogy mennyiben szolgálják ezek a pénzügyi segítségek a strukturális alkalmazkodást.

Az 1995. évi notifikációban Magyarország itt számolta el a reorganizációs támogatást, ami kamattámogatás volt. A magyar támogatási rendszerből ide sorolható még a fiatal agrár vállalkozók támogatása, továbbá a mezőgazdasági termelők kibontakozási hitelkonstrukciója és a gazdahitel program is, bár a zöld dobozos támogatás feltétele, hogy hátrányos helyzetű vagy strukturális átalakításra szoruló régiókra kell korlátozódnia.

Az Unióhoz hasonlóan nálunk is fontos lenne kiemelten kezelni a csomagoló, hűtő és tároló központok létesítését, mert ebben a logisztikai szegmensben még mindig tetemes a lemaradásunk.

3.1.17. Környezetvédelmi programok

Széleskörűen alkalmazott támogatási forma. A tagországok sokféle jogcímet soroltak ide. A leggyakrabban említett jogcímek a természeti források megőrzése, a biogazdálkodás, ökológiai termelés segítése, erózió elleni védelem, savasodás, szikesség enyhítése, erdősítés, megújuló nyersanyagforrások termelésének támogatása. Az USA nagy összegeket fordít a termőföld potenciál és víz megőrzésének szubvencionálására alacsony kamatozású kölcsönök formájában. Ausztrália ide sorolja még a biodiverzitást, mint támogatandó célt, Csehország a méhészet támogatását.

Az Európai Unió sokféle jogcímen ad környezetvédelmi támogatást: a vidék tájjellegének megőrzése és környezetvédelme; erózió elleni védelem; extenzív termelés támogatása; környezetileg érzékeny területek segélyezése; organikus termelés támogatása; erdőtelepítés; genetikai források (biológiai alapok) megőrzése.

A magyar támogatási rendszerben a fentiekhez hasonló jogcímen számos támogatási forma található, amelyek közös célja a környezet védelme.

3.1.18. Regionális támogatási programok

Döntően hátrányos helyzetű régiókat támogatnak ilyen címen, aminek ismérve az országok természeti adottságaitól függően különbözik. Lehet hegyvidék, vagy szárazságtól sújtott terület stb. Az USA nem él evvel a lehetőséggel, az Unió igen, megjelölve, hogy a hátrányos helyzetű területek támogatását hektár vagy állatállomány alapján adja.

Magyarországon a vidékfejlesztési célelőirányzat 34/2000. számú FVM rendelete tartalmaz regionális támogatási elemeket. Célja a vidéki térségek esélyegyenlőségének javítása, komplex fejlesztési programok kidolgozása és megvalósítása, a falvak megújítása és fejlesztése, alternatív jövedelemforrást biztosító tevékenységek fejlesztése.

Regionálisan elhatárolt területek Nógrád, Szabolcs-Szatmár-Bereg, Borsod-Abaúj-Zemplén, Somogy, valamint Békés megye - is szerepelnek a szóban forgó támogatási kategóriában. E jogcím alatt (42/2000. FVM rendelet) mezőgazdasági alaptevékenység, erdősítés és gépek, technológiai berendezések beszerzése támogatható.

8. táblázat

A magyar agrárgazdasági támogatási rendszer zölddobozos jogcímei

WTO zölddobozos kategóriák	Magyar támogatási jogcímek^{1/}
2. Általános szolgáltatások	
2/a Kutatás	II/K/10 A magyar Élelmiszerkönyv kidolgozásának finanszírozása III/J. Agrárkutató- és fejlesztést folytató intézmények alaptevékenységét segítő K+F eszközök beszerzésének támogatása III/K. Kutató-fejlesztő tevékenységet végző agrár-kutatóintézetek támogatása III/Q. Egyes, kutató-fejlesztő tevékenységet folytató közhasznú szervezetek támogatása III/R. Innovációs tevékenység támogatása V/C. A termőföld mennyiségi és minőségi védelmével összefüggő kutatások támogatása
2/b Kártevő és megbetegedések elleni védekezés	II/K/4.3. Állatállomány betegségektől való mentesítéséhez igényelhető támogatás II/K/4.4. Állatbetegségek megelőzési költségének és állatgyógyszer vásárlások támogatása V/G Védekezés gyommentesítési program keretében IX/C. Magyarországon még meg nem honosodott károsítók elleni védelem
2/c Képzési szolgáltatások	III/N. Tangazdaságok, tanüzemek támogatása
2/d Továbbképzés és tanácsadó szolgáltatások, információáramlás	II/A/2.10. ENAR támogatása II/E. A szaktanácsadás és a gazdálkodás eredményességét segítő ismeret átadás támogatása II/K/2 A központi és terméktanácsai informatika támogatása III/I. A nemesítést, technológiafejlesztést, találmányok hasznosítását elősegítő támogatások V/D A távérzékelési feladatok támogatása V/F A földingatlan nyilvántartási háttér támogatása IX/B. Agrárinformatika, farm és egyéb szakmai gyakorlatok támogatása
2/e Ellenőrzési szolgáltatások (egészségügyi, biztonsági és szabványosítási)	II/K/3. Élelmiszerbiztonsági rendszer bevezetésének támogatása II/K/4. 1. Állatorvosi és élelmiszerhigiéniai vizsgálatok költségtámogatása II/K/4. 2. Állati eredetű hulladék ártalmatlanítása II/K/5.2.; 5.3. Növény-egészségügyi vizsgálatok támogatása II/K/6. Élelmiszerminőség vizsgálatok támogatása III/L. Mezőgazdasági gépek és technológiák vizsgálatának támogatása
2/f Marketing- és reklám szolgáltatások	II/K/1. Közösségi agrármarketing támogatása II/K/7. Piacrajutási információs rendszerek működtetése II/F. TÉSZ-ek támogatása

8. táblázat folytatása

A magyar agrárgazdasági támogatási rendszerzölddobozos jogcímei

WTO zölddobozos kategóriák	Magyar támogatási jogcímek^{1/}
2/g Infrastrukturális szolgáltatások	III/O. Öntözésfejlesztési beruházások támogatása III/P. Mezőgazdasági célú vízgazdálkodás támogatása
3. Biztonsági állami készletezés	
4. Belföldi élelmiszersegély	Iskolatej program (1/2000 FVM rendelet)
5. Termelőknek nyújtott közvetlen kifizetések	-
6. A termelés mennyiségével és értékével nem arányos támogatás	Besorolási ismérveket sorol fel a 7-13 kategóriákhoz
7. Jövedelembiztosítás, biztonsági háló	II/I. A mező- és erdőgazdálkodás biztosítás díjának támogatása
8. A természeti katasztrófák enyhítése	II/J. A nem biztosítható mezőgazdasági károk enyhítésre igénybe vehető támogatás
9. Mezőgazdasági termelésből történő kivonulás és nyugdíj	-
10. Erőforrás kivonás strukturális alkalmazkodással	-
11. Strukturális alkalmazkodást segítő beruházási segély	II/G. Fiatal agrár vállalkozók támogatása IX/A. Reorganizációs program támogatása 30/2000. Mezőgazdasági termelők hitelkonstrukciója és gazdahitel program
12. Környezetvédelmi programok	II/A/2.3. Méhészet támogatása II/C. Biológiai alapok megőrzésének, fenntartásának, fejlesztésének támogatása II/D. Az ökológiai gazdálkodásra való áttérés támogatása III/A. Mezőgazdasági célú belvíz hálózat létesítésének támogatása III/O. Meliorációs beruházások támogatása IV. Az erdővédelem és az erdőgazdálkodási tevékenység támogatása V/B. A termőföld minőségi védelme VIII. Vadgazdálkodási tevékenységek támogatása 17/2000. Mezőőri szolgálat
13. Regionális támogatási programok	A vidékfejlesztési célirányzat 2000. évi felhasználásáról szóló 34/2000 számú FVM rendelet szerint 42/2000. FVM Nógrád, Szabolcs, BAZ, Somogy és Békés megyében az agrárgazdasági célok 2000. évi alap- és kiegészítő támogatása

^{1/} A jogcímek forrása a 6/2000. FVM rendelet az agrárgazdasági célok 2000. évi költségvetési támogatásáról. Az ettől eltérő forrást külön jelöljük

Forrás: WTO Megállapodás 2. sz. melléklet és FVM rendeletek alapján saját besorolás

3.2. Javaslatok a zöld dobozos támogatások súlyának növelésére

A nemzetközi és a hazai zöld dobozos támogatások vizsgálatából kitűnik, hogy a **magyar gyakorlat a jogcímeket tekintve alig tér el a nemzetközitől**, mert

- a mentesített kategóriák döntő többségéhez ugyanolyan magyar zöld dobozos támogatási jogcímekek sorolhatók, mint ami a nemzetközi gyakorlatban fellelhető,
- az üresen maradt magyar zöld dobozos kategóriákat (3. biztonsági állami készletezés, 5. termelőknek nyújtott közvetlen kifizetések, 10. erőforrás kivonás strukturális alkalmazkodással, lásd a 8. táblázatot) a vizsgált országok nagy része szintén nem alkalmazza, ill. a 9. kategória (korai nyugdíj és termelésből való kivonulás) olyan, ami nem illeszkedik a magyar agrárgazdasági célokhoz.

A magyar támogatási rendszer WTO konform átalakításának mikéntje tehát elsősorban nem abban keresendő, hogy nagymértékben növeljük a zöld dobozos jogcímekek számát – bár néhány új jogcím erejéig ez is lehetséges -, hanem sokkal inkább abban, hogy **a már alkalmazott mentesített támogatások arányát növeljük az összes támogatáson belül**. Nem csupán azért, hogy a WTO felé notifikálható legyen a támogatási keret, hanem sokkal inkább azért, mert a zöld dobozos támogatások többsége olyan, ami az agrárgazdasági célokhoz jól illeszkedik és elősegíti a mezőgazdaság és a vidék fejlődését. Ilyen célok a szolgáltatások széles körének fejlesztése, a strukturális alkalmazkodás, az infrastruktúra, a környezetvédelem, egyes elmaradott régiók fejlesztése és a katasztrófaenyhítés.

1999-ben a zöld dobozos támogatások aránya az összes támogatásból – a nagyszámú jogcím ellenére - csupán 23,8 százalék volt, a belső támogatásokból pedig 28,4 százalék.²Ezek az arányok magukért beszélnek, és jól mutatják, hogy **a magyar támogatási rendszer a kiadások nagyságát tekintve még kevésbé használja ki a zöld dobozos támogatási lehetőségeket. A magyar szubvenciók rendszerben az árjellegű és költségsökkentő támogatások dominálnak.**

A magyar támogatási rendszerben a zöld doboz erősítését célzó javaslataink három csoportba sorolhatók: új támogatási jogcímekek, meglévő támogatási jogcímekek egy részénél teljes költségtérítés és egyes támogatási formák értékének növelése.

1. Új támogatási jogcímekek:

- a belföldi élelmiszersegélyben részesülők körének bővítése. Bevezetése előtt vizsgálatot igényel, hogy ki legyen a megcélzott réteg (pl. iskolások étkeztetése, alacsony jövedelműek) és hogy milyen formában kapják (élelmiszerjegy, iskolai étkeztetést ellátó szervezetek stb.)

² Lásd bővebben Kürthy Gyöngyi AMS-ről írott fejezetében

- a nem biztosítható mezőgazdasági károk enyhítésének kiterjesztése az állattartókra a takarmánynövényekben esett rendkívüli károk kompenzálására
 - logisztikai rendszert fejlesztő csomagoló, hűtő és tárolóközpontok létesítésének támogatása,
 - pilot (minta) és demonstrációs központok létesítése a családi gazdaságok ismeretanyagának fejlesztésére
 - farm management oktatása
 - termékgarancia és földrajzi eredetvédelem igazolásához szükséges infrastrukturális háttér kiépítése
 - piacrajutás segítése, marketing, piackutatás
 - címkézés, áru- és eredet-megjelölés költségeinek támogatása
 - nyomonkövethetőség (traceability) megvalósítása
 - integrált minőségbiztosítási rendszerek bevezetésének támogatása a baromfi, a sertés és a kertészeti ágazatokban.
2. **A már jelenleg is érvényben lévő állat- és növény-egészségügyi, valamint minősítési költségek részleges támogatása helyett teljes költségtérítést javasolunk.** Ez azt jelentené, hogy az ezzel foglalkozó intézmények állami szervként, vagy állami tulajdonban lévő közhasznú társaságként működnének. Ezzel a megoldással a minőségi ártámogatás egy részét is ki lehetne váltani. Az alábbi támogatási címek sorolhatók ide:
- állatorvosi, prevenció és állatgyógyszer költségeinek támogatásának növelése a teljes költségtérítésig (a jelenlegi támogatás a teljes költség 35-40 százalékát fedezi)
 - az állati hulladék szállításának, szelektív tárolásának és ártalmatlanításának költségtérítése (ÁTEV)
 - növény-egészségügyi vizsgálatok költségeinek megtérítése
 - szalmonella fertőzés és Aujeszky kór elleni védekezés támogatása.
3. A zöld dobozos **támogatások értékének növelését** a következő céloknál látjuk indokoltnak:
- kutatás, képzés, ismeretanyag átadás
 - TÉSZ-ek és szakmai szervezetek támogatása
 - öntözésfejlesztési beruházások és öntözés
 - infrastrukturális fejlesztés
 - környezetvédelem
 - regionális fejlesztések.

A fenti célok az Unió támogatási terveiben is kiemelt szerepet kaptak.

A WTO tárgyalások következő fordulóján a zöld doboz létével és tartalmával kapcsolatban **a magyar álláspont** a következő lehet:

- érdekünk, hogy a zöld doboz fennmaradjon, annak ellenére, hogy jelenleg még nem magas a mentesített támogatások aránya. Az elkövetkezendő években viszont növelni kívánjuk a súlyát, annál is inkább, mert túlzott a sárga dobozba tartozó ártámogatások aránya,

- érdekünk, hogy a zöld doboz kategóriáit ne szűkítsék – amint azt a Cairns-i csoport szeretné – mert az egyes zöld dobozos kategóriák döntő többségét már ma is kihasználjuk és a jogcímeket bővíteni szeretnénk. Mivel az exporttámogatási lehetőségeink rendkívüli módon csökkennek 2002 után, érdekünk, hogy minél több jogcímen adhassunk zöld dobozos támogatást, amelynek egy része az exportot is segítheti.

4. A Belső Támogatottsági Mutató (AMS) számítási módszereinek értékelése és a különböző változások hatása a WTO tárgyalásokon képviselt magyar álláspontra

4.1. A Belső Támogatottsági Mutató (AMS)

A GATT Uruguay-fordulójának fontos, kézzelfogható eredménye volt az 1994-ben aláírt Mezőgazdasági Megállapodás. Az azóta eltelt időben világossá vált, hogy az alkalmazkodási folyamat minden tagország számára több-kevesebb nehézséggel jár, mint ahogy az is, hogy a Megállapodás sok részlete vitatható és különböző értelmezési lehetőséget kínál.

Az egyik, sok tisztázatlan kérdést felvető témakör a Belső Támogatottsági Mutató (AMS) csökkentési kötelezettségével kapcsolatos problémák.

Az AMS a Megállapodásban lefektetett szabályok szerint számítandó mutató, mely összesíti és kifejezi a termelők részére juttatott termékspecifikus és nem termékspecifikus támogatásokat. A támogatások egy része azonban mentesül a beszámítás alól, történetesen azok a támogatás típusok, melyek nem vagy csak csekély mértékben torzítják a kereskedelmet (ezek az ún. "zöld dobozos" támogatások), vagy amelyek termeléskorlátozó intézkedésekhez kapcsolódnak (ezek a "kék dobozos" támogatások.) További csökkentési lehetőséget kínál a "de-minimis" szabály, mely szerint a "sárga dobozba", vagyis a csökkentési kötelezettség alá eső támogatások körébe tartozó két fő csoport, a termékspecifikus támogatások az adott termék, a nem termékspecifikus támogatások pedig a teljes mezőgazdaság bruttó termelésének 5 %-t meg nem haladó mértékig mentesülnek a beszámítás alól.

Ellenkező irányú, nevezetesen AMS-t növelő hatással bír viszont az ún. Piaci Ártámogatás számítása (MPS=Market Price Support). A piaci ártámogatás a rögzített külső referenciaár és az adott tagországban alkalmazott adminisztratív (garantált) ár közötti különbség és a szabályozott árra jogosult mennyiség szorzata. Ez sokszor fiktív, ki sem fizetett összeg (ha adott évben nem szükséges állami felvásárlással beavatkozni a piaci folyamatokba), de a Megállapodás logikája szerint a garantált árak meghirdetése önmagában is befolyásolja a termelési kedvet, mert egyfajta biztonsági garanciát nyújt, és emiatt – mint kereskedelemtorzító eszközt – vissza kell szorítani.

Leegyszerűsítve tehát egy tagország által kifizetett belső támogatások összege a zöld, kék és sárga dobozos támogatások összegével egyenlő. Az AMS pedig a "de-minimis" szabály alá eső tételekkel csökkentett termékspecifikus és nem termékspecifikus támogatások (Sárga doboz), és a Piaci Ártámogatások (MPS) összege.

Mivel az AMS-t egyetlen mutatóként határozták meg az egész agrárterületre, ez viszonylag nagy mozgásteret kínál a nemzeti agrárpolitikák számára. Ezek után nem véletlen, hogy a fejlett országok valamennyien eleget tudnak tenni az erre vonatkozó kötelezettségeiknek, noha a termelők máig magas juttatásokban részesülnek. Tanulság a többi WTO tagország számára, hogy a támogatások megfelelő átcsoportosításával sokszor kivédhetővé válik a valódi csökkentési kényszer. Fontos azonban megemlíteni, hogy az AMS előírások nemzeti valutában való megállapítása leginkább a magas inflációtól sújtott országoknak okoz komoly problémát.

A magyar vállalatoknak is egyik legfontosabb eleme a belső támogatásaink megfelelő ütemű csökkentése, mely nem kis nehézséget okoz, különösen, ha meggondoljuk, hogy az agrárrollótól sújtott és még mindig átalakulási nehézségekkel küszködő mezőgazdasági szektor több és nem kevesebb segítséget igényelne.

Munkánk során az 1999. és 2000. évre vonatkozó Belső Támogatási Mutató kiszámítását végeztük el, hogy megtudjuk, teljesíthetők-e a vállalt csökkentési kötelezettségeink. Levonva a kalkuláció során gyűjtött tapasztalatok tanulságait, számos ajánlást is megfogalmaztunk, arra vonatkozóan, hogyan lehetne a támogatási rendszerünket úgy módosítani, hogy az minél inkább megfeleljen a Megállapodásban leírtaknak, a nemzetközi tárgyalásokhoz kínálva megfontolandó érveket, módosítási javaslatokat.

4.2. Az AMS számítása

A belső támogatások csökkentésének alapját tehát az összesített támogatottsági mutató (AMS) képezi. Ennek számítását a Megállapodás 3. számú Melléklete szabályozza, számításainkat ez alapján végeztük el 1999-re illetve 2000-re vonatkozóan. Számítási módszerünk levezetésében elsősorban az 1999-es adatok alapján mutatjuk be a kalkuláció gondolatmenetét, a 2000. év számítási módja értelemszerűen ugyanez, ezért ott csak a kapott végeredmények értékelésére térünk ki.

Munkánk során nehézséget okozott, hogy a költségvetési kifizetések számbavétele során három különböző elszámolás alapján voltunk kénytelenek dolgozni, melyek jelentős eltérést mutattak, ugyanakkor mindegyik tartalmazott olyan információ-többletet, mely felhasználását elengedhetlenné tette.

Az FVM jogcímenkénti felsorolásban adta meg az adott évi *kifizetett* támogatásokat. A kimutatás felhasználhatóságát éppen ez korlátozta, hiszen ez a változat figyelmen kívül hagyta a befizetéseket, a visszautalásokat, ebből is adódik, hogy ez az elszámolás eredményezi a legmagasabb végösszeget, (1999-ben 163 369 millió forintot).

A PM Élelmiszergazdasági Főosztályának részletes számlarendszere is a kiutalásokat tartalmazza, ráadásul néhány jogcímcsoport (például az erdészeti és a vidékfejlesztési támogatások) nem tartoznak a jogkörükbe, így ezek hiányoznak a kimutatásaikból. További pontatlanságot okozhat, hogy a jogcím szerinti besorolás az igénylő önbevallása alapján történik, az esetleges visszautalásokat pedig nem bontják meg, csak a számla végén történik egy összevont korrekció a Magyar Állam Kincstár adatai alapján.

Az 1999. évi teljes kifizetett támogatás összegének a PM Élelmiszergazdasági Főosztályának összesített pénzforgalmi szemléletű kalkulációját fogadtuk el, mely szerint ez az összeg 137 100 millió forint volt. Ha ebből kivonjuk az exporttámogatásokat (21 905 millió forint), akkor 115 196 millió forint belső támogatási összeget kapunk.

Ez az összeg szerencsére nem egyezik meg az AMS-sel, hiszen számos csökkentési kedvezmény illeti meg a tagországokat. Ennek egyik legfontosabb eleme az ún. "zöld dobozos" támogatások köre, melyek teljes mentességet élveznek a csökkentési kötelezettség alól. A mentesítés szabályait a Megállapodás 2. melléklete tartalmazza 12 pontban, ennek logikáját követve gyűjtöttük össze az ide sorolható támogatásokat.

Ehhez a munkához már szükségünk volt a PM Élelmiszergazdasági Főosztályának részletes elszámolásaira és az FVM Költségvetési Főosztályának jogcím szerinti besorolására is, mert az előbb említett Élelmiszergazdasági Főosztályon készült összevont kimutatás aggregáltan közölt olyan támogatási tételeket, melyek egy része a zöld dobozba, más része sárga dobozba (a csökkentési kötelezettség alól nem mentes támogatások körébe) tartozott.

Mivel a WTO Megállapodás pénzforgalmi elszámolást ír elő a tagállamok részére, ezért lehetőség szerint, a PM számlarendszereinek adatait fogadtuk el. Sokszor azonban ezek az elszámolások sem voltak kellő részletességgel lebontva, vagy hiányoztak (mint például a vidékfejlesztési és erdőtelepítési támogatások, hiszen ezek a tételek az FVM hatáskörébe tartoznak), ezért figyelembe vettük az FVM jogcímenkénti felsorolását is. Végző korrekcióként minden esetben felhasználtuk a PM Élelmiszergazdasági Főosztályának összevont kimutatását is, oly módon, hogy egy-egy aggregált tétel alatt felsorolt, de pénzösszeg nélkül szereplő támogatásokat a másik két kimutatás alapján számszerűsítettük, az esetleg hiányzó tételeket pedig a végösszezből a már meglévő adatok kivonásával kaptuk meg.

Ellenőrzésképpen kalkulációnk végén összeadtuk a WTO besorolás alapján elkülönített tételeket (1999-re vonatkozóan):

1. Zöld dobozos támogatások:	32 696 millió Ft
2. Sárga dobozos nem termékspecifikus támogatások:	55 561 millió Ft
3. Sárga dobozos termékspecifikus támogatások:	31 178 millió Ft
4. Exporttámogatás	21 905 millió Ft
Összesen:	141 340 millió Ft,

A 4 000 millió forint eltérést elfogadhatónak ítélni, különösen, ha hozzátesszük, hogy az eltérés legnagyobb része egyetlen helyen, az agrárpiaci támogatás (állami felvásárlás) számlán keletkezett, ahol a PM Élelmiszergazdasági Főosztályának részletes elszámolása szerinti összeg 18 014 millió forint, az Élelmiszergazdasági Főosztály aggregált változata szerint 13 581 millió forint volt. A különbség magyarázata, hogy amint azt már említettük, a részletes elszámolás csak a támogatási kiadásokat tartalmazza, az összevont kimutatás azonban a bevételt is figyelembe veszi, vagyis egyenleget közöl. Korrekt adatot tehát az utóbbi változat tartalmaz, de mivel a számla csak a PM részletes elszámolásaiban van *termékenként* lebontva, ezt tudtuk csak felhasználni, így ezt az eltérést sajnos nem tudtuk korrigálni.

Folytatva az AMS számítás magyarázatát, meg kell említenünk, hogy a "Zöld doboz"-ba helyeztünk néhány, nemzetközileg még vitatott támogatási formát, mint például az öntözésfejlesztés és meliorizációs támogatást és a biológiai alapok támogatását. Ennek egyik indoka, hogy több ország is zöld dobozba sorolja ezeket a támogatásokat, másrészt, értelmezhetőek ezek a tételek infrastruktúrafejlesztő, több évre szóló beruházásokként (az öntözésfejlesztés ill. a meliorizáció esetében), valamint a környezeti értékeket megőrző, fenntartó intézkedésként a biológiai alapok esetében.

Mindezek alapján a végeredmény szerint **1999-ben a zöld dobozba sorolható támogatások összege 32 696 millió forint volt, ennek részletes bontását a 9. táblázat tartalmazza.** A táblázatban szereplő alpontok megegyeznek a Megállapodás 2. mellékletében felsorolt kategóriákkal. A támogatási összegek esetében három oszlopra bontva mutatjuk be a PM és az FVM elszámolásban szereplő, végül az általunk korrigált változatot. (A korrigálás alapjául szolgáló forrást szintén feltüntettük.)

9. táblázat

A zöld dobozos támogatások alakulása 1999-ben

Megnevezés	1999	1999	1999	Korrigációs forrás
	Millió Ft			
	PM	FVM	korrigált	
1. Általános szolgáltatások -General services				
1/a Kutatás				
agrárkutatás (K+F feladatok)	98,68	157	99	PM
agrárkutatás eszközbeszerzése (agrárkutató int. tám.)		172	172	FVM
mezőgazdasági közhasznú szervezetek támogatása	243	243	243	FVM
1/b Kártevő és megbetegedések elleni védekezés				
állategészségügyi költségek támogatása	2598,57		2599	PM
Magyarországon nem honos kártevők elleni védekezés	6,14		6	PM
1/c Képzési szolgáltatások				
külföldi tapasztalatszerzés, farmgyakorlat		58	58	FVM
1/d Továbbképzés, tanácsadó szolgáltatások, információáramlás				
szaktanácsadás	309,62	490	310	PM
agrárinformációs rendszer		148	148	FVM
mezőgazdasági statisztikai összeírás támogatása		450	450	FVM
terméktanácsai információ	96,75		97	PM
1/e Ellenőrzési szolgáltatások				
élelmiszer minőségvizsgálatának támogatása	44,35		44	PM
növényegészségügyi vizsgálat támogatása	281,11		281	PM
élelmiszerbiztonság támogatása	10,19		10	PM
minőségbiztosítás támogatása	206,63		207	PM
1/f Marketing és reklám szolgáltatások				
beszerzési, értékesítési szövetkezetek támogatása	1039,49	1032	1039	PM
közösségi agrármarketing	2008,9		2009	PM
piacrajutási támogatási rendszer műk. támogatása	2,01		2	PM
1/g Infrastrukturális szolgáltatások				
agroturizmus		109	109	FVM
infrastukturális támogatás (bekötőút építés)		200	200	FVM
(állami térképkészítés)		50	50	FVM
melioráció és öntözésfejlesztési támogatás	1431,75	1398	1391	**
2. Élelmiszerellátás biztonsága céljából megvalósított állami készletezés -Public stockholding for food security				
3. Belföldi élelmiszersegély -Domestic food aid				
iskolatej támogatási program			1000	*
4. A termelés mennyiségével nem arányos támogatás (Közvetlen jövedelem tám.)-Decoupled income support				
agrárfoglalkoztatást segítő támogatás	1030,24		1030	PM

9. táblázat folytatása

A zöld dobozos támogatások alakulása 1999-ben

Megnevezés	1999	1999	1999	Korrigációs forrás
	millió Ft			
	PM	FVM	korrigált	
5. Jövedelem biztosítása és jövedelmmel kapcsolatos biztonsági hálót képező programok- Income insurance				
mezőgazdasági biztosítási díjak támogatása	1561,74	2572	1562	PM
6. Kifizetések a természeti katasztrófák enyhítésére-Payment for relief from natural disasters				
nem biztosítható elemi károk mérséklése (belvíz, árvíz)	4077,64	4066	4078	PM
elemi csapás miatti támogatás	53,83		54	PM
állatkár-térítés támogatása		2816	2418	**
árvízkárok miatti sertésfelvásárlás	700		700	PM
7. A mezőgazdasági termelésből való kivonulást célzó támogatások-Structural adjustment assistance program				
8. Erőforrás kivonási programok keretében nyújtott támogatás-Structural adjustment assistance				
9. Beruházási segélyek keretében nyújtott, strukturális alkalmazkodást segítő támogatás- Structural adjustment assistance (investment aids)				
termelői közösségek támogatása	14,93	15	15	FVM
fiatal agrárvállalkozók támogatása	833,06	832	833	PM
reorganizációs program (1995 évi jogcím)	936,2	884	823	**
10. Környezetvédelmi program-Environmental program				
környezetkímélő vetésszerkezet kialakítása	3,47		3	PM
termőföld minőségi védelmének támogatása		1629	1629	FVM
erdészeti közcélú feladatok	25,7	3673	392	**
erdei vasutak működ. támogatása		98	98	**
jóléti parkerdő fenntartása		98	91	**
erdőtelepítés, erdőszerkezet átalakítás		2054	2055	**
erdőkárok felszámolásához nyújtott támogatás	235,78	236	236	PM
vadgazdálkodási tevékenység támogatása		570	0	**
biológiai alapok	626,14	622	626	PM
biogazdálkodásra való áttérés támogatása	35,47	33	35	PM
mezőőri szolgálat támogatása	168,06	168	168	PM
11. Regionális támogatási program-Regional assistance program				
vidékfejlesztési célfeladatok priv. bevételből		10194	5177	**
vidékfejlesztési célfeladatok-segélyek		8791		**
kedvezőtlen megyék támogatása	143,65	147	144	PM
agrárstruktúra és vidékfejl. programok támogatása	4,56	5	5	PM
Összesen	18827,66	44010	32696	

* 13/99 3. § és 1/2000 FVM rendelet alapján

** korrigált érték az FVM pénzforgalmi elszámolások alapján

Forrás: Saját számítás, FVM és PM kimutatások alapján

A támogatások AMS-be való beszámítása alóli mentesség másik fontos alapja a "de-minimis" szabály. Eszerint az egyébként mentességet nem élvező támogatásokat szembe lehet állítani a bruttó termelési érték 5%-ával, és amennyiben a támogatás összege ennél kevesebb, úgy ez is mentesül az alól, hogy számításba veendő legyen az AMS-ben. Ez mind termékenként, mind összesítve érvényes szabály, vagyis a termékekre leosztható támogatást az adott termék bruttó termelésével, a nem termékspecifikus támogatások összegét pedig a **teljes mezőgazdasági bruttó termeléssel lehet összemérni.**

A bruttó termelési értéként a KSH Mezőgazdasági statisztikai főosztályának a Mezőgazdasági Számlarendszer (MSZR) alapján közölt folyó áras termelési értékeit vettük figyelembe, mely az EUROSTAT, az ENSZ Nemzeti Számlarendszerével (SNA) és az EU Gazdasági Számlák Európai Rendszerével (ESA) összhangban lévő metodikára épül. E módszer lényege, hogy a termelési folyamatot és az általa képzett elsődleges jövedelmeket veszi figyelembe, és ilyen értelemben a WTO Megállapodás követelményeinek is megfelel. (A Megállapodás 3. Mellékletének 7. pontja írja elő: "Az AMS-t az érintett termék értékesítési lánc kezdőpontjához a lehető legközelebb kell kiszámítani.")

Az AMS-t terhelő, ún. **"sárga doboz"-os támogatások két részből tevődnek össze.** Az első részben található azok a **nem termékspecifikus támogatások**, melyek nem mentesülnek a csökkentési kötelezettségek alól. Ezeket a támogatásokat a költségvetési kiadások alkalmazásával kell kiszámítani és összegezni. Ez az összeg, a már korábban ismertett korrekciók után számításaink szerint **1999-ben 55 142 millió forintot tett ki.** (10. táblázat)

10. táblázat

A nem termékspecifikus „sárga dobozos” támogatások alakulása 1999-ben

Megnevezés	1999.			Korrigáció forrása
	PM	FVM	Korrigált de-minimis	
	Millió Ft			
Vetőmagtermelési támogatás	151		151	PM
Földalapú támogatás	11199,76	11155	11149	*
Állattenyésztési támogatás	5122,06	5226	5122	PM
Agrárfinanszírozás	13610,85	13446	13445	*
Új mezőgazdasági gépvásárlás	10881,41	10751	10881	PM
Építési beruházás		822	12432	*
Élelmiszeripari technológiai beruházás		11	11	FVM
Ültetvénytelepítés		1611	1611	FVM
Műszaki fejlesztés		340	340	FVM
Halgazdasági tevékenység tám.		202	0	*
Összesen	40965,08	43564	55142	

*korrigálás a PM Élelmiszeripari Főosztály pénzforgalmi elszámolás alapján

Forrás: Saját számítás, FVM és PM kimutatások alapján

Mivel ez az összeg **alacsonyabb az 1999 évi mezőgazdasági bruttó termelés 5%-ánál**, azaz 55 561 millió forintnál, ezért ezt az összeget **nem kell beszámítani az AMS-be** a "de-minimis" szabály alapján.

A belső támogatottsági mutató második részét a **termékhez kötött támogatások alkotják**. Ez két részből áll, a tényleges, adott termékhez kapcsolódó költségvetési kifizetésen alapuló támogatásokból és az ún. piaci ártámogatásból.

A **11. táblázat a tényleges költségvetési kifizetéseket tartalmazza**, melyeket termékpályánként összegeztünk és szembeállítottunk az adott termék éves bruttó termelési értékével. Számításaink szerint a legtöbb termék támogatása alatta maradt a "de-minimis" határnak, csupán a **sertés**, a **kukorica** és az **alma** támogatása terheli az AMS-t **1999-ben, összesen 16 297 millió forinttal**.

11. táblázat

A termékspecifikus támogatások alakulása, költségvetési kifizetések alapján 1999-ben

1999	Támogatás	Bruttó termelési érték*	5%	Státusz	Érték	Összes támogatás (ellenőrző szám)
	Millió Ft					
1999. évi élelm. búza garantált áras felvásárlása	40,16					
1998 évi élelm. búza garantált áras felvásárlása	1 192,49					
búza csereakció	2,59					
50 t. alatti búza term. interv.felvásárlása	617,28					
közraktárakban elhelyezett búza tárolási tám.	3					
búza felv. helyett 3000 Ft/t	1 612,53					
gabonafélék piaci helyz. tám.	4,50					
takarmány, ill. búza őrlési szüks. megvásárlása	1 033,50					
tak. búza belföldi ért. tám.	1,23					
Búza összesen	4507,28	91 101	4555,05	de minimis	0	4507,3
1998 évi közraktárba helyezett kukorica tám.	69,58					
takarmány kukorica-szükséglet megvás. tám.	624,89					
1998 évi tak. kukorica garantált áras felv.	2762,08					
1997 évi tak kukorica garantált áron felv.	1,07					
takarmány kukorica felv. helyett 3000 Ft/t tám	2332,08				5790	
Kukorica összesen	5789,7	113880	5694		5859	5789,7
50 t. alatti árpa, rozs, tricitálé tárolási tám.	131,12					
közraktárba tett árpa, rozs tám.	5,21					
Rozs, árpa összesen	136,33	21633	1081,65	de minimis	0	136,33
1997 évi ipari alma felvásárl. tám.	268,54					
étkezési alma támogatása	33,68					
ipari alma 1998 interv. Támogatása	2022,05					
Alma összesen	2324,27	18221	911,05		2324	2324,3
Borkészletek, borszőlők támogatása	354,34	29645	1482,25	de minimis	0	354,34
cukorrépa term. minőséghez kötött támogatása (99+98)	385,49					
betakarítatlan cukorrépa támogatása	25,39					

11. táblázat folytatása

A termékspecifikus támogatások alakulása, költségvetési kifizetések alapján 1999-ben

1999	Támogatás	Bruttó termelési érték*	5%	Státusz	Érték	Összes támogatás (ellenőrző szám)
Cukorrépa összesen	410,88	15734	786,7	de minimis	0	410,88
burgonya belföldi ért. támogatása (1996)	0,6	43356	2167,8	de minimis	0	0,6
dohány intervenciós támogatása (1995)	12,8	4431	221,55	de minimis	0	12,8
tehén tej minőségi támogatása(99+98)	5424,6	116326	5816,3	de minimis	0	5424,6
Vágómarha minőségi term. intervenciós támogatása (99+98)	100,89	25228	1261,4	de minimis	0	100,89
vágósértés minőségi interv. támogatása (1999)	4517,68					
vágósértés minőségi interv. támogatása (1998)	3292,03					
vágósértés minőségi interv. támogatása (1997)	29,75					
vágósértés garantált áras felvásárlása	29,52					
őstermelők túlsúlyos sertéseinek felvásárlása	14,29					
sertéshús piaci zavarainak elhárítása	300					
Sertés összesen	8183,27	147477	7373,85		8183	8183,3
minőségi vágóbaromfi termelési támogatása (1999+98)	2435,93					
hízott kacsza term. piaci beavatkozása	1306					
Baromfi összesen	3741,93	104392	5219,6	de minimis	0	3741,9
Étkezési tojás piaci zavarainak elhárítása	158,66	312016	15600,8	de minimis	0	158,66
minősített juhtej felvásárlása	32,28					
anyajuh tám.	0,13					
Juh összesen	32,41	7558	377,9	de minimis	0	32,41
Méhcsaládok támogatása	0,1			de minimis	0	0,1
Összesen	0				16297	31178,1

Forrás: KSH Mezőgazdasági Statisztikai Főosztály adatai alapján

A Mezőgazdasági Megállapodás alapján ezen túlmenően számítani kell a piaci ártámogatást (MPS)-t is, de ennek metodikája még nincsen teljes mértékben egyértelműen szabályozva, ugyanis a megfogalmazott előírás többféle értelmezési lehetőséget is kínál.

A Megállapodásban lefektetett egyik módszer szerint a **piaci ártámogatás** a rögzített **külső referenciaár** (referenciaár: az 1986-88 közötti időszak átlagos f. o. b. egységár a nettó exportőr, ill. az átlagos c. i. f. egységár a nettó importőr országokban) és az **alkalmazott adminisztratív (garantált) ár közötti különbség** és az erre a szabályozott árra jogosult **termelés mennyiségének szorzata**. (A Megállapodás 3. mellékletének 8.-9. pontja szerint.)

Az 1986-88 közötti referenciaárakat forintban határozták meg, és sajnos még nem tisztázott kérdés, hogy a referenciaár esetében figyelembe lehet-e venni az árfolyamváltozásokat. Ez igen érzékenyen érinti a magyar támogatottsági mutatót, mert a forint-leértékelődés miatt az 1986-88 időszak árait nem lenne szabad összemérni a jelenlegi árakkal.

Ugyanakkor az egész számítási procedúra alól kibúvót nyújthat a Megállapodás 3. mellékletének 10. pontja, mely szerint: „a csökkentési kötelezettség alól nem mentesített közvetlen kifizetések, amelyek árkülönbözettől függenek, vagy a rögzített referenciaár és az alkalmazott szabályozott árra jogosult termelés mennyiségének szorzata alapján, **vagy** a költségvetési kiadások alkalmazásával számítandók ki.”

Magyarország számára egyértelműen kedvezőbb, ha a tényleges kifizetésekkel számolunk el, mert **a garantált árak meghirdetésekor rendszerint olyan magas jogosult mennyiségeket határoznak meg**, mely fölöslegesen nagy és gyakorlatilag fiktív összeggel terhelné meg az AMS-t, még abban az esetben is, ha figyelembe vesszük a még vitatott árfolyam-korrekciót.

A jelenlegi hivatalos magyar álláspont is támogatja ezt az elképzelést, noha figyelmeztető jel lehet számunkra, hogy eddig csak két ország, Japán és Korea élt ezzel a módszerrel, ráadásul Koreát el is marasztalták ezért a közelmúltban. Ez a példa mindenképpen óvatosságra int.

Tény, hogy bár a jogi megfogalmazás pontatlansága miatt kínálkozik egy ilyen értelmezési lehetőség is, a Megállapodás elvére hivatkozva el lehet utasítani álláspontunkat, akárcsak Korea esetében történt.

Az is igaz azonban, hogy ez a fiktív összeg árfolyam korrekcióval is több, mint háromszorosára, árfolyam korrekció nélkül pedig akár kilencszeresére is növelhetik az AMS összegét. Véleményünk szerint ez azt tükrözi, hogy az MPS jelenlegi számítási módja túlzott jelentőséget tulajdonít egy áttételesen jelentkező termelést befolyásoló hatásnak. Ez a tény, valamint a 10. pontban kínálgató lehetőség már kínál annyi érvanyagot, hogy érdemes megpróbálkozni nézeteink elfogadtatásával.

Javaslatunk szerint tehát a tényleges költségvetési kifizetések alapján való elszámolási módszert kell elfogadtatnunk, mely szerint az AMS összege a 3. táblázatban szereplő 16 297 millió forint, ami a vállalási küszöb alatt marad.

Összehasonlításképpen azonban elvégeztük a piaci ártámogatás referencia árakkal történő kalkulációját is, árfolyam-korrekción elvégzése után, és az eredeti árakkal is.

Ennek során meg kellett határozni a szabályozott termékek árát és mennyiségét. A búza és kukorica esetében van területi alapon meghatározott kvóta (a búzánál 2,4 tonna/hektár, a kukoricánál 3,2 tonna/hektár), ezt kellett beszorozni a regisztrált terület nagyságával. A garantált ár egységesen 18 000 ill. 14 000 forint tonnánként.

A vágósertés és a vágómarha garantált árát minőségi osztályonként határozták meg, de nincs felső határa a garantált mennyiségnek, vagyis az adott minőségi osztályból a teljes mennyiséget fel kell vásárolni. A terméktanácsok információja alapján határoztuk meg, hogy 1999-ben mekkora mennyiségek tartoztak az adott minőségi osztályokba, ezek összesítése adta a garantált mennyiséget, az árat pedig súlyozott átlaggal határoztuk meg. Hasonlóképpen jártunk el a tehéntej esetében is, ahol 1999-ben az extra minőségű és az I. osztályú tejszóra hirdettek meg garantált árat.

Következő lépésként a Megállapodásban lefektetett referenciaárak és az 1999-es garantált árak különbségét beszoroztuk a jogosult mennyiséggel, az így kapott eredmény fejezi ki az árfolyam korrekció nélküli piaci ártámogatást (MPS-t). Árfolyamkorrekcióval végzett számításunk során hasonlóképpen jártunk el, azzal a különbséggel, hogy a referenciaárakat jelenértékre hoztuk.

Az árfolyam-korrekción alapja az ECU/Ft árfolyam volt, ami még mindig nem kedvező a számunkra, hiszen az infláció ennél jóval gyorsabban nőtt. (Mégis, ez a számítási mód talán elfogadtatható a többi tagországgal is.) A számítás eredményeit a **12. táblázat** tartalmazza.

12. táblázat

A piaci ártámogatás (MPS) számítása 1999-ben

Megnevezés	Ref. ár (1986-88), Ft/t	Árfolyam változással korrigált ár, Ft/t	Adminiszt- rációs ár, Ft/t	Jogosult mennyiség, tonna	Piaci ártámo- gatás, Millió Ft	Piaci ártámo- gató, árfolyam korrekció nélkül, Millió Ft
Búza	5797,6	24588,20	18000	1062907,2	-7002,65	12970,02
Kukorica	4679,7	19847,08	14000	2887116,8	-16881,19	26908,79
Sertés	31695,9	134425,48	249314,00	290019	33319,85	63113,38
Tej	9563,2	40558,49	52776	781904,46	9552,93	33788,28
Vágómarha	42035,1	178275,06	208791	29360	895,95	4895,95

Forrás: Saját számítás a Mezőgazdasági Megállapodás és terméktanácsai információk alapján

Mint az adatokból látható, amennyiben végeztünk árfolyam-korrekciót, előfordult, hogy a számított ártámogatás összege negatív szám lett. Ez esetben ezt nem kellett figyelembe venni az összegzésnél, ám ha a kapott összeg pozitív volt, ezt hozzá kellett adni a 10. táblázat második részében összesített termékspecifikus támogatásoknak ahhoz a részéhez, mely nem áralapú támogatás volt. Ilyen csak a **tej esetében** fordult elő, a gabona, a sertés és a vágómarha költségvetésben szereplő tényleges kifizetései garantált vagy intervenciós felvásárlásokból adódtak, ezért esetükben a tényleges kifizetéseket kiváltotta a számított piaci ártámogatás.

A 13. táblázatban termékenként összesítettük az összes termékspecifikus támogatást és a piaci ártámogatást, majd a kapott összegeket szembeállítottuk az adott termék az évi bruttó termelési értékének 5%-ával, vagyis itt is alkalmaztuk a "de-minimis" szabályt. Amennyiben a termékspecifikus támogatás összege kevesebb volt a bruttó termelési érték 5%-nál, nem számított be az AMS-be, ám ha ennél több, ez is növelte az AMS végső összegét. **1999-ben az árfolyam-korrekcióval végzett számítás esetében az alma, a tej és a sertés támogatása esett az 5 %-os limit fölé, összesen 50 622 millió forinttal növelve az AMS-t. Ha nem végeztünk árfolyam-korrekciót, úgy a búza, a kukorica, az alma, a tej, a vágómarha és a sertés is a "de-minimis" határ fölé esett, és magas, 149 425 millió forintos összeget eredményezett a termékenkénti támogatások összegzése.**

A termékspecifikus támogatások összegzése

Termék	Piaci ártámogatás árfolyam korrekcióval	Piaci ártámogatás, árfolyam korrekció nélkül	Egyéb támogatások	Összesen	Összesen, árfolyam korrekció nélkül	Bruttó termelés 5%-a	Végösszesen	Végösszesen, árfolyam korrekció nélkül
	Millió Ft							
Búza	0	12970,01882		0,00	12970,02	4555,05	0	12970
Kukorica	0	26908,79		0,00	26908,79	5694	0	26908,8
Rozs, árpa			136,33	136,33	136,33	1081,65	0	0
Alma			2324,27	2324,27	2324,27	911,05	2324,3	2324,27
Bor-szőlő			354,34	354,34	354,34	1482,25	0	0
Cukorrépa			410,88	410,88	410,88	786,7	0	0
Burgonya			0,6	0,60	0,60	2167,8	0	0
Dohány			12,8	12,80	12,80	221,55	0	0
Tej	9552,93	33788,28	5424,6	14977,53	39212,88	5816,3	14978	39212,9
Vágómarha	895,95	4895,95		895,95	4895,95	1261,4	0	4895,95
Vágósertés	33319,85	63113,38		33319,85	63113,38	7373,85	33320	63113,4
Vágóbaromfi			3741,93	3741,93	3741,93	5219,6	0	0
Tojás			158,66	158,66	158,66	15600,8	0	0
Juh			32,41	32,41	32,41	377,9	0	0
Méh/méz			0,1	0,10	0,10		0	0
ÖSSZESEN							50622	149425

Forrás: Saját számítás

Mivel nem termékspecifikus támogatásaink összege a "de-minimis" határ alá esett, ezért az 1999 évi AMS-t lényegében a termékhez köthető támogatások összege adja. Ez, a követett számítási módszertől függően 16 297, 50 622 vagy 149 425 millió forint.

Eredeti vállalásunknak csak az első változat felel meg, a második két esetben csak akkor felelnénk meg vállalási kötelezettségeinknek, ha valorizálnánk az eredetileg meghatározott összegeket, mely lehetőségre a későbbiekben visszatérünk.

2000-re hasonló módszert követve végeztük el a számításainkat több változatban. Eredményeink csak előzetes számításoknak tekinthetők, mert a kifizetett támogatások összege csupán az év első kilenc hónapjára állt rendelkezésünkre és a bruttó termelési értéket is csak mint szakértői becslést értelmezhetjük. Bár a források kimerülése miatt az agrártámogatások kifizetését a Minisztérium leállította, és emiatt nem kizárt, hogy az első kilenc hónap kifizetései megfelelnek a 2000 évi támogatási összegeknek, az AMS összegét olyan jelentősen befolyásolhatja a bruttó termelési érték alakulása, hogy végleges következtetéseket még korai volna levonni. Éppen ezért a részletes számadatokat tartalmazó, egyébként teljes mértékben az 1999-es számítások logikáját követő táblázatainkat a mellékletek közé helyeztük, és az alábbiakban csak röviden összefoglalva ismertetjük a kapott eredményeket:

- A zöld dobozos támogatások összetételében és összegében lényeges változás nem történt. Bár megjelentek új támogatási formák, ugyanakkor mások megszűntek, így végeredményben nem hogy nem nőtt, de kis mértékben még csökkent is az ide sorolható támogatások összege, amit kedvezőtlen változásként értékelhetünk. (1999-ben 32 696, 2000-ben 31 421 millió forint volt a zöld dobozos támogatások összege.) (Részletesen lásd a 17. mellékletben)
- A nem termékspecifikus, sárga dobozos támogatások összege ugyanakkor – igaz, hogy ugyancsak kis mértékben – növekedett. (Míg 1999-ben 55 142 millió forint volt ez az összeg, addig 2000-ben már 57 870 millió forint.) Ez is negatívként minősíthető változás, különösen, ha meggondoljuk, hogy ennek a tekintélyes összegnek a beszámítása az AMS-be a mezőgazdaság bruttó termelési értékének alakulásától függ. Mint emlékszünk, már 1999-ben is túlságosan közel került a nem termékspecifikus támogatások összege a bruttó termelési érték 5%-ához, 2000-ben, amikor a támogatások összege nőtt, ennek veszélye még nagyobb. Jelenleg az előzetes becslések alapján úgy tűnik, hogy 2000-ben is sikerülhet a limit alatt maradnunk, de ez döntően a bruttó termelési érték összegétől függ. (Részletesen lásd a 18. mellékletben)
- A ténylegesen kifizetett termékspecifikus támogatások jelentős mértékben visszaestek, ami egyértelműen pozitív változás az AMS alakulása szempontjából. (2000-ben – igaz, csak az év első kilenc hónapjában – csupán 16 367 millió forint termékspecifikus támogatást fizettek ki, szemben az 1999-es év 31 178 millió forintos összegével.) (Részletesen a 19. melléklet mutatja be.)

- Sajnos a garantált áras szabályozás rendszerében nem történt lényeges változás, ami a jogosult mennyiségek megállapítását illeti, ezért a WTO metodika alapján számítandó piaci ártámogatás összege – különösen, ha az árfolyamkorrekció nélküli módszert tekintjük – 2000-re is rendkívül magas, noha 1999-hez képest javult. Ez azonban nem a szabályozás logikájában bekövetkezett módosulás eredménye, pusztán a meghirdetett árak és néhány esetben a jogosult mennyiségek csökkenésének köszönhető.

A legjelentősebb visszaesés a vágósertés esetében történt, ahol 2000-ben 249,3 Ft-ot hirdettek meg (átlagosan) az ES, U és R osztályú sertéshús kilójáért. Ráadásul a jogosult mennyiség is visszaesett, 290 019 tonnáról 187 754 tonnára. A vágómarha garantált ára csak kis mértékben (209 Ft-ról 205 Ft-ra) esett vissza, de a jogosult mennyiség csökkenése ez esetben is jelentős. (29 360 tonnáról 14 847 tonnára.)

Tehéntejre 2000-ben csak az extra minőségre hirdettek meg garantált árat, és ez is jóval alacsonyabb, mint 1999-ben. (1999-ben 53 Ft/l, 2000-ben 44 Ft/l). Bár a jogosult mennyiség a tejnél nőtt, az ár visszaesése itt is érezte a hatását.

A búza meghirdetett felvásárlási ára is kevesebb volt 2000-ben, mint 1999-ben, ám a kukoricáé nem változott. A regisztrált terület mindkét termék esetében jelentősen nőtt, a búzánál pl. 422 878 hektárról 882 178 hektárra, a kukorica esetében pedig 902 224 hektárról 1 144 356 hektárra. Mivel a meghirdetett kvóták változatlanok voltak, a jogosult mennyiség is nőtt, ami növelte a számított piaci ártámogatás értékét.

A 2000-re meghirdetett adminisztratív intézkedések hatása tehát az AMS-re kedvezőbben alakult, mint 1999-ben, ám az alapvető probléma, vagyis a jogosult mennyiségek nem megfelelő korlátozása még mindig fennáll. A Belső Támogatottsági Mutatónk alakulása szempontjából a meghirdetett ár nagysága csak az egyik tényező, ugyanilyen fontos a jogosult mennyiségek megfelelő behatárolása, korlátozása.

Az 1999-es év adatai alapján már levezetett számítási módszerek alkalmazásával az alábbi lehetséges AMS értékeket kaptuk 2000-re:

- Ha a termékspecifikus támogatásokat a költségvetési kifizetések alapján vettük számba, csupán egy termék, a tehéntej támogatása lépte át a "de-minimis" határt, így az AMS összege mindössze 6577 millió forint. (A termékspecifikus támogatásokat a 4. 4. melléklet részletezi.)
- Amennyiben elvégeztük a Megállapodásban foglalt metodika alapján a referenciaárak és a garantált árak különbségéből eredő ún. piaci ártámogatások számítását, akkor árfolyamkorrekció alkalmazása esetén 20 870 millió, árfolyam korrekció nélküli számításakor pedig 121 855 millió forint AMS összeget kapunk.

Összehasonlításképpen bemutatjuk a három lehetséges AMS érték alakulását 1999-ben és 2000-ben. (14. táblázat.)

14. táblázat

**Az AMS különböző számítási módszerek alapján kapott értékei
1999-ben és 2000-ben**

	1999 (millió Ft)	2000 (millió Ft)
1. módszer (A termékspecifikus támogatások számbavétele költségvetési kifizetések alapján)	16 297	6577
2. módszer (Piaci ártámogatás számítása árfolyamkorrekcióval)	50 622	20870
3. módszer (Piaci ártámogatás számítása árfolyamkorrekció nélkül)	149 425	121855

Forrás: saját számítás

Mint az összefoglaló táblázatban látható, 2000-ben jelentősen csökkent a Belső Támogatottsági Mutatónk, amit egyrészt a termékspecifikus támogatások jelentős visszaesésével, ill. a meghirdetett garantált árak csökkenésével, másrészt a becsült bruttó termelési érték növekedésével magyarázhatunk. Mivel ez utóbbi egyelőre még nem végleges adat, ezért a későbbiekben még módosulhat az AMS értéke, ezért 2000-re vonatkozó számításainkat csak előzetes becslésként értelmezhetjük.

Összegzésképpen elmondható, hogy 2000-ben is hasonló tendenciák érvényesülnek a támogatáspolitikában, mint 1999-ben, ezért az AMS csökkentési kötelezettségeink betartására való törekvéseink érdekében is ugyanazokat az ajánlásokat fogalmazhatjuk meg, melyeket 1999-es kalkulációink alapján tettünk.

4.3. A valorizáció kérdése

A Mezőgazdasági Megállapodás az 1995-2000-es időszakban a belső támogatások 20%-os csökkentési kötelezettségét írja elő. A belső támogatás csökkentési kötelezettségének alapja az 1986-88. évekre képzett bázisszint. A Megállapodás V. Mellékletének 1. táblázata szerint a magyar kötelezettségvállalás bázisa 42 260 millió HUF, ennek 1995 és 2000 között 20 %-kal kell csökkennie, a következő ütemben:

15. táblázat

**A Mezőgazdasági Megállapodásban szereplő vállalásaink összege
(1995-2000)**

Év	Vállalás (millió Ft)
1995	40 851
1996	39 443
1997	38 034
1998	36 625
1999	35 217
2000	33 808

Forrás: Mezőgazdasági Megállapodás, V. melléklet

Mivel a fenti vállalások nemzeti valutában lettek meghatározva, több ország esetében, és természetesen Magyarországot illetően is felmerült probléma az időközben lezajlott infláció figyelembe vétele, azaz a vállalási összegek megfelelő mértékű valorizációja. A Megállapodás is megemlíti ezt a tényezőt, és lehetőséget kínál valamiféle korrekcióra (a 18. cikk 4. pontja szerint: "A felülvizsgálat során a Tagországoknak megfelelő módon tekintettel kell lenniük a túlzott mértékű inflációs szint hatására, amelyet a tagországoknak azon képességére gyakorol, hogy eleget tudjon tenni a belső támogatásokkal kapcsolatos kötelezettségeknek."), de nem határozza meg ennek módját és mértékét.

Ez a nyitva hagyott kérdés már számos vita forrása volt, a tagországok eltérő módon értelmezték ezt a kijelentést, a magas inflációs rátával küzdő országok - érthető módon- igyekeztek a leginkább figyelembe venni az infláció hatását, de egyes országok (pl. Új-Zéland, Ausztrália, Kanada, Thaiföld, Argentína és az USA) elleneztek az önkényes kiigazítást, (szerintük ezt csak multilaterális folyamat részeként a Mezőgazdasági Bizottság döntése teheti lehetővé). Kanada egyenesen amelletts voksolt, hogy nominális csökkentési kötelezettség terheli a tagországokat.

Más országok (Korea, Japán) elfogadhatónak tartotta az inflációs korrekciót, ha az ellenőrizhető és egységesen elfogadott.

A magyar inflációs ráta kétségtelenül magasabb, mint a nemzetközi átlag, ráadásul a szektor jövedelemszerző képességét tovább rontja az a tény, hogy az agrárrolló már hosszú ideje súlyos hátrányt okoz a mezőgazdaság számára. A hazai agrárrolló szintje a világpiacinál is magasabb, 1999-ben az 1989-es évet alapul véve 163,9%-os volt, az elmúlt évtizedben mintegy 400 000 millió forintos defláts veszteséget okozva a mezőgazdasági szektor számára. Ebből is látszik, hogy Magyarországnak mindenképpen érdeke, hogy valamiféle korrekciót elismertessen, de az illuzórikus, hogy a teljes inflációt számításba vehessük. Esetleg el lehetne fogadtatni egy olyan megoldást, amely során az ECU/Ft vagy USD/Ft árfolyam változása alapján, esetleg valamely átlagos inflációs ütem (pl. a Világbank által közölt átlagos inflációs ráta vagy az OECD országok átlagos inflációs rátája) és a

magyar fogyasztói árindex közötti különbség figyelembe vételével korrigáljuk a csökkentési kötelezettségeinket.

Számításainkban próbaképpen több változatban is elkészítettük a valorizációt (inflációs ráta, az ipari árindex alapján, ECU/Ft és USD/Ft árfolyamváltozás, valamint az OECD országok átlagos inflációs rátája és a magyar infláció különbségének figyelembe vételével). (16. táblázat)

16. táblázat

Magyarország belső támogatottsági kötelezettségvállalásainak lehetséges valorizációs kiigazításai

Év	Eredeti vállalási érték	Inflációval valorizálva	Ipari árindexszel valorizálva	ECU/Ft árfolyammal valorizálva	USD/HUF árfolyammal valorizálva	OECD és magyar inflációs ütem különbségével valorizálva
Millió Ft						
1995	40851	190864	136140	111482	101833	
1996	39443	227775	160099	126502	119355	107641
1997	38034	259833	185876	134602	140874	121983
1998	36625	285986	199214	148086	155777	129619
1999	35217	302493	201325	149376	165756	142392
2000	33808	306361	215692	147322	183496	

Forrás: Saját számítás a Mezőgazdasági Megállapodás és a KSH adatai alapján

Számításaink eredményét röviden a következőképpen lehet összegezni:

- Ha az AMS számításoknak azt a változatát tekintjük érvényesnek, mely során a piaci ártámogatásokat mindenféle árfolyam-korrekciónélkül vesszük figyelembe, ez 1999-ben olyan magas összeget eredményez (149 425 millió), mely mindenképpen felette van a vállalási kötelezettségeinknek, kivéve, ha a magyar inflációs rátával, az ipari árindexszel, vagy az USD/HUF árfolyammal valorizálunk. (2000-ben, előzetes becsléseink szerint az AMS összege ezzel a számítási módszerrel is alacsonyabb – 121 855 millió Ft –, de csak akkor, ha a nem termékspecifikus támogatások összege nem fogja meghaladni a bruttó termelési érték 5%-át. Amennyiben ez bekövetkezne, könnyen 180 000 millió forint fölé is mehet az AMS értéke.)
- Ebből következik, hogy ha nem sikerül elismertetni a piaci ártámogatás kiszámítása során alkalmazott árfolyam korrekciót vagy a tényleges költségvetési kifizetések alapján számított módszert, úgy ragaszkodnunk kellene a vállalásunk megfelelő valorizációjához, mely ez esetben nem

lehetne az ECU/HUF árfolyam vagy az OECD átlagos inflációs rátája és a magyar inflációs ráta közötti különbséggel végzett korrekció.

- Amennyiben a többi ország elfogadja a piaci ártámogatás során végzett árfolyam korrekciót, de a tényleges költségvetési kifizetés alapján számított ártámogatást nem, úgy esetünkben, ahol ECU/Ft árfolyammal számoltunk, 50 622 millió forintos AMS-t kapunk 1999-re. Ez is csak abban az esetben marad a vállalási küszöb alatt, ha valorizálunk, de gyakorlatilag mindegy, hogy hogyan, hiszen akár az inflációs rátával, akár az ipari árindexszel, ECU/Ft vagy USD/Ft árfolyammal vagy az OECD és a magyar infláció különbségével számolunk, a tűrészatáron belül marad az AMS mutatónk. A 2000-re kapott 20 870 millió forintos érték valorizáció nélkül is megfelelné az eredeti vállalásainknak.
- Ha a tényleges költségvetési kifizetés alapján számított ártámogatást a WTO elfogadja, akkor nincs szükség valorizációra sem 1999-ben, sem 2000-ben.

4.4. Javaslatok a támogatási rendszer WTO konform módosításához

- Az 1999-re és 2000-re számolt nem termékspecifikus támogatások összege csupán minimális mértékben marad az adott évi mezőgazdasági bruttó termelés 5 %-a alatt, vagyis majdnem átlépte a "de-minimis" határt, és ez esetben több mint 55 ill. közel 58 milliárd forinttal növekedett volna a Belső Támogatottsági Mutatónk. Célszerű lenne tehát a jövőben csökkenteni a nem termékspecifikus, sárga dobozos támogatásokat, ezzel szemben a zöld dobozban szereplő támogatásokat kellene növelni.
- A termékspecifikus támogatások esetében sok terméknél messze az 5 %-os küszöb alatt marad a támogatások összege, holott eddig a határig még növelhetni lehetne a támogatásokat. Egyedül a sertés, a kukorica, a tej és az alma esetében kell visszafogni a támogatásokat, a többi termékpályánál még lehetőség van bővítésre.
- Ha a piaci ártámogatás számításától nem lehet eltekinteni, ez esetben megnő a jelentősége a garantált áras felvásárlások szabályozásának. A piaci ártámogatások sok esetben teljesen fölöslegesen terhelik az AMS mutatónkot, hiszen a meghirdetett garantált áraknak abban az esetben is van AMS-t növelő hatása, ha nincs is az adott évben tényleges felvásárlás. Javasolható, hogy csak valóban indokolt esetben legyenek meghirdetve garantált árak, és ez esetben is célszerű lenne felső határt, felvásárlási **kvótát meghatározni**, hiszen így nem a teljes termésmennyiséggel kell megszorozni a referenciaár és a garantált ár közötti különbözetet! (Jelenleg csupán az étkezési búza és a takarmány kukorica esetében létezik kvóta, ráadásul ez a hektáronkénti 2,4, ill. 3,2 tonna felvásárlási küszöb is túlságosan magas jogosult mennyiséget eredményez.)

4.5. Javaslatok a tárgyalási pozíció kialakításához

- A piaci ártámogatás számítása véleményünk szerint megkérdőjelezhető pontja az AMS metodikájának. A szükségességét általában azzal szokták indokolni, hogy mivel egyfajta biztonsági garanciát kínál a termelőknek, termelést gerjesztő hatása van. Ez az érv elfogadható, de az tény, hogy sokszor ténylegesen ki sem fizetett összegek terhelik az AMS mutatót, ráadásul irreálisan nagy mértékben.

Véleményünk szerint Magyarországnak célszerű lenne felvetnie, hogy az ártámogatásokat a **tényleges költségvetési kifizetések** alapján kelljen elszámolni.

- Az esetben, ha egyes országok ragaszkodnának a referenciaárak és az adminisztratív árak különbsége alapján végzett piaci ártámogatás-számításhoz (ennek sajnos nagy a valószínűsége), akkor el kell ismertetnünk az árfolyamkorrekció szükségességét. Jelenleg a nemzetközi és a hazai gyakorlat szerint az ECU/Ft árfolyamváltozással történő korrekció használatos, de indokolható lenne a dollárral való korrigálás is, hiszen a WTO keretében folyó nemzetközi kereskedelmi elszámolások többsége dollár alapon történik. Ez a magyar érdekeknek is jobban megfelelne.
- A valorizáció kérdése is nagyon fontos, mert 1999-ben minimális eltéréssel múlt, hogy a vállalásunkat tartani tudtuk. (Gondolunk itt a nem termékspecifikus támogatások összegére). Az is igaz, hogy reálisan nem is várható el, hogy ne vegyük tekintetbe az időközben lezajlott inflációt. Azt valószínűleg nem sikerülhet elfogadtatni, hogy a magyar inflációs rátával valorizáljuk az eredeti vállalásainkat, de az ECU/Ft vagy az USD/Ft árfolyam figyelembe vétele védhető és indokolható álláspont. Számunkra kedvezőbb lenne a dollárral való korrigálás, és ennek is van alapja, ha tekintetbe vesszük a már előbb említett tény, miszerint a WTO elszámolások általában dollárban történnek, ráadásul számos fontos inputtényezőnk (elég csak az energiahordozókat említeni) ára nem az euró, hanem a dollár árfolyamtól függ.

5. A WTO mezőgazdasági megállapodásában tett vállalásaink, illetve az EU és Magyarország közötti agrárkülkereskedelem további liberalizálására vonatkozó megállapodás összefüggései

5.1. Az új magyar - EU agrárkülkereskedelmi megállapodás

Az Európai Unió a 2000. év első felében új megállapodásokat kötött a közép- és kelet-európai országokkal az agrárkereskedelem további liberalizációjáról. A Magyarországgal kötött megállapodás leglényegesebb elemei a következőkben foglalhatók össze:

Az egyezmény, hasonlóan az 1991-es megállapodáshoz, a kölcsönösség elvén alapul és jogilag a társulási egyezmény agrárkereskedelmi jegyzőkönyvének módosulását jelenti, 2000. július 1-jén lépett életbe és jelenlegi tartalmával 2001. június 30-ig érvényes, majd az EU csatlakozásig meghosszabbítható.

Az új megállapodás négy listába foglalja az érintett mezőgazdasági és élelmiszeripari termékeket:

5.1.1. „Kétnullás lista”

E termékek esetében mindkét fél kölcsönösen eltörli a vámokat, mennyiségi megkötés nélkül. Ennek az a lényege, hogy a korábban sok gondot okozó kvótarendszer az e listában szereplő mintegy 600 cikkre vonatkozóan megszűnik. Ez a lista elsősorban olyan termékeket tartalmaz, ahol az EU importvámok már eddig is 5 % alatt voltak. Az ide tartozó termékek közül a fontosabbak: tenyészállatok, sonka, belsőségek, olajosmagvak, cukorrépa, déligyümölcsök, dió, kávé és fűszerek. Előzetes számítások szerint az EU-ba irányuló magyar agrárexport 7 %-a, míg az EU-ból származó agrárimportunk 30 %-a tartozik ebbe a csoportba.

5.1.2. „Négynullás” vagy más szóval „előcsatlakozási” lista

Azért négy a nullák száma, mert mindkét fél eltörli a vámokat is és az exportszubszenciákat is a listában szereplő árukra, az eddig elért legnagyobb export mértékéig. Itt tehát fennmarad a kvótarendszer, de a kvóták jóval magasabbak az eddigiekénél. E listába ugyan csak négy árucsoport tartozik, de ezek a legfontosabbak a magyar kivitelben. Az 17. táblázat mutatja az e listához tartozó áruk kvótáit.

17. táblázat

Az új EU-magyar megállapodás négynullás listája

Termékcsoport	Magyar	EU
kvóta, tonna		
Baromfihús	101.250	15.000
Sertéshús, kolbász	48.750	24.000
Sajt	3.500	3.500
Búza	400.000	-

A négynullás lista kb. 43 %-át teszi ki a magyar agrárlexportnak, míg az EU export 9 %-át érinti. Fontos még, hogy a baromfitermékeknél messze nincs olyan mélységű cikkesoportos kvótalebontás, mint a korábbi egyezményben volt és a kvótamenedzselés alapelve a beérkezés sorrendisége lesz. A kvóták évente automatikusan 10%-kal nőnek.

5.1.3. „Klasszikus” lista

Ez a lista az 1991-es társulási megállapodásban rögzített kedvezménytípusokat alkalmazza, azaz a vámkedvezményes kvótákat. E csoportba olyan termékek tartoznak, ahol a magas belső támogatás miatt versenyegyenlőtlenség áll fenn. Fontosabb termékek, amelyek a magyar exportban különböző mértékű kedvezményeket élveznek: méz, paprikaőrlemény, gomba, szilva, almalé. Az EU cserében rizsre 40 ezer tonnás vámmentes kvótát kap, továbbá különböző mértékű kedvezményeket a vágott virágra, a friss és feldolgozott paradicsomra és az almára.

5.1.4. Feldolgozott termékek listája

Bonyolult számítással fogják megállapítani az ide tartozó cikkek vámkedvezményeit, mivel az ipari hányad vámja már korábban megszűnt és a mostani csökkentés csak a mezőgazdasági hányad vámjának mérséklésére irányul. Előzetes számítások szerint a magyar export átlagos vámszintje mintegy 7 %-kal csökken. Magyarország cserében azt vállalta, hogy az ide tartozó termékek vámját a megállapodás életbelépésekor 20, majd évente további 10 %-kal mérsékli.

Becslések szerint az új megállapodás az agrárkivitel értékét mindkét fél vonatkozásában mintegy 60 %-ban érinti. Az egyezmény egyes listái önmagukban aszimmetrikusak, de az egyezmény teljes egésze – szemben az 1991. évi Megállapodással – szimmetrikus.

Fontos még megjegyezni, hogy a közép- és kelet-európai országok közül most már csak hazánk agrárszaldója pozitív az EU-val folytatott agrárkereskedelemben.

5.2. A többi közép- és kelet-európai országgal kötött agrármegállapodások

A **Lengyelországgal** kötött új EU agrárkereskedelmi megállapodás hasonlóan bő cikklislistát tartalmaz, mint a magyar - EU egyezmény. A Lengyelországból az EU-ba irányuló kivitel kétnullás listájában összesen 195 termék szerepel. A négynullás listákat a 18. táblázat szemlélteti.

18. táblázat

Az EU-lengyel megállapodás négynullás listája

Termék	Lengyel	EU
	kvóta, tonna	
Sertéshús	30.000	30.000
Húskészítmény	17.000	2.000
Baromfi	36.000	20.000
Vaj	6.000	5.000
Sajt és túró	9.000	9.000
Búza	400.000	400.000
Liszt	10.000	10.000
Korpa	4.000	4.000

A fenti mennyiségek évente a kiinduló mennyiség 10%-ával növekszenek. Látható, hogy a lengyel négynullás lista tartalmazza mindazokat a termékeket, amelyek a magyar listában is szerepelnek, de – a búzát és a sajtot leszámítva – kisebb export és magasabb import mennyiségekkel.

A Szlovéniával, Bulgáriával és Romániával kötött megállapodás lényegesen szűkebb, mint a magyar vagy a lengyel, ezekből számunkra csak az az érdekes, hogy e két utóbbi ország számára a mézre vonatkozóan teljes vámmentességet biztosított az EU, míg számunkra csak kvótával korlátozott vámkedvezményt adott.

A továbbiakban részletesebben bemutatom a magyar - EU agrármegállapodás és a WTO vállalások összefüggéseit az exporttámogatások és a vámok tekintetében.

5.3. Az exporttámogatások kérdése

Az exporttámogatások tekintetében különbség mutatkozik a 2001. és a 2002. évi helyzet között abban a vonatkozásban, hogy a WTO és az EU vállalásunk közötti eltérés a WTO felmentés (waiver) lejáratja miatt tovább nő.

A 19. táblázat mutatja a 2001. évi helyzetet, amikor a waiver még érvényes.

19. táblázat

A WTO felmentés értelmében 2001-ben exporttámogatásban részesíthető termékek mennyisége, összehasonlítva a 2000. július 1-jén életbelépett EU-magyar megállapodás ún. „négynullás” kvótaival és a tényleges 1999. évi exporttal

Termék	WTO waiver, tonna	EU kvóta, tonna	Az EU Kvótaival csökkenített waiver	Magyar export 1999-ben		
				Teljes	Ebből: EU	Egyéb
Búza	1141000	400000	741000	598633	221961	376672
Kukorica	164000		164000	1708239	443110	1265129
Egyéb cereáliák	15843		15843	181288	10812	170476
Olajosmag	71000		71000	298012	223277	74735
Napraforgó-olaj	146000		146000	101994	202	101792
Cukor	32000		32000	48439	367	48072
Tejtermék ^{a)}	7739	3500	4239	59156	10569	48587
Vágómarha, marhahús	83000		83000	9292	7948	1344
Vágósertés, sertéshús ^{b)}	126000	48750	77250	96443	38661	57782
Juhhús	25000		25000	650	470	180
Baromfi	111000	101250	9750	114302	63446	50856
Gyümölcs ^{c)}	297632		297632	312182	210380	101802
Zöldség ^{c)}	167180		167180	207830	120345	87485
Bor, italok	408000		408000	1060470	519630	540840

Megjegyzések:

- a) Az EU megállapodásban csak sajt szerepel.
- b) Az EU megállapodásban sertéshús és kolbász.
- c) Friss és feldolgozott együtt.

A táblázatból az alábbi főbb következtetések vonhatók le:

1. A WTO és az EU megállapodás nem ütközik egyetlen termék esetében sem, azaz egyik sem lehetetleníti el a másikat. (Az EU megállapodás nagyobb kedvezményeket jelent, mint amit a WTO-ban vállaltunk, de mivel a WTO vállalás a szubvenciók és a vámok tekintetében egyaránt a minimumot jelenti, annál nagyobb mértékű csökkentést szabad vállalni).
2. A WTO waiver az EU kvótás termékeknél gyakorlatilag az EU-n kívüli piacokra irányuló exportmennyiségek támogatását teszi lehetővé, ami a tényleges 1999. évi exportot figyelembe véve a felmentés adta támogatási lehetőség kihasználhatóságát korlátozná azoknál a termékeknél, ahol az egyéb piacokra irányuló kivitel várhatóan nem éri el a waiver-nek az EU kvótaival csökkentett mennyiségét. Ezek a termékek:

- búza
- napraforgóolaj
- vágómarha, marhahús
- vágósertés, sertéshús
- juhhús
- gyümölcs
- zöldség.

Ezt a korlátozást azonban lényegében semmissé teszi az a tény, hogy a felsorolt termékek közül már jelenleg sem kap támogatást a búza, a napraforgóolaj, a vágómarha, marhahús, a juhhús és gyümölcsök közül a volumenhordozó: az alma. A bor és italok árucsoporton belül már most sem támogatott a hordós bor.

Mindebből az következik, hogy az EU és Magyarország közötti új, 2000. évi megállapodás a nem EU piacokon legfeljebb egészen minimális mértékben korlátozhatja a támogatási lehetőségeket, a fő korlát maga a WTO vállalás, továbbá a már eddig sem támogatott (de a WTO kötelezettségvállalás alapján támogatható) termékek újbóli támogatásának valószínűtlensége.

A WTO waiver lejárt utáni helyzetet mutatja be a 20. táblázat.

20. táblázat

A WTO felmentés (waiver) lejárta után, azaz 2002-ben exporttámogatásban részesíthető termékek mennyisége, összehasonlítva a 2000. július 1-jén életbelépett EU-magyar megállapodás ún. „négynullás” kvótáival^{a)} és a tényleges 1999. évi exporttal

Termék	WTO waiver lejárta után is támogatható mennyiség, tonna	EU kvóta, tonna	Magyar export 1999-ben		
			Teljes	Ebből: EU	Egyéb
Búza ^{b)}	1141000	440000	598633	221961	376672
Kukorica ^{c)}	164000		1708239	443110	1265129
Olajosmag ^{b)}	71000		298012	223277	74735
Napraforgóolaj ^{b)}	146000		101994	202	101792
Cukor ^{b)}	32000		48439	367	48072
Tejtermék ^{d)}	1580	3850	59156	10569	48587
Vágómarha, marhahús ^{b)}	83000		9292	7948	1344
Vágósertés, sertéshús ^{e)}	126000	53625	96443	38661	57782
Juhhús ^{b)}	2000		650	470	180
Baromfi ^{f)}	111000	111375	114302	63446	50856
Gyümölcs ^{g)}	284000		312182	210380	101802
Fűszerpaprika	7000				
Bor, italok	408000		1060470	519630	540840

Megjegyzések:

- A megállapodás értelmében a kvóták évi 10%-kal nőnek, tehát 2002-re a 2001. évi mennyiség 110%-át vettük alapul.
- Már jelenleg sem kap támogatást.
- Már jelenleg sem támogatott, de a kukorica export 2000-ben eseti támogatást kapott.
- Az EU megállapodásban csak sajt szerepel; a fehér krémsajt már jelenleg sem támogatott.
- Az EU megállapodásban sertéshús és kolbász szerepel; a 2002 után adható támogatás egész és félsertésre vonatkozik.
- A 2002. után adható támogatás egész, fagyasztott brojlerecsirkére vonatkozik, az EU-n kívüli piacokon.
- Friss és feldolgozott együtt. Az e csoportban legnagyobb volument képviselő étkezési alma már most sem támogatott.
- A hordós bor jelenleg sem támogatott, noha 2002. utáni időben csak arra van megengedve a támogatás.

5.4. A vámcsökkentések kérdése

Az 1999. évi tényleges vámbevételek figyelembe vételével számítást végeztünk arra vonatkozóan, hogy az egyes mezőgazdasági és élelmiszeripari termékcsoportok átlagos vámszintje mennyi volt az EU-ból származó import tekintetében. Ezután megvizsgáltuk azt, hogy a 2000. évi EU-magyar megállapodás milyen vámcsökkentéseket eredményez az egyes termékcsoportokban és összehasonlítottuk az 1999. évi tényleges vámszintekkel. Az eredmény azt mutatja, hogy a 2001. évi vámszint az EU-ból származó mezőgazdasági és élelmiszeripari termékek importjánál mintegy felét teszi ki az 1999. évi tényleges vámszintnek. Természetesen termékcsoportonként a vámszint jelentősen szóródik: 1999-ben 0,67 és 48,49% között; 2000-ben pedig 0 és 41,88% között.

Számításaink eredményét az 21. táblázat mutatja be.

21. táblázat

Az EU-ból származó import tényleges 1999. évi vámszintjei és a 2000. évi új mezőgazdasági megállapodás várható hatásai az egyes árucsoportok 1999. évi forgalommal súlyozott 2001. évi vámszintjére

Árucsoport	1999. évi vám, %	Várható vámszint 2001, %
01. Élő állatok	1,22	0,00
02. Hús, vágási termék	17,96	8,00
03. Halak, egyéb vízi állatok	7,29	7,00
04. Tejtermékek	24,97	18,50
05. Egyéb állati termék	8,09	2,00
06. Fa, egyéb növény	9,92	6,00
07. Zöldségfélék	3,15	0,00
08. Gyümölcs, dió	33,10	16,50
09. Kávé, tea, fűszer	20,31	12,00
10. Gabonafélék	3,45	2,00
11. Malomipari termékek	27,89	20,00
12. Olajos mag, takarmány	0,67	0,00
13. Növényi nedvek, kivonatok	4,11	0,00
14. Egyéb növényi termékek	10,23	5,00
15. Állati, növényi zsír	11,28	5,00
16. Állati eredetű élelmiszerkészítmények	26,14	12,00
17. Cukor, cukorkaárúk	48,49	30,00
18. Kakaó és készítményei	21,83	16,00
19. Cukrászati termékek	26,25	23,10
20. Zöldség- és gyümölcskészítmény	5,15	3,00
21. Egyéb ehető készítmények	17,56	15,45
22. Ital, szesz, ecet	47,59	41,88
23. Állati takarmányok	1,74	0,00
24. Dohány és termékei	44,91	31,00
Összesen HS 1-24	13,07	8,49

Forrás: Saját számítás

Abból a szempontból vizsgálva a kérdést, hogy a WTO és az EU megállapodás ellentétben áll-e, a következő megállapítás tehető: az EU és Magyarország közötti kvótás és kvóta nélküli (azaz a teljes importmennyiségre vonatkozó) vámcsökkentés nem áll ellentétben a WTO korábbi, évi 6%-os vámcsökkentés vállalásával. Ha feltételezzük, hogy a továbbiakban is évi 6%-os csökkentést fog előírni az új WTO megállapodás, és ez a vállalat minimumának tekinthető, az EU-val szemben vállalt – ezt meghaladó – vámcsökkentés nem

tekinthető ezzel ellentétesnek. A GATT Uruguay-i fordulóját lezáró Marrakesh-i Egyezmény³ ugyanis nem írja elő, hogy a szabadkereskedelmi egyezményekben viszonyossági alapon alkalmazott, az általánosan vállalt vámcsökkentést meghaladó mértékű vámcsökkentést az egyezményen kívüliekre is alkalmazzák. Ez összhangban van a GATT alapokmányával is, amely a legnagyobb kedvezményes elbánás elvének alkalmazása során kivételként kezeli a szabadkereskedelmi egyezményeket is, s a magyar - EU megállapodás ennek minősül.

³ Ld.: az 1998. évi IX. Törvény az Általános Vám- és Kereskedelmi Egyezmény (GATT) keretében kialakított, a Kereskedelmi Világszervezetet létrehozó Marrakesh-i Egyezmény és mellékleteinek kihirdetéséről, XXIV. cikk a vámuniókról és szabadkereskedelmi egyezményekről.

6. A CEFTA országok által beterjesztett javaslat (a „CEFTA-Paper”)

6.1. A „CEFTA-Paper”-ről általában

A CEFTA országok először az 1998 októberében beterjesztett javaslatukban vetették fel, hogy mentesség illetné meg a rendszerváltás utáni országokat bizonyos fejlesztési beruházások és a mezőgazdaság finanszírozási gondjait megoldani hivatott kamat- és inputtámogatások csökkentési kötelezettsége alól.

A kérelem alapja az volt, hogy a Mezőgazdasági Megállapodás a zöld és kék doboz által kínált kereten felül is kínál mentesítési lehetőséget a belső támogatások csökkentési kötelezettsége alól, olyan speciális támogatási típusok részére, melyek bizonyos országcsoportok gazdasági fejlődéséhez elengedhetetlenül szükségesek, és ezért azokat külön kell kezelni.

A CEFTA országok csoportja – a fentiek alapján – arra való hivatkozással vetette fel a mentesség lehetőségét, hogy a társadalmi-gazdasági rendszerváltás okozta problémák miatt a volt szocialista országok mezőgazdasága súlyos veszteségeket szenvedett, így ezeknek a hátrányos folyamatoknak a megállítása és kompenzálása érdekében az e körbe tartozó országoknak fokozott mértékben kell támogatniuk az agrárgazdaságukat.

2000. november 14-én már kibővült a kör, Albánia, Bulgária, Csehország, Horvátország, Kirgízia, Lettország, Litvánia, Magyarország, Mongólia, Örményország, Szlovákia és Szlovénia is aláírta azt az előterjesztést, melyben a rendszerváltás utáni országok mentességet kérnek a beruházási támogatások, egyes input támogatások és a mezőgazdaság finanszírozási gondjait megoldandó kamattámogatások csökkentési kötelezettsége alól. Javasolták továbbá a "de-minimis" küszöb felemelését ezen országok esetében. A mentességet átmeneti időre igényelték, amíg az agrárgazdaság rendszerváltozás utáni átalakulása és jövedelmezőségének, versenyképességének helyreállítása megtörténik.

A javaslat indoklásában a tagországok kifejtik, hogy a rendszerváltás után lezajlott földtulajdon-privatizáció, a nagyüzemiről kisüzemire átállt termelési szerkezet drámai visszaesést okozott a volt szocialista országok agrártermelésében. A bizonytalanság miatt elhalasztott beruházási döntések és az új üzemi méretek miatt szükségessé vált új beruházások (új gépek, berendezések, infrastruktúra) támogatást igényelnek.

A helyzetet súlyosbítja, hogy az új tulajdonosok tőkehiánytól szenvednek, a még kialakulatlan jelzáloghitel rendszerek hiányában nehéz hitelhez jutniuk. A finanszírozási nehézségek nem csupán a beruházások terén okoz gondot, de sokszor az input-költségek előteremtésében is. Mindehhez járul a magas inflációs ráta, és az agrárrolló nyílása.

Noha a zöld és kék doboz látszólag számos lehetőséget kínál a támogatások kiaknázására, valójában ezek az országok nem tudják megfelelően alkalmazni ezeket.

A kék doboz alkalmazását objektív okok gátolják. A rendszerváltozás miatt a volt szocialista országok számára nem áll rendelkezésre olyan bázisidőszak, melyhez hasonlítani lehetne a termelést, a kilencvenes évek elejének termelési színvonala pedig – az átalakulással járó kedvezőtlen folyamatok miatt – olyan alacsony, hogy nem képezheti alapját termelés-csökkentő programoknak.

A zöld dobozos támogatások jobb kihasználására valóban lenne lehetőség, de ennek is vannak indokolható korlátai. Mint arról már szó esett, az átalakulás utáni alkalmazkodási folyamat miatt ezeknek az országoknak a mezőgazdasága fejlesztést igényel, ráadásul az önerő hiányos volta miatt elengedhetetlen ennek megfelelő támogatása. A beruházási támogatások pedig a sárga dobozba tartoznak. A fejlesztések támogatása a zöld doboz keretében csak abban az esetben valósítható meg, ha kedvezőtlen, struktúra átalakításra szoruló régióra vonatkozna, ám ez komoly feszültségeket okozhat, tekintettel arra, hogy a szektor egésze rászorul a támogatásra.

A probléma-kör minden vonatkozásában érinti a magyar mezőgazdaságot is. A rendszerváltozás utáni átalakulási folyamat olyan alkalmazkodási kényszert idézett elő, mely a mai napig érezteti a hatásait a szektorban.

A mentesség elérésére azért is nagy szükségünk van, mert az elmúlt évben (1999-ben), és az előzetes számításaink szerint várhatóan 2000-ben is a nem termék-specifikus sárga dobozos támogatások értéke igen magasnak bizonyul. Az elmúlt évi kötelezettségvállalásainknak csak azért sikerült eleget tennünk, mert a mezőgazdaság bruttó termelési értékének 5 %-a kis mértékben meghaladta a nem termék-specifikus támogatások összegét. Mivel az idei évre még nem rendelkezünk termelési adatokkal, biztosan nem mondhatunk, hogyan alakul a Belső Támogatottsági Mutatónk értéke. Ha átlépjük a "de-minimis" határt, akkor elkerülhetetlen, hogy túllépjük az eredeti vállalásokat is, és erre jó esély van, hiszen a magas beruházási és agrárfinanszírozási támogatások nagyon megnövelik az összeget. Ha ezek a tételek mentességet kaphatnának, nagyobb biztonsággal maradhatnánk a "de-minimis" határain belül.

A nemzetközi összehasonlításban már így is messze kiemelkedően, Magyarország jelenti a legtöbb "de-minimis" hatálya alá eső támogatást.

Várható, hogy ez előbb-utóbb "szemet szűrhet" a többi országnak, esetleg részletesebb felülvizsgálatot vagy a lehetőségek szűkítését javasolják majd. Az EU legutóbbi tárgyalási javaslatában már fel is vetette ezt a kérdést. A dokumentum 11. pontja szerint: "Az EU javasolja a reformfolyamatok folytatását a teljes AMS csökkentése, a nem termék-specifikus belföldi támogatásra vonatkozó szabályok további szigorítása és a fejlett országokra vonatkozó "de-minimis" klauzula csökkentése révén."

Az EU tehát aligha fogja támogatni azt az általunk képviselt álláspontot, mely a "de-minimis" küszöb felemelését célozza. Ha ezt a kedvezményt nem sikerül megkapnunk, ez újabb ösztönzést jelenthetne arra nézve, hogy próbáljuk meg elismertetni jogos igényeinket az elmaradt beruházások támogatása céljából.

Az ismertett betérjesztés sorsa még nem dőlt el. Pozitív eredmény, hogy az álláspontot képviselő országok köre bővült, és így egységesebben tudnak fellépni. Negatívként értékelhetjük viszont, hogy Lengyelország nem támogatja törekvéseinket, ami azzal fenyeget, hogy a többi tagország példaként állíthatja elénk, mint olyan tagállamot, mely ugyanazokkal a nehézségekkel nézett szembe, mégis teljesíteni tudja a vállalt kötelezettségeit.

6.2. A CEFTA Paper-rel kapcsolatos magyar álláspontot megalapozó főbb indokok

Tekintettel arra, hogy Intézetünkben már több kutatás folyt, ami a mezőgazdaság jövedelemhiányával, az elmaradt beruházások számbavételével és a beruházási forrásigények becslésével foglalkozott, itt csupán röviden összefoglaljuk azokat a főbb tényezőket, mely a WTO felé beterjesztett mentességi kérelmünket indokolja. (Az álláspontunk alátámasztásául szolgáló táblázatokat, statisztikai adatokat tanulmányunk mellékletében helyeztük el.)

- A Világbank, illetve a világgazdaság legfejlettebb országait tömörítő OECD által kidolgozott támogatottsági mutatószámot, a termelői támogatások együtthatóját (Producer Subsidy Equivalent, PSE) figyelembe véve a magyar mezőgazdaság az alacsonyan támogatott kategóriába tartozik. (A PSE-mutató a termelői árakhoz kapcsolódó adók és támogatások egyenlegét viszonyítja az árhoz, ily módon az állam - árpolitikai jellegű intézkedésein túlmenő - közgazdasági beavatkozásának mértékét, arányát fejezi ki az adott termék, illetve az egész agrárágazat tekintetében.) (22. melléklet)
- A GDP alakulását vizsgálva szembeötlő, hogy mind a nemzetgazdaság egészét, mind az agrárgazdaságot figyelembe véve erős visszaesést tapasztalhatunk a kilencvenes évek elején, ha a nyolcvanas évek közepéhez hasonlítjuk az adatokat. Alapvető különbség azonban, hogy egyrészt a mezőgazdaság tekintetében nagyobb elmaradást tapasztalhattunk, másrészt – és ez a döntő tényező –, hogy az agrárágazat a mai napig sem érte el a nyolcvanas évek színvonalát, ellentétben a nemzetgazdaság egészével, amely kis mértékben már meg is haladta azt. (23. és 24. melléklet)
- A fontosabb növények termésátlagában is kedvezőtlen tendenciák játszódtak le. A legnagyobb visszaesés – minden termék esetében – a kilencvenes évek elején történt. Az évtized végén egyes ágazatokban (a kukorica, a búza a cukorrépa esetében) már kedvező változásokat tapasztalhatunk (ezeknek a növényi termékeknek termésátlaga már meg is haladta a nyolcvanas évek végi színvonalát), de a többi ágazat még mindig nem tudta kiheverni a rendszerváltás következtében történt lemaradást. (25. melléklet)

- Az állattenyésztés természetes mutatóinak alakulása kedvezőtlenebb képet mutat, mint a növényi termékeké. Mind az állatállomány, mind az állati termékek termelése komoly visszaesést mutat, ha az elmúlt másfél évtized tendenciáit vizsgáljuk. (26. melléklet) A legsúlyosabban talán a szarvasmarha- és a juh ágazatot érintette a rendszerváltás, a baromfitermelés viszonylag jól alkalmazkodott az új viszonyokhoz, a sertés ágazat is – kisebb-nagyobb hullámzásokkal ugyan –, de megpróbálta megőrizni pozícióját. (Valószínűleg ebben szerepe van annak is, hogy ez az ágazat kiemelten részesül az állami támogatásokból.) A tejtermelés 1990-ben drasztikusan visszaesett, de ezután stabilizálódott a termelés. A szarvasmarha tartásban megfigyelhető, hogy a tejelő-marha tartás felé tolódott el a hangsúly.
- A gazdasági, társadalmi átalakulás hatására ma Magyarországon a termőföldek mintegy 88%-a van magántulajdonban. A mezőgazdasági területeken 90% feletti, az erdőknél kisebb a természetes személyek tulajdoni aránya. A rendszerváltás tehát megteremtette a magántulajdon dominanciáját, ugyanakkor minden eddiginél szétaprózottabb tulajdoni struktúra jött létre.
- A KSH 2000. évi teljes körű mezőgazdasági összeírásának földhasználati előzetes adatai szerint a gazdasági szervezetek 27%-a nem rendelkezik termőterülettel és közel egyharmada – a 100 hektáron vagy azt meghaladó területen gazdálkodók – használja az e gazdaságcsoporthoz tartozó termőterület több mint 97%-át, az összes termőterületnek pedig 43%-át. Az egyéni gazdaságok több mint 70%-a 1 hektárnál kisebb területen, a gazdaságcsoport által használt termőterület kevesebb, mint 8%-án gazdálkodik. Az 1-10 hektáron gazdálkodók aránya megközelíti a 25%-ot, a használatukban levő terület pedig a 28%-ot. A 10-100 hektár közötti területet használó gazdaságok 5%-os aránya a termőterület megközelítően feléből való részesedéssel párosul. A 100 hektárnál nagyobb területen gazdálkodók aránya alig 0,2%, de az egyéni gazdaságok által használt termőterület közel 17%-át művelik. (27. melléklet)
- 1990 óta a földtulajdon és a földhasználat egysége felbomlott, mivel a földtulajdonosok a földjüknek csak mintegy 50%-át művelik maguk, a többit bérbe adják. Ennek a földhasznosítási módnak azonban lehetnek kedvezőtlen következményei, amelyeknek a nagy része a rövid, pl. ötéves bérleti időszakhoz kapcsolódik. Romlik a föld minősége, mert elmarad a talajerő-visszapótlás, főleg a szerves trágyázás. Megoldatlan az ugyancsak költséges belvíz-rendezés és az ilyen létesítmények karbantartása, esetleg a szükséges új műtárgyak beépítése. Rendezetlen az öntözésre berendezett területeken az öntöző létesítmények helyzete. Egyébként ennek a működtetését és karbantartását már maga az elaprózottság is lehetetlenné teszi, akkor is, ha a földet nem adják bérbe. (28. melléklet)
- A nyolcvanas évek közül 1987. évben volt a legmagasabb a mezőgazdasági beruházások értéke, folyó áron 37 milliárd forint, ami 1990. évi változatlan áron 48 milliárd forintot jelent.
- A kilencvenes évek elején a beruházások értéke drasztikusan csökkent, a mélypontot az 1992-1995 közötti időszak jelentette. 1996. évtől kezdődően a

beruházási teljesítményérték növekvő tendenciát mutat. Mégis, a beruházások és ezen belül a gépberuházások növekedése ellenére sem lehet egyetérteni azokkal az összegző minősítésekkel, amelyek szerint a lezajlott folyamatok eredményeként az prognosztizálható, hogy EU-csatlakozásunk várható időpontjára mind kapacitásban, mind pedig a műszaki-környezetvédelmi színvonal szempontjából megközelítjük az EU tagországokat. A mezőgazdasági termelés fejlesztési igényét vizsgáló korábbi AKII kutatások szerint a beruházási teljesítmény további jelentős növelésére lenne szükség. (29. és 30. melléklet)

- A műtrágya-felhasználás alakulását tartalmazó táblázat adataiból kitűnik, hogy 1990-hez viszonyítottan összes hatóanyagban mérve 1999-ben a felhasználás mintegy felére csökkent, ezen belül is a káliumtartalmú műtrágya mennyisége az 1990-es évi szint több mint egynegyedére esett vissza. A szerves-trágya felhasználása a trágyázott terület tekintetében 1990 és 1999 évek között 22 százalékos csökkenést mutat. A felhasznált szerves-trágya teljes mennyisége ennél nagyobb arányban, 31 százalékkal mérséklődött. Megállapítható tehát, hogy kisebb területekre koncentrált a tápanyag-utánpótlás, mely egyben a mezőgazdaság - és ezen belül elsősorban a növénytermelés - összességében véve extenzívebbé válását is jelzi. (31., és 32. melléklet)
- A növényvédőszer-felhasználás 1994 és 1999 között összességében ugyancsak mérséklődött. Ezen belül azonban a gyomirtószerrel kezelt területek 16 százalékkal, a rovarölő szerekkel kezelt területek 37 százalékkal, a gombaölő szerekkel kezelt területek 14 százalékkal csökkentek, míg az egyéb növényvédő szerekkel kezelt területek 26 százalékkal nőttek. Részben a meredeken emelkedő energiaárak miatt, részben az alacsony gépesítettségnek tudható be, hogy az energiafelhasználás is hanyatló tendenciát mutat, ami a földek kevésbé intenzív művelésére utal. (33. melléklet)
- Az ágazatban foglalkoztatottak száma a vizsgált időszakban csaknem a harmadára esett vissza. Ezt részben indokolta a termelés visszaesése, hiszen 1990-hez képest a mezőgazdaság bruttó termelése 27,7%-kal csökkent, másrészt pedig a mezőgazdasági kereseteken belül a nem mezőgazdasági tevékenység felszámolása, ahol a mezőgazdasági munkaerő egyharmada dolgozott. A létszámcsökkentéssel a gazdálkodó szervezeteknek sikerült elérniük, hogy csökkentsék azt a negatív hatást, amelyet a munkaerő árának, mint input költségnek az emelkedése rájuk gyakorolt. Mindezt igazolja, hogy a munkaerő termelékenysége nőtt, hiszen az egy főre vetített bruttó termelési érték növekedési üteme meghaladta a munkaerő árának, illetve az általános áremelkedésnek az ütemét. (Kivétel ez alól az 1999-es év, amikor az alkalmazásban állók növekedési üteme meghaladta a termelési érték növekedését, így ebből adódóan kis visszaesést tapasztalhattunk.) (34. melléklet)
- Az agráröllő drasztikus, 40-50%-os nyitottságának következményeként 1989 és 1998 között a mezőgazdaságból mintegy 340 milliárd Ft jövedelem-kivonás valósult meg változatlan árakon számolva. (35. melléklet)

- A mezőgazdasági input költségek szerkezetét vizsgálva megállapítható, hogy legdrasztikusabban az energia árak és egyes műtrágya hatóanyagok ára emelkedett. Az állati takarmányok esetében nem találkozhatunk hasonló tendenciával, sőt, esetenként még csökkenő árszínvonallal is találkozhatunk. (36. melléklet)
- A mezőgazdaságot mélyen érintő átalakulási folyamat egyik fontos kihatása a szakemberek számának jelentős csökkenése, illetve a nehezen mérhető kicserélődés volt. A mezőgazdasági nagyüzemek felszámolásakor többnyire új pályát választottak a magasabb képzettségű vezetők, s a középfokú, valamint szakmunkás képzettségűek zöme (részben kényszerű) magánvállalkozóvá lett, vagy a munkanélküliek táborába került. A korábban szerzett szakismeret egy része tehát feleslegessé vált az új helyzetben, s csak kisebb részben hasznosul.
- A mezőgazdasági termelőkkel szemben az élelmiszeripar és az élelmiszerkereskedelmi láncok erőfölényben vannak. Az élelmiszeripari és a kereskedelmi vállalatok lényegesen nagyobbak és szerkezetük lényegesen koncentráltabb, mint a mezőgazdaságé. A 10 legnagyobb árbevételű mezőgazdasági vállalat együttes piaci részesedése 1998-ban mindössze 7,9 százalékos volt, miközben a 10 legnagyobb élelmiszeripari cégé 22,1 százalékos, a 10 legnagyobb élelmiszer-kiskereskedelmi vállalaté 53,2 százalékos arányt ért el. (37-39. melléklet)

7. A speciális védintézkedések (SSG) alkalmazásának alakulása

7.1. A Mezőgazdasági Egyezmény 5. cikkelye által biztosított importvédelmi lehetőség, az SSG (special safeguard) lényege, típusai, alkalmazásának feltételei

Az importvédelmi eszközök struktúrájában a safeguard intézkedések súlya az Uruguay-i fordulót megelőzően marginális volt. Ez elsősorban a többi importvédelmi intézkedés felhasználásának könnyebb voltára, a safeguard intézkedések alkalmazási feltételrendszerének szigorúságára volt visszavezethető. Az Uruguay-i fordulót követően ezen a téren gyökeres változás állt be: a **Mezőgazdasági Egyezmény** részeként kialakították a **special safeguard** intézkedések lehetőségét is, amelyek megkönnyítették az ilyen típusú importvédelmi eszközöknek az igénybevételét, növelték alkalmazásuk gyakoriságát.

7.1.1. Mit is értünk special safeguard alatt?

A WTO tagországainak **speciális pótvámok** alkalmazását engedi meg olyan esetekben, amikor az **importvolumen** egy bizonyos **küszöbszintet** meghalad, amely az importban érintett termék hazai piaci részesedésének megfelelően változik, vagy olyan helyzetben, amikor az **árak egy meghatározott küszöbszint alá esnek** (trigger price). A speciális védintézkedések célja, hogy megvédjék a hazai piacot a nemkívánatos importnövekedéstől és az abnormálisan alacsony importáraktól.

A GATT Uruguay-i fordulójának eredményeként létrejött **Mezőgazdasági Egyezmény 5. cikkelye** határozza meg a speciális védintézkedések alkalmazásának feltételeit. Ennek megfelelően a vámosításnak alávetett termékekre az importőr ország speciális védintézkedéseket vehet igénybe, azaz átmenetileg pótvámokat alkalmazhat, amennyiben

- a behozatal mennyisége 5-25 %-kal nő
- a behozatali ár szignifikánsan az 1986-88-as évek átlagos szintje alatt marad

A pótvámok **tehát mennyiségi alapúak és ár-alapúak** lehetnek, amelyek alkalmazási feltételei a következők:

7.1.1.1. Mennyiségi alapú pótvám alkalmazásának feltételei

A speciális védintézkedés alkalmazására feljogosító behozatali növekményre az az elv érvényes, hogy minél magasabb a behozott termék aránya a belső piacon, annál alacsonyabb az alkalmazási küszöbnek számító, **kritikus behozatali növekmény** (minimum 5%). A szabályok értelmében pótvám abban az évben vehető ki, amelyben a belépő import abszolút mennyisége meghaladja a bázis küszöbszint és a megelőző három év importja mennyiségének szorzata és a belföldi

fogyasztás azt megelőző évihez képest bekövetkezett abszolút mennyiségi változása által képzett összeget, feltéve, hogy a küszöbszint nem lehet kevesebb az import átlagos mennyisége 105%-ánál: (bázis küszöbszint x előző három év átlagos importja) plusz előző évhez képesti fogyasztás abszolút változása.

A pótvámok alkalmazásának konkrét **mennyiségi kritériumai** a következők:

- ha az importvolumen az előző három év hazai fogyasztásának maximum 10%-át teszi ki, az alkalmazást megengedő importvolumennek az 1986-1988-as évi importmennyiségnél 25%-kal kell magasabbnak lennie,
- ha az importvolumen az előző három év hazai fogyasztásának 10%-nál nagyobb, de 30%-nál kisebb arányát képviseli, a pótvámok már az 1986-1988-as importmennyiségekhez képesti 10%-os importvolumen növekedés esetén is kivethetők,
- ha az importvolumen az előző három év hazai fogyasztásának igen jelentős részét, azaz több, mint 30%-át képviseli, úgy a védintézkedés alkalmazásának küszöbszintjét 5%-os importvolumen növekedésben határozzák meg az 1986-1988-as referencia mennyiségekhez képest.

7.1.1.2. Ár-alapú pótvámok alkalmazási feltételei

Az árak oldaláról nézve a speciális védintézkedések alkalmazásának feltétele, hogy a beérkező termék cif paritáson számított importára egy olyan **küszöbár alá** essen, amely egyenlő az érintett termék 1986-1988. évi átlagos **referencia áraival**. Az Uruguay-i forduló szabályai szerint a cif importárnak 10 %-kal a küszöbár alá eséséig nincs lehetőség pótvám kivetésére.

A szabályok szerint a pótvámokat a következőképpen kell meghatározni:

- ha az importár és a küszöbár közötti különbség kisebb, vagy egyenlő a küszöbár 10%-ával, pótvám kivetésére nincs lehetőség
- ha az importár és a küszöbár különbsége a küszöbár 10%-ánál nagyobb, de 40%-át nem haladja meg, a pótvám mértéke a 10%-os vámmentes részt meghaladó értéknek a 30%-a
- ha az importár és a küszöbár közötti különbség 40-60 %, a pótvám összegét úgy kapjuk meg, hogy a 10-40%-os különbözetre jutó 30%-os vámhoz hozzáadjuk a 40-60%-os különbözetre jutó 50%-os vámtételt
- ha az importár és a küszöbár közötti különbözet 60 -75%, a pótvám összetevői a következők: a 10-40%-os különbözetre jutó 30%-os vám, plusz a 40-60%-os különbözetre jutó 50%-os vám, valamint a 60-75 %-os különbözetre jutó 70%-os vámtétel.
- ha az importár és a küszöbár közötti különbözet a 75%-ot meghaladja, a pótvámot úgy határozhatjuk meg, hogy összeadjuk a 10-40%-os különbözetre jutó 30%-os, a 40-60%-os különbözetre jutó 50%-os, a 60-75%-os különbözetre jutó 70%-os vámtételeket a 75% feletti különbség 90%-os vámjával.

Az Egyezmény fontos kikötése, hogy a mennyiségi alapú és az ár-alapú pótvámok egyidejű alkalmazására nincs lehetőség, viszont az országok szabadon választhatják a számukra megfelelőbb konstrukció alkalmazását.

7.2. A special safeguard alkalmazásának elterjedtsége a tagországok között

A GATT Uruguay-i fordulóját követően a Mezőgazdasági Egyezmény 5. Cikkelyének köszönhetően újabb, GATT-konform importvédelmi lehetőséggel gazdagodott a tagországok kereskedelempolitikai eszköztára. A lehetőség azonban nem jelentette azt, hogy az új eszköz, a special safeguard robbanásszerűen tört volna be a nemzetközi kereskedelem színterére. A következőkben azt vizsgáltuk, hogy az egyes országok - kis és nagy országok -, országcsoportok - miként alkalmazták ezeket az intézkedéseket.

7.2.1. A special safeguard alkalmazási lehetőségének fenntartása

A special safeguard alkalmazására a WTO tagországai 6072 vámtarifa tétel, illetve 1695 négyjegyű HS kóddal meghatározott árucsoport esetében tartottak igényt. A potenciális alkalmazás lehetőségét a legnagyobb mértékben Svájc (961 tétel), az EU (539 tétel), a Cseh Köztársaság (236 tétel) és az USA (189 tétel) tartotta fent a vámtarifa tételek alapján, míg az árucsoportok száma szerint a sorrend: Norvégia (141), Lengyelország (133), Svájc (134) és Magyarország (117). (22. táblázat, 1. ábra)

Érdekes képet mutat az SSG által lefedett vámtarifasorok aránya az egyes országokban. Lengyelországban az SSG-t a vámtarifasorok 66%-ára, Magyarországon 60%-ára tartották fent, míg ugyanez az arány Ausztráliában csupán 2%, az USA esetében pedig 9%. (2. ábra)

Ha az SSG potenciális alkalmazási területét termék-kategóriaként vizsgáljunk, kitűnik, hogy a legfrekvenciáltabb termék-kategóriák az élőállatok és állati termékek 1327 (a tejjel együtt 2042), a cereáliák (1087), valamint a zöldség és gyümölcs termékek (809). (23 –24. táblázat)

22. táblázat

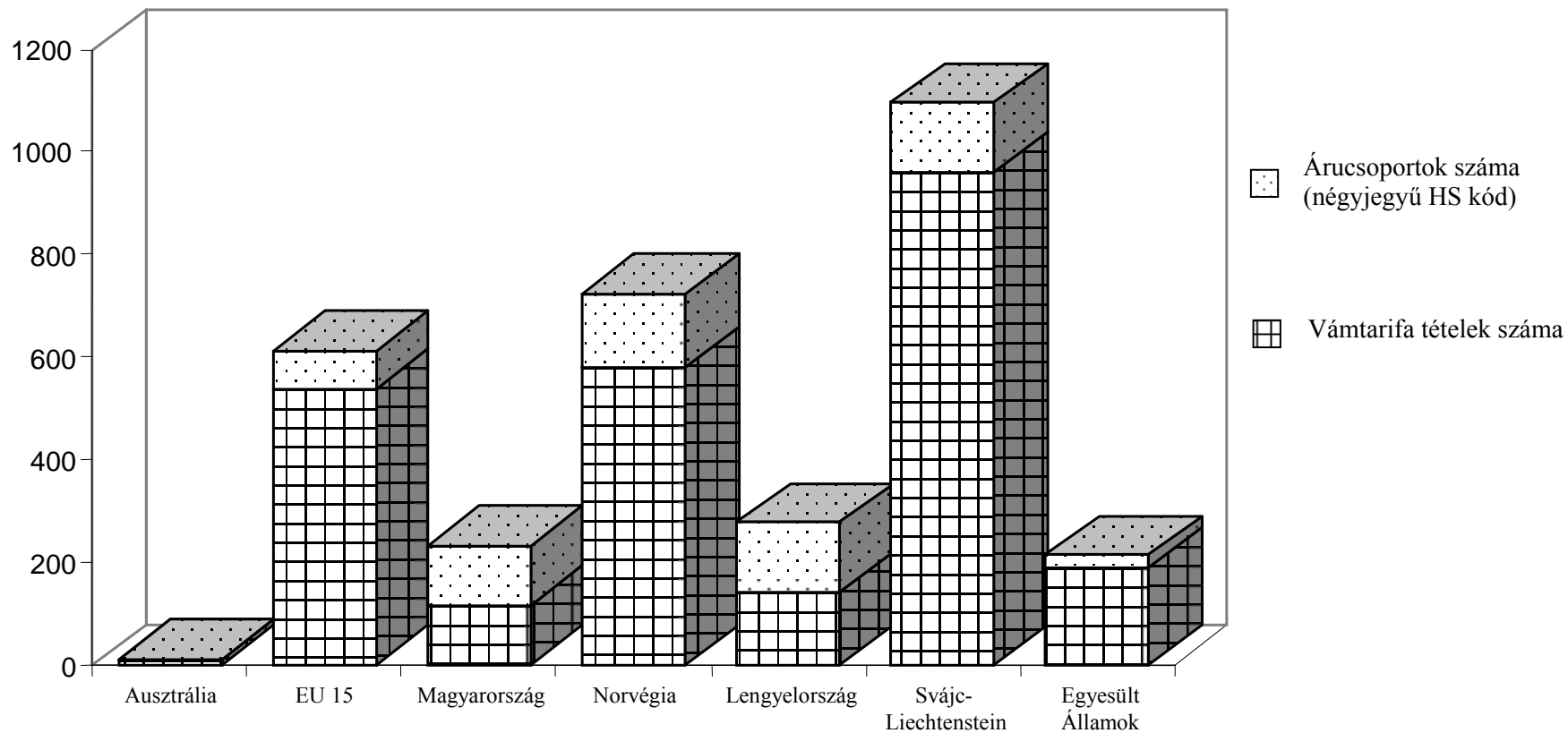
Az SSG potenciális alkalmazása vámtarifa tételek és árucsoportok szerint

Tagország	Vámtarifa tételek száma	Árucsoportok száma (négyjegyű HS kód)	Az SSG által lefedett vámtarifa sorok aránya (%)
Ausztrália	10	2	2
Kanada	150	37	10
Cseh Köztársaság	236	29	13
EU 15	539	72	31
Magyarország	117	117	60
Japán	121	27	12
Norvégia	581	141	49
Lengyelország	144	133	66
Románia	175	14	7
Szlovák Köztársaság	114	28	13
Dél-Afrika	166	75	39
Svájc-Liechtenstein	961	134	59
Egyesült Államok	189	26	9
Összesen:	6072	1695	

Forrás: WTO Mezőgazdasági Bizottság, 2000. június 6.

1. ábra

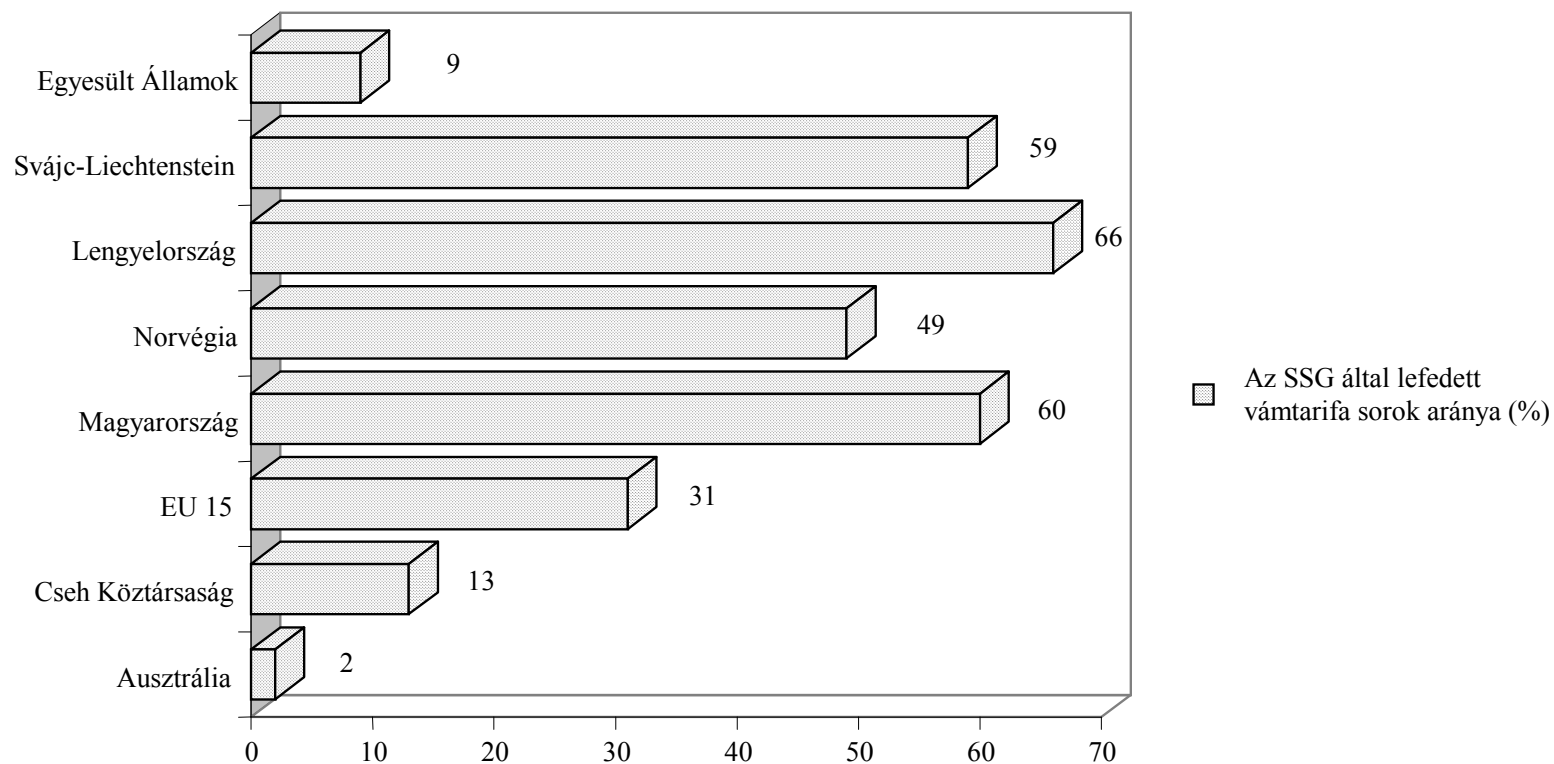
SSG potenciális alkalmazása vámtarifa tételek és árucsoportok szerint

Forrás: WTO Mezőgazdasági Bizottság, 2000. június 6.

2. ábra

Az SSG által lefedett vámtarifa sorok aránya (%)

Forrás: WTO Mezőgazdasági Bizottság, 2000. június 6.

Az SSG potenciális alkalmazása tagországonként és termék-kategóriaként

Tagország	Termék-kategória*												
	CE	OL	CU	TE	ÁL	TO	IT	GY	DO	NS	KÁ	EB	ÖSSZ.
Ausztrália	-	-	-	5	-	-	-	-	5	-	-	-	10
Kanada	51	2	-	34	43	6	1	-	-	-	7	6	150
Cseh Köztársaság	10	20	7	35	95	-	57	6	-	-	3	3	236
EU 15	76	11	28	110	192	8	12	45	-	-	4	53	539
Magyarország	15	6	3	6	18	2	9	37	3	-	13	5	117
Japán	41	2	-	29	32	-	-	6	-	2	8	1	121
Norvégia	81	93	22	24	84	6	8	168	-	-	34	61	581
Lengyelország	15	13	4	6	19	2	10	38	3	3	9	22	144
Románia	9	-	-	48	62	-	51	1	1	-	3	-	175
Szlovák Köztársaság	10	8	2	7	70	-	7	6	-	-	1	3	114
Dél-Afrika	40	18	4	6	37	2	19	29	3	-	4	4	166
Svájc-Lichtenstein	263	138	25	48	94	5	35	219	-	-	49	85	961
Egyesült Államok	15	3	16	73	12	-	1	3	-	6	58	2	189
Összes tagország	1,087	706	291	715	1,327	74	329	809	73	13	277	371	6,072

* A termék-kategóriák jelmagyarozatát a 23. táblázat tartalmazza.

Forrás: WTO Mezőgazdasági Bizottság, 2000. június 6.

Jelmagyarázat
Termék-kategóriák definíciója

Kód	Termék-kategória	HS nomenklatúra
CE	Cereáliák	1001-08, 1101-04, 1107-09, 1901-05,
OL	Olajos magvak, olaj és zsír, ezek termékei	1201-08, Ch.15 (kivéve 15049, 2304-06
CU	Cukor és édesipari termékek	1701-04
TE	Tejtermékek	0401-06
ÁL	Élőállat és állati termékek	0101-06, 0201-10, 1601,02
TO	Tojás	0407-08
IT	Italok	2009, 2201-08
GY	Zöldség-gyümölcs	0701-14, 0801-14, 1105-06, 2001-08
DO	Dohány	2401-03
NS	Növényi rostok	5001-03, 5101-03, 5201-03, 5301-02
KÁ	Kávé, tea, kakaó és készítmények, fűszerek és egyéb készítmények	0409-10, 0901-10, 1801, 1803-06, 2101-06, 2209
EB	Egyéb mezőgazdasági termékek	Ch. 05 (kivéve 0509), 0601-04, 1209-10, 1211-14, 1301-02, 1401-04, 1802, 2301 (kivéve 2301.20), 2302-03, 2307-09, 2905.43-44, 3301, 3501-05, 3809.10, 3823.60, 4101-03, 4301

7.2.2. Az SSG notifikálásának alakulása

Az SSG-t notifikáló országok közül a legegyszerűsebben az EU, Japán és Lengyelország jelentette be igényét a pótvámok alkalmazására, mind a mennyiségi alapú, mind pedig az áralapú védintézkedések terén. Amerika szinte kizárólag az áralapú pótvámok alkalmazását notifikálta. (4. táblázat)

7.2.3. A special safeguard konkrét alkalmazásának alakulása

A WTO tagországai által alkalmazott speciális védintézkedéseket 2000. május 25-ig 649 vámtarifátétel esetében vezették be, ebből egyharmadot a volumenalapú védintézkedések, kétharmadot pedig az áralapú pótvámok tették ki. Az áralapú pótvámok alkalmazása növekvő tendenciájú, míg 1995-ben csupán 42 tételre, 1999-ben már 128 tételre alkalmazták.

A volumenalapú védintézkedések ezzel ellentétben erős hullámzást mutatnak (1995-ben, 1999-ben 4, illetve 5 tételnél, 1996-ban pedig 110 tételnél alkalmazták) Az áralapú SSG alkalmazásában a legaktívabb az USA és meglepő módon Lengyelország volt (1999-ben pl. Lengyelország az összes akció 78 %-át mondhatta magáénak), a volumenalapú pótvámok legjelentősebb alkalmazója viszont az EU volt, amelyet Japán követett (120, illetve 79 tételnél).

A mennyiségi alapú speciális védintézkedések alkalmazásánál messze a legfrekvenciáltabb terület a zöldség- és gyümölcs volt az elmúlt évek során (az EU révén), míg a második helyen az állati termékek álltak (Japán révén).

Az áralapú pótvámok alkalmazásában az állati termékek (Lengyelország kapcsán), a tejtermékek (az USA révén), valamint a kávé, tea, kakaó, fűszerek termék-kategória (szintén az USA révén) voltak a legjelentősebbek. (lásd: 40. és 41. sz. mellékletek)

7.3. Az SSG magyarországi alkalmazásának alakulása

A GATT Uruguay-fordulója eredményeképpen megszületett Mezőgazdasági Megállapodás törvényben való kihirdetésére Magyarországon relatíve nagy késéssel került csak sor, míg ezt pl. az EU-ban már 1995 elején megtették. Végül is „az Általános Vám- és Kereskedelmi Egyezmény keretében kialakított, a kereskedelmi világszervezetet létrehozó Marrakesh-i Egyezmény és mellékleteinek kihirdetéséről” szóló 1998. évi IX. törvény március 15-i hatállyal ezt megtette, s így kihirdetésre kerültek a különleges védintézkedésekre vonatkozó rendelkezések is (ld. 42. melléklet). A törvény életbelépése előtt Magyarország 117 mezőgazdasági és élelmiszeripari termékcsoportha (hozzávetőleg 1000 termékre) jelezte, hogy esetlegesen élni kíván az SSG alkalmazásának lehetőségével. A törvény megszületésével a Mezőgazdasági Megállapodás a belső jog részévé vált, s elhárult a jogi akadály az SSG gyakorlati alkalmazása előtt.

Rövidesen sor került a 25/1999. (V. hó 26.) GM-PM együttes rendelet kibocsátására az FVM-mel egyetértésben a különleges mezőgazdasági védintézkedések alkalmazásáról. Az 1999. május 31-én hatályba lépett rendelet a répacukor vonatkozásában szabja meg a vámpótlék mértékének meghatározási módját, az alkalmazandó képleteket és a küszöbárakat. (ld. 43. melléklet)

A törvény adta lehetőségekkel csak igen korlátozott mértékben élt Magyarország. A nyerscukorral, illetve a fehér cukorral nyújtott be hazánk ad-hoc notifikációt (bejelentést) a WTO felé az áralapú SSG alkalmazására a törvény hatályba lépésének napján (1999. május 31.-én) (ld. 44. melléklet).

A notifikációt követően a WTO statisztikák szerint Magyarország 7 különböző vámtarifaszámú termékre alkalmazta a special safeguardot, a nyerscukorra megállapított küszöbár 105 Ft/kg, a fehér cukorra pedig 133 Ft/kg volt.

Összehasonlításképp vegyük itt például a velünk együtt EU tagságra készülő, s az SSG alkalmazása terén igen aktívnak bizonyult Lengyelországot. Lengyelország már 1995 júniusában megalkotta azt a törvényt, amelynek alapján sor kerülhetett az SSG alkalmazására. Lengyelország a pótvámok alkalmazásának lehetőségét a mezőgazdasági és élelmiszeripari termékek többségére fenntartotta, a vámtarifa sorok 66%-ánál alkalmazható. A vámokat a gazdasági miniszter dönti el a mezőgazdasági és vidékfejlesztési miniszter kezdeményezése alapján. Lengyelország a leggyakrabban a sertéshúsról, baromfira, lisztre, búzára, gabonára, cukorra, vágott virágra alkalmazta az elmúlt évek során az SSG-t. Az SSG alkalmazása terén mutatott aktivitására jellemző, hogy – mint már említettük – pl. 1999-ben az összes ár-alapú speciális védintézkedésnek több, mint háromnegyedét Lengyelország vezette be.

7.4. A védintézkedések megítélése az egyes országok, ország-csoportok szemszögéből

Mivel a special safeguard az Uruguay-i forduló kapcsán megkötött Mezőgazdasági Egyezmény értelmében csak a reformfolyamat végéig marad érvényben, s ez rövidesen lejár, így igen élesen vetődik fel az újabb körtárgyalásra készülöben annak a kérdése, hogy szükség van-e a jövőben az SSG-re, az általa nyújtott előnyök kompenzálhatják-e az alkalmazásával esetlegesen kiváltott, vagy vélelmezett liberalizáció- és GATT ellenes következményeket. Az előtárgyalások során értelemszerűen igen heves vita folyik azok között az országok között, akik az SSG továbbélése mellett foglalnak állást (EU, Japán, Dél-Korea, Lengyelország), illetve akik azzal érvelnek, hogy a normál GATT safeguard klauzula elegendő, s nincs szükség a speciális védintézkedések további alkalmazására (USA és a Cairns-i csoport).

7.4.1. A speciális védintézkedéseket támogató WTO tagországok főbb érvei a klauzula további alkalmazása mellett.

Az **országok egy részének véleménye** szerint rendkívüli jelentőségű volt a special safeguard intézkedések bevezetése. Egyfelől a speciális védintézkedések védelmet nyújtanak a mezőgazdasági és élelmiszeripari termékeknek a GATT liberalizációval, a piacok megnyitásával, a piacrajutási lehetőségek biztosítási kötelezettségével szemben. Olyan védelmet, amelyet az eddigi normál safeguard klauzula nem tudott biztosítani, mivel a normál safeguard alkalmazásához szükséges „komoly károkozás” technikailag nehezen demonstrálható egy ilyen szerteágazó szektorban, mint a mezőgazdaság. Több tagország felvetette ugyan az utóbbi időben, hogy meg kellene szüntetni az SSG-t, hiszen adott a GATT normál safeguard lehetősége, ám a normál safeguard károkozási tesztje költséges és időt rabló, ezért ez nem vonzó a tagországok számára. A speciális védintézkedések jelentős erényének könyvelik el másfelől, hogy bevezetése döntő mértékben hozzájárult a teljes "piacrajutási-csomag" elfogadtatásához. A védintézkedéseknek ugyanis általában megvan az a "pszichológiai" szerepük, hogy enyhítik az országoknak a keményebb piacnyitástól való félelmét.

A **fejlődő országok** azt sérelmezik, hogy az SSG-t csak a fejlett országok tudják alkalmazni, pedig számos fejlődő ország találja magát szemben hirtelen importnövekedéssel külkereskedelmük liberalizációja következtében. Az SSG-t ugyanis csak azok az országok alkalmazhatják, amelyek vámosították a nem tarifális korlátozásait. A fejlődő országokban ilyen nem tarifális korlátozások általában nem léteztek, így nem is tudták vámosítani ezeket, s emiatt nem nyílik módjuk jelenleg az SSG által nyújtott előnyök kihasználására. Véleményük szerint azonos lehetőségeket kellene biztosítani a fejlődő országoknak is az SSG alkalmazását illetően.

A speciális védintézkedések továbbélését támogató országok azzal érvelnek a special safeguard veszélyességét kihangsúlyozó, azt megszüntetni kívánó országokkal szemben, hogy ezek az intézkedések valójában nem jelenthetnek igazi veszélyt a nemzetközi kereskedelem liberalizációjával szemben, hiszen **alkalmazásuk feltételrendszere, köre számos oldalról behatárolt.**

- A special safeguard a szabályozás értelmében csak a **normál vámeljáráásban** szereplő importra alkalmazható, így csak az olyan termékeknél, amelyek a vámosításban szerepeltek. Az alkalmazás további feltétele, hogy az országoknak **engedményes listáikon** előre be kellett jelenteniük, hogy mely termékekre kívánják alkalmazni adott esetben a speciális védintézkedéseket, ennek megfelelően a pótvámok csak erre a termékkörre vethetők ki.
- A speciális védintézkedéseket csak a **vámkvóta feletti** importmennyiségekre lehet alkalmazni. A preferenciális **folyó és minimális piacrajutási** lehetőségekkel kapcsolatos kvótákon (current access és minimum access) lebonyolódó import nem lehet alanya a pótvámnak. Az országok megállapodtak abban is, hogy - amennyiben lehetséges - nem veszik igénybe az árra vonatkozó védintézkedés lehetőségét, ha az importmennyiség

csökken. A pótvámok alkalmazásának további mennyiségi korlátja, hogy a kivetésükhöz szükséges kritikus behozatali növekmény (küszöbszint) nem lehet kevesebb az import átlagos mennyisége 105%-ánál.

- Az Uruguay-i forduló során rögzített szabályok értelmében mindaddig nincs mód a pótvámok bevezetésére, amíg az adott termék cif importára 10%-kal nem esik a **küszöbár** (trigger price) alá.
- Ha a special safeguard intézkedést azért alkalmazzák, mert az import mennyisége ugrott meg nemkívánatos mértékben, a bevezetett pótvám nem haladhatja meg a **normál vám egyharmadát**.
- Kétféle időkorlátot is állít az egyezmény: egyfelől kimondja, hogy a speciális védintézkedések csak a **reformfolyamat** időtartamára maradhatnak érvényben, másfelől a szabályozás értelmében a pótvámok csak annak az **évnak a végéig alkalmazhatók**, amelyben bevezették ezeket az intézkedéseket.

7.4.2. A speciális védintézkedéseket ellenzők érvelésének főbb sarokpontjai

A speciális safeguard alkalmazásának vannak természetesen ellenzői is. A safeguard intézkedésekkel szemben például az antidömping intézkedések domináns szerepet játszottak, ugyanis az erősebb országok kereskedelempolitikai problémáik megoldásánál a "könnyebb ellenállás irányába" törekedtek, s a kevésbé bonyolult, kevésbé ráfordításigényes importvédelmi eszközökhöz folyamodtak, amelyek esetleges erőfölsúlyuk jobb kihasználását is eredményezték. A special safeguard ellenzői szerint a speciális védintézkedésekkel kapcsolatos problémák egy része a GATT alapelveinek esetleges megsértésén alapul, másik csoportja pedig magának az importvédelmi eszköznek az alkalmazhatóságát érinti.

- A speciális védintézkedéseket ellenzők egyik fő ellenérve, hogy ellentmond a GATT **globalitási elvének**. A special safeguard ugyanis **szektorspecifikus**, így annak a törekvésének, hogy egységes elbánásban részesítsenek valamennyi ágazatot, nem tesz eleget. További problémának tartják, hogy a speciális pótvámok **diszkriminatív elemeket** vihetnek a vámosítási folyamatba, mivel **szállítmány-specifikusak**, és ennek következtében protekcionista eszköz arra, hogy csak bizonyos országokból származó importot sújtsa, s ne pedig az összes importra vonatkozzék. (Ezeknek a veszélyeknek a megítélésében a közép-amerikai országok rendkívül borúlátóak).
- További jelentős veszélynek tartja az országok egy része, hogy a speciális védintézkedések bevezetéséhez nem kell keresztülmenni a **szigorú „komoly károkozás”-teszten**, mint a GATT normál safeguard-jának alkalmazása esetén. Ily módon esetlegesen indokolatlanul, protekcionista eszközként is felhasználhatóak a pótvámok. Erre hozzák fel példaként, hogy az SSG alkalmazását notifikáló, mintegy 38 ország közül azonban sokan az ármozgásra alapozva jelentették be az SSG alkalmazását, akkor is, ha nem is volt import, mondván, a farmereiket szeretnék megvédeni az áreséstől. Az

ilyesfajta alkalmazást bíráló országok, mint például Új-Zéland véleménye szerint **komoly baj van az SSG-vel, ha akkor is alkalmazható, ha a megelőző import nulla volt.**

- Ugyancsak megkérdőjelezhető a **transzparencia elve** is az alkalmazásnál. A speciális védintézkedések bevezetése csökkenti a GATT által oly fontosnak tartott **áttekinthetőséget**. A vámosság óriási előnye, hogy a vámok a nem vámjellegű intézkedésekkel szemben áttekinthetőek. Ezt az előnyt redukálják a speciális védintézkedések részint az időlegesen bevezethető, variálható pótvámok révén, részint amiatt a gyakorlat miatt, hogy az országok jó része különböző árakat adott meg és használt fel a vám egyenérték, a támogatottsági mutató meghatározásánál, és megint másokat a speciális védintézkedéseknél.

7.4.3. A special safeguard jövőbeli szerepének megítélése

A special safeguard intézkedések **jövőbeli szerepével** kapcsolatban is megoszlanak a vélemények. A speciális védintézkedéseket veszélyesnek tartó országok szerint, mivel mind a mennyiségi alapú, mind pedig az ár alapú pótvámokat is alkalmazhatják a special safeguard keretein belül, a **két lehetőség közül valamelyik az idők során szinte mindig fennállhat**, így a pótvámok is folyamatosan jelen lesznek a nemzetközi kereskedelemben, a már említett problémák miatt gyengítve a GATT Egyezmény következetes megvalósulását.

Más vélemények szerint viszont a gyakorlatban, mivel a vámosság során bevezetett import-vámtarifák magasak, valamint az implementációs periódusban a megnövekedő import jelentős része nagy valószínűséggel a minimum access provízió alatt lesz, így a **special safeguard alkalmazása nem lesz releváns**.

Az országok egy részének (pl. Ausztrália) véleménye szerint az **SSG lassan leépíthető**, és le is kell építeni az import restriktív miatt, mégpedig úgy, hogy a küszöbárát egyre inkább úgy alakítják, hogy ne válthassa ki az SSG alkalmazását

Több ország, közöttük fejlődő országok is, leszűkítenék az SSG alkalmazását egy limitált alapvető termékkörre, azokra, amelyek a hazai élelmezésbiztonság szempontjából érzékeny **termékek**. Véleményük szerint célszerű lenne a küszöbárak emelése, hogy ne alkalmazhassák túl gyakran az SSG-t.

7.5. Az SSG alkalmazásának problémái, lehetséges jövőbeli szerepe Magyarországon

Mind Magyarország GATT tagsága, mind pedig az EU-hoz történő csatlakozás erőteljes liberalizációs kötelezettség elé állítja a hazai gazdaságot. (Utalnék itt az idei évben bevezetett dupla nullás, ill. négy nullás szabályozásra.) Nehezíti Magyarország helyzetét, hogy **nemcsak a liberalizáció mértéke jelentős, hanem a liberalizáció megvalósítására fordítható idő is rendkívül rövid**. A

GATT/WTO tárgyalásokon és az EU Társulási Szerződésben az ezredfordulóra vállalt kötelezettségeinkhez hasonlítható nagyságrendű liberalizáció megvalósítására az EU tagországainak átlagosan egy negyed évszázad állt rendelkezésére. Az import liberalizálásával, az adminisztratív, devizális, engedélyezési korlátok, külkereskedelmi monopóliumok lebontásával a termelők kénytelenek alkalmazkodni a világpiacon változásokhoz. A védett piacokhoz szokott termelők alkalmazkodását - sokszor fennmaradását is igencsak megnehezíti, hogy az addigi protekcionista védettségben kialakult importhelyettesítés a gazdasági nyitással egy csapásra leértékelődik, a korábban támogatott termelés és export gazdaságtalanná válik. Minél védettebb piacot érint a liberalizáció, annál hosszabb időt igényel a termelők, exportőrök alkalmazkodása az új körülményekhez, annál nehezebb a termék- és piacszerkezet átalakítása.

A safeguard intézkedések célja, hogy alkalmazásukkal olyan helyzetbe kerülhessünk, hogy enyhíthessünk a liberalizáció előrehaladtából, a piacrajutási könnyítésekből fakadó gazdasági feszültségeket.

A speciális védintézkedések konkrétan a mezőgazdasági és élelmiszeripari termékeknek nyújtanak védelmet a GATT liberalizációval, a piacok megnyitásával szemben. A piacrajutási lehetőségek biztosítási kötelezettsége - folyó illetve minimális piacrajutási lehetőségek biztosítása - amúgy is sok esetben nehéz helyzetet teremt a hazai gazdaság számára. A speciális védintézkedésekkel Magyarország **megvédheti gazdaságát a piacrajutási lehetőségeken felüli, hirtelen, nemkívánatos importnövekedéstől vagy a túlságosan alacsony importáraktól**, amelyek a hazai mezőgazdaságot és élelmiszeripart károsítják vagy veszélyeztetik. Amikor a normál vámok már nem biztosítanak a kellő védelmet a hazai gazdaság számára, akkor kerülhet sor a speciális védintézkedések - mennyiségi illetve ár-alapú pótvámok alkalmazására. A safeguard intézkedéseket tekinthetjük **védőhálóknak** a magyar gazdaság számára, hogy liberalizációs kötelezettségeket vállalhasson anélkül, hogy kereskedelmi helyzetét ellehetetlenítené

7.5.1. Az SSG magyarországi alkalmazhatóságának problémái

Bár Magyarország 117 termékcsoportha, hozzávetőleg ezer mezőgazdasági és élelmiszeripari termékre jelentette be a pótvámok alkalmazásának az igényét, tényleges alkalmazásuk azonban számos akadályba ütközött és ütközik ma is. Ezeknek az akadályoknak egy része gazdasági jellegű korlát (pl. az infláció jelentős mértéke – a referencia-árak hazai nemzeti valutában történő meghatározásának előírása a jelentős mértékű hazai infláció miatt gyakorlatilag nem teszi lehetővé a pótvámok alkalmazását; a világpiacon árnak a safeguard alkalmazása szempontjából kedvezőtlen alakulása - gondolok itt mind a bázisidőszak "agyontámogatott" világpiacon áraitra, mind pedig a jelenlegi, a vámosítási folyamatnak is köszönhető magas világpiacon árakra), más részük viszont a jogi és az adatszolgáltatási infrastruktúra hiányosságaihoz öltött testet.

Láthattuk az előzőekben, hogy a special safeguard alkalmazásának **jogi akadályai** a Marrakesh-i Egyezmény törvényben történt kihirdetésével, illetve az SSG alkalmazásáról szóló rendelet megjelentetésével gyakorlatilag **elhárultak**. Az SSG alkalmazási korlátai miatt azonban – a folyó és a minimális piacrajutási lehetőségekhez kötődő kvótákon lebonyolított import nem lehet alanya az SSG-nek, viszont a jelzőmennyiség elérésének megállapításához ezeken a kvótákon lebonyolódó importot is figyelembe kell venni, az SSG bevezetése rendkívül bonyolult monitoring rendszert követel meg. **A naprakész megfigyelést biztosító hazai statisztikai rendszer hiánya** végülis elsősorban a **mennyiségi alapú pótvámok** alkalmazhatóságát nehezíti meg. Ez a bonyolult, s adatbázissal nem kellőképpen alátámasztott számbavételi rendszer az egyik fő akadálya annak, hogy hazánk számos országgal, így pl. Lengyelországgal ellentétben nem aktív a speciális védintézkedések alkalmazása terén: az SSG életbelépését követően nagy késéssel, s mindössze egyetlen évben notifikáltuk két termékcsoportha (a nyers és a fehércukorra) az ár-alapú pótvámok bevezetését.

Az **SSG életben maradásáról folytatott tárgyalások**, véleménynyilvánítások az elkövetkezendő időszakban **sűrűsödni fognak**, hiszen ennek az eszköznek az alkalmazhatósága lassan lejár. Számos ország mellett mind az EU, mind pedig a velünk együtt csatlakozni kívánó Lengyelország kiállt az SSG további alkalmazhatóságáért. Véleményem szerint **Magyarországnak is szüksége van** ennek az importvédelmi eszköznek a fennmaradására, hiszen a special safeguard kiváló lehetőséget biztosíthatna Magyarország számára az EU-hoz történő csatlakozás zökkenőmentesebb megvalósításában, és jelentősebb szerepet játszhatna kereskedelempolitikai eszköztárunkban a hazai mezőgazdaság és élelmiszeripar importvédelmének biztosításában.

8. A minimális piacrajutási kvótáink felülvizsgálata hazánk megváltozott fogyasztási szerkezetének tükrében

8.1. A minimális piacrajutás helye a Mezőgazdasági Egyezményben és a korábbi kutatási eredmények

A GATT Uruguay-i fordulójának 1993-as lezárásakor a forduló eredményeit a Záródokumentumban foglalták össze. A Záródokumentumnak részét képezi a Mezőgazdasági Egyezmény, amelynek a piacrajutási lehetőségek további liberalizációját tárgyaló része tartalmazza a minimális piacrajutás szabályozását.

Hogy mit is értünk ez alatt az intézkedés alatt azt egy idézettel szeretnénk megvilágítani.: „A nem vámjellegű intézkedések vámmá alakítása mellett a vámosítással érintett termékek körében további piacnyitást jelent a kedvezményes importmennyiségek megnyitása.... Ha a bázis időszak (1986-88) alatt nem érte el az import a fogyasztás 5%-át, akkor pedig az úgynevezett minimális piacrajutás lehetőségének (minimum access) biztosítását kell vállalni. A kedvezményes piacrajutás lehetőségét kedvezményes vámtételű vámkontingens keretében, a vámosítás előtti vagy más, de a vámegyenértéknél alacsonyabb vám alkalmazásával elvileg a legnagyobb kedvezményes elbánás alapján kell nyújtani.”(Glattfelder, 1994)

A GATT Uruguay-i fordulójának tárgyalássorozatán képviselendő álláspontunk megalapozásaként Intézetünkben Spitálszky Márta és Mészáros Sándor elkészítette a „Vámegyenérték- és importliberalizálási számítások a GATT-egyezményhez” című tanulmányát, amelyben részletesen, számításokkal alátámasztva határozták meg a minimális piacrajutás szempontjából fontos termékek körét és a nyitandó kvóták nagyságát. Mivel a kötet módszertani magyarázattal és részletes adatokkal szolgált, ezért elsőként az itt feltüntetett termékekre végeztünk számításokat. Ezen termékek listája jelentősen eltér a hivatalosan vállalt kvóta termékkörétől és azok nagyságától, viszont teljes összehasonlítás lehetőségét kínálta és szakmailag megalapozott.

A hivatalos vállalási listában ugyanis számos olyan termék is szerepel, amelyek hazai felhasználását teljes mértékben, vagy túlnyomó részben importból biztosítjuk, - és biztosítottuk a múltban is - ilyenek a déli gyümölcsök, a bors, vagy a rizs. Ezen termékek nem a minimális, hanem a jelenlegi piacrajutás (current access) feltételei alapján kerültek a kvótázandó termékek listájára. Mivel azonban a vállalási lista megnevezése egyértelműen a minimális piacrajutásra utal, és nem is rendelkezünk a két kategóriát külön-külön tartalmazó felsorolásokkal ezért úgy gondoltuk, hogy a vállalásban szereplő teljes terméklista felülvizsgálatára és elemzésére vállalkozunk.

8.2. A számítások során felmerült problémák

A hivatalos kvótákon alapuló számításainknál az alábbi nehézségekkel találtuk szembe magunkat:

- A hivatalos kvótalistában szereplő termékekre nem találtunk számítási háttéranyagokat, így az 1986-88 közötti évek eltérő besorolási rendszerű, és jóval szűkebb külkereskedelmi statisztikáit kellett használnunk a referencia időszakként feltüntetett 1986-88-as évek importjának meghatározásához. A helyzetet tovább nehezítette, hogy a listában néhány HS kód szerint megadott terméknek nincs KTJ, vagy BTO szám megfelelője.
- A KSH termékmérleget csupán néhány termékre készít, a háztartásstatisztika pedig csupán az otthoni fogyasztásról tartalmaz termékszintű adatokat, így ezeket nem használhattuk fel, mivel figyelmen kívül hagyja a nem elhanyagolható mennyiségű házon kívüli (vendéglátás, intézményi) fogyasztást.
- Számos megadott terméknel azonban nem is értelmezhető a fogyasztás, hanem csupán a felhasználás fogalma, mivel közvetlen fogyasztásra alkalmatlan termékeket is vizsgáltunk.

A fenti esetekben megpróbáltunk termékmérlegeket (termelés+import–export, és ahol fellelhető volt – veszteség) készíteni, és ezek eredményét felhasználni, mindamelllett, hogy tudjuk az így kapott felhasználási adatok nem tekinthetők pontosnak. A termékmérlegek elkészítéséhez legtöbbször a KSH termelési adatait, valamint az AKII Külkereskedelmi Adatbázisát (Food98) használtuk fel. KSH termelési adatok hiányában a FAO statisztikai adataira támaszkodtunk. Ha pedig a FAO statisztikájában sem szerepelt a keresett termék, és ezért termelési adatok nélkül termékmérlegeket sem tudtunk felállítani, akkor a külkereskedelmi mérleg és szakértői becslések alapján próbáltunk közelítő eredményeket elérni.

Az alábbi felsorolásban azon termékeket gyűjtöttük össze, ahol megfelelő szakértői vélemény hiányában még a fenti áthidaló megoldással sem tudtuk meghatározni a fogyasztást:

- Ideiglenesen tartósított zöldség
- Szárított zöldség
- Hántolt és pelyhesített gabonafélék
- Egyéb tartósított gyümölcs
- Kivonatok, esszenciák

A fenti termékek esetében mindenképpen szeretnénk további szakértők segítségét igénybe venni.

8.3. A minimális piacrajutási kvóták számításának módszertani megjegyzései

A számításokhoz, a bevezetőben is említett, AKII-ban készült tanulmányban szereplő számítási módszert használtuk, amely a következő képlettel írható le:

- A vállalás első évében nyitandó kvóta nagysága = (a referencia évek fogyasztásának átlaga * 0,03) – a referencia évek importjának átlaga
- A vállalás utolsó évében nyitandó kvóta nagysága = (a referencia évek fogyasztásának átlaga * 0,05) – a referencia évek importjának átlaga

A fenti számításokat két szempont szerint végeztük el. Az első esetben csak a fogyasztási szint változásának vizsgálatát tűztük ki célul, így az eredeti (1986-88-as) referencia időszak importjával, de a jelenlegi, azaz 1996-1998 közötti időszak fogyasztásával számoltunk. Ezzel a fogyasztási szint csökkenésének, vagy emelkedésének a vállalási listára gyakorolt hatását szerettük volna nyomon követni. Mivel azonban tisztában vagyunk vele, hogy a fogyasztásunk mellett az élelmiszerek külkereskedelmében is óriási változások mentek végbe a nyolcvanas évek vége óta ezért a második esetben az importszerkezetünk változását is figyelembe vettük, azaz a jelenlegi piacra jutást az új referencia időszak, vagyis 1996-98 importjának átlagaként határoztuk meg.

A számítások eredményeként kapott kvóta mennyiségek alapján mindkét esetben a következő csoportokat különítettük el:

- Az adott termék importja már meghaladja a fogyasztásunk 3, illetve 5 %-át, tehát már nem kellene rá kedvezményes kvótát nyitnunk.
- Az adott termék importja már meghaladja a fogyasztásunk 3 %-át, de még nem éri el az 5 %-át, azaz csupán a vállalás végén kellene kedvezményes kvótát nyitnunk.
- Az adott termék importja nem éri el a fogyasztásunk 3, illetve 5%-át, de kisebb kvótát kellene nyitnunk, mint az eredeti vállalásban.
- Az adott termék importja nem éri el a fogyasztásunk 3, illetve 5%-át, sőt nagyobb kvótát kellene nyitnunk, mint az eredeti vállalásban.

8.4. A minimális piacrajutási kvóták újraszámításának eredményei

A négy csoporton belül a termékek sorrendjét a számított kvótának a vállalásban szereplő kvótától való eltérésének mértéke határozza meg. Egy példával illusztrálva, az első csoport első terméke a sör, amelynek a jelen fogyasztás szerint számolt végső piacrajutási kvóta mennyisége (-1 261 834 hl) (azaz az import jelentős mértékben meghaladja a fogyasztást) és a vállaláskor megadott végső piacrajutási kvótája (606 463 hl) között a legnagyobb az adott csoporton belül az eltérés (1 868 297 hl). Így az egyes csoportokon belül a termékek sorrendje nem véletlen szerű, hanem valósi sorrendiséget határoz meg, amely jelöli a vállalás és a jelenlegi (1996-98 közötti) állapot közötti eltérést.

8.4.1. Csak a fogyasztási szint változását vizsgálva

Nem kellene kvótát nyitnunk az alábbi, összesen 14 termékcsoporthoz: sör, bor és pezsgő, árpa, citrusfélék, rozs, rizs, banán, szarvasmarha (élő és hús), feldolgozatlan dohány, méz, bors, cukorka áru, dzsem és zselé, datolya és füge (45. melléklet).

Kvótát kellene nyitnunk, de csak a végső (5%-os) mennyiségre az alábbi összesen 4 termékcsoporthoz: burgonya, paradicsomkonzerv, csokoládé, savanyúság (46. melléklet).

Kvótát kellene nyitnunk, de kisebbet, mint a vállalásban szereplő kvóták, az alábbi összesen 18 termékcsoporthoz: tej és tejszín, maláta, kukorica, alma és körte, dinnye, gyümölcs és zöldséglevék, hüvelyes zöldség, tartósított gomba, margarin, kolbászfélék, szárított hüvelyes, melléktermék és belsőség nagytestű állatból, tartósított húskészítmény, diófélék és gesztenye, cukorral tartósított gyümölcs, kókusz- és kesudió, repce és mustárolaj, tojás, héj nélkül (47. melléklet).

Kvótát kellene nyitnunk és nagyobbat, mint a vállalásban szereplő kvóták, az alábbi összesen 26 termékcsoporthoz: cukorrépa, búza, ásványvíz, sertés (élő és hús), egyéb zöldség, baromfi (élő és hús), szőlő, csonthéjas gyümölcsök, egyéb cukor, fagyaszott zöldség, káposztafélék, tejföl és joghurt, napraforgóolaj, répafélék és zeller, uborka, vermut, paradicsom, hagyma, sajt és túró, egyéb tartósított zöldség, saláta és cikória, vaj, bogyósok, tészta, ló szamár és öszvér (élő), juh és kecske (élő és hús) (48. melléklet).

8.4.2. Számítási eredmények a fogyasztási- és az importszint együttes változását vizsgálva

Nem kellene kvótát nyitnunk az alábbi, összesen 30 termékcsoporthoz: bor és pezsgő, citrusfélék, banán, rizs, napraforgóolaj, feldolgozatlan dohány, maláta, alma és körte, csokoládé, paradicsomkonzerv, dinnye, melléktermék és belsőség nagytestű állatból, margarin, cukorka áru, diófélék és gesztenye, bors, méz, hagyma, bogyósok, sajt és túró, juh és kecske (élő és hús), tartósított gomba, kókusz és kesudió, datolya és füge, repce és mustárolaj, dzsem és zselé, tészta, fagyaszott zöldség, cukorral tartósított gyümölcs, tojás, héj nélkül (49. melléklet).

Kvótát kellene nyitnunk, de csak a végső (5%-os) mennyiségre az alábbi összesen 6 termékcsoporthoz: árpa, szárított hüvelyes, ásványvíz, paradicsom, vaj, ló szamár és öszvér (élő) (50. melléklet).

Kvótát kellene nyitnunk, de kisebbet, mint a vállalásban szereplő kvóták, az alábbi összesen 8 termékcsoporthoz: sör, tej és tejszín, rozs, burgonya, szarvasmarha (élő és hús), hüvelyes zöldség, kolbászfélék, tartósított húskészítmény (51. melléklet).

Kvótát kellene nyitnunk és nagyobbat, mint a vállalásban szereplő kvóták, az alábbi összesen 18 termékcsoporthoz: cukorrépa, búza, gyümölcs- és zöldséglevék, sertés (élő és hús), szőlő, kukorica, egyéb zöldség, baromfi (élő és hús), csonthéjas gyümölcsök, egyéb cukor, káposztafélék, vermut, egyéb tartósított zöldség, tejföl és joghurt, répafélék és zeller, uborka, savanyúság, saláta és cikória (52. melléklet).

Valósabb képet ad természetesen az utóbbi, a fogyasztás és az import változását egyaránt figyelembe vevő számítás, így ennek eredményeit az eredeti vállalási listával összevetve is közöljük (53. melléklet).

A két számítás eredményeit vizsgálva megállapítható, hogy abban az esetben, ha csupán a fogyasztás változását vesszük figyelembe, akkor a termékek legtöbbször (42%) a jelenlegi vállalásnál nagyobb kvótát kellene nyitnunk. Mivel azonban a nyolcvanas évek vége óta a fogyasztás változásánál az import növekedése a legtöbb termék esetében jelentősebb volt, ezért a második számítás szerint a vizsgált termékkörök mintegy felénél (48%) ma már nem kellene minimális piacrajutási kvótát nyitnunk, a termékek további 10%-ának esetében pedig csak a végső (5%-os) kvótát kellene alkalmaznunk. Meg kell természetesen említenünk azt is, hogy a jelenlegi referencia időszakkal (1996-1998) számolva is a termékek 29%-nál, amelyek között olyan jelentős termékcsoportok is találhatóak, mint a gyümölcs- és zöldségfélék, a sertés-, vagy a baromfitermékek az eredeti vállalásnál nagyobb kedvezményes kvótákat kellene hazánknak nyitnia.

A tanulmányban használt szakkifejezések és rövidítések

Amber Box = sárga doboz(os támogatások): Olyan, a termelést befolyásoló és a kereskedelmet torzító támogatásfajták tartoznak ide, melyeket a GATT Mezőgazdasági Megállapodásban rögzített mértékben és ütemben a tagországoknak csökkenteniük kell. Két nagy része a termékspecifikus (bizonyos termékekhez közvetlenül kötődő) és a nem termékspecifikus (termékekhez közvetlenül nem kötődő) támogatások csoportja.

AMS = Aggregate Measurement of Support: belső támogatottsági mutató, a Megállapodásban lefektetett szabályok szerint számítandó mutató, mely összesíti és egy összegben kifejezi a termelők részére juttatott, a termelés mennyiségét befolyásoló, ezért csökkentési kötelezettség alá eső támogatásokat.

Blue Box = kék doboz(os támogatások): Azok a termeléskorlátozó programokhoz kapcsolódó támogatások tartoznak ide, melyek - mivel termelésösztönző és kereskedelem torzító hatásuk nincs - , nem tartoznak csökkentési kötelezettség alá. (Főleg az Európai Unió alkalmazza).

Cairns-i Csoport: Agrárexportőr országok csoportja, amelyek az agrárkülkereskedelem liberalizációját szorgalmazzák. 1986-ban az Uruguay-i Forduló kezdetén jött létre Ausztráliában, Cairns-ben. Magyarország tagja volt a csoportnak 1997-ig. Jelenlegi tagok: Ausztrália, Argentína, Brazília, Kanada, Chile, Kolumbia, Fidzsi, Indonézia, Malajzia, Új-Zéland, Paraguay, a Fülöp-szigetek, Dél-Afrika, Thaiföld és Uruguay.

CEFTA = Central European Free Trade Agreement: Közép-európai Szabadkereskedelmi Megállapodás (1992-ben 4 ország részvételével hozták létre, tagjai 2000-ben: Bulgária, a Cseh Köztársaság, Lengyelország, Magyarország, Románia, a Szlovák Köztársaság és Szlovénia)

Current access = jelenlegi piacrajutás: A kedvezményes piacrajutás biztosítása azon termékeknél, amelyeknél a nem vámjellegű intézkedések vámosítása történt, és a bázis időszak alatt (1986-88) a fogyasztás meghaladta az import 5%-át.

Engedményes lista: az a lista, amelyen az országoknak előre hivatalosan be kellett jelenteniük, hogy mely termékekre kívánják potenciálisan alkalmazni a különleges mezőgazdasági védintézkedéseket (ld. SSG).

GATT = General Agreement on Tariffs and Trade: Általános Vámtarifa és Kereskedelmi Egyezmény (létrehozták 1947-ben, 27 ország aláírásával; 1995-ben, a WTO létrehozásával szűnt meg)

Green Box = zöld doboz(os támogatások): Csökkentési kötelezettség alól mentesített támogatás. A mentesítés kritériuma, hogy a támogatás nem kapcsolódhat árhoz, termeléshez és nem tartalmazhat a fogyasztóktól származó közvetlen jövedelem átcsoportosítást.

Jelzőmennyiség – kritikus behozatali növekmény: a mennyiségi alapú speciális pótvámok alkalmazására feljogosító behozatali növekmény; minél magasabb a behozott termék aránya a belső piacon, annál alacsonyabb az alkalmazási küszöb.

Küszöbár – trigger price: az adott termék átlagos referenciaára. Amennyiben a termék cif paritáson számított importára ez alá az ár alá esik, ez kiválthatja az ár alapú pótvám alkalmazását.

Minimum access = minimális piacrajutás: A kedvezményes piacrajutás biztosítása azon termékeknél, amelyeknél a bázis időszak alatt (1986-88) nem érte el a fogyasztás az import 5%-át

MPS = Market Price Support: piaci ártámogatás, a rögzített külső referenciaár és az adott tagországban alkalmazott adminisztratív (garantált) ár közötti különbség és a szabályozott árra jogosult mennyiség szorzata.

Notifikáció: hivatalos igénybejelentés az SSG konkrét alkalmazására a WTO Mezőgazdasági Bizottsághoz.

PSE = Producer Subsidy Equivalent: termelői támogatottsági együttható, olyan mutatószám, mely az adott év összes, a fogyasztóktól és adófizetőktől eredő támogatást méri a termelőhely szintjén, melyeket a mezőgazdasági termelőknek juttatott a nemzeti agrárpolitika, függetlenül a támogatások céljától, formájától, természetétől, hatásától a termelő jövedelmére.

Speciális pótvámok: a különleges mezőgazdasági védintézkedések speciális pótvámokban öltenek testet, amelyeknek két típusa lehet, a mennyiségi alapú, illetve az ár-alapú pótvámok, annak függvényében, hogy alkalmazásukat az import mennyiségének növekedése vagy az importárok csökkenése váltotta ki.

SSG = Special Safeguard: különleges mezőgazdasági védintézkedés, amelynek alkalmazására akkor kerülhet sor, ha az importvolumen egy bizonyos küszöbszintet meghalad, vagy ha az árak egy meghatározott küszöbszint alá esnek. Célja, hogy megvédje a belső piacot a nemkívánatos importnövekménytől, illetve az abnormálisan alacsony importáraktól.

Uruguay-i Forduló: Multilaterális kereskedelmi tárgyalások (körtárgyalások), amelyeket Punta del Este-ben, Uruguay-ban 1986 szeptemberében kezdtek, és 1993 decemberében Genfben fejezték be. A GATT tagállamok miniszterei a marokkói Marrakesh-ben írták alá 1994 áprilisában. Határozatai 1995-től léptek életbe. Ez volt az első olyan GATT forduló, amely az agrárkülkereskedelem vonatkozásában is határozatokat hozott (Mezőgazdasági Megállapodás).

Waiver = felmentés: WTO tagországok által kért és kapott felmentés a WTO-kötelezettség-vállalás alól; jelen tanulmányban konkrétan: átmeneti időre szóló felmentés Magyarország számára az eredeti (1995) WTO exporttámogatási kötelezettség-vállalás alól. 2001. dec. 31-ig az eredeti WTO vállalásnál szélesebb körű és nagyobb összegű exporttámogatásra nyújt lehetőséget.

WTO: World Trade Organization = Világkereskedelmi Szervezet, a GATT utódjaként létrejött szakosított ENSz szervezet (1995-ben hozták létre; 2001-ben 140 ország a tagja, a világkereskedelem több mint 90 %-át átfogja)

Irodalomjegyzék

1. A fontosabb élelmiszeripari termékek 1998. évi költség- és jövedelemadatai, AKII, Budapest, Agrárgazdasági Információk, 1999. 4. sz.
2. A földművelésügyi és vidékfejlesztési miniszter, a pénzügyminiszter, valamint a külügyminiszter 37/2000. (VII. 19.) FVM – PM – KÜM együttes rendelete a mezőgazdasági és élelmiszeripari termékek egyszerűsített pályázati rendszerű exporttámogatásáról szóló 74/1999. (IX. 1.) FVM – PM – GM együttes rendelet módosításáról, Magyar Közlöny, 2000. július 19. 75. sz.
3. A zöldség és gyümölcs ágazat helyzete Magyarországon, 1997, 1998, 1999, Magyar Zöldség-Gyümölcs Termék Tanács kiadványai
4. Agrár Európa cikkei
5. Blandford, D. – Fulponi, L.(1999): Emerging public concerns in agriculture: domestic policies and international trade commitments, European Review of Agricultural Economics, 3.sz.
6. FAPRI 2000 World Agricultural Outlook, Iowa State University, Ames, Iowa, USA, January 2000.
7. FOOD 98 adatbázis
8. Gábor Judit: Az importvédelem nemzetközi tapasztalatai, AKII, Budapest, Agrárgazdasági Tanulmányok, 1997. 5. sz.
9. Glattfelder – Ráki – Guba – Janovszky: Piacvédelmi lehetőségek az EU-hoz való csatlakozásunkig, AKII, Budapest, Agrárgazdasági Tanulmányok, 1997. 2. sz.
10. Glattfelder Béla (1994): A GATT Egyezményének hatása az importvédelemre, különös tekintettel a pótvámokra, AKII, Budapest
11. Green Box Measures, World Trade Organisations, AIE/S9/Rev. 1. 1999. máj., G/AG/NG/S/2. 2000. ápr.
12. Halmai Péter (szerk.): A WTO millenniumi forduló várható fő agrárkereskedelempolitikai kérdései és előrejelezhető hatásai. Szakértői jelentés a Gazdasági Minisztérium részére. Budapest, 1999. december
13. Issues at Stake Relating to Agricultural Development, Trade and Food Security, FAO Symposium, Geneva, 1999. Sept., 23-24.
14. Josling, T. – Tangermann, S. (1999): Implementation of the WTO Agreement on Agriculture and developments for the next round of negotiations, European Review of Agricultural Economics, 3. sz.
15. Kapronczai István (szerk): Az agrárágazat a kilencvenes években, AKII, Szakértői jelentés a Közgazdasági Főosztály részére, Budapest 2000
16. Kartali János: Az AMC szervezésében tartott, „Az EU, mint a magyar agrártermékek fontos piaca” című előadás részanyaga, „Az EU és Magyarország közötti agrárkereskedelelem további liberalizálása” címmel. 2000. október 12.
17. Könnyítések a magyar-EU agrárkereskedelemben, Az EU agrárgazdasága, 2000. 7-8. sz.
18. KSH Termékmérlegei 1960-1998

19. Kukovics Sándor: A tulajdoni, a vállalati és a termelési szerkezet, valamint a foglalkoztatási viszonyok átalakulása a magyar mezőgazdaságban, AKII, Budapest, Agrárgazdasági Tanulmányok, 1998. 17. sz.
20. Kürthy Gyöngyi - Szűcs István (szerk.): Az Európai Unióhoz való csatlakozás ágazati felkészülésének fejlesztési forrásigénye, AKII, Budapest, Agrárgazdasági Tanulmányok, 1999. 2. sz.
21. Kym Anderson: Agriculture, WTO and the Next Round of Multilateral Trade Negotiations, 1998. November, University of Adelaide, Australia
22. Magyar Közlöny, 1999/45. szám és 25/1999-es GM-PM együttes rendelet a különleges mezőgazdasági védintézkedés alkalmazásáról
23. Magyar Törvénytár, 1998. évi Marrakesh-i Egyezmény és mellékleteinek kihirdetéséről
24. Market Access Advances and Retreats: The Uruguay Round and Beyond, World Bank-WTO, 1999. Sept.
25. Negotiations in Agriculture and Services in the WTO: Suggestions for Modelities/Guidelines, Current Developments in the WTO Seminar, Geneva, 2000. Sept. 14-15.
26. Orbánné Nagy Mária: A zöld dobozos támogatások súlyának erősítése a nemzetközi tapasztalatok tükrében, kézirat, 2000. október
27. Popp József (2000): Az 1996. évi Farm Bill, kézirat
28. Popp József (szerk.): Főbb mezőgazdasági ágazataink fejlesztési lehetőségei, különös tekintettel az EU-csatlakozásra, AKII, Budapest, Agrárgazdasági Tanulmányok, 2000. 9. sz.
29. Popp József (szerk.): Javaslatok a mezőgazdasági jövedelemvesztés enyhítésére, AKII, Budapest, Szakértői jelentés az FVM Politikai Államtitkára részére, 2000.
30. Spitzszky Márta - Mészáros Sándor: Vámegyenérték- és importliberalizálási számítások a GATT-egyezményhez, AKII, Budapest
31. Swinback, A. (1999): CAP reform and the WTO: compatibility and developments, European Review of Agricultural Economics, 3.sz.
32. Szabó Jenő (2000.a.): A „zöld doboz” nagymesterei, Magyar Mezőgazdaság, júl.12.
33. Szabó Jenő (2000.b.): A zöld és a kék doboz rejtelmek, Magyar Mezőgazdaság, júl. 19.
34. Szabó Jenő (2000.c.): Belső élelmiszersegélyek csak rászorultaknak, Magyar Mezőgazdaság, szept. 6.
35. Szabó Márton: Külföldi érdekeltségű vállalatok a magyar élelmiszeriparban és hatásuk az EU-csatlakozásra, AKII, Budapest, Agrárgazdasági Tanulmányok, 2000. 12. sz.
36. Szűcs István - Udovecz Gábor (szerk.): Az agrárgazdaság jelenlegi helyzete és várható versenyesélyei, AKII, Budapest, Agrárgazdasági Tanulmányok, 1998. 16. sz.
37. Tangermann, S (1999): Widening the EU to Central and Eastern European Countries: WTO and the perspectives of the new members state, előadás, Wageningen szept.
38. Trade: Agriculture Talks about Talks, 1999. Sept.10. WROWatch

39. Udovecz Gábor (szerk.): Jövedelemhiány és versenyképesség a magyar mezőgazdaságban, AKII, Budapest, Agrárgazdasági Tanulmányok, 2000. 1. sz.
40. WTO Committee on Agriculture. 2000. Jun.6.
41. WTO dokumentumok az egyes országok és országcsoportok tárgyalási javaslatairól, G/AG/NG/W. 2000. jún. 16.
42. WTO Megállapodás, 2. melléklet: Belső támogatáscsökkentési kötelezettségek alóli mentesítés alapja
43. WTO Mezőgazdasági Megállapodás
44. WTO Trade Policy Review, Poland, 2000

MELLÉKLETEK

Mellékletek jegyzéke

1. melléklet A hús- és tejtermékek árának várható változása, 2000-2009 (USD/1000 tonna)
2. melléklet Az állattenyésztési szektor árainak várható alakulása, 1999-2003, (100 kg)
3. melléklet A gabonafélék árának várható változása, 2000-2010 (USD/1000 tonna)
4. melléklet Gabonafélék árainak várható változása, 1999-2004. (tonna)
5. melléklet Nyereséges és veszteséges exporttermékek, 1996-1999.
6. melléklet Az exportárak, támogatások és devizakitermelési mutatók kapcsolata, 1998.
7. melléklet Az exportárak, támogatások és devizakitermelési mutatók kapcsolata, 1999.
8. melléklet WTO - Magyarország 1995. évi Mezőgazdasági Megállapodása
9. melléklet A WTO Mezőgazdasági Megállapodás 2. melléklete
10. melléklet A zöld doboz arányának változása a belső támogatásból, 1995-1998
11. melléklet Zöld dobozos támogatási formákat alkalmazó országok, 1995-1997
12. melléklet A zöld dobozra fordított kiadások a WTO tagok között, 1995-1998
13. melléklet A zöld doboz egyes kategóriáira legtöbbet fordító országok, 1995-1998.
14. melléklet Néhány kiemelt ország zöld dobozos kiadásai, 1995-1998
15. melléklet Az Egyesült Államok zöld dobozos kiadásai
16. melléklet Az Európai Unió zöld dobozos kiadásai
17. melléklet A zöld dobozos támogatások alakulása 2000-ben
18. melléklet A nem termékspecifikus sárga dobozos támogatások alakulása 2000-ben
19. melléklet A termékspecifikus sárga dobozos támogatások alakulása, költségvetési kifizetések alapján
20. melléklet A piaci ártámogatás (MPS) számítása 2000-ben
21. melléklet A termékspecifikus támogatások
22. melléklet Összesített termelői támogatások egyenértékek (PSE-mutató) az OECD szerint
23. melléklet A bruttó hazai termelés alakulása 1985-2000.
24. melléklet A mezőgazdasági termelés (GDP) aránya a nemzetgazdaságban (folyó áron)
25. melléklet A fontosabb növények termésátlagainak alakulása
26. melléklet Az állatállomány alakulása 1988-1999 között, Vágóállat- és állati termék termelésének alakulása
27. melléklet A gazdaságok számának alakulása
Az egyéni gazdaságok száma a földterület nagysága szerint
A gazdaságok számának és termőterületének megoszlása a termőterület nagysága szerint

28. melléklet Talajjavítás (1986-1993)
Öntözésre berendezett és öntözött terület
29. melléklet A mezőgazdaság, vad- és erdőgazdálkodás összes beruházásának alakulása
A mezőgazdaság, vad- és erdőgazdálkodás összes gépberuházásának alakulása
30. melléklet Traktorellátottság és kapacitás Magyarországon (1998-1996)
1000 hektár mezőgazdasági területre jutó traktorok száma az EU egyes országaiban és Magyarországon
31. melléklet Műtrágyaellátás változása
32. melléklet Gazdasági társaságok szerveztrágya-felhasználása
33. melléklet Növényvédőszer-felhasználás
Fontosabb energiahordozók felhasználása a mezőgazdaságban
34. melléklet Az alkalmazásban állók létszámának és jövedelmének alakulása az agrárgazdaságban
A foglalkoztatottak létszámának, az átlagkeresetnek, a bértömegnek az egy főre eső bruttó termelési értékének és az output áraknak a változása 1991 és 1997 között
35. melléklet Az agrárrolló alakulása és az általa okozott veszteség 1989-1999 között
36. melléklet Az input árak alakulása Magyarországon 1990-1998 között
37. melléklet A 10 legnagyobb árbevételű mezőgazdasági vágóállat, Md Ft (1998)
38. melléklet A 10 legnagyobb árbevételű élelmiszeripari vállalat, Md Ft (1998)
39. melléklet A 10 legnagyobb árbevételű élelmiszer-kiskereskedelmi vállalat, Md Ft (1998)
40. melléklet Ár-alapú speciális védintézkedések tagországokként és termék-kategóriáinként (tarifa-tételszám), 1995-2000.
41. melléklet Mennyiségi alapú speciális védintézkedések tagországokként és termék-kategóriáinként (tarifa-tételszám), 1995-2000.
42. melléklet 1998. évi IX. törvény az Általános Vám- és Kereskedelmi Egyezmény (GATT) keretében kialakított, a kereskedelmi Világszervezetet létrehozó Marrakesh-i Egyezmény és mellékletének kihirdetéséről
43. melléklet 25/1999. (V. 26.) GM-PM együttes rendelet különleges mezőgazdasági védintézkedés alkalmazásáról
44. melléklet WTO Mezőgazdasági Bizottság, Notifikáció
45. melléklet Csak a fogyasztási szint változását vizsgálva nem kellene kvótát nyitnunk
46. melléklet Csak a fogyasztási szint változását vizsgálva kvótát kellene nyitnunk, de csak végső mennyiségre
47. melléklet Csak a fogyasztási szint változását vizsgálva kvótát kellene nyitnunk, de kisebbet
48. melléklet Csak a fogyasztási szint változását vizsgálva kvótát kellene nyitnunk és nagyobbat
49. melléklet A fogyasztási- és az importszint változását vizsgálva nem kellene kvótát nyitnunk

50. melléklet A fogyasztási- és az importszint változását vizsgálva kvótát kellene nyitnunk, de csak a végső mennyiségre
51. melléklet A fogyasztási- és az importszint változását vizsgálva kvótát kellene nyitnunk, de kisebbet
52. melléklet A fogyasztási- és az importszint változását vizsgálva kvótát kellene nyitnunk és nagyobbat
53. melléklet Az eredeti és új vállalási lista összehasonlítása (minimum access)

1. melléklet

**A hús- és tejtermékek árának várható változása, 2000-2009
(USD/1000 tonna)**

Megnevezés	2000	2005	2009	<u>2005</u> <u>2000</u>	<u>2009</u> <u>2000</u>	<u>2009</u> <u>2005</u>
Marhahús						
Nebraska Direct Fed-Steer	1544	1577	1526	102,1	98,8	96,8
U.S. Retail (kisker)	6592	6856	6967	104,0	105,7	101,6
Alberta A1, A2 Steer	2422	2444	2338	100,9	96,5	95,7
Australian Export (CIF U.S.)	1573	1744	1743	110,9	110,8	99,9
Sertéshús						
Iowa-Southern Minnesota	842	855	884	101,5	105,0	103,4
U.S. Retail (kisker)	5490	5556	5666	101,2	103,2	102,0
Ontario Hogs Index	858	860	903	100,2	105,2	105,0
Csirke						
U.S. 12-City Wholesale (nagyker)	1260	1227	1230	97,4	97,6	100,2
U.S. Retail (kisker)	3375	3344	3320	99,1	98,4	99,3
Pulyka						
U.S. Wholesale (nagyker)	1532	1474	1476	96,2	96,3	100,1
U.S. Retail (kisker)	2206	2130	2138	96,6	96,9	100,4
Sajt						
FOB Northern Európe	2075	2172	2196	104,7	105,8	101,1
U.S. Wholesale (nagyker)	2775	2900	2958	104,5	106,6	102,0
Canadian Retail (kisker)	9326	10156	10639	108,9	114,1	104,8
Australian Export	2301	2398	2422	104,2	105,3	101,0
Vaj						
FOB Northern Európe	1421	1570	1561	110,5	109,9	99,4
U.S. Wholesale (nagyker)	2400	2534	2591	105,6	108,0	102,2
Canadian Retail (kisker)	4534	5062	5398	111,6	119,1	106,6
Australian Export	1211	1360	1351	112,3	111,6	99,3

Forrás: FAPRI, <http://www.fapri.igstatae.edu/outlook2000.htm>

2. melléklet

**Az állattenyésztési szektor árainak várható alakulása,
1999-2003,
(100 kg)**

Prognózis	m.e.	1999	2000	2001	2002	2003	<u>2003</u> <u>2000</u> %
Marha, vágott							
FAPRI, Agenda	euró	236	220	218	219	214	97,2
OECD, EU, R3	euró	243	242	238	239	240	99,2
világpiaci ár, Steer, FAPRI Agenda	USD	145	156	164	166	162	103,8
Sertés							
FAPRI-Agenda	euró	118	121	123	124	125	103,3
OECD, reference price	euró	119	142	131	152	141	99,3
Világpiaci ár, FAPRI, Agenda ^{1/}	USD	78,1	94,4	98,4	94,8	79,5	84,2
OECD, USA ár	USD	102	100	102	109	115	115,0
Baromfi							
FAPRI-Agenda	euró	115	114	114	115	117	102,6
USA ár, csirke	USD	131	125	126	125	125	100,0
	euró	113	108	108	108	108	100,0
OECD, EU15, élő	euró	87	90	95	99	101	112,3
Juh, vágott							
FAPRI-Agenda	euró	320	324	329	332	331	102,2
OECD, EU	euró	321	321	321	321	321	100,0
Tej							
FAPRI-Agenda, kg	euró	29	29	29	29	29	100,0
OECD, EU, target p.	euró/l	30,4	30,4	30,4	30,4	30,4	100,0
FAPRI-OUTLOOK, világpiaci ár	USD	31	30	30	30	30	100,0
	euró	26,7	26	26	26	26	100,0

^{1/} ártány és fiatal koca

Források:

1. Agenda 2000 and EU Enlargement Issues, FAPRI, IOWA
2. OECD Outlook, 1999, Paris
3. FAPRI 1999 World Agricultural Outlook, FAPRI, IOWA

3. melléklet

**A gabonafélék árának várható változása,
2000-2010
(USD/1000 tonna)**

Megnevezés	99/00	04/05	09/10	<u>04/05</u> <u>99/00</u>	<u>09/10</u> <u>99/00</u>
Búza					
FOB U.S. Gulf	116	146	161	125,9	138,8
CIF Rotterdam	137	172	190	125,5	138,7
Canadian Thunder Bay	107	141	157	131,8	146,7
Australian Wheat Board	88	115	163	130,7	185,2
Kukorica					
FOB U.S. Gulf	88	105	115	119,3	130,7
CIF Rotterdam	98	118	128	120,4	130,6
Árpa					
FOB Pacific Northwest	108	128	144	118,5	133,3
Szójabab					
FOB U.S. Gulf	192	207	228	107,8	118,8
CIF Rotterdam	219	234	255	106,8	116,4
Repcemag					
CIF Hamburg	195	201	226	103,1	115,9
Cach Vancouver	205	213	245	103,9	119,5
Cukor					
FOB Caribbean	135	209	240	154,8	177,8
New York Spot	487	489	496	100,4	101,8

Forrás: FAPRI, <http://www.fapri.igstatae.edu/outlook2000.htm>

4. melléklet

**Gabonafélék árainak várható változása, 1999-2004,
(tonna)**

Prognózis	m.e.	98/99	99/00	00/01	01/02	02/03	03/04	03/04 99/00 %
BÚZA								
FAPRI Agenda	euró		121,40	113,20	107,73	109,30	110,7	82,4
FAPRI Agenda intervenciós ár	euró		119,0	110,25	101			
OECD interv. ár	euró		119	119	119	119	119	100,0
OECD, EU 15 ^{1/}	euró	127	130	128	126	126	126	96,9
világpiaci ár, Gulf, OECD,	USD	117	136	132	133	138	150	110,3
(euró/USD=0,86)	euró	100,6	117	113	114	114	114	97,4
FAPRI, Agenda, világpiaci ár, Gulf	USD		135	142	144	147	151	111,9
KUKORICA								
FAPRI, Agenda	euró		122	112	106,8	107,4	108,1	88,6
OECD, EU 15	euró	122	113	115	116	115	124	109,7
Világpiaci ár, Gulf, OECD	USD	90	98	102	106	110	118	120,4
	euró	77	84	88	91	95	101	120,2
Világpiaci ár, Gulf, FAPRI, OUTLOOK	USD	94	97	99	101	104	107	110,3
	euró	81	83	85	87	89	92	110,8
ÁRPA								
FAPRI, Agenda	euró		118	110	107	107	108	91,5
OECD, EU 15	euró	122	113	115	116	115	124	109,7
Világpiaci ár, FAPRI, OUTLOOK	USD	108	110	111	113	116	120	109,1
	euró	93	95	95	97	100	103	108,4
RIZS								
OECD, EU 15	euró	365	365	354	351	348	346	94,8
Világpiaci ár OECD, (Bankong)	USD	305	303	290	292	296	299	98,7
FAPRI, OUTLOOK, Bankong	USD	295	295	297	302	305	311	105,4

^{1/} súlyozott termelői ár, lágy és durum búza együtt, naptári évre

Források:

1. Agenda 2000 and EU Enlargement Issues, FAPRI, IOWA
2. OECD Outlook, 1999, Paris
3. FAPRI 1999 Word Agricultural Outlook, FAPRI, IOWA

Nyeréséges és veszteséges exporttermékek, 1996-1999

Termékek	1996		1997		1998		1999		Értékelés	2002 után is támogatható
	Támogatás nélkül	Támogatással	Támogatás nélkül	Támogatással	Támogatás nélkül	Támogatással	Támogatás nélkül	Támogatással		
Bőrös, szalonnás félsertés	+	+	+	+	-	-	-	-	4	T
Lehúzott félsertés fej, láb nélkül	-	-	+	+	+	-	-	+	2	T
Csontos marhahús, negyedelt	-	+	+	+	+	+	+	+	1	
Marha hátulja (pisztolycomb)	+	+	+	+	+	+	+	+	1	
Nyers comb, csontos	-	-	-	-	-	-	-	-	3	
Nyers sonka-lapocka, csont nélkül	-	-	-	-	-	-	-	-	3	
Nyers karaj, csontos	-	+	+	+	+	+	-	-	2	
Nyers tarja, csont nélkül	-	+	+	+	-	+	-	+	2	
Párizsi	-	+	-	-	-	+	-	-	3	
Gyulai száraz kolbász	+	+	+	+	+	+	+	+	1	
Farmerkolbász	+	+	+	+	-	+	-	-	2	
Szeletelt bacon	-	+	+	+	+	+	-	-	4	
Dobozolt USA sonka-comb	-	-	-	-	-	-	-	-	3	
Fóliás USA sonka-comb	-	-	-	-	-	-	-	-	3	
Sertés májkrém 1/10 doboz, 65 g	-	-	-	-	-	+	n.a.	n.a.	3	
Marhamájkrém 1/10 doboz, 65 g	-	-	-	-	+	+	n.a.	n.a.	3	
Csirke grillfertig, fagyasztott	-	-	-	+	-	+	-	-	3	T
Csirke bratfertig, fagyasztott	-	+	-	-	-	-	-	-	3	T
Hízott libamell (1998-ban és 1999-ben nincs támogatva)	+	+	+	+	-	0	+	0	1	

Nyereséges és veszteséges exporttermékek, 1996-1999

Termékek	1996		1997		1998		1999		Értékelés	2002 után is támogatható
	Támogatás nélkül	Támogatással	Támogatás nélkül	Támogatással	Támogatás nélkül	Támogatással	Támogatás nélkül	Támogatással		
Csirkecomb, fagyasztott, csonttal	-	-	-	-	-	+	-	-	3	
Csirkemell, fagy., csont és bőr nélkül	-	+	-	+	+	+	+	+	2	
Pecsénye kacsá	-	+	-	-	-	-	-	+	4	
Gyf. zöldborsó, zsenge, ömlesztett	-	+	-	-	-	-	n.a.	n.a.	4	
Gyf. zöldbab, vágott, ömlesztett	-	+	-	-	-	-	-	-	3	
Gyf. kukorica, ömlesztett	n.a.	n.a.	-	+	-	+	-	+	2	
Gyf. gurulós málna	n.a.	n.a.	+	+	+	+	+	+	1	
Paradicsom ivólé	-	+	-	+	-	-	n.a.	n.a.	4	
Őszibaracklé, rostos	-	+	-	+	-	-	n.a.	n.a.	4	
Csemegekukorica, morzsolt, 1/2 dob.	-	+	+	+	+	+	-	+	1	
Csemegeuborka, apró 1/l üveg	-	+	+	+	+	+	-	-	1	
Zöldborsó konzerv, 1/1 doboz	-	+	n.a.	n.a.	+	+	n.a.	n.a.	4	
Meggybefőtt magozott, 1/1 üveg	-	+	n.a.	n.a.	-	+	n.a.	n.a.	2	
Fűszerpaprika őrlemény, édes zsákos	+	+	-	-	-	-	-	-	3	T
Fűszerpaprika őrlemény, csemege zsákos	+	+	n.a.	n.a.	-	-	-	-	4	T

Jelmagyarázat: + = nyereséges; = veszteséges;

1 = támogatás nélkül is nyereséges legalább 3 évben

2 = csak támogatással nyereséges legalább 3 évben

3 = támogatással együtt is veszteséges legalább 3 évben

4 = változó

Forrás: A fontosabb élelmiszeripari termékek 1999. évi költség- és jövedelem adatai AKII, 2000. alapján saját számítás

6. melléklet

**Az exportárak, támogatások és devizakitermelési mutatók kapcsolata,
1998**

Termékek	Termelői ár Ft/kg	Támogatás ^{1/} Ft/kg	Eredmény, Ft/kg		Deviza- kiter- melési mutató Ft/USD	Deviza- kiter- melési mutató Deviza- árfolyam ^{2/} %
			Támogatás nélkül	Támogatással		
Bőrös, szalonnás félsertés	280,8	38,0	-45,1	-7,0	268,72	125,4
Lehúzott félsertés fej, láb nélkül	423,6	28,8	-52,9	-24,1	245,35	114,6
Csontos marhahús, negyedelt	513,1	19,7	28,7	48,6	200,09	93,3
Marha hátulja (pisztolycomb)	775,5	19,2	258,0	277,2	143,05	66,7
Nyers comb, csontos	424,1	13,1	-41,1	-28,0	231,31	107,9
Nyers sonka-lapocka, csont nélkül	463,0	67,8	-210,8	-143,1	310,53	144,8
Nyers karaj, csontos	773,5	7,9	129,5	137,5	175,24	81,7
Nyers tarja, csont nélkül	582,2	48,7	-46,8	1,9	229,63	107,1
Farmerkolbász	863,8	50,5	-6,6	43,9	213,13	99,4
Szeletelt bacon	731,6	5,1	100,4	105,5	210,89	98,3
Táblás bacon	616,6	11,3	88,0	99,3	183,24	85,4
Dobozolt USA sonka-comb	548,2	118,3	-411,9	-293,7	384,05	179,1
Fóliás USA sonka-comb	634,2	114,2	-348,8	-234,6	331,10	154,4
Fóliás USA sonka-lapocka	640,0	110,7	-157,1	-46,4	321,60	150,0
Sertésmájkrém 1/10 doboz, 65 g	206,6	12,7	-7,9	4,8	223,95	104,4
Marhamájkrém 1/10 doboz, 65 g	210,6	12,7	7,7	20,5	209,60	97,8
Csirke grillfertig, fagyasztott	265,7	55,0	-40,1	14,9	232,16	108,3
Csirke bratfertig, fagyasztott	263,9	20,0	-26,3	-6,3	220,56	102,8
Csirkecomb, fagy., csonttal, bőrrel	299,0	55,0	-30,8	24,8	221,09	103,1
Csirkemell, fagy., csont és bőr nélkül	673,3	60,0	26,9	86,9	193,59	90,3
Gyf. zöldborsó, zsenge, öml.	110,8	11,3	-22,8	-11,6	254,52	118,7
Gyf. zöldbab, vágott, ömlesztett	80,4	10,0	-38,4	-28,4	321,71	150,0
Gyf. kukorica, morzsolt, ömlesztett	116,9	15,1	-1,3	13,8	217,77	101,5
Paradicsom ivólé	81,0	7,5	-12,8	-5,4	248,33	115,8
Csemegekukorica, morzsolt, 1/2 d.	128,2	11,7	15,9	27,6	188,06	87,7
Csemegeuborka, apró 1/l üveg	100,8	11,6	6,3	17,9	200,74	93,6
Fűszerpaprika őrl., édes zsákos	627,6	64,7	-157,2	-92,5	269,95	125,9
Fűszerpaprika őrl., csemege zsákos	640,3	65,0	-149,1	-84,1	265,36	123,7

^{1/} Az év folyamán a vállalatok által igénybevett exporttámogatás összege, az előző évről áthúzódó, illetve a következő évre átsúszó pénzügyi teljesítések korrigáló hatását is figyelembe véve.

^{2/} Devizaárfolyam: 214,45 Ft/USD

Forrás: A fontosabb élelmiszeripari termékek 1998. évi költség- és jövedelem adatai, AKII, 1999. alapján saját számítás

7. melléklet

Az exportárak, támogatások és devizakitermelési mutatók kapcsolata, 1999^{1/}

Termékek	Termelői ár Ft/kg	Támogatás ^{2/} Ft/kg	Eredmény, Ft/kg		Deviza- kiterme- lési mutató Ft/USD	Deviza- kiter- melési mutató Deviza- árfo- lyam ^{2/} %
			Támo- gatás nélkül	Támoga- tással		
Bőrös, szalonnás félsertés	218,0	70,0	-103,0	-33,3	350,03	147,5
Lehúzott félsertés fej, láb nélkül	407,3	61,8	-7,8	54,0	262,16	110,5
Csontos marhahús, negyedelt	507,9	21,8	6,9	28,7	231,29	97,5
Marha hátulja (pisztolycomb)	571,3	20,9	65,3	86,2	210,67	88,8
Nyers comb, csontos	345,1	27,6	-115,9	-88,3	313,23	132,0
Nyers sonka-lapocka, csont nélkül	436,0	66,4	-175,2	-108,9	332,75	140,2
Nyers karaj, csontos	493,8	32,0	-114,7	-82,7	289,49	122,0
Nyers tarja, csont nélkül	515,1	60,2	-55,3	4,9	262,01	110,4
Farmerkolbász	628,7	67,7	-99,3	-31,6	275,04	115,9
Szeletelt bacon	516,9	9,1	-39,0	-29,8	254,46	107,2
Dobozolt USA sonka-comb	501,2	103,0	-481,0	-378,0	446,45	188,1
Fóliás USA sonka-comb	558,2	103,2	-276,5	-173,3	353,75	149,1
Csirke grillfertig, fagyasztott	214,1	49,4	-72,2	-22,8	317,15	133,7
Csirke bratfertig, fagyasztott	198,0	42,5	-91,7	-49,2	349,06	147,1
Csirkecomb, fagy., csonttal, bőrrel	239,8	34,7	-169,9	-135,2	405,41	170,9
Csirkemell, fagyasztott, csont és bőr nélkül	744,5	57,7	57,8	115,5	218,82	92,2
Pecsenyekacsa, bratfertig	349,5	27,9	-11,7	16,2	245,32	103,4
Gyf. gurulós málna, natúr	524,0	39,9	51,8	91,7	226,34	95,4
Gyf. zöldbab, vágott, ömlesztett	67,6	10,1	-70,4	-60,4	524,70	221,1
Gyf. kukorica, morzsolt, ömlesztett	113,9	15,0	-0,7	14,3	252,73	106,5
Csemegekukorica, morzsolt, 1/2 d.	108,2	12,5	0	12,5	237,03	99,9
Csemegeuborka, apró 1/l üveg	46,2	12,6	-39,6	-27,0	439,23	185,1
Fűszerpaprika örlemény, édes zsákos	503,7	64,9	-274,1	-209,2	374,77	157,9
Fűszerpaprika örlemény, csemege zsákos	566,8	65,0	-217,5	-152,5	331,03	139,5

^{1/} előzetes adatok^{2/} Az év folyamán a vállalatok által igénybevevett exporttámogatás összege, az előző évről áthúzódó, illetve a következő évre átesző pénzügyi teljesítések korrigáló hatását is figyelembe véve.^{2/} Devizaárfolyam: 237,29 Ft/USD

Forrás: A fontosabb élelmiszeripari termékek 1999. évi költség- és jövedelem adatai, AKII 2000. alapján saját számítás

WTO - Magyarország 1995. évi Mezőgazdasági Megállapodása

Annex V.

SECTION II. Export Subsidies: Budgetary Outlay and Quantity Reduction Commitments
Exporttámogatás: költségvetési kiadás és mennyiségi csökkentése

Termékek	Bázis szint (million HUF)	Költségvetési kiadás						Támogatott mennyiség						Relevant Supporting Tables and document reference	
		Annual and final outlay commitment levels						Annual and final quantity commitment levels							
		1995 - 2000 (million HUF)						1995 - 2000 (1000 t)							
		1995	1996	1997	1998	1999	2000		1995	1996	1997	1998	1999	2000	
1001.10-995 BÚZA	2054,4	1931	1808	1685	1561	1438	1315	1444	1393	1343	1292	1242	1191	1141	
1005.90 KUKORICA	230,8	217	203	189	175	162	148	1450	1208	967	725	483	242	0	
1206.00 NAPRAFORGÓMAG	339,1	319	298	278	258	237	217	90	87	84	81	77	74	71	
1512.11 NAPRAFORGÓOLAJ	1144,6	1076	1007	939	870	801	733	185	179	172	166	159	153	146	
1701.12 CUKOR	233,5	219	205	191	177	163	149	166	138	111	83	55	28	0	
0406.90-023 FEHÉR KRÉMSAJT	48,2	45	42	39	37	34	31	2	2	2	2	2	2	2	
1002.90 VÁGÓMARHA	1597,4	1502	1406	1310	1214	1118	1022	70	68	65	63	60	58	55	
0201.10 MARHAHÚS	1566,5	1472	1378	1285	1191	1097	1003	36	35	33	32	31	30	28	

WTO - Magyarország 1995. évi Mezőgazdasági Megállapodása

Annex V.

SECTION II. Export Subsidies: Budgetary Outlay and Quantity Reduction Commitments Exporttámogatás: költségvetési kiadás és mennyiségi csökkentése

Termékek	Bázis szint (million HUF)	Költségvetési kiadás						Bázis mennyiség (1000 t)	Támogatott mennyiség						Relevant Supporting Tables and document reference
		Annual and final outlay commitment levels 1995 - 2000 (millio HUF)							Annual and final quantity commitment levels (1000 t)						
		1995	1996	1997	1998	1999	2000		1995	1996	1997	1998	1999	2000	
0103.92 VÁGÓSSERTÉS	1213,2	1140	1068	995	922	849	776	44	42	41	39	38	36	35	
0203.11 SERTÉSHÚS	4735,6	4451	4167	3883	3599	3315	3031	115	111	107	103	99	95	91	
0104.10-1994 VÁGÓJUH	820,6	771	722	673	624	574	525	29	28	27	26	25	24	23	
0204.10 JUHHÚS	170,7	160	150	140	130	119	109	3	3	3	3	3	2	2	
0207.21 BROILERCSIRKE	5490,4	5161	4832	4502	4173	3843	3514	141	136	131	126	121	116	111	
0204.29-012 HORDOSBOR	839,0	789	738	688	638	587	537	517	499	481	463	445	427	408	
0808.10 ALMA	1504,0	1414	1324	1233	1143	1053	963	407	386	366	345	325	304	284	
0709.60 FÚSZERPAPRIKA	382,5	360	337	314	291	268	245	9	9	8	8	8	7	7	

9. melléklet

A WTO MEZŐGAZDASÁGI MEGÁLLAPODÁS 2. MELLÉKLETE

Belső támogatás csökkentési kötelezettségek alóli mentesítés alapja

1. Azoknak a belső támogatási intézkedéseknek, amelyeket adott Tag mentesíteni kíván a csökkentési kötelezettségek alól, annak az alapvető követelménynek kell megfelelniük, hogy nincs, vagy legfeljebb csak minimális torzító hatásuk van a kereskedelemre és termelésre. Ennek megfelelően, az összes olyan intézkedés, amelyeket adott Tag a csökkentési kötelezettségek alól mentesíteni kíván, a következő alapfeltételeket kell teljesítenie:

- a) a kérdéses támogatás olyan államilag finanszírozott kormányzati program része (beleértve az állami bevételekről történő lemondást), amely nem tartalmaz a fogyasztóktól származó közvetlen jövedelem átcsoportosítást;
- b) a kérdéses támogatás a termelő számára nem eredményez ártámogatást;

A kormányzati szolgáltatási programok

2. Általános szolgáltatások

E kategóriában szereplő támogatáspolitikák magukban foglalják a programmal kapcsolatos kiadásokat (vagy az állami bevételekről történő lemondást), melyek lehetővé teszik a mezőgazdaság vagy vidéki közösség számára szolgáltatások vagy más előnyök nyújtását. Nem sorolhatók ide a termelőknek és feldolgozóknak folyósított közvetlen kifizetések. Ezeknek a programoknak, amelyeket a következő felsorolás a teljesség igénye nélkül tartalmaz, meg kell felelniük a fenti 1. pont általános ismérveinek és az alábbi specifikus támogatáspolitikai feltételeknek:

- a) kutatás, beleértve az általános kutatást, környezetvédelmi programmal kapcsolatos kutatást és meghatározott termékekre irányuló kutatási programokat;
- b) kártevők és megbetegedések elleni védekezés, beleértve a kártevők és megbetegedések elleni védekezést szolgáló általános és termékspecifikus rendszabályokat, úgymint a korai figyelmeztető rendszereket, karantént és kiirtást;
- c) képzési szolgáltatások, beleértve mind az általános, mind a szakértői képzési formákat;
- d) továbbképző és tanácsadó szolgáltatások, beleértve az információáramlás és a kutatási eredményeknek a termelők és a fogyasztók felé történő továbbítása könnyítését szolgáló eszközöket;
- e) ellenőrzési szolgáltatások, beleértve az általános ellenőrzési szolgáltatást és meghatározott termékek egészségügyi, biztonsági, minősítési és szabványosítási célú ellenőrzését;
- f) marketing és reklám szolgáltatások, beleértve a piaci információkat, meghatározott termékekre irányuló tanácsadást és reklámot, de kizárva a

határozatlan célú kiadásokat, melyeket az eladók arra használhatnak, hogy az eladási árat lenyomják vagy a vevőnek közvetlen anyagi előnyt biztosítsanak; és

- g) infrastrukturális szolgáltatások, beleértve: az elektromos hálózatot, utakat és szállítóeszközöket, piaci és kikötői létesítményeket, vízellátást, gátakat és csatornázást és környezetvédelmi programokkal összefüggő infrastrukturális létesítményeket. A kiadások minden esetben csak termelési infrastruktúra nyújtására vagy kivitelezésére fordíthatók, és nem használhatók fel a mezőgazdasági birtokon álló létesítmények biztosítására, kivéve az általános körben rendelkezésre álló közszolgáltatásokkal való összeköttetés megteremtését. Nem fordítható termelési input támogatásra vagy működési költségek vagy kedvezményes felhasználói költségek fedezésére.

3. Élelmiszerellátás biztonsága céljából megvalósított állami készletezés⁴

Termékek felhalmozásával és készletezésével kapcsolatos kiadások (vagy állami bevételről történő lemondás), amelyek szerves részét képezik a nemzeti törvénykezésben meghatározott, az élelmiszerellátás biztonságát szolgáló programnak. Ez magában foglalhatja az ilyen program keretében a termékek magánraktározására juttatott segélyt.

Az ilyen készletek mennyiségének és felhalmozásának előre meghatározott, kizárólag az élelmiszerellátás biztonságához kapcsolódó céloknak kell megfelelnie. A készlet felhalmozását és felszámolását pénzügyileg átláthatóvá kell tenni. A kormány élelmiszer vásárlásainak folyó piaci áron és az élelmiszerellátás biztonságát szolgáló készletből történő eladásoknak legalább az adott terméknek és minőségnek megfelelő folyó hazai piaci áron kell megvalósulniuk.

4. Belföldi élelmiszersegély⁵

A rászoruló népességi csoportok részére belföldi élelmiszersegély nyújtásával kapcsolatban jelentkező kiadások (vagy állami bevételről történő lemondás).

Az élelmiszersegélyhez jutás feltétele, hogy világosan leírt, a táplálkozási célokhoz kapcsolódó ismérvekhez kötődjön. Ezeket a segélyeket közvetlenül, vagy olyan eszközök révén kell juttatni azoknak, akiket megillet, hogy a jogosultak piaci vagy támogatott árakon ezeket megvásárolhassák. A kormány élelmiszer vásárlásainak folyó piaci árakon kell megtörténnie és a segély finanszírozásának és bonyolításának átláthatónak kell lennie.

⁴ Jelen melléklet 3. pontja céljából, a fejlődő országok kormányainak az élelmiszerellátás biztonságával kapcsolatos céljaik alapján működtetett készletezési programjai, amelyek átláthatóak és hivatalosan nyilvánosságra hozott feltételek és irányelvek szerint működnek, összhangban levőnek tekintendők ezen pont rendelkezéseivel, beleértve azokat a programokat, amelyek során az élelmiszerellátás biztonsága céljából létrehozott élelmiszerkészletek vétele és eladása szabályozott árakon történik, feltéve, hogy a vételár és a külső referencia ár közötti különbséget az AMS számításánál figyelembe veszik.

⁵ Jelen melléklet 3. és 4. pontjai céljából a fejlődő országok városi és vidéki szegényei élelmiszer szükségleteinek kielégítése céljából támogatott árban részesített élelmiszerek ésszerű árakon való rendszeres biztosítása, jelen pont rendelkezéseivel összhangban levőnek tekintendő.

5. Termelőknek nyújtott közvetlen kifizetések

A termelőknek közvetlen kifizetéseken keresztül nyújtott támogatás (vagy állami bevételről történő lemondás, beleértve a természetbeni juttatásokat), melyeket egy adott Tag mentesíteni kíván a csökkentési kötelezettségek alól, a fenti 1. Pontban lefektetett alapfeltételeknek, továbbá a közvetlen kifizetések egyedi típusaira az alábbi 6. – 13. pontokban leírtak szerint alkalmazott specifikus feltételeknek kell megfelelniük. Ahol csökkentés alóli mentességet igényel egy Tag a közvetlen kifizetések olyan létező vagy új fajtájára, amely a 6. – 13. pontban részletezettektől eltérő, ott az 1. pontban lefektetett általános ismérveken túl a 6. pont (b) – (e) alpontjai feltételeinek kell megfelelni.

6. A termelés mennyiségével és értékével nem arányos támogatás

- a) az ilyen fajta kifizetésekre való jogosultságot világosan meghatározott ismérvek alapján kell megállapítani, mint például a jövedelem, a termelői vagy tulajdonosi jogállás, egy meghatározott vagy rögzített bázisidőszakban érvényes terelési tényező használat vagy termelési szint
- b) az ilyen fajta kifizetések összege egyik évben sem kapcsolódhat vagy alapulhat a termelő által a bázisidőszak utáni bármely évben választott termelés típusán vagy mennyiségén (beleértve az állatállomány nagyságát)
- c) az ilyen fajta kifizetések összege egyik évben sem kapcsolódhat vagy alapulhat a bázisidőszak utáni bármely évben választott termelésre vonatkozó hazai vagy nemzetközi áron
- d) az ilyen fajta kifizetések összege egyik évben sem kapcsolódhat vagy alapulhat a bázisidőszak utáni bármely évben igénybe vett termelési tényezőkön
- e) az ilyen fajta kifizetésekből való részesedésnek a tényleges termelés nem képezheti feltételét.

7. A kormány pénzügyi részvétele a jövedelem biztosítását és jövedelemmel kapcsolatos biztonsági hálót célzó programokban

- a) az ilyen fajta kifizetésekre való jogosultságot olyan, csak a mezőgazdaságból származó jövedelem alapján számított jövedelem-kiesés alapján lehet szerezni, amely a megelőző hároméves időszak, vagy ötéves időszakon alapuló, a legmagasabb és a legalacsonyabb érték elhagyásával képzett hároméves átlagnak figyelembevételével kiszámított átlag bruttó jövedelem vagy (az azonos vagy hasonló támogatási rendszerből adódó bármely kifizetés figyelmen kívül hagyásával számított) egyenértékű nettó jövedelem több, mint 30%-át teszi ki. Bármely termelő, amelyik ezen feltételt teljesíti, jogosult ilyen kifizetésekre.
- b) az ilyen fajta kifizetések a termelő jövedelem-kiesésének kevesebb, mint 70%-át egyenlíthetik ki abban az évben, amikor az az ilyen támogatásra jogosultságot szerez.
- c) az ilyen fajta bármely kifizetések összege kizárólag a jövedelem nagyságához kapcsolódhat; nem köthető a termelő által választott termelés típusához vagy mennyiségéhez (ideértve az állatállomány

- nagyságát); vagy az ilyen termelésre vagy az annak során igénybe vett termelési tényezőkre vonatkozó hazai vagy nemzetközi árakhoz.
- d) ahol a termelő ugyanabban az évben megkapja kifizetéseket a jelen pont és a 8. pont (a természeti katasztrófák enyhítése) szerint egyaránt, úgy ezek összege nem érheti el a termelő teljes veszteségének 100%-át.
8. Kifizetések (közvetlenül, vagy a kormányzatnak a termésbiztosítás rendszerében való pénzügyi részvételén keresztül) a természeti katasztrófák enyhítésére
- a) az ilyen kifizetésekre való jogosultság azt követően merül fel, hogy egyrészt a kormányzati szervek formálisan elismerik, hogy természeti vagy hasonló katasztrófa (beleértve betegség kitörését, kártevők elszaporodását, nukleáris balesetet és háborút az érintett Tag területén) fordult vagy fordul elő; másrészt a megelőző hároméves időszak vagy a megelőző ötéves időszakon alapuló, a legmagasabb és a legalacsonyabb érték elhagyásával képzett hároméves átlagnak figyelembevételével kiszámított átlagtermelés 30%-át meghaladó termelési veszteség jelentkezik.
- b) a katasztrófát követő kifizetések csak a jövedelemben, az állatállományban (beleértve az állatok állatorvosi kezelésével kapcsolatos kifizetéseket), a földben vagy más termelési tényezőkben a kérdéses természeti katasztrófa következtében keletkezett veszteségek vonatkozásában történhetnek.
- c) a kifizetések nem haladhatják meg az ilyen veszteségek pótlásához szükséges teljes költséget, és feltételként nem követelhető vagy szabható meg a jövőben folytatandó termelés típusa vagy mennyisége
- d) a katasztrófa alatti kifizetések nem léphetik túl a további, a fenti (b) pontban meghatározott ismérvek szerint megállapított, további károk megakadályozásához vagy enyhítéséhez szükséges szintet.
- e) ahol a termelő ugyanabban az évben kapja a kifizetéseket a jelen pont és a fenti 7. pont (jövedelem biztosítását és ezzel kapcsolatos biztonsági hálót célzó programok) szerint, úgy ezek összege nem érheti el a termelő teljes veszteségének 100%-át.
9. A termelőkre vonatkozó, mezőgazdasági termelésből történő kivonulást célzó programok keretében nyújtott, strukturális alkalmazkodást segítő támogatás
- a) az ilyen fajta kifizetésekre való jogosultságot olyan, világosan meghatározott ismérvek alapján kell megállapítani, amelyek a piacon értékesíthető mezőgazdasági termelésben résztvevő személyek nyugdíjazásának vagy nem mezőgazdasági tevékenységre való átállásuk könnyítését célzó programok részét képezik.
- b) A kifizetések feltételét az arra jogosultaknak a piacon értékesíthető mezőgazdasági termelésből való teljes és tartós kivonulása képezi.

10. Erőforrás kivonási programok keretében nyújtott, strukturális alkalmazkodást segítő támogatás

- a) az ilyen fajta kifizetésekre való jogosultságot olyan, világosan meghatározott ismérvek alapján kell megállapítani, amelyek a földnek vagy más erőforrásoknak, beleértve az állatállományt, a piacon értékesíthető mezőgazdasági termelésből történő kivonását célzó programok részét képezik
- b) a kifizetések feltételét a földnek a piacon értékesíthető termelésből legalább három évig történő kivonása, az állatállomány esetén annak levágása vagy tartós felszámolása képezi
- c) a kifizetések feltételeként nem követelhető vagy szabható meg a föld vagy más erőforrás olyan alternatív használata, amely piacon értékesíthető mezőgazdasági termelést eredményez
- d) a kifizetések nem kapcsolódhatnak a termelésben megmaradt föld és más erőforrás használatával megvalósuló termelés típusához vagy mennyiségéhez, illetve a választott termelésre vonatkozó belső vagy nemzetközi árakhoz

11. Beruházási segélyek keretében nyújtott, strukturális alkalmazkodást segítő támogatás

- a) az ilyen fajta kifizetésekre való jogosultságot olyan, világosan meghatározott ismérvek alapján kell megállapítani, amelyek a termelői tevékenységnek az objektíven kimutatott szerkezeti hátrányokra válaszul történő pénzügyi és fizikai átszervezését célzó kormányzati programok részét képezik. Az ilyen kifizetésekre való jogosultság alapulhat a mezőgazdasági föld reprivatizálására irányuló, világosan meghatározott kormányzati programon is.
- b) az ilyen fajta kifizetések összege egyik évben sem kapcsolódhat vagy alapulhat a termelő által a bázisidőszak utáni bármely évben választott termelés típusán vagy mennyiségén (beleértve az állatállomány egyedeit), kivéve, ha teljesül az alábbi (e) ismérv.
- c) az ilyen fajta kifizetések összege egyik évben sem kapcsolódhat vagy alapulhat a bázisidőszak utáni bármely évben választott termelésre vonatkozó hazai vagy nemzetközi árakon.
- d) a kifizetések csak akkora időtartamra adhatók, amekkora a kapcsolódó beruházások megvalósításához szükséges.
- e) a kifizetések feltételül nem követelhető vagy bármely más módon nem szabható meg az arra jogosult által termelendő mezőgazdasági termékek fajtája, kivéve egy adott termék termelésének megszüntetésére vonatkozó követelményt
- f) a kifizetéseknek a szerkezeti hátrány kiegyenlítéséhez szükséges mennyiségre kell korlátozódnuk

12. Környezetvédelmi programok részét képező kifizetések

- a) az ilyen kifizetésekre való jogosultságot a környezet védelmét vagy megőrzését célzó és világosan meghatározott kormányzati program részeként kell megállapítani és a kormányprogramban szereplő speciális feltételek teljesítésétől kell függővé tenni, beleértve a termelési módszerekre vagy inputokra vonatkozó feltételeket.
- b) A kifizetések összegét a kormányzati program teljesítésével kapcsolatban felmerülő többletköltségekre vagy jövedelem-kiesésre kell korlátozni.

13. Regionális támogatási programok részét képező kifizetések

- a) az ilyen fajta kifizetésekre való jogosultságot a hátrányos helyzetű régiókban működő termelőknek kell korlátozni. Minden ilyen régióknak világosan kijelölt összefüggő földrajzi területet kell alkotnia, amely meghatározható gazdasági és közigazgatási identitással rendelkezik és amely a törvény vagy más rendelkezés által világosan megjelölt, a régió nehézségeinek az átmeneti jellegű túlműködési körülményekből való származását mutató, semleges és objektív ismérvek alapján hátrányosnak minősül
- b) az ilyen fajta kifizetések összege egyik évben sem kapcsolódhat vagy alapulhat a termelő által a bázisidőszak utáni bármely évben választott termelés típusán vagy mennyiségén (beleértve az állatállományt), eltekintve a termelés csökkentésére vonatkozó előírásokról
- c) az ilyen fajta kifizetések összege egyik évben sem kapcsolódhat vagy alapulhat a bázisidőszak utáni bármely évben választott termelésre vonatkozó hazai vagy nemzetközi áron
- d) a kifizetéseknek csak az arra jogosult területek termelői, de az ilyen területeken belül, az összes termelő számára általános körben kell hozzáférhetőnek lenniük
- e) ahol a kifizetések termelési tényezőkhöz kapcsolódnak, ott azokat, az érintett tényezőkre megállapított küszöbszint felett, csökkenő ütemben kell folyósítani
- f) a kifizetéseket az előírt területeken folyó mezőgazdasági termelés során keletkező többletköltségekre vagy jövedelem-kiesésre kell korlátozni

10. melléklet

**A zöld doboz arányának változása a belső támogatásból
1995-1998**

Megnevezés	1995	1996	1997	1998
A zöld doboz aránya növekvő				
Argentína	..	52,7	73,8	..
Ausztrália	86,0	86,6	90,3	91,2
Kanada	50,8	53,1
Costa Rica	33,4	66,6	73,9	..
Cseh Köztársaság	75,3	76,0	78,5	86,2
EU	20,8	23,2
Korea	62,7	68,9	68,8	69,2
Malayzia	83,7	89,3
Paraguay	72,8	100,0	100,0	100,0
Peru	27,0	30,4	44,6	..
Szlovák Köztársaság	0,4	0,6	1,4	4,7
Szlovénia	48,1	50,8	57,9	60,8
Svájc-Liechtenstein	38,8	44,8	47,3	49,2
Tunézia	24,2	31,5	33,6	34,1
USA	75,6	88,0	87,9	..
A zöld doboz aránya csökkenő				
Chile	97,7	97,3	91,8	87,5
Fidzsi-szigetek	..	99,5	85,8	..
Japán	47,2	45,6	45,3	..
Pakisztán	97,4	96,2	93,3	..
Sri Lanka	84,8	82,2	73,0	..

Forrás: WTO, G/AG/NG/S/2, 2000. április

11. melléklet

**Zöld dobozos támogatási formákat alkalmazó országok
1995-1997**

Zöld dobozos kategóriák	Az adott zöld dobozos támogatást alkalmazó országok száma			A kategória alkalmazásának gyakorisága, %		
	1995	1996	1997	1995	1996	1997
Kutatás	27	26	20	67,5	70,3	71,4
Kártevő és betegség elleni védekezés	27	23	20	67,5	62,2	71,4
Képzési támogatás	17	15	11	42,5	40,5	39,3
Továbbképző és tanácsadó szolgáltatás	25	24	20	62,5	64,9	71,4
Ellenőrzési támogatás	15	13	15	37,5	35,1	53,6
Marketing és promociós szolgáltatás	19	18	13	47,5	48,6	46,4
Infrastrukturális szolgáltatás	27	24	18	67,5	64,9	64,3
Egyéb általános szolgáltatás	16	13	7	40,0	35,1	25,0
Nem részletezett általános szolgáltatás	14	14	11	35,0	37,8	39,3
Élelmiszerbiztonság céljából állami készletezés	14	13	8	35,0	35,1	28,6
Belföldi élelmiszersegély	10	10	5	25,0	27,0	17,9
Termelőknek nyújtott közvetlen kifizetés	2	1	0	5,0	2,7	0,0
Leválasztott jövedelem támogatás	6	7	4	15,0	18,9	14,3
Jövedelem biztosítás/jövedelem biztonsági háló	1	1	0	2,5	2,7	0,0
Természeti katasztrófák enyhítése	21	18	15	52,5	48,6	53,6
Nyugdíjazási program	5	4	2	12,5	10,8	7,1
Strukturális alkalmazkodási program	7	7	4	17,5	18,9	14,3
Beruházási segélyek	16	14	11	40,0	37,8	39,3
Környezetvédelmi program	14	13	10	35,0	35,1	35,7
Regionális támogatási program	10	11	9	25,0	29,7	32,1
Egyéb programok	11	8	9	27,5	21,6	32,1
A zöld dobozos támogatás valamely kategóriáját alkalmazó országok száma	40	37	28	100,0	100,0	100,0

Forrás: WTO, AIE/S9/Rew.1, 1999. május

12. melléklet

**A zöld dobozra fordított kiadások a WTO tagok között,
1995-1998**

Zöld dobozos kategóriák	Teljes zöld dobozos kiadás (millió USD)			
	1995	1996	1997	1998
Kutatás	3 251,5	3 428,9	2 660,3	713,1
Kártevő és betegség elleni védekezés	1 339,7	2 705,7	620,1	368,3
Képzési támogatás	2 330,7	2 047,4	623,7	385,3
Továbbképző és tanácsadó szolgáltatás	2 620,4	3 264,5	2 923,8	597,8
Ellenőrzési támogatás	326,2	660,9	295,6	140,1
Marketing és promóciós szolgáltatás	991,9	1 008,3	201,8	75,0
Infrastrukturális szolgáltatás	28 507,3	23 664,4	18 834,0	3 179,5
Egyéb általános szolgáltatás	6 020,1	4 173,6	3 514,2	364,5
Nem részletezett általános szolgáltatás	9 396,8	7 625,5	7 475,0	242,6
Élelmiszerbiztonság céljából állami készletezés	2 927,3	1 375,4	1 202,8	264,5
Belföldi élelmiszersegély	40 771,1	40 131,2	37 718,2	351,5*
Termelőknek nyújtott közvetlen kifizetés	339,8	349,4	0,0	0,0
Leválasztott jövedelem támogatás	2 586,5	7 316,4	7 254,3	793,4
Jövedelem biztosítás/ jövedelem biztonsági háló	39,8	53,9	8,3	0,0
Természeti katasztrófák enyhítése	1 766,7	1 401,0	1 096,9	765,8
Nyugdíjazási program	1 505,5	2 035,2	757,3	7,4
Strukturális alkalmazkodási program	3 167,7	3 589,5	1 706,8	7,9
Beruházási segélyek	12 065,7	9 847,2	3 751,3	2 019,5
Környezetvédelmi program	5 237,9	7 459,4	2 292,0	1 056,5
Regionális támogatási program	4 205,9	4 571,7	685,3	539,9
Egyéb programok	3 916,0	383,4	320,0	289,0
Zöld doboz összesen	133 331,7	127 091,9	93 980,9	12 161,8*
Az összevont kategóriák aránya, %				
Összes általános szolgáltatás	41,1	38,2	39,5	49,9
Készletezés és élelmiszersegély	32,8	32,7	41,4	5,1
Közvetlen kifizetések	23,2	28,8	18,7	42,7
Egyéb	2,9	0,3	0,3	2,4
Zöld dobozt alkalmazók száma	46	47	43	26

* 1998-ban kevés, mindössze 26 ország notifikálta a zöld dobozos kiadásait, míg 1995-1997 között 43-47 ország nyújtott be a WTO titkárságra notifikációt. Egyrészt ezért alacsony az 1998. évi teljes zöld dobozos kiadás összege a korábbi évekhez képest, másrészt azért mert a legnagyobb ilyen kiadást elkönyvelő USA sem érvényesítette szubvencióit. Mivel az USA a legnagyobb belföldi élelmiszersegélyt adó ország, az erre fordított kiadásai az 1998. évi ilyen célú szubvencióból is hiányoznak.

Forrás: WTO, G/AG/NG/S/2, 2000. április

13. melléklet

A zöld doboz egyes kategóriáira legtöbbet fordító országok, 1995-1998

Zöld dobozos kategóriák	Az adott kategóriára arányaiban a legtöbbet költő első 5 ország (1995/1996/1997/1998)
Kutatás	Új-Zéland (53/54/52/51); Zimbabwe (36/44/48/..); Fülöp-szigetek (9/46/43/16); Ausztrália (33/36/30/21); Uruguay (26/36/21/34)
Kártevő és betegség elleni védekezés	Egyiptom (98/98/97/3); Botswana (80/..../.); Kirgizisztán (n.a./n.a./n.a./69); Zimbabwe (40/46/35/..); Uruguay (30/45/41/31)
Képzési támogatás	Kenya (39/30/..../.); Kuba (26/23/21/17); Paraguay (16/0/24/26); Chile (13/16/13/21); Pakisztán (12/14/4/..)
Továbbképző és tanácsadó szolgáltatás	Jamaika (../77/76/72); Szlovénia (42/39/38/36); Costa Rica (13/72/35/..); Lengyelország (9/8/24/26); Fidzsi-szigetek (../33/26/..)
Ellenőrzési támogatás	Mongólia (n.a./n.a./42/21); Dominikai Közt. (22/20/36/6); Chile (11/16/16/38); Málta (15/13/17/9); Dél-afrikai Közt. (3/14/12/..)
Marketing és promóciós szolgáltatás	Málta (20/16/18/27); Szlovénia (15/14/14/15); Dominikai Közt. (6/5/7/4); Paraguay (4/8/3/3); Fülöp-szigetek (5/3/1/4)
Infrastrukturális szolgáltatás	Pakisztán (84/84/92/..); Thaiföld (68/74/74/75); Peru (57/58/77/..); Tunézia (44/67/64/61); Japán (64/61/59/..)
Élelmiszerbiztonság céljából állami készletezés	India (71/..../.); Norvégia (12/17/20/17); Fülöp-szigetek (28/12/10/19); Brazília (9/19/10/..); Indonézia (8/8/9/20)
Belföldi élelmiszersegély	Venezuela (97/98/89/..); Marokkó (41/82/81/81); USA (81/73/70/..); Sri Lanka (94/94/87/..); Kuba (27/32/29/19)
Termelőknek nyújtott közvetlen kifizetés	Románia (46/46/..../.); Kanada (2/0/..../)
Leválasztott jövedelem támogatás	Izland (9/50/57/60); Malayzia (63/55/..../.); Svájc-Liechtenstein (50/33/31/28); Kanada (42./38/..../.); USA (0/10/12/..); Málta (19/34/26/23)
Jövedelem biztosítás/ jövedelem biztonsági háló	Costa Rica (43/24/15/..); India (0,5/..../..)
Természeti katasztrófák enyhítése	Namíbia (32/64/..../.); Ausztrália (12/7/8/4); Marokkó (15/4/4/4); Kuba (3/3/0,5/33); Lengyelország (0/0/6/15)
Nyugdíjazási program	EU (0,8/7,3/..../.); Japán (3,7/3,5/3,4/..); Izrael (1,8/2,9/3,2/..); Ausztrália (1,3/1,4/0,9/0,9); Kanada (0,1/0/..../)
Strukturális alkalmazkodási program	Izland (24/17/8/1,4); EU (5/6/..../.); USA (4/3/3/..); Cseh Közt. (2/0,5/0,4/0,6); Dél-afrikai Közt. (0,5/0,3/0,4/..)
Beruházási segélyek	Argentína (../75/39/..); Cseh Közt. (59/68/54/51); Magyarország (57/..../.); EU (35/22/..../.); Kolumbia (26/56/32/..); Lengyelország (0/0/47/37)
Környezetvédelmi program	Szlovák Közt. (32/48/70/23); Cseh Közt. (33/29/45/47); Lengyelország (n.a./n.a./47/37); Svájc-Liechtenstein (12/22/24/28); Ausztrália (13/21/20/27)
Regionális támogatási program	Szlovák Közt. (68/52/30/10); Dél-afrikai Közt. (69/31/8/..); Izrael (35/51/39/..); Svájc-Liechtenstein (4/18/18/19); Kuba (17/16/8/5)

Forrás: WTO, G/AG/NG/S/2, 2000. április

Néhány kiemelt ország zöld dobozos kiadásai, 1995-1998

Ország	A zöld dobozra fordított teljes kiadás, (millió USD)				A fő kategória aránya az adott ország teljes zöld dobozos kiadásán belül, %				
	1995	1996	1997	1998	Zöld dobozos kategóriák	1995	1996	1997	1998
Ausztrália	707	740	855	819	Környezetvédelem	13	21	20	27
Brazília	4883	2600	3458	..	Infrastrukturális szolgáltatás	12	17	21	..
Kanada	1539	1466	Leválasztott jövedelem támogatás	42	38
Chile	176	169	207	125	Ellenőrzési támogatás	11	16	16	39
Cseh Köztársaság	132	197	121	196	Beruházási segélyek	59	68	54	51
EU	24110	28378	Beruházási segélyek	35	21
Magyarország	105	Beruházási segélyek	57
Japán	32859	25020	21612	..	Infrastrukturális szolgáltatás	64	61	59	..
Új-Zéland	128	136	151	133	Kutatás	53	54	52	51
Norvégia	647	638	520	515	Egyéb programok	37	36	37	36
Lengyelország	436	549	890	847	Beruházási segélyek	n.a.	n.a.	47	37
Románia	730	757	Termelőknek nyújtott közvetlen kifizetés	46	46
Szlovák Köztársaság	1	1	4	..	Környezetvédelmi program	32	48	70	..
Szlovénia	85	91	108	115	Továbbképző és tanácsadó szolgáltatás	42	39	38	36
Dél-afrikai Köztársaság	763	525	544	..	Egyéb általános szolgáltatás	7	32	39	..
Svájc	2299	2403	2134	2190	Leválasztott jövedelem támogatás	50	33	31	28
Thaiföld	1353	1624	1131	1035	Infrastrukturális szolgáltatás	67	74	74	76
USA	46041	51815	51246	..	Belföldi élelmiszersegély	81	73	70	..
Venezuela	537	618	613	..	Belföldi élelmiszersegély	97	98	89	..
<i>Kiemelt országok összesen</i>	<i>117531</i>	<i>117727</i>	<i>83594</i>	<i>5975</i>					

Forrás: WTO, G/AG/NG/S/2, 2000. április

Az Egyesült Államok zöld dobozos kiadásai

Zöld dobozos kategóriák	1995	1996	1997	1995	1996	1997
	Millió USD			Megoszlás, %		
Kutatás	480,0	457,0	459,0	1,0	0,9	0,9
Kártevő és betegség elleni védekezés						
Képzési támogatás						
Továbbképző és tanácsadó szolgáltatás	1035,0	1062,0	1089,0	2,2	2,0	2,1
Ellenőrzési támogatás						
Marketing és promóciós szolgáltatás	58,0	42,0	43,0	0,1	0,1	0,1
Infrastrukturális szolgáltatás						
Egyéb általános szolgáltatás	128,0	127,0	131,0	0,3	0,2	0,3
Nem részletezett általános szolgáltatás	4718,0	4862,0	5075,0	10,2	9,4	9,9
<i>Összes általános szolgáltatás</i>	<i>6419,0</i>	<i>6550,0</i>	<i>6797,0</i>	<i>13,9</i>	<i>12,6</i>	<i>13,3</i>
Élelmiszerbiztonság céljából állami készletezés						
Belföldi élelmiszersegély	37470,0	37834,0	35963,0	81,4	73,0	70,2
Termelőknek nyújtott közvetlen kifizetés						
Leválasztott jövedelem támogatás		5186,0	6286,0		10,0	12,3
Jövedelem biztosítás/ jövedelem biztonsági háló						
Természeti katasztrófák enyhítése	102,0	156,0	157,0	0,2	0,3	0,3
Nyugdíjazási program						
Strukturális alkalmazkodási program	1732,0	1732,0	1691,0	3,8	3,3	3,3
Beruházási segélyek	84,0	88,0	86,0	0,2	0,2	0,2
Környezetvédelmi program	234,0	279,0	266,0	0,5	0,5	0,5
Regionális támogatási program						
Zöld doboz összesen	46041,0	51825,0	51246,0	100,0	100,0	100,0
Kék doboz összesen	7030,4	0	0			
De minimis összesen	1640,8	1153,2	811,6			
AMS összesen	6213,9	5897,7	6238,1			
Mindösszesen	60926,1	58875,9	58295,7			

Forrás: WTO, G/AG/NG/S/2, 2000. április

16. melléklet

Az Európai Unió zöld dobozos kiadásai

Zöld dobozos kategóriák	Millió USD		Megoszlás, %	
	1995	1996	1995	1996
Kutatás	118,0	500,7	0,5	1,9
Kártevő és betegség elleni védekezés	641,6	2115,4	2,7	8,0
Képzési támogatás	1731,4	1526,	7,2	5,7
Továbbképző és tanácsadó szolgáltatás		395,0		1,5
Ellenőrzési támogatás	171,2	224,5	0,7	0,8
Marketing és promóciós szolgáltatás	595,3	725,4	2,5	2,7
Infrastrukturális szolgáltatás	991,7	1590,6	4,1	6,0
Egyéb általános szolgáltatás	2200,6	694,9	9,1	2,6
Nem részletezett általános szolgáltatás				
<i>Összes általános szolgáltatás</i>	<i>6449,8</i>	<i>7772,6</i>	<i>26,7</i>	<i>29,2</i>
Élelmiszerbiztonság céljából állami készletezés				
Belföldi élelmiszersegély	371,6	480,7	1,5	1,8
Termelőknek nyújtott közvetlen kifizetés				
Leválasztott jövedelem támogatás	314,9	265,2	1,3	1,0
Jövedelem biztosítás/ jövedelem biztonsági háló				
Természeti katasztrófák enyhítése	423,5	451,0	1,8	1,7
Nyugdíjazási program	270,5	1139,1	1,1	4,3
Strukturális alkalmazkodási program	1321,0	1835,7	5,5	6,9
Beruházási segélyek	8504,4	5971,0	35,2	22,5
Környezetvédelmi program	3585,0	5072,9	14,8	19,1
Regionális támogatási program	2947,8	3591,6	12,2	13,5
Egyéb programok				
Zöld doboz összesen	24188,5	26579,7	100,0	100,0
Kék doboz összesen	26850,0	25847,6		
De minimis összesen	1063,1	914,5		
AMS összesen	64436,0	61264,4		
Mindösszesen	116537,7	114606,1		

Forrás: WTO, G/AG/NG/S/2, 2000. április

A zöld dobozos támogatások alakulása 2000-ben

	2000			Korrigációs forrás
	Millió Ft			
	PM	FVM	Korrigált	
1. Általános szolgáltatások-General services				
1/a Kutatás				
agrárkutatás (K+F feladatok)		66	66	FVM
agrárkutatás eszközbeszerzése (agrárkutató int. tám.)		135	135	FVM
mezőgazdasági közhasznú szervezetek támogatása	343	381	343	PM
nemesítés, technológiai fejlesztés		321	321	FVM
innovációs tevékenységet folytató közhasznú szerv. tám.		884	884	FVM
1/b Kártevő és megbetegedések elleni védekezés				
állategészségügyi költségek támogatása	1712,3		1712	PM
Magyarországon nem honos kártevők elleni védekezés	33		33	PM
1/c Képzési szolgáltatások				
külföldi tapasztalatszerzés, farmgyakorlat		44	44	FVM
tangazdaságok és tanüzemek támogatása		828	828	FVM
1/d Továbbképzés, tanácsadó szolgáltatások, információáramlás				
szaktanácsadás	430	581	430	PM
agrárinformációs rendszer		209	209	FVM
terméktanácsi információ	52,35	52,35	52	PM
1/e Ellenőrzési szolgáltatások				
élelmiszer minőségvizsgálatának támogatása	21,4	23	21	PM
növényegészségügyi vizsgálat támogatása	537	33,14	537	PM
élelmiszerbiztonság támogatása	267		267	PM
minőségbiztosítás támogatása	2,5	136,81	2,5	PM
A Magyar Élelmiszerkönyv finanszírozása	8		8	PM
1/f Marketing és reklám szolgáltatások				
beszerzési, értékesítési szövetkezetek támogatása	1714	1746	1714	PM
közösségi agrármarketing	3236	3236,35	3236	PM
piacrajutási támogatási rendszer műk. támogatása	10,3		10	PM
a termékminőség jav. öszt. támogatása	71		71	PM
CEN szabványok honosítása	15		15	PM
1/g Infrastrukturális szolgáltatások				
(állami térképészítés)		50	50	FVM
mg-célú belvízhálózat létesítményeinek tám.		4	4	FVM
melioráció és öntözésfejlesztési támogatás		839	839	FVM
2. Élelmiszerellátás biztonsága céljából megvalósított állami készletezés-Public stockholding for food security				

17. melléklet folytatása

A zöld dobozos támogatások alakulása 2000-ben

	2000			Korrigációs forrás
	Millió Ft			
	PM	FVM	Korrigált	
3. Belföldi élelmiszersegély-Domestic food aid				
iskolatej támogatási program		1500	1500	*
4. A termelés mennyiségével nem arányos támogatás-Decoupled income support				
5. Jövedelem biztosítása és jövedelmmel kapcsolatos biztonsági hálót képező programok- Income insurance				
agrár foglalkoztatást segítő támogatás				
mezőgazdasági biztosítási díjak támogatása	1403	1476	1403	PM
6. Kifizetések a természeti katasztrófák enyhítésére-Payment for relief from natural disasters				
nem biztosítható elemi károk mérséklése (belvíz, árvíz)		2	2	FVM
elemi csapás miatti támogatás	1718	2069	1718	PM
állatkár-térítés támogatása		990	990	FVM
7. A mezőgazdasági termelésből való kivonulást célzó támogatások-Structural adjustment assistance program				
8. Erőforrás kivonási programok keretében nyújtott támogatás-Structural adjustment assistance				
9. Beruházási segélyek keretében nyújtott, strukturális alkalmazkodást segítő támogatás- Structural adjustment assistance (investment aids)				
termelői közösségek támogatása	26	26	26	PM
fiatal agrár vállalkozók támogatása	925	991	925	PM
reorganizációs program (1995 évi jogcím)		275	275	FVM
10. Környezetvédelmi program-Environmental program				
környezetkímélő vetésszerkezet kialakítása				
termőföld minőségi védelmének támogatása		1184	1184	FVM
erdészeti közcélú feladatok		1422	1422	FVM
erdei vasutak működ. támogatása		78	78	FVM
jóléti parkerdő fenntartása		100	100	FVM
erdőtelepítés, erdőszerkezet átalakítás		1962	1962	FVM
erdőkárok felszámolásához nyújtott támogatás		157	157	FVM
vadgazdálkodási tevékenység támogatása		364	364	FVM
biológiai alapok	424	437	424	PM
biogazdálkodásra való áttérés támogatása	56	50	56	PM
mezőőri szolgálat támogatása	215	218	215	PM
11. Regionális támogatási program-Regional assistance program				
vidékfejlesztési célfeladatok priv. bevételből		1300	1300	FVM
vidékfejlesztési célfeladatok-segélyek		1176	1176	FVM
kedvezőtlen megyék támogatása		904	904	FVM
területfejlesztési feladatok		3409	3409	FVM
Összesen	13219,9	29659,6	31421,5	

Forrás: Saját számítás FVM és PM elszámolások alapján

18. melléklet

A nem termékspecifikus sárga dobozos támogatások alakulása 2000-ben

	2000			
	Millió Ft			Forrás
	PM	FVM		
vetőmagtermelési támogatás	127		127	PM
földalapú támogatás	14069	14609	14609	PM
állattenyésztési támogatás	5200	6164	6164	PM
agrárfinanszírozás	14629	14629	14629	PM
tartósipari váll. Kamattámogatása	819		819	PM
új mezőgazdasági gépvásárlás	12601	12496	12601	PM
építési beruházás		3605	3605	FVM
élelmiszeripari technológiai beruházás		175	175	FVM
ültetvénytelepítés		4930	4930	FVM
műszaki fejlesztés		103	103	FVM
halgazdasági tevékenység támogatása		108	108	FVM
Összesen	47445	56819	57870	
			de minimis	

Forrás: Saját számítás FVM és PM elszámolások alapján

19. melléklet

A termékspecifikus sárga dobozos támogatások alakulása, költségvetési kifizetések alapján 2000-ben

Megnevezés	2000	Bruttó termelési érték**	5%	Statusz	Érték	Összes támogatás (ellenőrző szám)
50 t. alatti búza term. interv. felvásárlása (98)	94					
központokban elhelyezett búza tárolási tám.(99+98)	125					
tak. ill. búza őrlési szüks. megvásárlása (98)	118,00					
búza összesen	337	117064,8	5853,24	de minimis	0	337
1998 és 99 évi közraktárba helyezett kukorica tám.	93,3					
takarmány kukorica-szükséglet megvás. tám.(99+98)	581					
1999 évi tak. kukorica garantált áras felv.(448Ft/t+33Ft/t)	41					
1998 évi tak kuk. garantált áras felv	33,6					
1997 évi tak kukorica piaci zavarainak elhár.	4,8					
tak. kukorica felv. helyett 3000 Ft/t tám (98)	0,7					
kukorica összesen	754,4	87464,80	4373,24	de minimis	0	754
rozs, árpa összesen	0,62	23973,70	1198,69	de minimis	0	0,62
1997 évi ipari alma felvásárlási támogatása	2,5					
étkezési alma támogatása	0,5					
ipari alma 1999 interv. támogatása	1499,3					
alma összesen ***	1502,3	51061,0	2553,05	de minimis	0	1502
borkészletek, borszőlők támogatása (99+98)	264,4	43548,0	2177,40	de minimis	0	264
száraz dohány minőségi tám.***	190,7	7968,9	398,45	de minimis	0	191
tehéntej piacrajutási számláról*	1208,1					
tehéntej minőségi támogatása(2000+99))	5368,5					
tehéntej összesen	6576,6		5816,30		6576,6	6577
vágómarha picra jut. számláról*	12,9					

19. melléklet folytatása

**A termékspecifikus sárga dobozos támogatások alakulása, költségvetési
kifizetések alapján 2000-ben**

	2000	Bruttó termelési érték**	5%	Statusz	Érték	Összes támogatás (ellenőrző szám)
Millió Ft						
vágómarha minőségi term. int. tám. (2000+99+98)	121					
vágómarha összesen	133,9	27372,40	1368,62	de minimis	0	134
vágósertés minőségi interv. támogatása (2000)	1868,8					
vágósertés minőségi interv. támogatása (1999)	824,3					
vágósertés minőségi interv. támogatása (1998)	20,3					
őstermelők túlsúlyos sertéseinek felvásárlása (99)	144,5					
sertéshús piaci zavarainak elhárítása (99) *	610					
sertés összesen	3467,9	144674,9	7233,75	de minimis	0	3468
minőségi vágóbaromfi termelési támogatása (1999+98)	1088,8					
minőségi vágóbaromfi termelési támogatása (2000)	1324,1					
vágóbaromfi piacrajutási számláról*	683,3					
baromfi összesen	3096,2	101990,9	5099,55	de minimis	0	3096
étkezési tojás piaci zavarainak elhárítása	21,7	32901,70	1645,09	de minimis	0	21,7
minősített juhtej felvásárlása (2000)	9,5					
minősített juhtej felvásárlása (99+98)	4					
juh összesen****	13,5	7202,80	360,14	de minimis	0	13,5
minősített kecsketej tám. (2000)	1,4			de minimis	0	1,4
Balatoni busa halászatának tám.	6,3			de minimis	0	6,3
Összesen	0				6576,60	16366,92

* FVM Miniszter hatáskörébe tartozó utalások felosztása (forrás: Mészáros L.)

** előzetes becslés 1999-es érték és az év első 9 hónapjában történt változás alapján

*** adat hiányában előző évi érték * 7.5 %-os áremelkedés

**** juh és kecske összesen

Forrás: Saját számítás FVM és PM elszámolások alapján

20. melléklet

A piaci ártámogatás (MPS) számítása 2000-ben

	Ref. ár (1986- 88), Ft/tonna	Árfolyam változással korigált ár, Ft/tonna	Admi- nisztrá- ciós ár, Ft/tonna	Jogosult mennyi- ség, t	Piaci ártámo- gatás, millió Ft	Piaci ártámogató s árfolyam korrekció nélkül, millió Ft
búza	5797,6	25277,53	16000	2117226,2	-19642,6	21600,79
kukorica	4679,7	20403,49	14000	3661939,2	-23449,2	34130,37
sertés	31695,9	138194,55	204034	187754,0	12634,7	32357,17
tej	9563,2	41695,55	44000	710686,0	1637,7	24473,75
vágómarha	42035,1	183273,04	205189	14847	325,4	2422,35
vágóbaromfi	38895	169582,2			0,0	0,00

Forrás: Saját számítás a Mezőgazdasági Megállapodás és terméktanácsi információk alapján

A termékspecifikus támogatások összegzése 2000-ben

Termék-specifikus támogatások, 2000	Piaci ártámogatás, millió Ft	piaci ártámogatás, árfolyam korrekció nélkül, Millió Ft	Egyéb, millió Ft	Összesen, millió Ft	Összesen, árfolyam korrekció nélkül, Millió Ft	Bruttó termelés 5%-a, Millió Ft	Végösszesen, Millió Ft	Végösszesen árfolyam korrekció nélkül, Millió Ft
búza	-19642,64	21600,79		-19642,64	21600,79	5853,24	0	21600,79
kukorica	-23449,20	34130,37		-23449,20	34130,37	3362,41	0	34130,37
rozs, árpa			0,62	0,62	0,62	94,42	0	0
alma			1502,3	1502,30	1502,30	979,38	1502,3	1502,3
bor-szőlő			264,4	264,40	264,40	1905,79	0	0
dohány			190,7	190,7	398,45		0	0
tej	1637,74	24473,75	5368,5	7006,24	29842,25	5207,49	7006,2	29842,25
vágómarha	325,39	2422,35		325,39	2422,35	1305,53	0	2422,35
vágósertés	12361,70	32357,17		12361,70	32357,17	8939,99	12361,7	32357,17
vágóbaromfi			3096,2	3096,20	3096,20	5750,01	0	0
tojás			21,7	21,70	21,70	1886,63	0	0
juh			13,5	13,50	13,50	460,28	0	0
kecsketej			1,4	1,40	1,40	460,28	0	0
Balatoni busa			6,3	6,30	6,30		0	0
ÖSSZESEN							20870,2	121855,23

22. melléklet

Összesített termelői támogatási egyenértékek (PSE-mutató) az OECD szerint

Ország	1990	1991	1992	1994	1995	1996	1997	1998	1999
Ausztrália	13	14	12	10	9	9	7	7	6
Európai Unió	46	41	46	47	49	40	38	45	49
Japán	66	67	71	74	77	71	57	63	65
Új-Zéland	5	4	3	3	3	3	2	1	2
Svédország	57	63	57	51					
Svájc	79	79	75	81	80	78	67	70	73
Egyesült Államok	27	27	28	20	13	16	14	22	24
OECD	43	44	44	43	40	36	32	37	40
Magyarország	26	15	11	21	21	14	7	13	20

Forrás: 1995. és 1996.: Agr.Policies in OECD Countries 1997. 1997. és 1998.: Agr. Policies in OECD Countries 1999. (kézirat) AKII kalkuláció

A bruttó hazai termelés alakulása 1985-2000 között

év	Bruttó hazai termék (GDP) Nemzetgazdaság összesen 1985=100 %	Bruttó hazai termék (GDP) Mezőgazdaság 1985=100 %
1985	100	100
1986	101,4	102,8
1987	105,5	100,5
1988	105,5	105,2
1989	106,2	103,3
1990	102,4	98,6
1991	90	92,0
1992	86,3	73,7
1993	84,2	66,7
1994	89,3	70,4
1995	90,6	72,2
1996	91,8	75,3
1997	96,0	74,9
1998	100,7	73,8
1999	105,1	75,6
2000 I.-III. negyedév	111,0	75,5

Forrás: KSH

24. melléklet

**A mezőgazdasági termelés (GDP) aránya a nemzetgazdaságban
(folyó áron)**

Év	A mezőgazdaság részaránya a...					Külkereskedelmi forgalom egyenlege	
	GDP-termelésben	fogyasztásban	exportban	beruházásban	foglalkoztatottságban	milliárd Ft	millió USD
1990	15,3	37,0	23,1	8,7	17,0	98,0	..*
1991	8,5	31,9	25,1	6,0	15,2	142,2	..*
1992	7,7	31,0	24,0	2,1	13,0	156,6	1993
1993	7,1	28,7	21,4	1,9	9,3	109,4	1175
1994	6,0	28,7	20,6	2,6	8,7	132,5	1247
1995	5,9	28,4	22,0	3,0	8,9	246,6	1923
1996	5,8	27,3	18,4	3,5	8,3	276,8	1806
1997	5,2	26,9	13,0	3,6	7,9	332,3	1769
1998	5,0	26,5	10,5	3,6	7,5	338,2	1573
1999	4,8	26,2	8,0	3,3	7,1	313,9	1315

*: 1990-ben és 1991-ben még jelentős Rubel elszámolású külkereskedelmi forgalom volt

Forrás: KSH, Külkereskedelmi egyenleg: Food adatbázis

25. melléklet

A fontosabb növények termésátlagainak alakulása

Növény	1986-1990	1991-1995	1998	1999
	évek átlaga	évek átlaga	Kg/hektár	
Búza	4880	4250	4140	3590
Kukorica	5630	4410	5950	6380
Burgonya	17740	14820	18850	18390
Napraforgómag	2030	1750	1680	1520
Dohány	2510	1260	1870	1860
Cukorrépa	38400	31450	41960	44540
Paradicsom	29250	16660	22280	22020
Alma	19360	13390	14320	13970

Forrás: KSH

26. melléklet

Az állatállomány alakulása 1988-1999 között

Év	Állatállomány, 1000 db			
	szarvasmarha	sertés	juh	baromfi
1988	1690	8327	2216	35607
1989	1598	7660	2069	34190
1990	1571	8000	1865	31121
1991	1420	5993	1808	28912
1992	1159	5364	1752	30535
1993	999	5001	1252	26542
1994	903	4356	947	29847
1995	928	5032	977	27549
1996	909	5289	872	21062
1997	871	4931	858	23419
1998	873	5479	909	24082
1999	857	5335	934	21526

Forrás: KSH

Vágóállat- és állati termék termelésének alakulása

Megnevezés	1986- 1990 évek átlaga	1991- 1995 évek átlaga	1996	1997	1998	1999
vágómarha, 1000 t	282	198	120	115	99	96
vágósertés, 1000 t	1304	885	838	722	710	833
vágójuh, 1000 t	40	25	20	17	16	16
vágóbaromfi, 1000 t	601	457	492	517	581	515
tehéntej, millió l	2748	2094	1918	1931	2045	2011
tyúktojás, millió db.	7099	4032	3273	3388	3388	3200
gyapjú, t	9194	3997	3243	2959	3046	3010

Forrás: KSH, saját számítás

A gazdaságok számának alakulása

Év	Egyéni gazdaságok	Gazdasági szervezetek	Összesen
1972	1841,5	6,1	1847,6
1981	1529,6	1,4	1531,0
1991	1395,8	2,6	1398,3
2000	958,3	8,2	966,6

Forrás: KSH, Magyarország mezőgazdasága a 2000. évben, az ÁMÖ előzetes adatai, Bp. 2000. 17. o.

Az egyéni gazdaságok száma a földterület nagysága szerint

Termőterület nagyságcsoport, hektár	1991	2000
0 - < 0,2	645	374
0,2 - < 0,5	412	204
0,5 - < 1,0	200	99
1,0 - < 10,0	138	232
10,0 - < 100,0	1	49
100,0 és több		2
Összesen:	1396	960

Forrás: KSH, Magyarország mezőgazdasága a 2000. évben, az ÁMÖ előzetes adatai, Bp. 2000. 7. o.

A gazdaságok számának és termőterületének megoszlása a termőterület nagysága szerint

Termőterület nagyságcsoport	Az egyéni gazdaságok		A gazdasági szervezetek		Az összes gazdaság	
	számának	területének	számának	területének	számának	területének
hektár	megoszlása, %					
<1,0	70,4	7,7	31,0	0,0	70,1	3,1
1,0-10,0	24,2	27,7	9,2	0,1	24,1	11,2
10,1-100,0	5,1	47,7	27,1	2,3	5,3	20,6
100,0 fölött	0,2	16,9	32,6	97,6	0,5	65,1
Összesen	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Forrás: KSH, a 2000. évi mezőgazdasági összeírás előzetes adatai alapján

28. melléklet

**Talajjavítás
(1988-2000)**

(ezer hektár)

	Savanyú	Szikes	Homok	Összesen
	talajok javítása			
1988	57,9	4,8	2,1	64,7
1989	57,7	1,0	1,2	59,9
1990	73,0	2,1	3,0	78,1
1991	39,7	0,4	0,1	40,2
1992	25,3	0,6	0,1	26,0
1993	7,6	0,0	0,5	8,1
1994
1995
1996	5,9	0,3	0,05	6,6
1997	13,4	0,3	0,4	14,1
1998	9,7	0,2	0,7	10,6
1999	11,1	0,2	1,3	12,6

Forrás: KSH

Öntözésre berendezett és öntözött terület

Év	Vízjogilag engedélyezett terület, 1000 ha	Öntözött terület, főműves, 1000 ha	Öntözött terület, főmű nélküli, 1000 ha	Öntözött terület, 1000 ha
1990	345,2	168,0	48,9	216,9
1991	366,7	117,7	30,9	148,7
1992	359,9	161,0	58,9	220,0
1993	354,2	151,9	35,9	187,8
1994	332,3	120,7	35,0	155,7
1995	317,1	118,0	32,7	150,7
1996	307,6	99,3	25,2	124,5
1997	293,2	78,9	25,0	103,9
1998	268,9	16,8	20,1	96,9
1999	231,4	24,7	16,9	41,7

Forrás: KSH

29. melléklet

**A mezőgazdaság, vad- és erdőgazdálkodás összes
beruházásának alakulása**

Év	Beruházás folyó áron (milliárd forint)	Beruházási árindex (%) 1990=100	Beruházás 1990. évi változatlan áron (milliárd forint)	Éves átlagos beruházás változatlan áron kormányzati ciklusok szerint (milliárd forint)
1990	26	100,0	26	
1991	21	128,0	16	
1992	16	151,8	11	
1993	20	174,7	11	16
1994	24	210,7	11	
1995	30	264,2	11	
1996	46	321,0	14	
1997	61	375,0	16	13
1998	77	415,9	19	
1999	79	446,2	18	
2000+	84	499,7	17	

**A mezőgazdaság, vad- és erdőgazdálkodás összes
gépberuházásának alakulása**

Me.: milliárd Ft

Év	Gépberuházás folyó áron	Gépberuházás 1990. évi változatlan áron átlagos beruházási árindexel deflálva	Éves átlagos gépberuházás változatlan áron kormányzati ciklusok szerint
1990	11	11	
1991	10	8	
1992	7	5	
1993	10	6	8
1994	13	6	
1995	17	6	
1996	26	8	
1997	34	9	7
1998	42	10	
1999	38	9	
2000+	46	9	

+ Becsült adat
Forrás: KSH

30. melléklet

Traktorellátottság és kapacitás Magyarországon (1965-2000)

Év	traktor állomány, 1000 db	kapacitás, 1000 kw
1965	63,5	1891
1975	60,7	2542
1985	55,5	3031
1988	52,8	3509
1991	46,3	4476
1993	39	2730
1994	36,2	2570
1995	30,8	2254
1996	92,2	4588
1997	95,4	4622
1998	98,5	4728
1999	102,1	4921
2000	123,3	5927

Forrás: FVM Műszaki Intézet, Gödöllő

1965-1995: csak nagyüzemi adatok

1996-1999: reprezentatív felmérés alapján képzett számok

2000: ÁMÖ összeírás eredménye

**1000 hektár mezőgazdasági területre jutó traktorok száma az EU egyes
országokban és Magyarországon**

1000 ha-ra jutó traktoráll. (db)	1985	1990	1997
Ausztria	9,29	10,03	10,05
Dánia	5,85	5,85	4,01
Franciaország	4,89	4,87	4,35
Hollandia	8,67	8,98	9,85
Nagy-Britannia	2,82	2,84	3,15
Németország	9,11	8,7	8,5
Olaszország	8,71	8,44	10,01
<i>Magyarország</i>	<i>0,84</i>	<i>1,44</i>	<i>1,54</i>

Forrás: KSH, EUROSTAT

Műtrágyaellátás változása

Év	Nitrogén-	Foszfor-	Kálium-	Összes
	műtrágya, hatóanyagban			
<i>Egy hektár mezőgazdasági területre, kg</i>				
1980				211
1990	55	20	29	104
1991	22	3	5	30
1992	24	4	3	31
1993	26	4	4	34
1994	36	5	5	46
1995	31	5	4	40
1996	33	6	5	44
1997	33	7	6	46
1998	40	6	7	53
1999	43	6	7	56
<i>Egy hektár szántó-, kert-, gyümölcsös- és szőlőterületre, kg</i>				
1980				262
1990	68	24	35	127
1991	27	4	6	37
1992	30	4	4	38
1993	32	5	4	41
1994	45	5	6	56
1995	38	6	5	49
1996	40	6	7	54
1997	41	8	8	57
1998	49	8	8	65
1999	52	8	9	69

Forrás: KSH

32. melléklet

Gazdasági társaságok szerveztrágya-felhasználása

Év	Összesen	Ebből:		
		szántó	gyümölcsös	szőlő
<i>Szerves trágyázott terület, hektár</i>				
1990	68036	57461	1373	559
1991	54618	46476	1081	449
1992	53642	47361	267	126
1993	38401	36790	152	3
1994	47068	42082	303	67
1995	35539	33909	204	35
1996	40274	38132	506	92
1997	50917	44129	495	53
1998	43018	36962	670	302
1999	53096	46101	807	256
<i>Felhasznált szerveztrágya-mennyiség, 1000 tonna</i>				
1990	2416	2257	49	21
1991	1877	1797	34	17
1992	1725	1678	13	3
1993	1406	1391	6	0
1994	1606	1575	8	2
1995	1454	1431	7	1
1996	1333	1304	8	4
1997	1929	1888	15	1
1998	1382	1326	19	6
1999	1670	1611	28	8
<i>Egy hektár szerveztrágyázott területre, tonna</i>				
1990	36	39	36	38
1991	34	39	32	37
1992	32	35	47	23
1993	37	38	42	30
1994	34	37	27	33
1995	41	42	33	22
1996	33	34	15	47
1997	38	43	30	27
1998	32	36	29	20
1999	31	35	34	30
1998	32	36	29	20

Forrás: KSH

**Növényvédőszer-felhasználás
(gazdasági társaságok és szövetkezetek)**

Év	Gyomirtóval (ha)	Rovarölő szerrel (ha)	Gombaölő szerrel (ha)	Egyéb növényvédő szerrel (ha)
1994	1840421	838356	761101	224022
1995	1855073	668438	708560	295926
1996	1780659	688042	712315	295858
1997	1709085	605339	704490	306254
1998	1723193	566446	742239	296504
1999	1546481	529541	656955	300799

Forrás: KSH

Fontosabb energiahordozók felhasználása a mezőgazdaságban

Megnevezés	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998
Villamos energia, millió KWh	1631,3	1282,2	1065,2	998,4	880,7	889,5	952,0	812,9	965,0
Gázolaj, 1000 t	760,3	602,0	458,0	426,9	418,3	372,6	374,0	363,6	378,0
Fűtőolaj, 1000 t	17,3	12,1	9,6	8,5	8,6	8,9	10,0	14,6	16,0

Forrás: KSH

34. melléklet

Az alkalmazásban állók létszámának és jövedelmének alakulása az agrárgazdaságban

Év	Alkalmazásban állók száma, 1000 fő	Egy főre jutó bruttó termelési érték, ezer Ft	Teljes munkaidőben foglalkoztatottak bruttó átlagkeresete, Ft/hó
1990	548	477	10 606
1991	425	543	13 131
1992	283	1 825	15 253
1993	208	2 502	19 168
1994	170	3 758	24 439
1995	156	5 289	29 897
1996	143	7 684	34 675
1997	136	9 112	41 700
1998	130	11 842	48 595
1999	139	11 554	53 521

Forrás: KSH, saját számítás

A foglalkoztatottak létszámának, az átlagkeresetnek, a bértömegnek az egy főre eső bruttó termelési értéknek és az output áraknak a változása 1991 és 1997 között

Év	Teljes munkaidőben foglalkoztatott bruttó átlagkereset változása (előző év=100%)	Kifizetett bértömeg változása (előző év=100%)	Egy főre jutó bruttó termelési érték változása (előző év=100%)	Termelői felvásárlási árak alakulása (előző év=100%)
1991	123,6	96,1	113,8	99,1
1992	116,2	77,4	336,4	108,6
1993	125,7	92,1	137,1	118,6
1994	127,5	108,0	150,2	124,3
1995	122,3	113,7	140,7	127,1
1996	115,9	102,4	145,3	128,4
1997	120,3	112,5	118,6	113,4
1998	116,5	116,4	129,9	104,3
1999	113,5	117,8	97,5	100,9

Forrás: KSH, saját számítás

35. melléklet

Az agrárrolló alakulása és az általa okozott veszteség 1989-1999 között

Év	Termelő- felhasz- nálás, millió Ft (folyó áron)	Termelő- felhasz- nálás, millió Ft (1989. évi áron)	Ipar- cikkek árindexe 1989=100 %	Mezőgaz- dasági árindex, 1989=100 %	Agrárrolló, 1989=100 %	Deflált veszteség
1989	236 492	236 492	100,0	100,0	100,0	0
1990	187 116	128 602	145,5	128,5	113,3	17 104
1991	197 757	102 518	192,9	127,3	151,5	52 797
1992	173 083	83 053	208,4	198,3	150,7	42 108
1993	190 659	76 294	249,9	163,8	152,6	40 131
1994	220 632	74 740	295,2	204,7	144,3	33 110
1995	281 353	77 083	365,0	260,2	140,4	31 142
1996	397 434	77 669	511,7	334,1	153,3	41 398
1997	418 947	71 141	588,9	378,8	155,6	39 554
1998	466 666	75 305	619,7	393,6	157,5	43 300
1999	650,7	397,1	163,9	..
Összesen	-	-	-	-	-	340 643

Forrás: KSH Kiadványok, saját számítás

36. melléklet

Az input árak alakulása Magyarországon 1990-1998 között

Megnevezés	1990	1992	1994	1996	1998	1992	1994	1996	1998
	ECU/100 kg					1990=100%			
árpa	10,57	7,92	11,86	14,13	8,38	74,92	112,20	133,68	79,28
kukorica	12,93	9	10,9	12,92	6,81	69,6	84,30	99,92	52,67
csirketáp			16,5	16,04	15,12		101,4*	98,59	92,93
broilertáp			18,23	20,44	17,97		102,1*	114,51	100,67
tojójérce-táp			16,50	16,04	15,12		101,4*	98,59	92,93
tojótyúk-táp			16,04	17,81	15,12		103,3*	114,68	97,87
malactáp			16,07	18,61	18,5		104,4*	120,92	102,21
vágósertés-táp			12,84	14,45	12,4		99,2*	111,67	95,83
borjútáp			11,95	13,43	12,88		110,1*	123,78	118,71
vágómarha-táp			13,57	15,53	13,44		100,5*	115,04	99,56
tejelőtehen-táp			13,22	14,22	12,54		104,9*	112,86	99,52
káliumklorid	7,58	17,71	13,59	22,08	20,01	233,64	179,3	291,29	263,98
ammónium-szulfát			20,89	27,6	33,07		100**	132,12	158,30
ammóniumnitrát	42,03	33,98	32,27	38,13	32,18	80,84	76,78	90,72	76,56
karbamid	22,53	22,01	28,38	34,1	28,34	97,69	125,96	151,35	125,79
szuperfoszfát	31,49	21,52	52,53	54,3	57,45	68,34	166,81	172,46	182,44
17-17-17 %-os műtrágya-keverék			16,53	19,98	16,45		100**	120,87	99,52
benzin	46,38	66,33	68,04	66,44	68,26	143,01	146,7	143,2	147,1
dízelolaj	16,57	30,24	39,19	43,74	45,93	182,50	236,51	263,97	277,19
fűtőolaj	17,83	30,24	36,01	34,73	47,61	169,60	201,96	194,78	276,02

*1993=100%

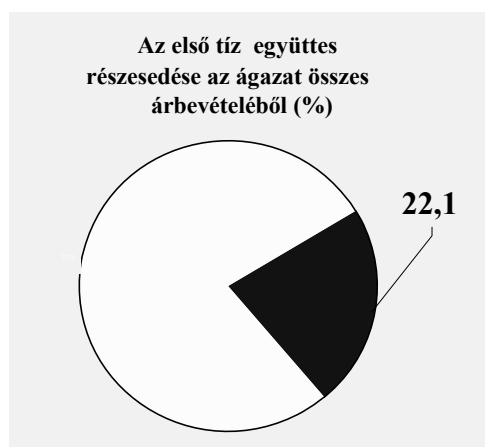
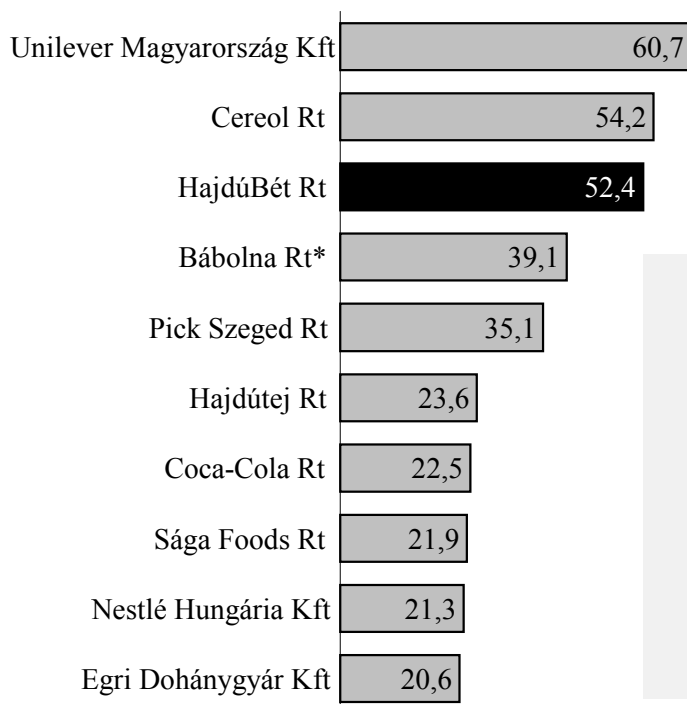
**1994=100%

Forrás: KSH, EUROSTAT, saját számítás

37. melléklet

A tíz legnagyobb bevételű mezőgazdasági vállalat, Milliárd Ft, 1998

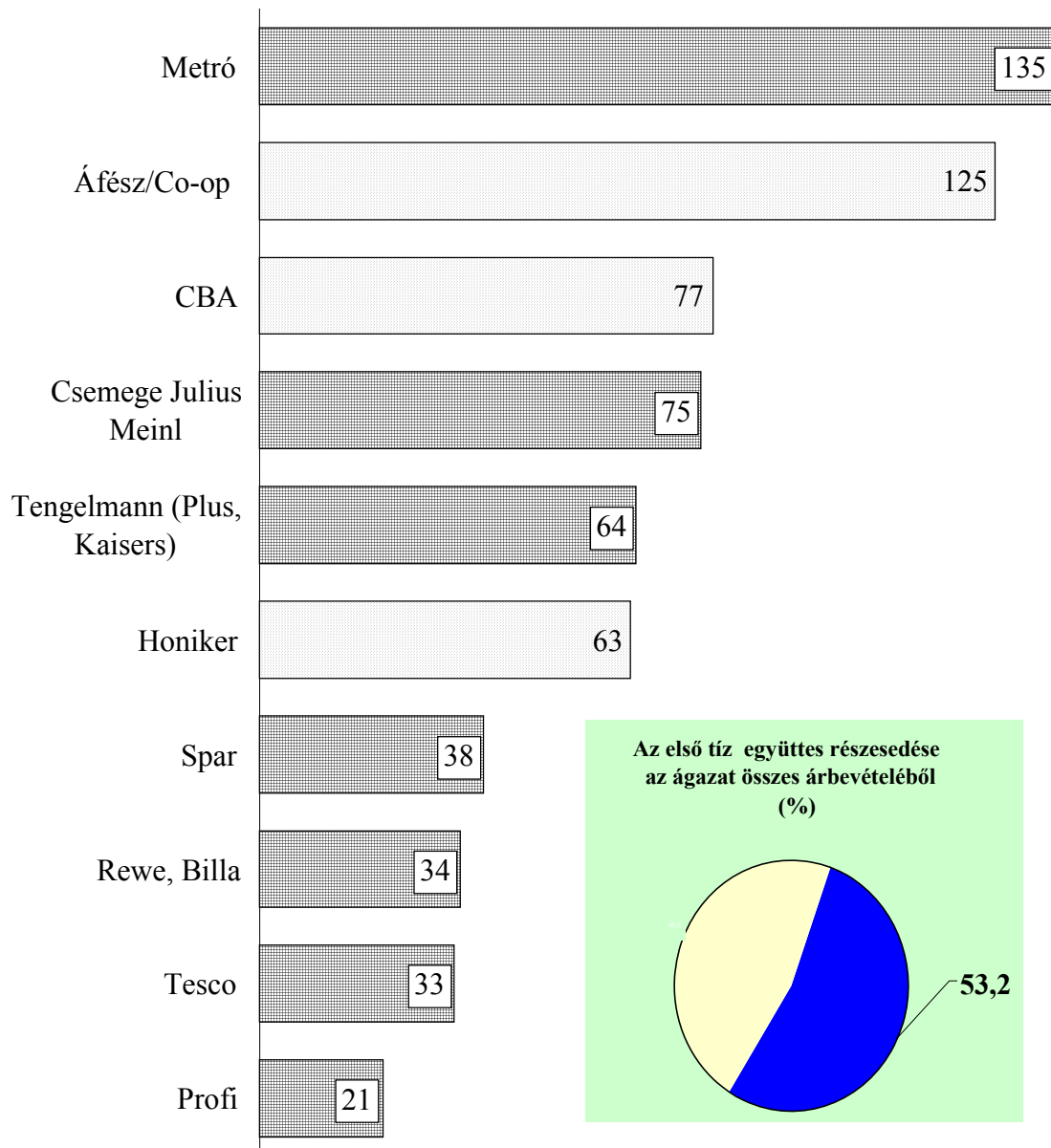
38. melléklet

10 legnagyobb bevételű élelmiszeripari vállalat, Md Ft, 1998

Az élelmiszeripari tevékenység árbevételi aránya alapján az élelmiszeriparhoz sorolva. A fekete szín a többségi tulajdont jelenti.

39. melléklet

**A 10 legnagyobb bevételű élelmiszerkis-kereskedelmi vállalat
Milliárd Ft (élelmiszer eladások) (1998. évi helyzet)**

Forrás: Szabó Márton: A külföldi érdekeltségű vállalatok a magyar élelmiszeriparban és hatásuk az EU-csatlakozásra, AKII, Agrárgazdasági Tanulmányok 2000. 12.

40. melléklet

**Ár-alapú speciális védintézkedések tagországonként és
termék-kategóriánként (tarifa-tételszám), 1995-2000**

Tagország	CE	OL	CU	TE	ÁL	TO	IT	GY	DO	NS	KÁ	EB	Össz.
EU			10		1	1							12
Japán	1			2									3
Korea	1	2											3
Egyesült Államok	1	1	2	13			1				6		24
Összesen	3	3	12	15	1	1	1				6		42
1996													
Tagország	CE	OL	CU	TE	ÁL	TO	IT	GY	DO	NS	KÁ	EB	Össz.
EU			10		4								14
Japán								1					1
Korea	3	2											5
Lengyelország												2	2
Egyesült Államok	4		7	24				2		1	11		49
Összesen	7	2	17	24	4			3		1	11	2	71
1997													
Tagország	CE	OL	CU	TE	ÁL	TO	IT	GY	DO	NS	KÁ	EB	Össz.
EU				10	4								14
Korea	1	2						2					5
Lengyelország			1									2	3
Egyesült Államok	3	1	11	34				2			23		74
Összesen	4	3	12	44	4			4			23	2	96
1998													
Tagország	CE	OL	CU	TE	ÁL	TO	IT	GY	DO	NS	KÁ	EB	Össz.
EU			9		3								12
Japán	1										1		2
Korea	2	1						2					5
Lengyelország	1											4	5
Egyesült Államok	5		11	35			1	2			20		74
Összesen	9	1	20	35	3		1	4			21	4	98
1999													
Tagország	CE	OL	CU	TE	ÁL	TO	IT	GY	DO	NS	KÁ	EB	Össz.
Magyarország			7										7
Japán	4			1				2			1		8
Lengyelország	4		2		96							4	106
Svájc					7								7
Összesen	8		9	1	103			2			1	4	128
2000													
Tagország	CE	OL	CU	TE	ÁL	TO	IT	GY	DO	NS	KÁ	EB	Össz.
Japán	1												1
Összesen	1												1

Forrás: WTO Mezőgazdasági Bizottság, 2000. június 6.

41. melléklet

Mennyiségi alapú speciális védintézkedések tagországonként és termék-kategóriánként (tarifa-tételszám), 1995-2000

Tagország	CE	OL	CU	TE	AL	TO	IT	GY	DO	NS	KÁ	EB	Össz.
Japán										5			5
Összesen										5			5
1996													
Tagország	CE	OL	CU	TE	AL	TO	IT	GY	DO	NS	KÁ	EB	Össz.
EU								47					47
Japán	1			14	41					5			61
Összesen	1			14	41			47		5			108
1997													
Tagország	CE	OL	CU	TE	AL	TO	IT	GY	DO	NS	KÁ	EB	Össz.
EU								46					46
Japán	1			4									5
Korea	2												2
Lengyelország								1					1
Szlovák Köztársaság											1		1
Összesen	3			4				47			1		55
1998													
Tagország	CE	OL	CU	TE	AL	TO	IT	GY	DO	NS	KÁ	EB	Össz.
EU								27					27
Japán	1			2									3
Korea	1											1	2
Lengyelország					1								1
Egyesült Államok					6								6
Összesen	2			2	7			27				1	39
1999													
Tagország	CE	OL	CU	TE	AL	TO	IT	GY	DO	NS	KÁ	EB	Össz.
Japán	1			2									3
Lengyelország												1	1
Összesen	1			2								1	4

Forrás: WTO Mezőgazdasági Bizottság, 2000. június 6.

1998. évi IX. TÖRVÉNY**az Általános Vám- és Kereskedelmi
Egyezmény (GATT) keretében kialakított,
a Kereskedelmi Világszervezet
létrehozó Marrakesh-i Egyezmény
és mellékleteinek kihirdetéséről**

1. § Az Országgyűlés az Általános Vám- és Kereskedelmi Egyezmény (GATT) keretében kialakított és 1995. január 1-jén hatályba lépett, a Kereskedelmi Világszervezet létrehozó Marrakesh-i Egyezményt és mellékleteit (a továbbiakban: Egyezmény) e törvénnyel kihirdeti. (Az Egyezmény megerősítéséről szóló nyilatkozat letétbe helyezése 1994. december 29-én megtörtént, ennek alapján az Egyezmény a Magyar Köztársaság vonatkozásában 1995. január 1-jén lépett hatályba.)

**III. Rész
5. cikk****Különleges védőintézkedésekre vonatkozó rendelkezések**

1. A GATT 1994 II. cikk 1. b) pontja előírásaitól függetlenül, bármely Tag folyamodhat az alábbiakban szereplő, 4. és 5. pontban foglalt rendelkezésekhez, olyan mezőgazdasági termék importjával kapcsolatban, amelyek esetében ezen Megállapodás 4. cikke 2. pontjában hivatkozott intézkedéseket normál vámokká alakították át, és amelyeket az Engedményes Listán „SSG” rövidítéssel megjelölt, mint olyan engedmény tárgyát, amellyel kapcsolatban ezen cikk rendelkezéseire lehet hivatkozni, ha

a) az adott termék importjának mennyisége, amely belép az engedményt nyújtó Tag vámterületére, bármelyik év során meghalad egy olyan küszöbszintet, amely a 4. pontban értelmezett létező piacrajutási lehetőséghez kapcsolódik, vagy de ezzel nem párhuzamosan:

b) az adott termék c.i.f. paritáson számított és nemzeti pénznemben kifejezett ára, amelyen belép az engedményt nyújtó Tag vámterületére, egy olyan küszöbár szintje alá süllyed, amely egyenlő az érintett termék 1986–1988. évi átlagos referencia árával.⁶

⁶ Az ezen alpont rendelkezéseinek alkalmazásához használt referencia ár rendszerint az érintett termék átlagos c.i.f. egységértéke, egyébként pedig más megfelelő ár a minőség, illetve a feldolgozottság függvényében. Ezt az első alkalmazást követően nyilvánosságra kell hozni és hozzáférhetővé kell tenni olyan mértékben, ami ahhoz szükséges, hogy más Tagok kiszámíthassák a következő pótvámat.

2. A folyó és minimális piacrajutási kötelezettségekkel összefüggő importot, ami a fenti 1. pont szerinti engedmények részét képezi, hozzá kell számítani az import azon mennyiségéhez, amely az 1. a) pontban és a 4. pontban foglalt rendelkezések alkalmazásához szükséges, azonban az ilyen kötelezettségek szerinti importra nem vehető ki pótvám sem az 1. a) alponton és az alábbi 4. pontra, sem az 1. b) alpontra és az alábbi 5. pontra való hivatkozással.

3. Bármely szóban forgó terméket tartalmazó szállítmány, mely az 1. a) alpont és a 4. pont alapján meghatározott pótvám kivetése előtt megkötött szerződés értelmében már úton volt, mentesül bármely ilyen pótvám kivetése alól, amennyiben a szóban forgó termék következő évi import mennyiségébe az 1. a) alpont rendelkezéseinek alkalmazása céljából beleszámíthatók.

4. Bármely pótvám, amit az 1. a) alpont értelmében vetnek ki, csak a bevezetés évének végéig maradhat érvényben és nem haladhatja meg az alkalmazás évében érvényes normál vámtétel egyharmadát. A küszöbszint megállapítása az alábbi módon történik, az adott termék piacrajutási lehetőségén alapulva, amely az importnak a hazai fogyasztáshoz⁷ viszonyított százalékos arányát jelenti, azon megelőző három év vonatkozásában, amelyre adatok rendelkezésre állnak:

a) ahol az adott termékre ily módon megállapított piacrajutási lehetőség kisebb vagy egyenlő 10%-kal, ott a bázis küszöbszint 125%-nak felel meg;

b) ahol az adott termékre ily módon megállapított piacrajutási lehetőség 10%-nál nagyobb, de kevesebb vagy egyenlő 30%-kal, ott a bázis küszöbszint 110%-nak felel meg;

c) ahol az adott termékre ily módon megállapított piacrajutási lehetőség 30%-nál nagyobb, a bázis küszöbszint 105%-nak felel meg.

Minden esetben a pótvám bármely olyan évben kivethető, amikor az engedményt nyújtó Tag vámterületére belépő import abszolút mennyisége meghaladja azt az összeget, amelyet

(x): a fentiekben meghatározott bázis küszöbszint és a megelőző azon három év, melyre adatok rendelkezésre állnak, átlagos import mennyiségének szorzata, és

(y): a szóban forgó termék belső fogyasztásában a legutóbbi olyan évben, amelyre adatok rendelkezésre állnak, az azt megelőző évihez képest bekövetkezett abszolút mennyiségi változás

képez, feltéve, hogy a küszöbszint nem lehet kevesebb az (x) szerinti átlagos import mennyiség 105%-ánál.

5. Az 1. b) alpont értelmében kivetett pótvám a következő módon állapítható meg:

a) ha a szállítmány nemzeti pénznemben kifejezett c.i.f. paritáson számított importára (a továbbiakban: importár) és az ezen alpont alapján meghatározott küszöbár közötti különbség kisebb vagy egyenlő a küszöbár 10%-ánál, nem vehető ki pótvám;

b) ha az importár és a küszöbár közötti különbség (a továbbiakban: különbség) nagyobb 10%-nál, de kisebb vagy egyenlő a küszöbár 40%-ával, a pótvám annak az értéknek a 30%-a lehet, amennyivel a különbség a 10%-ot meghaladja;

⁷ Ahol a hazai fogyasztást nem veszik számításba, ott a 4. a) pont szerinti alap küszöbszint alkalmazandó.

c) ha a különbszet a küszöbár 40%-ánál nagyobb, de kevesebb vagy egyenlő annak 60%-ával, a pótvám annak az értéknek az 50%-a lehet, amennyivel a különbszet a 40%-ot meghaladja, plusz a b) alpont szerinti megengedett pótvám;

d) ha a különbszet a 60%-nál nagyobb, de kevesebb vagy egyenlő 75%-kal, a pótvám annak az összegnek a 70%-a lehet, amennyivel a különbszet meghaladja a küszöbár 60%-át, plusz a b) és c) alpontok szerint megengedett pótvámok;

e) ha a különbszet a küszöbár 75%-ánál nagyobb, a pótvám annak az összegnek a 90%-a lehet, amennyivel a különbszet meghaladja a 75%-ot, plusz a b), c) és d) alpontok szerint megengedett pótvámok.

6. Romlandó és szezonális termékek esetében a fenti feltételek a szóban forgó termék sajátosságainak figyelembevételével alkalmazandók. Ez különösen vonatkozik arra, hogy az 1. a) alpont és a 4. pont esetén rövidebb időszakot lehet figyelembe venni a bázisidőszak megfelelő időszakaira való hivatkozásoknál és az 1. b) alpont esetén különböző időszakokra különböző referencia árak alkalmazhatók.

7. A különleges védőintézkedéseket átlátható módon kell működtetni. Valamennyi Tag kötelezettsége a fenti 1. a) pont szerinti intézkedés megtétele esetén, hogy azt a Mezőgazdasági Bizottságnak a vonatkozó adatok ismertetésével együtt előzetesen a lehető leghamarabb, de mindenképpen az intézkedés megtételét követő tíz napon belül írásban bejelentsen. Abban az esetben, ha a fogyasztás mennyiségének változását a 4. pont szerinti intézkedéssel sújtott egyedi vámsorokra kell felosztani, a vonatkozó adatoknak tartalmazniuk kell e változások felosztásakor felhasznált információt és módszereket. Az a Tag, amelyik a 4. pont értelmében hoz intézkedést, konzultációs lehetőséget biztosít valamennyi érdekelt Tagnak az intézkedés alkalmazásának feltételeivel kapcsolatban. Minden Tag köteles a fenti 1. b) pont szerinti intézkedés megtétele esetén a Mezőgazdasági Bizottságnak a vonatkozó adatok ismertetésével együtt tíz napon belül írásban bejelenteni az első ilyen intézkedés alkalmazását, vagy romlandó és szezonális termékek esetében a bármely időszakban elsőként hozott intézkedést. A Tagok kötelezik magukat, hogy amennyire lehetséges, nem veszik igénybe az 1. b) alpont rendelkezéseit, ha a szóban forgó termék importmennyisége csökken. Mindkét esetben, ha a Tagok ilyen intézkedést hoznak, az intézkedés alkalmazásának feltételeivel kapcsolatban konzultációs lehetőséget kötelesek biztosítani bármely érdekelt Tag számára.

8. Ha a fenti 1–7. pontokkal összhangban hoznak intézkedéseket, a Tagok kötelezik magukat, hogy ezen intézkedések vonatkozásában nem folyamodnak a GATT 1994 XIX. cikkének 1. a) és 3. pontjai vagy a Védőintézkedésekről szóló Megállapodás 8. cikkének 2. pontja szerinti rendelkezésekhez.

9. Jelen cikk rendelkezései a 20. cikkben meghatározott reformfolyamat időtartamára maradnak érvényben.

**25/1999. (V. 26.) GM–PM együttes rendelet
különleges mezőgazdasági védintézkedés alkalmazásáról⁸**

A vámjogról, vámeljárásról, valamint vámigazgatásról szóló 1995. évi C. törvény (a továbbiakban: vámtörvény)

212. § -ának (5) bekezdésében kapott felhatalmazás alapján, a földművelésügyi és vidékfejlesztési miniszterrel egyetértésben az alábbiakat rendeljük el:

1. § Az 1998. évi IX. törvénnyel kihirdetett WTO Mezőgazdasági Megállapodás (a továbbiakban: M.M.) különleges védőintézkedésekre vonatkozó 5. Cikkében foglalt rendelkezésekkel összhangban, az 5. Cikk 1. b) bekezdése szerinti vámpótlék kerül bevezetésre.

2. § (1) Az intézkedés a Kereskedelmi Vámtarifa 1701 vámtarifaszám alá tartozó „Nád- vagy répacukor és vegytiszta szacharóz szilárd állapotban” megnevezésű termékek behozatalára vonatkozik.

(2) Az M.M. 5. Cikk 1. b) bekezdése szerint számított 1986–1988. évi átlagos referenciaár

a) a 1701 11 10, a 1701 11 90 00, a 1701 12 10 00 és a 1701 12 90 00 vtsz. alá tartozó vámárúknak esetén 0,419 EUR/kilogramm, a küszöbár ennek alapján jelen rendelet céljára 105 forint/kilogramm,

b) a 1701 91 00 00, a 1701 99 10 00 és a 1701 99 90 00 vtsz. alá tartozó vámárúknak esetén 0,530 EUR/kilogramm, a küszöbár ennek alapján jelen rendelet céljára 133 forint/kilogramm.

(3) Az M.M. 5. Cikk 5. bekezdésében foglaltaknak megfelelően vámpótlék akkor kerül kivetésre, ha az importált áru vámértéke alacsonyabb a küszöbár 90%-ánál, azaz a 2. § a) pontja alá tartozó termékek esetében 94 forint/kilogramm összegnél és a 2. § b) pontja alá tartozó termékek esetében 120 forint/kilogramm összegnél.

(4) Az alkalmazandó vámpótlék mértékét jelen rendelet 1. és 2. számú melléklete, a 2. § a) és b) bekezdésben felsorolt termékeknél határozza meg.

3. § A kiszabott vámpótléket kizárólag a belföldi forgalom számára történő vámkezeléseknél vagy azzal egy tekintet alá eső vámeljárásoknál kell megfizetni.

4. § Vámpótlék nem vehető ki a vámtörvény 100–121. és 123. §-ok szerinti jogszabályi vámmentességet élvező, valamint a 17/1998. (XII. 4.) GM–PM együttes rendelet 4. és 6. számú mellékletében megállapított vámkontingensek terhére vámkezelt vámárúkra.

5. § (1) A vámpótlék alkalmazásának jelen rendeletben nem szabályozott kérdéseiben az 1998. évi IX. törvény, valamint a vámtörvény és végrehajtási rendeletei az irányadóak.

(2) Ez a rendelet a kihirdetését követő 5. napon lép hatályba. Rendelkezéseit a hatálybalépést követően végzett vámkezeléseknél kell alkalmazni.

⁸ A hatálybalépés napja : 1999. május 31., alkalmazására lásd az 5§ (2) bekezdését

1. számú melléklet
a 25/1999. (V. 26.) GM-PM együttes rendelethez

A vámpótlék mértékének meghatározása
a 1701 11 10, a 1701 11 90 00, a 1701 12 10 00
és a 1701 12 90 00 vtsz. alá tartozó termékekre

1. A vámpótléknak a vámáru egy kilogramm mennyiségére vonatkozó forintban kifejezett összegét az a)–d) pontok alapján kell megállapítani:

a) Amennyiben a vámáru forintban kifejezett vámértékének és kilogrammban meghatározott mennyiségének hányadosa (a továbbiakban: egységár, a képletben jelölése „E”) 94 forint/kg összegnél alacsonyabb, de 63 forint/kg összegnél magasabb, a következő számítási képlet alkalmazandó:

$$(94-E) \times 0,3$$

b) Amennyiben az egységár 63 forint/kg, vagy annál alacsonyabb, de 42 forint/kg összegnél magasabb, a következő számítási képlet alkalmazandó:

$$(63-E) \times 0,5+9$$

c) Amennyiben az egységár 42 forint/kg, vagy annál alacsonyabb, de 26 forint/kg összegnél magasabb, a következő számítási képlet alkalmazandó:

$$(42-E) \times 0,7+20$$

d) Amennyiben az egységár 26 forint/kg összeg, vagy ennél alacsonyabb, a következő számítási képlet alkalmazandó:

$$(26-E) \times 0,9+31$$

2. A kiszabandó vámpótlék teljes összege a fenti képletek segítségével kiszámított egységárra vonatkozó vámpótlék és a vámáru kilogrammban kifejezett mennyiségének szorzata.

2. számú melléklet
a 25/1999. (V. 26.) GM-PM együttes rendelethez

A vámpótlék mértékének meghatározása
a 1701 91 00 00, a 1701 99 10 00
és a 1701 99 90 00 vtsz. alá tartozó termékekre

1. A vámpótléknak a vámáru egy kilogramm mennyiségére vonatkozó forintban kifejezett összegét az a)–d) pontok alapján kell megállapítani:

a) Amennyiben a vámáru forintban a kifejezett vámértékének és kilogrammban meghatározott mennyiségének hányadosa (a továbbiakban: egységár, a képletben jelölése „E”)

120 forint/kg összegnél alacsonyabb, de 80 forint/kg összegnél magasabb, a következő számítási képlet alkalmazandó:

$$(120-E) \times 0,3$$

b) Amennyiben az egységár 80 forint/kg, vagy annál alacsonyabb, de 53 forint/kg összegnél magasabb, a következő számítási képlet alkalmazandó:

$$(80-E) \times 0,5+12$$

c) Amennyiben az egységár 53 forint/kg, vagy annál alacsonyabb, de 33 forint/kg összegnél magasabb, a következő számítási képlet alkalmazandó:

$$(53-E) \times 0,7+26$$

d) Amennyiben az egységár 33 forint/kg összeg, vagy ennél alacsonyabb, a következő számítási képlet alkalmazandó:

$$(33-E) \times 0,9+40$$

2. A kiszabandó vámpótlék teljes összege a fenti képletek segítségével kiszámított egységárra vonatkozó vámpótlék és a vámáru kilogrammban kifejezett mennyiségének szorzata.

WTO
Mezőgazdasági Bizottság
NOTIFIKÁCIÓ

A magyar delegációtól a következő notifikációt kaptuk 1999. június 7-én az ár-alapú special safeguardra vonatkozóan.

Market Access: Magyarország

Az Egyezmény 5. cikkelye alapján ár-alapú special safeguard notifikáció

B: Ad-hoc notifikáció

(1) A termék leírása: nyers cukor

(2) Tarifa-tétel száma: 1701.11.10.00

1701.11.90.00

1701.12.10.00

1701.12.90.00

(3) küszöbár: 105 Ft/kg

(mint ahogyan azt az Annex I-ben kalkulálták)

(4) Az alkalmazás időpontja: 1999. május 31.

B. Ad hoc notifikáció

(1) A termék leírása: fehér cukor

(2) Tarifa tétel száma: 1701.91.00.00

1701.99.10.00

1701.99.90.00

(3) Küszöbár: 133 Ft/kg

(mint ahogyan azt az Annex I-ben kalkulálták)

(4) Az alkalmazás dátuma: 1999. május 31.

45. melléklet

Csak a fogyasztási szint változását vizsgálva nem kellene kvótát nyitnunk

Vám-tarifaszám	Termék megnevezés	Jelenlegi piacrajutás (1986-1988)	Fogyasztás (1996-1998)	Plusz piacrajutás kezdő mennyisége	Plusz piacrajutás végső mennyisége
2203	Sör, hl	1 619 571	7 154 740	-1 404 928	-1 261 834
1003	Árpa, t	195 765	979 032	-166 394	-146 813
0805	Citrusfélék, t	61 932	71 388	-59 790	-58 363
1002	Rozs, t	47 774	108 317	-44 524	-42 358
1006	Rizs, t	15 120	54 751	-13 477	-12 382
0803	Banán, t	16 744	59 647	-14 954	-13 761
*	Szarvasmarha, t	18 328	135 723	-14 257	-11 542
2401	Feldolgozatlan dohány, t	6 528	28 108	-5 685	-5 123
0409	Méz, t	3 448	6 597	-3 250	-3 118
0904	Bors, t	1 761	1 288	-1 722	-1 696
1704	Cukorka áru, t	2 345	9 837	-2 050	-1 853
2007	Dzsem, zselé, t	1 046	8 232	-799	-635
0804	Datolya, füge, t	290	874	-263	-246

* A több vámtarifacsoportha tartozó termékekből létrehozott termékcsoporthok esetében nem tüntettük fel a vámtarifaszámokat

46. melléklet

**Csak a fogyasztási szint változását vizsgálva kvótát kellene nyitnunk,
de csak a végső mennyiségre**

Vám-tarifaszám	Termék megnevezés	Jelenlegi piacrajutás (1986-1988)	Fogyasztás (1996-1998)	Plusz piacrajutás kezdő mennyisége	Plusz piacrajutás végső mennyisége
0701	Burgonya, t	29 600	671 667	-9 450	3 983
2002	Paradicsom-konzerv, t	873	23 703	-162	312
1806	Csokoládé, t	836	25 974	-57	463
2001	Savanyúság, t	1 710	36 245	-623	102

**Csak a fogyasztási szint változását vizsgálva kvótát kellene nyitnunk,
de kisebbet**

Vám-tarifa-szám	Termék megnevezés	Jelenlegi piacrajutás (1986-1988)	Fogyasztás (1996-1998)	Plusz piacrajutás kezdő mennyisége	Plusz piacrajutás végső mennyisége
2204	Bor, pezsgő, hl	63 298	3 472 855	40 888	110 345
*	Tej és tejszín, t	2 177	1 714 000	49 243	83 523
1107	Maláta, t	0	80 000	2 400	4 000
1005	Kukorica, t	42 164	5 187 327	113 456	217 202
0808	Alma, körte, t	7 237	254 635	402	5 495
0807	Dinnye, t	65	22 609	613	1 065
2009	Gyümölcsle, t	0	95 920	2 878	4 796
0708	Hüvelyes zöldség, t	0	85 667	2 570	4 283
2003	Tartósított gomba, t	0	2 267	68	113
1517	Margarin, t	0	60 000	1 800	3 000
1601	Kolbászfélék, t	0	33 896	1 017	1 695
0713	Szárított hüvelyes, t	0	123 278	3 698	6 164
0206	Melléktermék és belsőség nagytestű állatból, t	840	32 959	149	808
1602	Tartósított húskészítmény, t	0	20 000	600	1 000
0802	Dió, mandula, mogyoró, gesztenye, t	0	6 200	186	310
2006	Cukorral tartósított gyümölcs, t	0	61	2	3
0801	Kókusz- és kesudió, t	0	1 808	54	90
1514	Repce és mustárolaj, t	0	18 667	560	933
0408	Tojás, héj nélkül, t	0	105	3	5

*A több vámtarifacsoportba tartozó termékekből létrehozott termékcsoportok esetében nem tüntettük fel a vámtarifaszámokat

48. melléklet

**Csak a fogyasztási szint változását vizsgálva kvótát kellene nyitnunk
és nagyobbat**

Vám-tarifa-szám	Termék megnevezés	Jelenlegi piacrajutás (1986-1988)	Fogyasztás (1996-1998)	Plusz piacrajutás kezdő mennyisége	Plusz piacrajutás végső mennyisége
121 291	Cukorrépa, t	0	3 895 028	116 851	194 751
*	Búza, t	29 056	4 566 007	107 925	199 245
2201	Ásványvíz, hl	68	1 863 160	55 827	93 090
*	Sertés, t	2 799	1 017 646	27 731	48 084
0709	Egyéb zöldség, t	0	529 989	15 900	26 499
*	Baromfi, t	0	532 169	15 965	26 608
0806	Szőlő, t	20 248	700 482	766	14 776
0809	Csonthéjas gyümölcsök, t	0	204 383	6 131	10 219
1702	Egyéb cukor, t	0	157 333	4 720	7 867
2004	Fagyaszott zöldség, t	0	115 276	3 458	5 764
0704	Káposztafélék, t	0	142 549	4 276	7 127
0403	Tejföl, joghurt	0	110 000	3 300	5 500
1512	Napraforgóolaj, t	0	148 579	4 457	7 429
0706	Répa-félék és zeller, t	999	131 065	2 933	5 554
0707	Uborka, t	587	77 555	1 740	3 291
2205	Vermut	0	52 817	1 585	2 641
0702	Paradicsom, t	719	122 072	2 943	5 385
0703	Hagyma, t	726	90 277	1 982	3 788
0406	Sajt és túró, t	1 011	69 667	1 079	2 472
2005	Egyéb tartósított zöldség, t	2 727	121 226	910	3 335
0705	Saláta és cikória, t		13 595	408	680
0405	Vaj, t	0	12 878	386	644
0810	Bogyósok, t	0	39 951	1 199	1 998
1902	Tészta, t	455	36 000	625	1 345
0101	Ló, szamár, öszvér, t	0	3 632	109	182
*	Juh és kecske, t	158	6 625	40	173

* A több vámtarifacsoporthoz tartozó termékekből létrehozott termékcsoporthoz esetében nem tüntettük fel a vámtarifaszámokat

49. melléklet

A fogyasztási- és az importszint változását vizsgálva nem kellene kvótát nyitnunk

Vám-tarifaszám	Termék megnevezés	Jelenlegi piacrajutás (1996-1998)	Fogyasztás (1996-1998)	Plusz piacrajutás kezdő mennyisége	Plusz piacrajutás végső mennyisége
0805	Citrusfélék, t	71 782	71 388	-69 640	-68 212
0803	Banán, t	60 781	59 647	-58 991	-57 798
1006	Rizs, t	42 334	54 751	-40 691	-39 596
1512	Napraforgóolaj, t	58 353	148 579	-53 896	-50 924
2401	Feldolgozatlan dohány, t	18 936	28 108	-18 092	-17 530
1107	Maláta, t	6 817	80 000	-4 417	-2 817
0808	Alma, körte, t	18 996	254 635	-11 357	-6 264
1806	Csokoládé, t	15 653	25 974	-14 874	-14 354
2002	Paradicsomkonzerv, t	8 930	23 703	-8 219	-7 745
0807	Dinnye, t	4 125	22 609	-3 447	-2 995
0206	Melléktermék és belsőség nagytestű állatból, t	8 415	32 959	-7 426	-6 767
1517	Margarin, t	6 126	60 000	-4 326	-3 126
1704	Cukorka áru, t	3 803	9 837	-3 508	-3 311
0802	Dió, mandula, mogyoró, gesztenye, t	4 601	6 200	-4 415	-4 291
0904	Bors, t	1 297	1 288	-1 259	-1 233
0409	Méz, t	554	6 597	-356	-224
0703	Hagyma, t	5 805	90 277	-3 096	-1 291
0810	Bogyósok, t	3 746	39 951	-2 547	-1 748
0406	Sajt és túró, t	5 589	69 667	-3 499	-2 105
*	Juh és kecske, t	3 514	6 625	-3 315	-3 182
2003	Tartósított gomba, t	1 129	625	-1 111	-1 098
0801	Kókusz és kesudió, t	1 922	1 808	-1 868	-1 832
0804	Datolya, füge, t	882	874	-856	-838
1514	Repce és mustárolaj, t	1 731	18 667	-1 171	-797
2007	Dzsem, zselé, t	638	8 232	-391	-227
1902	Tészta, t	1 914	36 000	-834	-114
2004	Fagyaszott zöldség, t	6 370	115 276	-2 911	-606
2006	Cukorral tartósított gyümölcs, t	28	61	-26	-25
0408	Tojás, héj nélkül, t	86	105	-83	-81

* A több vámtarifacsoportba tartozó termékekből létrehozott termékcsoportok esetében nem tüntettük fel a vámtarifaszámokat

50. melléklet

**A fogyasztási- és az importszint változását vizsgálva kvótát kellene nyitnunk,
de csak a végső mennyiségre**

Vám-tarifa-szám	Termék megnevezés	Jelenlegi piacrajutás (1996-1998)	Fogyasztás (1996-1998)	Plusz piacrajutás kezdő mennyisége	Plusz piacrajutás végső mennyisége
1003	Árpa, t	32 127	979 032	-2 756	16 824
0713	Szárított hüvelyes, t	4 612	123 278	-913	1 552
2201	Ásványvíz, hl	80 957	1 863 160	-25 062	12 201
0702	Paradicsom, t	4 094	122 072	-432	2 010
0405	Vaj, t	467	12 878	-81	177
0101	Ló, szamár, öszvér, t	166	3 632	-57	16

51. melléklet

**A fogyasztási- és az importszint változását vizsgálva kvótát kellene nyitnunk,
de kisebbet**

Vám-tarifa-szám	Termék megnevezés	Jelenlegi piacrajutás (1996-1998)	Fogyasztás (1996-1998)	Plusz piacrajutás kezdő mennyisége	Plusz piacrajutás végső mennyisége
2204	Bor, pezsgő, hl	32 372	3 472 855	7 1814	141 271
2203	Sör, hl	156 756	7 154 740	57 886	200 981
*	Tej és tejszín, t	31 000	1 714 000	20 420	54 700
1002	Rozs, t	1 601	108 317	1 649	3 815
0701	Burgonya, t	13 500	671 667	6 650	20 083
*	Szarvasmarha, t	13 129	135 723	4 072	6 786
0708	Hüvelyes zöldség, t	111	85 667	2 459	4 173
1601	Kolbászfélék, t	32	33 896	985	1 662
1602	Tartósított húskészítmény, t	286	20000	314	714

* A több vámtarifacsoportba tartozó termékekből létrehozott termékcsoportok esetében nem tüntettük fel a vámtarifaszámokat

52. melléklet

A fogyasztási- és az importszint változását vizsgálva kvótát kellene nyitnunk és nagyobbat

Vám-tarifaszám	Termék megnevezés	Jelenlegi piacra-jutás (1996-1998)	Fogyasztás (1996-1998)	Plusz piacra-jutás kezdő mennyisége	Plusz piacra-jutás végső mennyisége
12 1291	Cukorrépa, t	99	3 895 028	116 752	194 652
*	Búza, t	6 744	4 566 007	130 237	221 557
2009	Gyümölcsle, t	24 225	2 316 409	45 268	91 596
*	Sertés, t	22 231	1 017 646	30 529	50 882
0806	Szőlő, t	4 484	700 482	16 531	30 540
1005	Kukorica, t	9 728	5 187 327	145 892	249 638
0709	Egyéb zöldség, t	1 947	529 989	13 953	24 552
*	Baromfi, t	1 101	532 169	14 864	25 507
0809	Csonthéjas gyümölcsök, t	945	204 383	5 186	9 274
1702	Egyéb cukor, t	2 659	157 333	2 061	5 208
0704	Káposztafélék, t	2 748	142 549	1 529	4 380
2205	Vermut, t	180	59 200	1 596	2 780
2005	Egyéb tartósít. zöldség, t	1 524	121 226	2 112	4 537
0403	Tejföl, joghurt, t	3 904	110 000	-604	1 596
0706	Répa-félék és zeller, t	2 912	131 065	1 020	3 642
0707	Uborka, t	2 198	77 555	129	1 680
2001	Savanyúság, t	836	36 245	251	976
0705	Saláta és cikória, t	357	13 595	51	323

*A több vámtarifacsoportba tartozó termékekből létrehozott termékcsoportok esetében nem tüntettük fel a vámtarifaszámokat

53. melléklet

Az eredeti és új vállalási lista összehasonlítása (minimum access)

M. e. : tonna

Vt szám	Megnevezés	GATT vállalás 1986-88-as referencia időszakkal számolva		Új számítás az 1996-1998-as referencia időszak figyelembe vételével	
		plusz piacra- jutás kezdő mennyi- sége (d 3%-c)	plusz piacrajutás végső mennyisége (d 5%-c)	plusz piacrajutás kezdő mennyisége (d 3%-c)	plusz piacrajutás végső mennyisége (d 5%-c)
0101	Ló, szamár, öszvér	16	16	-57	16
	Szarvasmarha	13 595	13 595	4 072	6 786
	Sertés	11 339	19 909	30 529	50 882
	Juh és kecske	26	92	-3 315	-3 182
	Baromfi (vágó csirke és kacsá)	6 748	11 425	14 864	25 507
0206	Melléktermék és belsőség nagyállatból	337	1 122	-7 426	-6 767
0401,0402	Tej és tejszín	99 901	181 015	20 420	54 700
0403	Tejföl, joghurt	247	252	-604	1 596
0405	Vaj	178	178	-81	177
0406	Sajt és túró	319	1 206	-3 499	-2 105
0408	Tojás, héj nélkül	8	8	-83	-81
0409	Méz	3 448	3 448	-356	-224
0701	Burgonya	29 600	29 600	6 650	20 083
0702	Paradicsom	1 619	3 178	-432	2 010
0703	Hagyma	1 020	2 184	-3 096	-1 291
0704	Káposztafélék	914	1 524	1 529	4 380
0705	Saláta és cikória	35	59	51	323
0706	Répafélék és zeller	1 043	2 404	1 020	3 642
0707	Uborka	92	544	129	1 680
0708	Hüvelyes zöldség	4 740	7 900	2 459	4 173
0709	Egyéb zöldség	205	209	13 953	24 552
0713	Száritott hüvelyes	6 879	7 017	-913	1 552
0801	Kókusz és kesudió	221	225	-1 868	-1 832
0802	Dió, mandula, mogyoró, gesztenye	521	531	-4 415	-4 291
0803	Banán	16 744	17 079	-58 991	-57 798
0804	Datolya, füge	1 070	1 091	-856	-838
0805	Citrusfélék	61 921	63 159	-69 640	-68 212
0806	Szőlő	3 016	3 016	16 531	30 540
0807	Dinnye	2 933	4 931	-3 447	-2 995
0808	Alma, körte	3 232	10 212	-11 357	-6 264
0809	Csonthéjas gyümölcsök	521	869	5 186	9 274
0810	Bogyósok	1 565	1 565	-2 547	-1 748
0904	Bors	2 494	2 544	-1 259	-1 233

53. melléklet folytatása

Az eredeti és új vállalási lista összehasonlítása (minimum access)

M. e. : tonna

Vt szám	Megnevezés	GATT vállalás 1986-88-as referencia időszakkal számolva		Új számítás az 1996-1998-as referencia időszak figyelembe vételével	
		plusz piacra- jutás kezdő mennyisége (d 3%-c)	plusz piacrajutás végső mennyisége (d 5%-c)	plusz piacrajutás kezdő mennyisége (d 3%-c)	plusz piacrajutás végső mennyisége (d 5%-c)
	Búza	1 755	48 623	130 237	221 557
1002	Rozs	14 860	15 157	1 649	3 815
1003	Árpa	109 058	109 058	-2 756	16 824
1005	Kukorica	116 896	222 935	145 892	249 638
1006	Rizs	19 052	19 433	-40 691	-39 596
1107	Maláta	20 749	21 164	-4 417	-2 817
12 121					
291	Cukorrépa	0	7 514	116 752	194 652
1512	Napraforgóolaj	1 098	2 600	-53 896	-50 924
1514	Repce és mustárolaj	987	987	-1 171	-797
1517	Margarin	3 899	3 977	-4 326	-3 126
1601	Kolbászfélék	1 564	2 607	985	1 662
1602	Tartósított húskészítmény	1 238	1 238	314	714
1702	Egyéb cukor	556	567	2 061	5 208
1704	Cukorka áru	2 345	2 345	-3 508	-3 311
1806	Csokoládé	212	911	-14 874	-14 354
1902	Tészta	406	980	-834	-114
2001	Savanyúság	0	65	251	976
2002	Paradicsomkonzerv	344	1 155	-8 219	-7 745
2003	Tartósított gomba	1 409	1 437	-1 111	-1 098
2004	Fagyasztott zöldség	86	86	-2 911	-606
2005	Egyéb tartósított zöldség	2 070	2 070	2 112	4 537
2006	Cukorral tartósított gyümölcs	176	180	-26	-25
2007	Dzsem, zselé	1 046	1 067	-391	-227
2009	Gyümölcslé	8 338	8 505	45 268	91 596
2201	Ásványvíz	9 234	15 436	-25 062	12 201
2203	Sör	594 572	606 463	57 886	200 981
2204	Bor, pezsgő	383 500	383 500	-16 493	-5 907
2205	Vermut	6	6	1 596	2 780
2401	Feldolgozatlan dohány	6 528	6 528	-18 092	-17 530

Forrás: Saját számítás

Summary

1. The expected impacts of the reduced export subsidy from 2002

According to the WTO Agreement, Hungary may provide subsidy for only 16 products from 1 January 2002. Of these currently only four products (pigs for slaughter, pork, whole chickens and ground paprika) receive export subventions. After 2002 the unit subsidy on these products should be reduced by a half.

The analysis of price, cost and support indicates that from among those products receiving subsidy today, a part of **pork sector** exports will be most threatened after 2002. This especially applies to precisely pork cuts, canned and foil-wrapped ham and liver pate developed for the USA market. (Spiced sausage and salami types are profitable, while pork may continue to be subsidized after 2002.) According to a forecast of prices on the world market, it is not possible to reckon on an increase in meat prices, the proportion of subsidy on export prices is high (13-19 per cent), and the subsidized export of the abovementioned products shows a deficit.

From a subsidy point of view, the advantage of the **poultry sector** over the pork sector is that three-quarters of exports of the poultry sector are taken up within the EU, in which relation the supports have already been reciprocally abolished. Presumably, there is going to be a problem with the surplus of chicken drumsticks after 2002, since their subsidy in relation to their price is close on 10 per cent, and according to cost-income data they can still only be exported at a loss even with a subvention.

In the **processed vegetable-fruit sector** the proportion of the subsidy on the primary canned vegetables for export is still relatively high at 11-17 per cent, while that of canned fruits and quick-frozen horticultural products is lower, mainly around 10 per cent. However, there are some larger export items – raspberries, canned sweet corn, gherkins – which are profitable even without subsidy. Enterprises do not always take advantage of export subsidies. It would appear that the above products will not face any problem in accessing a market after 2002, if investment support on basic materials is maintained.

One can state that, after conducting a comparison of EU-Hungarian export levels post-2002, subvention competition will have a very disadvantageous outcome for us, because the unit subvention which may be given within the EU is a multiple of that for Hungary.

2. The Hungarian standpoint represented at WTO negotiations

The majority of member states of the WTO do not employ direct export subsidies. Less than 20 per cent of the 137 countries, 25 states in all, use the opportunity to apply this form of subvention. Thus it comes as no surprise to find that certain member states and the majority of groupings of countries vote for the abolition of export subsidies, for instance the USA, the Cairns Group and the developing countries.

At WTO negotiations it is in **Hungary's interest to support the EU and Cairns Group proposal regarding the export credit and insurance settlement**, because it has a powerful trade distortional effect and, in the US practice, functions as a hidden export subsidy.

It is similarly in the interests of Hungary to support the USA and Cairns Group proposal regarding state (monopoly) trade restrictions, since we do not conduct this activity and this form of trade also functions as a hidden subsidy.

On the question of export subsidies, it is in the interest of Hungary to join the group of states that aim to reduce export subventions.

3. Green box subsidies

From an examination of international and domestic green box subsidies it appears that the **Hungarian practice as regards legal title is only slightly different from that of international practice**. This is because Hungary also employs the forms of subsidy exemption that are to be found in other countries. Rather, the problem here is that the proportion of green box subsidies within total subsidies is low, in fact just 24 per cent, while this figure is between 70-90 per cent in many other countries that have been examined. This is a prime reason to promote an increase both in the sum and the proportion of this form of subsidy within the overall subsidy. It is necessary to ensure a broader subsidy framework for the development of a wide range of services, structural adjustment, infrastructure, environmental protection, for the development of certain backward regions and disaster relief.

A further aim is to introduce a **total expenses reimbursement system** in place of the current partial subsidy on animal hygiene and phytosanitary as well as on classification costs. (Veterinary, prevention, animal medicine costs, ATEV, phytosanitary tests, immunization against salmonella and Aujeszky's disease.)

We recommend the introduction of new legal titles for green box subsidies in the following areas:

- The expansion of the circle of those receiving a share of domestic foodstuff assistance. Prior to its introduction it would be necessary to determine the targeted sections (for instance, meals for schoolchildren or low income earners) and the form of assistance (food vouchers, organizations providing school meals etc.),
- The extension of aid for non-insurable agricultural damage to stock-farmers, to compensate for extraordinary damage suffered to fodder,
- Support for the formation of packaging, refrigeration and storage centres developing a logistics system,
- Assistance to obtain marketing, market access and market information,
- The formation of pilot and demonstration centres to develop family farm informative material, farm management courses,

- The extension of the necessary infrastructural background for product guarantees and certification of country of origin, and the realization of traceability,
- Subsidies for expenses incurred in labelling, goods- and origin marks,
- Support for the introduction of integrated quality control systems in the poultry, pork and horticultural sectors.

The introduction of new legal titles, the augmentation of individual budgets, and the replacement of partial expense reimbursement with a system of total expense take-up in the mentioned areas could ensure that the current subvention system built largely on price and cost subsidies shifts towards unrestricted green box subsidies.

4. Evaluation of the Domestic Subsidization Indicator

One of the most important elements of the Agricultural Agreement is the reduction of internal subsidies. In order to determine the level of subsidization the Agreement employs an aggregate indicator, the Aggregate Measurement of Support (AMS), or the Domestic Subsidization Indicator, which expresses in a single figure the product-specific and non-product-specific subsidies granted to agricultural producers in the given year.

However, the AMS does not correspond to total subsidy payments, in that the member countries have several reductive options open to them. One such opportunity is the full exemption of the charge-back commitment on certain subsidized legal titles. These fall into two groups: subsidies linked to production restriction programmes (blue box subsidies), and those which either do not distort trade or which distort trade to a limited degree only (green box subsidies). Hungarian subsidies are apparent in the latter category only.

The other important reductive option is the so-called “de-minimis” regulation, whereby subsidies otherwise for inclusion in AMS and falling under the reductive commitment (yellow box) are exempted from charge-back if their sum, in the case of product-specific subsidies of the given products, and in the case of non-product-specific subsidies of the total agricultural gross production value, is less than 5 per cent.

On the other hand, the calculation of the so-called Market Price Support (MPS) works in the opposite direction, namely it has an AMS-growth effect. The Market Price Support is the multiple of the difference between the fixed external reference price and the administrative (guaranteed) price applied in the given member country and the regulated price authorized quantity. In many cases this is a totally fictive sum never actually paid out (if in the given year there is no requirement to intervene in the market process through state purchases), but according to the logic of the Agreement the very act of announcing the guaranteed prices has in itself an impact on production because it holds out the possibility of a certain type of security guarantee, and for this reason – as a trade distortive tool – it has to be limited.

Thus, in short, the sum of the (paid) internal subsidies of a member country is equal to the sum of the green, blue and yellow box subsidies. At the same time, the AMS is the sum of the product-specific and non-product-specific supports (yellow box) less the items falling under the “de-minimis” regulation, and the Market Price Supports (MPS).

The basis of the AMS reductive commitment was the constituted base level for the years 1986-1988, amounting to a total HUF 42,260 million. Under the terms of the Agreement we have to reduce this sum by an annual 20% between 1995 to 2000, arriving at a final sum of HUF 33,808 million by the year 2000. Keeping to the Agreement is made all the more difficult by the fact that all the sums are defined in Hungarian Forints, and it has still not been decided as to what extent and by what means it is possible to take into account the inflation in the intervening period.

In the course of our work we carried out AMS calculations for 1999 and 2000, examining the question of how far we are able to meet our commitments. The results of our calculations are summarized below:

We carried out AMS calculations using three methods, because the calculation methodology for establishing market price subsidies as set down in the Agreement is open to several interpretations. According to the first interpretative method, to estimate the Market Price Supports we took into consideration the actual budgetary payments, secondly we calculated the difference between the reference price and the administrative price multiplied by the authorized quantity, although to establish the current rate of the reference price we carried out a correction based on the ECU/HUF exchange rate, and thirdly we conducted the same calculation but did not make an allowance for an exchange rate correction.

In both of the years we looked at the first method was most favourable; using this method of calculation we are able to meet our reductive commitments even despite the inflationary effect. (Following this method gives a result of HUF 16,297 million in 1999 and HUF 6,577 million in 2000.)

Using the second method, the AMS sum of HUF 20,870 million in 2000 still keeps us under the threshold, although the figure calculated for 1999 (HUF 50,622 million) is only acceptable, under the terms of the Agreement, where we valorize the accepted values, that is we somehow formulate it in current values.

The results of the third method of calculation give us the greatest AMS values for both years (HUF 149,425 million in 1999 and HUF 121,855 million in 2000). The Internal Subsidization Indicator calculated using this method is only appropriate for our accepted reductive commitments in the case where we valorize, but it is by no means immaterial as to exactly how this is done. As regards the AMS value for 1999, it is only possible to valorize using the inflation rate, the industrial price index and the USD/HUF exchange rate, while as regards the year 2000 there is no such limitation, although some form of valorisation is required.

5. The relationships between our commitments undertaken in the WTO Agricultural Agreement, and the agreement on the further liberalization of agricultural trade between the EU and Hungary

In the first half of 2000 the European Union signed new agreements with the countries of Central and Eastern Europe on the further liberalization of agricultural trade. In the agreement signed with Hungary four lists detail the concerned agricultural and food industry products. In the “double zero” list both sides mutually consent to the abolition of customs duties, without regard to quantity. The products categorized in the “four zero” list are those items on which both sides agree to a complete abolition of both customs duties and export subventions. The “classical” list applies those allowance types set down in the 1991 agreement on association, that is the customs allowance quotas. The customs allowances on the items on the list of processed products will be established through complicated calculations, since the customs on the industrial share was abolished earlier and the current reduction is only directed towards easing the customs on the agricultural share. According to calculations, the new agreement affects around 60 per cent of the agricultural exports of both parties.

In our study we also examined the relationships between the Hungarian-EU agricultural agreement and the commitments undertaken in the WTO vis-à-vis export subsidies and customs duties. The following are the most important findings:

As regards export subsidies, there is an apparent difference in the situations for the year 2001 and the year 2002, in the respect that the divergence between our commitments to the WTO and the EU will only continue to grow with the expiry of the WTO waiver. Nor do the WTO and EU agreements coincide in the case of one single product appearing on the waiver. That is neither agreement rules out the other. (The EU agreement provides greater allowances than those we undertook in the WTO, but since the WTO commitments were for the minimum both as regards subventions and customs duties, it is possible to undertake a proportionally greater reduction.) The WTO waiver allows support for export quantities directed to markets outside the EU on the EU quota products, which – taking into account the actual exports for 1999 – means that the applicability of the support opportunity provided by the waiver would be restrict the legal titles for subsidy at those products where the export to other markets does not reach the waiver-quantity less the EU quota. However, this restriction is virtually invalidated by the fact that the most important of the examined products are not subsidized any longer.

From all this it follows that the new agreement signed between Hungary and the European Union in 2000 can at most have only a minimal impact in restricting subsidy opportunities on non-EU markets. The main restriction is the WTO commitment itself, furthermore the remote likelihood that products currently not enjoying subsidy (but which, on the basis of the commitments undertaken in the WTO, can receive subsidy) will once again be subsidized.

As regards customs duties, calculations made taking into account the actual customs revenues for the year 1999 show that the customs level for 2001 on the import of agricultural and food industry products originating from the EU will be around a half of the actual customs level for the year 1999. There is significant spread in the customs levels by product group: between 0.67 per cent and 48.49 per cent for 1999, and between 0 per cent and 41.88 per cent in 2000.

If we examine the question from the aspect of whether the WTO and the EU agreements actually run counter to each other, it is possible to come to the following conclusions: the quota and non-quota (that is, regarding total import quantities) customs reduction system between the EU and Hungary does not run counter to the annual 6 per cent customs reduction commitments already undertaken by Hungary in the WTO. If we assume the new WTO agreement will prescribe a continued annual 6 per cent reduction, and this commitment can be regarded as a minimum, then the – higher – customs reduction undertaken with the EU cannot be considered as running counter to this. At the same time the Marrakech Agreement concluding the GATT Uruguay round does not prescribe that a customs reduction exceeding the general customs reductions and used on the basis of reciprocity in free trade agreements should be applied outside the Agreement. This is also in line with the GATT founding document which in the course of ensuring the principle of the largest allowance treatment also considers free trade agreements as exceptions, and in this regard the Hungary-EU agreement is classified as such.

6. The proposal submitted by the CEFTA countries (“CEFTA Paper”)

In a proposal submitted in October 1998, the CEFTA countries first brought up the idea of exempting certain developmental investments of countries that had undergone a change of regime as well as the reductive commitments on interest and input subsidies taken out to resolve their agricultural financing difficulties.

On 14 November 2000, Albania, Bulgaria, Czech Republic, Croatia, Kirgiziya, Latvia, Lithuania, Hungary, Mongolia, Armenia, Slovakia and Slovenia also signed the proposal in which they requested temporary exemption from the abovementioned subsidies reduction commitment, furthermore the recommendation that the “de-minimis” threshold be raised in the case of these countries.

In the reasoning for the request mention was made of the negative tendencies in the transitional period following the change of regime in the listed countries, which had caused a considerable set-back in the agrarian economies of these countries. The change of ownership, and the related changes in farm size and production structure, were causes for increased investment demands at the very same time that the new owners had to face up to a lack of capital. Inflation is also a factor here, and this has had a more noticeable effect on input costs than in the prices of agricultural products, that is the gap between prices of agricultural and industrial products widened.

The losses which followed in the agrarian economy could only be stemmed through well planned developments and, temporarily, larger volume investments, but these moves, for objective reasons, can not be realized within the frameworks of either blue or green boxes. For this very reason it is reasonable to evaluate the request for exemption contained in the submitted proposal as a justified demand. Acceptance of the proposal depends on the outcome of forthcoming negotiations.

7. Special protection measures

Prior to the Uruguay round, the importance of safeguard measures in the structure of import protection measures was marginal. This was primarily because the other import protection measures were easier to implement, and the application of the operational system of conditions for the safeguard measures was extremely rigorous. Following the Uruguay round there was a fundamental reappraisal in this area: **special safeguard** measures were established as a part of the **Agricultural Agreement**. These special safeguards eased the utilization and increased the practice of this type of import protection measure. This did not mean, however, that the new special safeguard measure would become an overnight hit on the international trade scene.

Since the special safeguard, in the sense of the Agricultural Agreement reached at the Uruguay round, was only to remain valid as long as the reform process lasted, and this soon expires, the question of whether the SSG has a future at all is currently being hotly debated in preparation for the new round of talks, as is the question of whether the advantages stemming from SSG can compensate the actually generated or hypothetical anti-liberalization and anti-GATT consequences. In the course of preliminary negotiations there was bitter dispute between those countries which wanted to see the continuation of SSG (EU, Japan, South Korea, Poland) and those who argued that the normal GATT safeguard clause was sufficient i.e. there was no need for the continued use of special protection measures (USA and the Cairns Group).

According to the **opinion of some of the countries**, the introduction of the special safeguard measures was of extraordinary significance. On the one hand the special protective measures provided security for the agricultural and food industry products in the face of GATT liberalization, the opening of markets and the guaranteed obligation to ensure access to markets. These measures provided the type of protection that the normal safeguard clause could not guarantee, since it is technically very difficult to demonstrate the "serious damage" necessary in order to employ the normal safeguard in such a diverse sector as agriculture. Recently, several member countries have raised the need to abolish SSG since the GATT normal safeguard option is available, although the normal safeguard damage test is expensive and time consuming, and thus it is not popular with member countries. On the other hand, a considerable advantage of the special protective measures lies in the fact that their introduction contributed to a large degree to the adoption of the entire "market access package". In general the protective measures have a "psychological" role in lessening the fear of countries to considerable market opening.

Naturally, there are **opponents of the use of the special safeguard measures**. They believe that some of the problems related to the special safeguard measures are an infringement of the basic principles of GATT, while another group affects the very applicability of the import protection measures.

In Hungary the promulgation into law of the Agricultural Agreement took place relatively late, while it was enacted in, for example, the EU in early 1995. The regulations governing the special protection measures were finally promulgated in Act IX of 1998, with effect from 15 March of that year. With the passage of the law the Agricultural Agreement became a domestic law, and thus this eliminated the legal obstacle to the practical implementation of SSG.

Prior to the implementation of the law, Hungary had registered 117 agricultural and food industry product groups (comprising roughly 1000 products) in case of the possible need to utilize SSG.

However, Hungary has not maximized the opportunities made available under the law. Because of the operational restrictions of SSG – current imports and imports arranged on a quota basis linked to minimum market access opportunities cannot be the subject of SSG, although imports arranged on these quotas have to be taken into consideration in order to establish the index quantity – the introduction of SSG demands an extraordinarily complicated monitoring system. **The lack of a local, up-to-date tracking statistical system** also complicates the applicability of, first and foremost, a **quantity-based customs surtax**. This complicated evaluation system which is not underpinned by a database is one of the main obstacles to the fact that Hungary (in contrast to numerous other countries, for instance Poland) is not active in the field of the application of special protective measures: following the entry into force of SSG, price-based customs surtaxes were introduced only very much later and then in a single year on only two product groups (raw and refined sugar).

Negotiations and exchanges of views on the continued maintenance of SSG will become **more concentrated** in the coming period, since the applicability of this measure is shortly to expire. Together with numerous other countries, both the EU and Poland, which aims at accession along with us, have taken a stance on the continued applicability of SSG. We believe that the maintenance of this means of import protection is also **necessary for Hungary**, since special safeguard measures hold out an excellent opportunity for Hungary to realize a smoother and more trouble-free accession to the European Union, and they could play a significant role in our trade policy measures guaranteeing domestic agricultural and food industry import protection.

8. Minimum Market Access

At the time of the closing of the GATT Uruguay round in 1993, the achievements of the negotiations were summarized in the Final Act. The

Agricultural Agreement constituted a section of the Final Act. The section of the Agreement including the further liberalization of market access contains the regulations for minimum market access.

Minimum market access in the area of dutiable products means continued market opening which opens preferential import quantities on those products the import of which has not reached 5 per cent of consumption during the basic period (1986-1988). “The opportunity for preferential market access should be provided in the frame of a preferential customs tariff rate customs contingent, and with the application of pre-customs or other, but lower than the customs equivalence, customs, principally on the basis of most favoured treatment. (Glattfelder, 1994)

In order to lay the groundwork on which to base our standpoint represented at the Uruguay round of GATT, Márta Spitzszky and Sándor Mészáros of this Institute drafted a study with the title “Customs equivalence and import liberalization calculations on the GATT agreement”. At the talks we employed the methodology from this study, although we carried out the calculations according to two viewpoints.

In the first case an examination was made of the changes in the consumption level alone, and thus we calculated the imports of the original (1986-1988) reference period, but consumption in the current period, that is the period between 1996-1998. By doing this we wanted to track the impact of the decline or increase in consumption level on the list of commitments. However, since we clearly recognize that aside from our consumption there have also been enormous changes in the food industry foreign trade sector since the end of the 1980s, in the second case we took into consideration changes in our import structure, that is we defined the current market access as the average of the imports of the new reference period, i.e. 1996-1998.

In both cases we separated the following groups based on the quota quantities obtained as a result of the calculations:

- Imports of the given product account for more than 3, respectively 5 per cent of our consumption, that is we should not open up the product to preferential quota.
- Imports of the given product account for more than 3 per cent of our consumption, but do not reach the 5 per cent level, that is we should open up preferential quotas only at the end of the commitment.
- Imports of the given product do not account for 3, respectively 5 per cent of our consumption, but we should open up a smaller quota than in the original commitment.
- Imports of the given product do not account for 3, respectively 5 per cent of our consumption, moreover we should open up a larger quota than in the original commitment.

After an examination of the results of the two calculations it is possible to state that if we only take the change in consumption into consideration, then we should open up a larger quota than the present commitment for most of the products (42 per cent). However, since the end of the 1980s the import increase was more significant than the change in consumption in the case of the majority of products, and this is why according to the second calculation today we should not open up a minimum market access quota to around a half (48 per cent) of the examined product ranges, and we should only employ the last (5 per cent) quota in the case of a further 10% of the products. Naturally we must also make mention of the fact that calculating on the current reference period (1996-1998), our country should open greater preferential quotas than the original commitment on 29 per cent of products, among them such significant product groups as fruit and vegetable juices, pork and poultry products.

A sorozatban eddig megjelent tanulmányok

1997

1997. 1. Dorgai László, Horváth Imre, Kissné Bársony Erzsébet, Tóth Erzsébet:
Az Európai Unió regionális politikája és hatása az új tagországokra
1997. 2. Glattfelder Béla, Ráki Zoltán, Guba Mária, Janowszky Zsolt:
Piacvédelmi lehetőségeink az Európai Unióhoz való csatlakozásunkig
1997. 3. Janowszky Zsolt:
A vetőmagtermelés helyzete és a piaci egyensúlyt befolyásoló főbb tényezők
1997. 4. Alvincz József, Szabó Márton, Wagner Hartmut:
Változások az élelmiszeripari és kereskedelmi vállalatok világában
1997. 5. Gábor Judit:
Az importvédelem nemzetközi tapasztalata

1998

1998. 1. Wagner Hartmut:
A magyar agrár- és élelmiszeripari export piaci és termékszerkezete 1991-1996
1998. 2. Alvincz József, Borszéki Éva, Harza Lajos, Tanka Endre:
Az agrártámogatási rendszer EU és GATT-konform továbbfejlesztése (Az AGENDA 2000)
1998. 3. Ángyán József, Dorgai László, Halász Tibor, Janowszky János, Makovényi Ferenc, Ónodi Gábor, Podmaniczky László, Szenci Győző, Szepesi András, Veöreös György:
Az országos területrendezési terv agrárvonatkozásainak megalapozása
1998. 4. Kissné Bársony Erzsébet:
A keletnémet mezőgazdaság átalakulásának főbb tapasztalatai
1998. 5. Balogh Ádám, Harza Lajos:
A vagyon-, a tulajdon-, és a tőkeviszonyok változása a mezőgazdaságban
1998. 6. Lévai Péter, Szijjártó András
Mezőgazdasági programok a cigányság körében
1998. 7. Vissyné Takács Mara:
A fontosabb iparinövény ágazatok helyzete és feladatai az EU szabályozás tükrében
1998. 8. Tóth Erzsébet:
A foglalkoztatás térségi feszültségei – megoldási esélyek és lehetőségek
1998. 9. Dorgai László, Hinora Ferenc, Tassy Sándor:
Területfejlesztés – vidékfejlesztés
1998. 10. Szőke Gyula:
A közraktárak lehetséges szerepe a magyar gabonapiaci politikában

1998. 11. Csillag István:
A gabonavertikum működése, növekedési tendenciái és a változás irányai
1998. 12. Szabó Márton:
A hazai élelmiszerfogyasztás szerkezetének változásai a 90-es években és a várható jövőbeli tendenciák
1998. 13. Guba Mária, Ráki Zoltán:
Az Európai Unió marhahús-termelésének közös piacsabályai és várható hatásuk a magyar marhahús-ágazatra
1998. 14. Alvincz József, Szűcs István:
Az élelmiszergazdaság szerkezete
1998. 15. Tanka Endre:
Agrár-finanszírozás a fejlett piacgazdaságokban (Adalékok és tanulságok)
1998. 16. Szűcs István, Udovecz Gábor (szerk):
Az agrárgazdaság jelenlegi helyzete és várható versenyesélyei
1998. 17. Kukovics Sándor:
A tulajdoni, a vállalati és a termelési szerkezet, valamint a foglalkoztatási viszonyok átalakulása a magyar mezőgazdaságban
1998. 18. Erdész Ferencné:
Az almaágazat helyzete és fejlesztési lehetőségei a csatlakozási felkészülésben
1998. 19. Kartali János:
Magyarország és az EU közötti agrár-külkereskedelem a kilencvenes években

1999

1999. 1. Gábor Judit, Stauder Márta
A kereskedelmi láncok és az élelmiszertermelők kapcsolatának változásai
1999. 2. Kürthy Gyöngyi, Szűcs István:
Az Európai Unióhoz való csatlakozás ágazati felkészülésének fejlesztési forrásigénye
1999. 3. Harza Lajos, Tanka Endre:
A vidékfejlesztés megújuló intézményi háttere
1999. 4. Wagner Hartmut:
Az exportfinanszírozás és exporthitel-biztosítás helyzete és szerepe a magyar agrárexportban
1999. 5. Guba Mária, Ráki Zoltán:
Az Európai Unióhoz való csatlakozás felkészülési tennivalói és fejlesztési-forrás igénye a baromfiágazatban
1999. 6. Orbánné Nagy Mária:
Az állati eredetű termékek külkereskedelmének lehetőségei és korlátai az EU-csatlakozásig
1999. 7. Vissyné Takács Mara:
A dohány ágazat vertikális integrációja Magyarországon és az EU-ban

1999. 8. Dorgai László, Stauder Márta, Tóth Erzsébet, Varga Gyula:
Mezőgazdaságunk üzemi rendszere, kezelésének tennivalói a követelmények és az EU tapasztalatainak tükrében
1999. 9. Szabó Márton:
Vertikális koordináció és integráció az EU és Magyarország tejgazdaságában
1999. 10. Juhász Anikó:
Vertikális koordináció és integráció a zöldség-gyümölcs szektorban
1999. 11. Ráki Zoltán, Guba Mária
Az AGENDA 2000-ben előirányozott szabályozás várható hatása a szarvasmarha-ágazatban
1999. 12. Dorgai László, Miskó Krisztina
A vidékfejlesztés finanszírozása az Európai Unióban
1999. 13. Burgerné Gimes Anna, Kovács Csaba, Tóth Krisztina
A mezőgazdasági üzemek gazdasági helyzete
1999. 14. Alvincz József, Harza Lajos, Illés Róbert, Szűcs István, Tanka Endre
Változások a gazdálkodás földviszonyaiban - Egy mikrofelvétel tanulságai
1999. 15. Kartali János, Juhász Anikó, Gábor Judit, Stauder Márta, Wagner Hartmut, Szabó Márton, Orbánné Nagy Mária, Vissyné Takács Mara
A magyar mezőgazdaság és élelmiszeripar EU-érettségének piaci és kereskedelmi vonatkozásai

2000

2000. 1. Udovecz Gábor (szerk.)
Jövedelemhiány és versenyképesség a magyar mezőgazdaságban
2000. 2. Kissné Bársony Erzsébet
Az ökológiai gazdálkodás szabályozási rendszerének EU-konform továbbfejlesztése az AGENDA 2000 tükrében
2000. 3. Tanka Endre
A földhasználat korszerűsítési igényei és lehetőségei
2000. 4. Guba Mária, Janowszky Zsolt, Ráki Zoltán
A magyar juhászat hatékonyság-növelési esélyei és a szabályozás EU-konform továbbfejlesztése
2000. 5. Gábor Judit, Wagner Hartmut
Élelmiszeriparunk rövid távú piaci kilátásai
2000. 6. Laczkó András, Szőke Gyula:
Az Agenda 2000 hatása az EU és a magyar gabonapiaci szabályozásra
2000. 7. Kartali János:
A magyar agrárkülföldi piacokra ható világgazdasági tényezők (válságok, liberalizáció, nemzetközi egyezmények) alakulása

2000. 8. Stauder Márta:
Az élelmiszerek disztribúciós rendszerének fejlődése, különös tekintettel a kereskedelmi logisztikára
2000. 9. Popp József (szerk.):
Főbb mezőgazdasági ágazataink fejlesztési lehetőségei, különös tekintettel az EU-csatlakozásra
2000. 10. Popp József (szerk.):
Főbb agrárgazdasági ágazataink szabályozásának EU-konform továbbfejlesztése
2000. 11. Tóth Erzsébet:
Az átalakult mezőgazdasági szövetkezetek gazdálkodásának főbb jellemzői (1989-1998)
2000. 12. Szabó Márton:
Külföldi érdekeltségű vállalatok a magyar élelmiszeriparban és hatásuk az EU-csatlakozásra
2000. 13. Tóth Erzsébet (szerk.):
A mezőgazdasági foglalkoztatás és alternatív lehetőségei
2000. 14. Erdész Ferencné, Radóczné Kocsis Terézia:
A zöldség-gyümölcs és a szőlő-bor ágazatok hatékonyságának növelése és szabályozásának EU-konform továbbfejlesztése
2000. 15. Alvincz József, Varga Tibor:
A családi gazdaságok helyzete és versenyképességük javításának lehetőségei

2001

2001. 1. Gábor Judit, Juhász Anikó, Kartali János, Kürthy Gyöngyi, Orbánné Nagy Mária:
A családi gazdaságok helyzete és versenyképességük javításának lehetőségei

Előkészületben:

2001. 2. Hamza Eszter, Miskó Krisztina, Tóth Erzsébet:
Az agrárágazat munkaerő helyzete, különös tekintettel a nők foglalkoztatási lehetőségeire

A kiadványok korlátozott példányszámban megrendelhetők a következő telefonszámon: Kamarásné Hegedűs Nóra: 06-1-476-3064